

DENKSTRUKTUUR EN TEKSINTERPRETASIE

'N ANALISE VAN LOUIS ALTHUSSER SE INTERPRETASIE-TEORIE  
NA AANLEIDING VAN SY LEES VAN MARX

LINDA VAN DEN BERGH



Skripsie ingelewer vir die graad Magister in die  
Lettere en Wysbegeerte (Filosofie) aan die  
Universiteit van Stellenbosch

Onder leiding van: Prof. W.P. Esterhuyse

Geldelike bystand van die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing ten opsigte van die koste van hierdie navorsing word hierby erken. Meninge in hierdie werk uitgespreek of gevolgtrekkings waartoe geraak is, is dié van die skryfster en moet in geen geval beskou word as 'n weergawe van die menings of gevolgtrekkings van die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing nie.



## DANKBETUIGING

Ek wil 'n dankbetuiging aan die volgende maak:

- \* die Universiteit van Stellenbosch vir die R.W. Wilcoks- en 'n Komponentebeurs;
- \* my moeder vir finansiële- en ander steun;
- \* Professor Esterhuyse vir wat hy saam met my onderneem het;
- \* my tikster, mev. B. Bezuidenhout, vir sorgvuldige tikwerk.

aan Regardt

## INHOUDSOPGAWE

Bladsy

I.	INLEIDING	
I.1	DOELSTELLING	1
I.2	AANSLUITINGSPUNTE	10
I.3	DENKSTRUKTUUR	24
I.4	TEKS EN DENKSTRUKTUUR	27
II.	TEKSINTERPRETASIE EN DENKSTRUKTUURWENTELING	37
II.1	DENKSTRUKTUURWENTELING AS BEWEEGREDE BY TEKSINTERPRETASIE	42
II.2	DENKSTRUKTUURWENTELING AS PRAKTIESE ONDERSKEID TUSSEN PROBLEMATIEKE	59
II.3	DENKSTRUKTUURWENTELING AS KRITIESE BEWEGING	76
II.4	DENKSTRUKTUURWENTELING AS DEURBRAAK VAN DIE WETENSKAPLIKE DENKRUIMTE	81
III.	TEKSDIALEKTISERING EN DENKSTRUKTUURWENTELING	96
III.1	DENKSTRUKTUURWENTELING AS PRAKTIESE REFLEKSIE VAN DIE ONDERSKEID TUSSEN PROBLEMATIEKE IN TEKSVERTDELING	103
III.2	DENKSTRUKTUURWENTELING AS WERKING VAN DIE TEKS	115
III.3	DENKSTRUKTUURWENTELING AS VERSKUIWING VAN DIE SUBJEK IN DIE LEESPROSES	125
III.4	DENKSTRUKTUURWENTELING AS OOPBREKING VAN DIE OBJEK	151

IV.	TEKSANALISE EN DENKSTRUKTUUROMWENTELING	158
IV.1	DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS INTERVENSIE IN DIE TOTALITEITSDENKE VAN DIE MARXISME	161
IV.2	DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS ONDERSKEIDING TUSSEN DIE MARXISTIESE EPISTEMOLOGIE EN MARX	177
IV.3	DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS WERKING VAN DIE DEURBRAAK VAN MARX SE OBJEK BY ALTHUSSER	194
IV.4	DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS KONKRETE GESTALTE IN DIE TEKSANALISE VAN MARX EN ALTHUSSER	210
V.	TESKONKRETISERING EN DENKSTRUKTUUROMWENTELING	223
V.1	DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS GEBOORTE VAN 'N REVOLUSIONÊRE EPISTEMOLOGIE	229
V.2	DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS DIE TEORETIESE ORIËNTASIE TOT MARX SE DIFFERENSIEËLE SPESIFIEKE PRAXIS	243
V.3	DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS DIE VERSKYNING VAN DIE HISTORISITEIT VAN KENNIS	259
V.4	DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS DIE 'TEORETIESE' ORIËNTASIE VAN MARX SE WERK	276
V.5	DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS BEWEGING VAN DIE ABSTRAKTE NA DIE KONKRETE DENKE	302
VI.	DENKSTRUKTUUROMWENTELING EN SELFINTERPRETASIE	318
VI.1	DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS VRYMAKING VAN 'N STRUKTURELE METODOLOGIE	320
VI.2	FILOSOFIE AS PRAKTIES-DIALEKTIESE DENKE	340
VI.3	SELFKRITIEK AS OPSKORTING VAN DIE DENKSTRUKTUUROMWENTELING	348

## HOOFSTUK I

## INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING

## 1. DOELSTELLING VAN ALTHUSSER

Althusser se doelstelling by die lees van Marx is om Marx se werk te bevry van die marxistiese interpretasie daarvan. Hy het nl. identifiseer dat die Marxiste se lees van Marx van die kol af is en dat dié feit spesifieke gevolge vir Marx se werk het. Die gevolge is eerstens dat Marx se werk gemistifiseer en daardeur verdoesel word en tweedens dat dit, omdat dit gemistifiseer word, nie na die ware en oorspronklike aard daarvan gelees kan word nie. Die gevolg is dat die teks van Marx se denkarbeid vāsge-stel is in 'n interpretasieskema wat nie alleen as outoritatief aangebied word nie, maar juis as outoritatief ook die teks tot swye gebring het. Marx se werk is oorspronklik en die Marxiste is blind vir die oorspronklikheid daarvan.

Met die oorspronklikheid van Marx se werk is verbind dat dit op 'n bepaalde wyse gelees moet word. Omdat die Marxiste Marx nie op dié wyse lees nie, is hulle blind vir sy oorspronklikheid. Hulle weet nie hoe om Marx te lees nie. Daarom verdoesel hulle met die nie-toepaslike lesing dit waarom dit oorspronklik en eintlik by Marx gaan.



Waar Althusser identifiseer dat die Marxiste se lees van Marx van die kol af is, identifiseer hy die aard van Marx se werk én dat Marx 'n oorspronklike denker is. Om Marx na die oorspronklikheid van sy werk te lees, moet Althusser Marx se werk dan ook op 'n oorspronklike, van die marxisme onderskeie, wyse lees. Hiervoor het Althusser 'n spesifieke opgaawe. Hy moet bepaal waarin Marx se oorspronklikheid lê en hoe dit gelees moet word. Althusser gaan die bepaling maak deur die aard van Marx se denke op te diep uit sy tekste. Dit beteken dat, om sy doelstelling te bereik, Althusser Marx gaan herlees.

In sy herlees van Marx gaan Althusser uit van 'n implisiete insig in wat Marx se werk behels. Hierdie insig kan tipeer word as 'n vóórkennis. Hierdie voorkennis is nie willekeurig nie. Hy ontdek dit by Marx self en dit is dan ook dit waarop hy sy fokus rig by die herlees van Marx asook van die wyse waarop hy Marx móét lees. Althusser het hierdie implisiete insig danksy die bepaalde agtergrond van sy doelstelling, wat 'n agtergrond is wat ook as die omstandigheid van sy herlees van Marx gaan funksioneer. Die agtergrond is sy insig daarin dat Marx, in teenstelling tot die marxistiese benadering van sy werk, 'n oorspronklike denker is. Althusser se insig het hierby 'n spesifieke teoretiese gestalte. Dit is die gestalte van 'n onderskeiding tussen twee denkwyses. As die teoretiese omstandigheid van Althusser se herlees van Marx gaan die onderskeid voortdurend by Althusser se teoretiese arbeid teenwoordig wees. Dit gaan figureer as die skema vir die interpretasie van Marx waardeur Althusser Marx as 'n oorspronklike denker kan laat uitkristalliseer.

Die agtergrond van Althusser se doelstelling met Marx, d.w.s. sy implisiete insig, skakel nie met besondere intellektuele vermoëns van Althusser nie. Althusser het self as Marxis in die interpretasiekader van Marx se werk geleef en gedink. Dit is hier waar Althusser met sy lees van Marx 'n ervaring

van die oorspronklikheid van Marx se werk gehad het. Dat sy insig die vorm van 'n ervaring gehad het, dui daarop dat iets van Marx se werk tot Althusser gekom het. Hy het nie die oorspronklikheid ingelees of by wyse van 'n intellektuele proses uit Marx se werk geabstraheer nie. Die interpretasiekader van die Marxiste het by Althusser 'n interpretasiekonjunktuur geword. Dit beteken in Althusser se denkwêreld dat daar 'n bepaalde werking van die denke tot hom gekom het. Die ervaringsgestalte van sy insig slaan daarop dat Althusser se denke gerevolusioneer is. Dit is in konjunksie met Marx se werk in onderskeid tot die Marxisme gerevolusioneer en gaan as sulks as die motief en motivering, die agtergrond sowel as omstandigheid van sy herlees van Marx funksioneer.

Althusser het 'n verdere bepaalde oogmerk by sy doelstelling met die herlees van Marx. Hy wil Marx se denkarbeid voltrek. Dit is vir die Marxiste moontlik om Marx se werk te misinterpreteer omdat Marx nie 'n volstrek geartikuleerde en finaal gereflekteerde denkstelsel daarstel nie. Marx het in feite nie sy denkarbeid finaal voltrek nie. Daarom moet Althusser die aard daarvan opdiep uit sy tekste. Omdat Marx nie self sy denkarbeid voltrek het nie, bestaan die konsep waarom dit by sy denke gaan prakties in sy werk. Dit is nie as voltooide kennissisteen gekonseptualiseer nie. Hiervoor is daar twee primêre redes wat Althusser moes agterhaal. Eerstens is die objek van Marx se wetenskap nie 'n objek in die gegewe werklikheid nie, maar 'n teoretiese objek wat oorspronklik is vir sover dit 'n praktiese werking het en in die opsig Marx se diskoers daaroor bepaal. Tweedens het Marx met die ontdekking van die objek 'n revolusie in sy denke ondergaan in koherensie waarmee hy nie die konseptuele apparaat gehad het om sy ontdekking mee uit te spel nie. Dit behels dat Marx 'n stryd met die denke van sy dag aangegaan het ten einde in onderskeid tot die ideologie sy objek prakties te konstitueer. Hierdie praktiese



konstituering van die objek is logies konsekwent met die aard van die objek self, en verraaai dat Marx se denke prakties is. Hy het met die konstituering van sy objek die teorie en die praktyk geïntegreer. Die twee redes kan saamgevat word met die stelling dat Marx 'n revolusionêre denker is en dat sy objek ooreenkomstig hiermee revolusionêr is. Revolusionêr beteken in die konteks nie bloot oorspronklik nie, maar ook dinamies. Hiermee wil Althusser nie met die voltrekking van Marx se werk dit betoeristiseer, in die sin van 'n finale teorie daarvoor skryf nie. Hy wil in feite die dinamiese aard daarvan in teenstelling tot die teorieë van die Marxisme laat uitkristalliseer. D.w.s. hy wil die poging van Marx tot die daarstelling van sy objek voltrek ten einde die praktiese aard daarvan te laat uitkom. Die opgaawe behels by Althusser die identifikasie sowel as die naloop van die gebeure – en die uitwerking van die gebeure van die geboorte van Marx as 'n revolusionêre denker, wat die proses is waarvolgens Marx sy denke vestig. Die opgaawe behels by Althusser self teoretiese praxis. M.a.w., om die praktiese denke van Marx te lees, moet Althusser wat Marx doen, nadoen. Hy moet Marx op 'n praktiese wyse lees en dit is wat sy identifikasie van die gebeure van die geboorte van Marx se denke en die naloop van die uitwerking daarvan, van Althusser verg. In teenstelling tot die marxistiese teorieë oor Marx se werk, wil hy die 'teorie'\* van Marx laat werk. Die strewe by die lees van Marx behels dan dat Althusser 'n voorkennis het van wat Marx se werk behels. Dié insig slaan primêr daarop dat Marx 'n revolusionêre denker is, 'n denker van die daad, 'n dinamiese denker.

Dat Marx 'n revolusionêre denker is, beteken dat Marx op 'n bepaalde tydstip op 'n oorspronklike wyse gaan dink het.

---

\* Dit is nie 'n teorie in die tradisionele sin van die woord nie. By Marx gaan dit eerder om praktiese denke, d.w.s. om denke wat self werk.



Hierdie gebeure geskied deur 'n skeur van Marx se Latere denke met die uitkoms van sy Vroeëre denke, sowel as deur 'n skeur met die denke van sy dag. Dat die Marxiste nie die oorspronklikheid van Marx se werk insien nie, beteken dat hulle Marx se denke as kontinu met sy eie vroeëre denke en die denke van sy dag lees. Althusser onderskei by sy lees van Marx tussen die Jong Marx en die Later Marx en tussen Marx en die denke van sy dag. Hiermee identifiseer hy 'n bepaalde struktuur by Marx se denke en herlei die marxistiese inadekwasie by die lees van Marx terug na die feit dat hulle nie insig in die struktuur het nie en daarom Marx se werk as kontinu met die denke waarmee hy gebreek het lees. Insig in die skeur sowel as in die aard van die denke waarmee Marx geskeur het, is belangrik vir die bepaling van wat Marx se denke behels en hoe dit lyk. Daarom gaan Althusser by sy herlees van Marx by die punt begin waar Marx self op 'n oorspronklike wyse gaan dink het, om Marx se denke self in onderskeid tot dié waarteenoor dit staan toe te lig ten einde Marx van die Marxisme te bevry en sy denkarbeid te voltrek. Waar die Marxisme dan werk met die kontinuïteit van die denke gaan Althusser met diskontinuïteit werk. Hiermee is die skeur met 'n bepaalde denkwysie die formaat, motief en motivering, vir sowel Marx as Althusser se denke.

Om Marx se denke van die Marxisme te bevry gaan Althusser dan eerstens die diskontinuïteit van die Marxisme met Marx postuleer en vanuit dié beginpunt na Marx se denke terugkeer ten einde Marx opnuut, op 'n nuwe wyse, te lees om die oorspronklikheid van sy werk uit te bring. Ter oriëntasie tot die lees van Althusser is sy eie beginpunt by die herlees van Marx dan geneem. Hy identifiseer dat Marx by die lees van Hegel 'n nuwe, filosofiese visie gekry het. Hierdie gebeure figureer as 'n punktuasie in die geskiedenis van die denke waar, deur Marx, 'n nuwe gestalte aan die filosofie gegee is. Dit behels dat met Marx die denke gerevolu-

sioneer is en daarom anders gaan lyk. Marx gaan ook nie meer as 'n outonome subjek van die rede figureer nie, omdat die gebeure van die geboorte van sy visie die effek van 'n proses is wat tot hom gekom het. Dit is die proses van die denke. Met dié insig identifiseer Althusser Marx as primêr 'n filosoof. Die gebeure van sy geboorte was nl. 'n filosofiese gebeure. Hierdie gebeure het voorts 'n uitwerking waar Marx die politieke ekonomie lees. Dit word deur Althusser as 'n wetenskaplike uitwerking gefokus omdat daar 'n beweeglikheid van kennis tot Marx gekom het. Hy het in 'n nuwe denkruimte gaan dink. Dit is die ruimte waar enige, aan die denke eksterne gegewens soos die konkrete gegewe werklikheid en die menslike subjek as kenner uitgesluit is. Hiermee bedryf Marx volgens Althusser die wetenskap van die geskiedenis. Dit is die wetenskap van die historisiteit van kennis self, sodat kennis as sulks beweeglik is. Hiermee het Althusser nog nie Marx se filosofie gedink nie. In "Lenin and Philosophy" onderneem hy 'n studie van wat die filosofie behels en identifiseer a.h.v. Lenin se gedagtes daaroor dat dit by die filosofie gaan om die selfbeweging van die denke. In "Politics and History" kyk Althusser na wat selfbeweging behels. Dit beteken beweging sonder 'n aan die proses eksterne subjek en dat die beweging self die subjek daarvan is. Revolusionêr slaan dan in die konteks van Marx se denke op die selfbeweging van die denke. Die Marxisme lees die revolusionêre gebeure by Marx as die kulminasiepunt van die ontwikkeling van die geskiedenis van die arbeid in die revolusionêre gebeure van die proletariese opstand en die geboorte van sosialisme. Met Marx gaan dit in teendeel om bepaalde epistemologiese gebeure en, in kontras tot die gegewe konkrete, om die werking van die struktuur van teenstelling van die denke. Sy skeur met die denke van Hegel is 'n "epistemologiese skeur". Dit gaan om 'n gebeure van die denke (dialektiese materialisme) wat 'n spesifieke uitwerking in die kenne (historiese materia-



lisme) het, waarvolgens daar met die kennis wat werk met die 'konkrete werklikheid gebreek word: dit is 'n "epistemologiese breuk" met die denkwysse asook met die gegewe konkrete. Die Marxiste lees Marx se dialektiese materialisme as van toepassing op die eie wetmatigheid van die konkreet gegewe geskiedenis en sy historiese materialisme as die werking van konkreet gegewe arbeid. Dit is die effek daarvan dat hulle nie 'n insig het in die diskontinuiteit van Marx se denke met die bepaalde denkwysse waarmee die Marxisme sit nie. Hulle lees Marx nie as 'n filosoof nie en daarom gaan die revolusionêre dialektiek van Marx se denke by hulle verlore. Hulle sien nie die struktuur van die denke nie. Volgens Althusser is die struktuur van diskontinuiteit in die denke die hoof-interpretasieprinsipe by die lees van Marx, omdat sy filosofie daarmee gegee is.

Om Marx te herlees gaan Althusser dan 'n filosofiese lezing van Marx se werk maak. Hierdie is 'n besondere leeswyse wat skakel met die teoretiese vlak waarop Marx gelees en gedink het. Dit is 'n leeswyse wat in radikale diskontinuiteit met die wyse waarop die Marxiste Marx gelees het, staan. Althusser sit die leeswyse ook af teenoor die denkwysse waarteenoor en waarmee Marx gewerk het. Hy identifiseer daardie leeswyse as oppervlakkig en 'n verarming van kennis omdat dit suiwer daarop gerig is om te ken. Hierteenoor kyk Marx by sy lees van die politieke ekonomie nie na hulle kennis nie, maar na hulle kenne. Dit behels dat daar meer as kennis tot hom kom en hy die uitwerking van die denke self, in hulle werk lees. Hy lees dit op die implesiete vlak van die politieke ekonomie se geskifte self. Daar is nl. 'n ongesproke medebedoelde daarby teenwoordig wat Marx met die filosofiese visie van die proses van die denke fokus. Althusser se insig in die oorspronklikheid van Marx en hoe hy benader moet word, hang saam met 'n dislokasie wat Althusser as objektief deel van Marx se teks, "Capital",

fokus. Hierdie dislokasie is nie 'n blote gegewe nie, maar 'n funksionele faset van Marx se denke waardeur hy die kenne in sy werk akkommodeer en daarom kennis dinamies hou. Hierdie dislokasie slaan op twee vlakke in Marx se teks en in ooreenkoms hiermee onderneem Althusser 'n dubbellesing van Marx se "Capital". Dit is 'n epistemologiese lesing waarby dit gaan om die werking van die kenne as 'n uitwerking van die denke, en nie om die verkryging van kennis nie. Hierby gaan dit om die herlees van Marx.

Deur Althusser se eie beginpunt by die herlees van Marx as oriëntasiepunt tot die lees van Althusser te neem, kan Althusser se naloop van die gebeure van die geboorte van Marx se revolusionêre denke en sy progressiewe opdieping van die uitwerking daarvan, of, van die konsep waarom dit by Marx gaan, nagevolg word. Hiermee word Althusser nie in die lig van die summum van sy eie denke retrospektief gelees nie, maar word gehou by die gestalte van sy denke soos wat dit in sy tekste neerslag vind. Op elke punt van sy denke, soos in "For Marx" (F.M.), "Reading Capital" (R.C.), "Lenin and Philosophy" (L & P) en "Politics and History" (P & H), behalwe nie in "Essays in Self-Criticism" (ESC) nie, kan Althusser se werk gelees word as die ontplooiing van Marx se denkarbeid en die refleksie daarvan deur Althusser. So gaan die belangrike proses van die denke met Marx in F.M. gefokus word as die fokus deur Marx van die konsep "proses" by Hegel, maar om in 'n ander vorm as Hegel daaraan gestalte te gee. Hierop word die proses in R.C. duidelik as die gestaltegewing aan die beweging/"historisering" van kennis/konsepte in die teks wat dan 'n refleksie van die proses van die denke wat Marx ervaar het, is. In L & P word die proses dan a.h.v. Lenin se studie daarvan, as "selfbeweging" gekonseptualiseer. Selfbeweging beteken dan die beweging sonder 'n aan die proses eksterne subjek, omdat die beweging daar-



van self die subjek daarvan is (P & H). Hierdie beweging het die effek van die dinamisering van kennis deur die werking van die kennis wat dan die funksie van die selfbeweging is, en waardeur die selfbeweging na vore stoot.

Die proses wat met Marx se skeur met die denkers van sy dag gewerk het en waardeur Marx as 'n oorspronklike denker begin dink het, is homolog met die proses waarvolgens Althusser met die denkwys van die Marxisme skeur. Hierdie gebeure is die gebeure van onderskeiding wat volgens Althusser 'n imperatief vir die lees van Marx is. As gebeure is dit nie deur Marx of Althusser inisieër nie en het dit tot hulle gekom as die ervaring van die onderskeid in die denke, deur die selfbeweging van die denke self. Althusser se insig in die revolusionêre proses het dan inisieël die kwaliteit van 'n voorkennis. Dit is met dié voorkennis dat Althusser homself prakties tot die denke van Marx kan oriënteer deur die werkende samehang daarvan met die ideologie as 'n kontinuïteit in diskontinuïteit te fokus. Hy sien nl. dat die diskontinuïteit van Marx se denke met die denke van sy dag 'n bepaalde struktuur het. Dit is die struktuur van die ruimte van die funksionering van Marx se denke in teenstelling tot die ideologie, waardeur Marx se denke gerevolusioneer is.

Die struktuur is die struktuur van onderskeid van Marx en Althusser se denke met die denke van Marx se dag en die van die Marxisme. Dit is 'n struktuur van samehang in onderskeid, óf kontinuïteit in diskontinuïteit. Althusser se voorkennis skakel daarmee dat die struktuur in Marx se denke 'n neerslag vind, maar nie as 'n sub-teoretiese substraat nie. Die struktuur het 'n werking. Dit is die dialektiese werking van die denke van teoretiese onderskeiding. Hiermee het hy 'n implisiete insig daarin dat Marx se skeur met die ideologie 'n strukturele gebeure

is waardeur Marx se denke gerevolusioneer is, d.i., ge-dialektiseer is. D.w.s. Althusser het, met sy voorkennis, as die teoretiese oriëntasiepunt t.o.v. Marx se denke die gebeure van die geboorte van Marx as 'n dialektiese gebeure, gefokus. Om die presiese aard hiervan te dink, gaan Althusser dan die differensieël spesifieke uitwerking van die revolusionering van Marx se denke navolg (R.C.) ten einde sy wetenskap op te diep om die struktuur daaragter na die werking daarvan te dink. Althusser verstaan sy voorkennis i.v.m. Marx se werk as 'n filosofiese visie. Dit is die visie van Marx self as primêr 'n filosoof. Hierdie insig is Althusser se wegstreep sowel as oriëntasiepunt tot die herlees van Marx. Dit beteken nie dat hy uit die staanspoor die filosofie na die aard daarvan dink nie. Hierdie dink van die filosofie is die primêre slaanpunt van Althusser se doelstelling van die bevryding van Marx van die ideologie van die Marxisme. Hy weet inisieël wel dat met Marx 'n punktuasie in die geskiedenis van die denke teweeggebring is en dat hiermee aan die filosofie 'n nuwe en revolusionêre betekenis gegee is.

Die filosofie is vir Althusser die werking van die denkstruktuur in die uitwerking daarvan. Hierdie werking is die van verdeling of intervensie. Dit gaan om die verdeling van denkwyses eerder as om 'n filosofiese teorie. By die filosofie gaan dit om strukturele werking, 'n werkwoord, eerder as om 'n bereflekteerde denkstelsel. By Althusser verskyn die filosofie as revolusionêr. Dit is 'n revolusionêre praxis.

## 2. AANSLUITINGSPUNTE

Althusser se denke sluit aan by dié van Gaston Bachelard en die Franse strukturaliste. Wat die aansluiting met Bachelard se denke aanbetref, sluit Althusser hoofsaaklik



in strekking ("sence"), eerder as letterlik by hom aan. Bachelard poog om 'n nuwe teoretiese vorm aan die klassieke filosofie te gee. Hy het dit spesifiek teen die suiwer idealistiese filosofie waarby die filosofie 'n spekulatiewe en, t.o.v. die wetenskap, bepalende rol het. Volgens hom is die tradisionele rol van die filosofie as kentheorie inadekwaat tot hoe die hedendaagse wetenskap werklik lyk en funksioneer. Bachelard wil die filosofie 'n rol gee wat "waarlijk adekwaat aan het wetenskaplike denken in sy voortdurende ontwikkeling is".<sup>1)</sup>

Hierdie rol sal behels dat die filosofie aangewend word om by die wetenskaplike proses te onderskei tussen wetenskaplike kennis en die elemente wat by die proses betrokke is wat nie wetenskaplik is nie. Dit behels nie by Bachelard dat die filosofie in 'n determinante verhouding tot die wetenskap staan nie. Hy wil juis die determinasie soos wat dit tradisioneel beskou is, deurbreek. Bachelard se opvatting van die filosofie staan dan teenoor die tradisionele rol van die epistemologie as die filosofiese fundering by die wetenskap van die kategorieë waarmee die wetenskap werk. By Bachelard gaan die wetenskaplike proses as outonoom t.o.v. die filosofie verskyn en as sulks sy eie reëls van funksionering bepaal. Dit beteken dat die wetenskap 'n eie funksionering het.

"Bachelard spreek die stelling uit, dat een wetenskaplike waarheid zich vanzelf 'oplegt', zich vanzelf doet gelden, hetgeen wil zeggen dat zij niet op een 'fundering' of een 'filosofiese garantie' wacht."<sup>2)</sup> Wetenskaplike objektiwiteit is vir Bachelard nie aangewys op kennis-teoretiese fundering nie, en daarom fundeer hy dit self nie. Wetenskaplik is vir hom gelyk aan objektief en dit is vir hom gelyk aan geldige kennis. Skynbaar stel Bachelard nie self duidelik, eksplesiet en finaal hoe die nuwe filosofie wat op die moderne wetenskap geskoei moet wees, lyk nie. Hy stel dat die filosofie die refleksie van die geskiedenis (proses) van die wetenskap

moet gee, maar dat die kategorieë daarvan adekwaat moet wees tot die dink van die begrippe van die nuwe wetenskap.<sup>3)</sup>

Bachelard het gepoog om met sy denke die idealistiese filosofie te deurbreek. Hiermee sou hy 'n denkverskuiwing vanaf die terrein/ruimte van die idealisme tot die van die materialisme ondergaan het. Hy sou dan, met sy strewe om die wetenskap van die inadekwasie van die filosofie te bevry, 'n materialistiese epistemologie waarvan die filosofie slegs die weerspieëling moet wees, bedryf.

Wat Bachelard wil doen is in 'n sin wat Marx doen en dit wat tot Althusser kom en sy deurbraak deur die ideologie van die Marxisme teweegbring. Marx het met sy filosofiese visie 'n onderskeid tussen die idealisme (ideologie) en materialisme (wetenskap) getref. Dit is wat Althusser met sy eie vrywording van die Marxisme wil aantoon. Verder behels die onderskeid van Marx 'n verskuiwing in sy denke. Dit is die verskuiwing vanaf die idealistiese denke na die materialistiese denke, wat 'n bepaalde uitwerking het. Bachelard noem die onderskeid tussen die wetenskap en die ideologie 'n epistemologiese breuk. Waar Althusser die term oorneem, gebruik hy dit m.b.t. die wetenskap soos hy dit by Marx sien werk. Die globale onderskeid, tussen die wetenskap en die ideologie, waarop Bachelard die epistemologiese breuk betrek, word by Althusser as 'n epistemologiese skeur gefokus.

Althusser kry in 'n sekere sin die teoretiese vormgewing van die liggaam van die wetenskap by Bachelard, en waar die wetenskap by Marx ook 'n eie prosesmatigheid, die reëls en ritmes van funksionering daarvan het, dink Althusser in kontinuïteit met Bachelard. Dit is nie 'n identiese of letterlike kontinuïteit nie, maar die kontinuïteit van die strewe om die wetenskap as nie deur 'n idealisties gekonsipieerde epistemologie gefundeer nie, te dink. Dit gaan om die wêrking van die wetenskap as 'n aan



die wetenskap eie, praktyk wat nie afhanklik is van aan die wetenskap eksterne verwysing of begronding nie. In die verband fokus Althusser die konsep van Marx se wetenskap as 'n metode, 'n metode wat net na die praktyk daarvan, d.w.s. as werkende/dinamies, konseptualiseerbaar is. Dit is nie in die sin van finale kennis objektiveerbaar nie. Die kriteria vir wetenskaplikheid is met die konsep, na die aard en werking daarvan, self verbind. D.w.s. die kriteria vir wetenskaplikheid kom nie van 'n aan die wetenskap eksterne teorie nie. Die wetenskaplikheid van die wetenskap is met die sisteem van die wetenskap self verbind. Wat die filosofie aanbetref. Dat daar by Bachelard onderskeie ruimtes in die denke verskyn, wys op die struktuur van die denke (verwys Werkuitgawe p. 64). Waar die ruimtes by Bachelard gelees kan word as die van die struktuur van onderskeie filosofieë, het die struktuur self by Marx en Althusser 'n funksie. Dit is die dialektiese werking van die filosofie. Hiermee erken hulle die ruimtes van onderskeie kategorieë van die denke, nl. abstrak-konkreet, maar stel dit nie gelyk met die filosofie nie. Volgens die struktuur van die twee kategorieë het die denke 'n bepaalde uitwerking. Dit is die filosofie. Dat Marx 'n revolusionêre denker (Teoris: filosoof) is, beteken dat hy 'n puntuasie in die geskiedenis van die filosofie gemaak het. Met Marx verskyn die filosofie as onderskeie van die tradisionele denke daarvan. Dit verskyn as 'n werking eerder as 'n teorie. In 'n opsig volbring Althusser Bachelard se strewe om die filosofie nie as epistemologie te dink nie en dus die wetenskap te bevry van die determinasie van die wetenskaplike denke deur 'n filosofiese teorie.

Dat Althusser se denke in 'n sekere opsig met die van Bachelard skakel, beteken nie dat dit in 'n spesifieke opsig daarby aansluit nie. Die aansluitingspunt slaan op die strekking van Bachelard se denke, maar nie op die vorm waarbinne Bachelard dit gedink het nie. Althusser

se eksplikasie van Marx staan nie in kontinuïteit met Bachelard se denke nie. Die diskontinuïteit is bepaal deur die revolusionêre denke (van Marx).

By sy herlees van Marx beweeg Althusser in die denkklimaat van die strukturaliste. Die strukturalisme is 'n denkstroom waarvan die wortels teruggaan tot die Russiese Formalisme van Roman Jakobson en later in die Linguïstiek van die Switser, Ferdinand de Saussure, 'n verdere uitwerking gevind het. Die taalwetenskap is die oorsprongsbasis van die strukturalisme. De Saussure strew na wetenskaplikheid by die taalondersoek. Hiervoor gaan hy die taal as 'n selfstandige studie-objek opneem en enige ekstralinguale gegewens by die taalstudie uitsluit. Dit behels dat hy die mens as betekenaar en die objektief gegewe werklikheid as betekenis sowel as die ontwikkeling van die taal by sy benadering van die taal uitskakel. De Saussure breek met die tradisionele wyse van taalondersoek en postuleer dat die taal 'n selfstandige sisteem van tekens en klanke is. Hierby het die woorde, as tekens opgeneem, nie verwysing na die werklikheid buite die taal nie, maar is die tradisionele verband tussen die woord (teken) en die ding (betekenis) opgeskort. Betekenis word, i.p.v. as die funksie van die korrespondensie tussen die woord en die ding, opgeneem as 'n relasionele begrip. Dit gaan by die taalwetenskap om die studie van die sisteem van tekens van die taal in hulle koherensie tot mekaar. Deur die samehang van woorde tot mekaar word hulle seggingsryk. D.w.s. die semantiese geladenheid van woorde is die effek van hulle sintaktiese gestalte en nie van 'n veronderstelde verband daarvan met die gegewe werklikheid nie. Hierdie onderskeid tussen die teken ("signifiant") en betekende ("signifié") is deur De Saussure getref. Hy onderskei verder tussen die alledaagse taalgebruik ("parole") en die taalskat ("langue") waarmee elke mens begiftig word, wat hy in sy onderbewussyn bewaar en vanwaaruit sy spraak moontlik is. Die "langue" is die aangebore taalvermoë van



die mens. Die linguïst Leon Chomsky, het die werking van die "langue" en die "parole" elaboreer. Hy het gaan kyk na hoe die alledaagse taalgebruik funksioneer. Hierby het hy identifiseer dat die spreker met die "langue" sy taalvermoë kry omdat, saam met die taalreëls wat daarin vervat is, die "langue" 'n bepaalde transformatiewe werking het. Danksy die werking van die "langue" kan die spreker met 'n beperkte hoeveelheid woorde steeds oorspronklike sinskonstruksies maak en daarom nuwe betekenis uit-spreek. Hierdie werking geskied onbewustelik, danksy die sistematiek van die taal soos dit met die onderskeid "langue" - "parole" voorgestel word en met die tekensamehang van woorde na vore tree. Die tekensamehang verwys nl. eerder as na 'n betekenis van die werklikheid buite die taal, na die interne funksionering van die taal. Dit is in die "parole" wat die "langue" na vore tree en waardeur die studie van die werking van die "langue" moontlik word. Die postulaat van die "langue" behels dat die mens, tradisioneel as die subjek van sy taalgebruik beskou, ook as ekstralinguaal uitgesluit word by die taalstudie. Die "langue" is as taalskat 'n onbewuste realiteit vanwaaruit en waardeur die mens tot spraak in staat is. Die "langue" normeer die spreke van die mens en vind daardeur uitdrukking. Dit is dus nie die mens wat by taalgebruik die betekenaar is nie. De Saussure maak met sy postulaat van die taal as 'n selfstandige sisteem van tekens en klanke 'n verdere onderskeid by die taalstudie. Dit is die onderskeid tussen die diachroniese en sinchroniese wyses van taalondersoek. Waar die tradisionele taalondersoek op die ontwikkeling van die taal gekonsentreer het (diachronie) gaan de Saussure die ontwikkelingsaspek van die taal uitsluit by sy taalstudie. As 'n selfstandige sisteem gaan hy die taal soos dit is, op 'n bepaalde tydstip, ondersoek (sinchronie).

Die Franse denker Claude Levi-Strauss het die beskouing van die taal as 'n sisteem van tekens en die onderskeid

"langue-parole" op die sosiale werklikheid van die mens gaan toepas. Hiermee het hy kulture volgens die metodologiese model van die Linguïstiek benader. Levi-Strauss is in die filosofie opgelei maar het later, soos hy dit stel, homself tot die antropologie gewend om van die filosofie te ontsnap. Reeds as kind het die irrasionele hom gehinder. Hy het gevoel dat daar 'n betekenisvolle orde moet wees. By sy studie van die antropologie het hy gesien dat die verwantskapsisteme van onderskeie diverse rasse en stamme dieselfde basiese karakteristieke vertoon. Dit het hom op die spoor van die orde wat hy wou vind, gesit. Met 'n studie van die verwantskapsisteme het hy die verskynsels daarvan as tekens of uitdrukkings van een en dieselfde basiese patroon kon lees. Hy het ook mites bestudeer en gesien dat daar in die variëteit van mites 'n bepaalde ooreenstemmende orde is. Selfs in die verskeidenheid gebruike van die vele beskawings het hy 'n onderliggende orde gesien. Die gebruike is dan almal die uitdrukkings van 'n een daaraan onderliggende struktuur, soos wat in die taal die verskeidenheid van sinne en betekenisse daardeur uitgedruk die variërende verwerklikings van die "langue" is. Hiermee lees Levi-Strauss die sin van 'n gebruik, mite of verwantskapsisteen nie direk daarmee saam nie, maar kyk na die samehang van gebruike, mites of verwantskapsisteme, om deur die koherensie die rasionaliteit in die verskeidenheid te agterhaal. Die rasionaliteit vertoon 'n bepaalde struktuur. Dit is die onbewuste struktuur waarvan die variëteit van gebruike, mites en verwantskapsisteme die uitdrukking is. Levi-Strauss gaan verder met sy studie en identifiseer dat al die uitdrukkings van kulture 'n universele patroon vertoon. Hiermee het hy 'n universele struktuur waardeur die mens se relasie tot sy medemens en tot die natuur geregleer en bepaal word, uit die skynbaar irrasionele variëteit van kulture agterhaal. Hiermee is die strukturalisme as 'n filosofiese denkstroom ingelei.



Denkers wat aansluit by die strukturalisme word hoofsaaklik deur hulle metodologie as strukturaliste tipeer. Dit is die metodologie wat aan die linguïstiek ontleen is. Hierdie metodologie het 'n terminologie wat ook aan die linguïstiek ontleen is. Onder die strukturalistiese terme is daar die terme element, sisteem, teken, transformasie, koherensie (relasie), struktuur, uitdrukking en onbewuste. Om die strukturalistiese metodologie te begryp is dit noodsaaklik om eers te kyk na wat die opvattinge i.v.m. die struktuur is. D.w.s. om te kyk na hoe die struktuur lyk en wat dit behels. Die belangrikste komponent van die strukturalistiese denke is die struktuur. Die hoof karakteristiek van die struktuur is dat dit onbewus is en daarom slegs in die uitdrukkinge daarvan sigbaar is. Dog is dit nie as 'n voor die hand liggende gegewe sigbaar nie. Dit moet uit die uitdrukkinge daarvan opgediep of gerekonstrueer word. Die gedagte rekonstruksie kom van die strukturalis Roland Barthes en Foucault noem die arbeid van rekonstruksie argeologie. Om die argeologie te begryp is dit noodsaaklik om eers te kyk na die relasie van die struktuur tot die uitdrukkinge daarvan. Op 'n bepaalde tydstip genome vertoon die uitdrukkinge van die struktuur 'n bepaalde sisteem. Hierdie sisteem is nie sigbaar wanneer die uitdrukkinge op sigself genome as identies, of, punktualisties geles word nie. Die sisteem lê in die samehang of koherensie, van al die uitdrukkinge tot mekaar. Hiermee word die uitdrukkinge as elemente geles. Dit is elemente van die sisteem van die uitdrukking van die struktuur. As sulks is dit die oppervlakkige duiing, deur die samehang daarvan tot mekaar, van 'n onderliggende orde. Soos die linguïste is die strukturaliste van mening dat die orde as betekenisgewend tot die uitdrukkinge daarvan staan. Dit sistematiseer nl. die gegewens. Wanneer daar nie na die sistematiek gekyk word nie, gaan die uitdrukkinge deur as, soos Michael Foucault dit tipeer, "oppervlakteskuim". Die oppervlakteskuim is leë, sinlose gegewens. Maar wanneer daar na die sisteem daarvan gekyk

word, verskyn daar 'n rede, of, betekenis daarby. Die uitdrukkinge verskyn as die diskursiewe formasie van die struktuur. D.w.s. die sisteem is die diskursiewe formasie van die struktuur. Dit is waarin die struktuur sigself uitlê. Deur dit te lees kan die ware diskoers van die uitdrukkinge gelees word. Die diskoers is verborge in die uitdrukkinge. Dit spreek nie direk nie. Die psigoloog Lacan stel die gedagte dat wanneer daar gepraat word, die ander in die spraak spreek. Die spreke van die ander is die onbewuste medebedoelde van die spreker self. Hy sê nl. meer as wat hy dink, en die ander is die ware sprekende. Wanneer die psigoloog dan die ware sin van wat deur 'n kliënt vir hom gesê word wil hoor, moet hy luister na die spreke van die ander in die uitgesproke bedoeling van die kliënt. Hierdie gedagte sluit met die van Freud wat glo dat ons bewuste handeling, spraak en denke deur die onderbewuste bepaal, gestuur en gestruktureer word. Daarom is daar in die bewuste die teenwoordigheid van die diskoers van die onbewuste. Hierdie verdeling, sisteem-struktuur, bewuste-onbewuste, "parole" - "langue", teken-betekende, is 'n integrale faset van die strukturalistiese denke. Dit gaan om die bepaling, deur 'n intensionele onderliggende orde, van uitdrukkinge en die betekenis daarvan. Levi-Strauss verwys na die orde as 'n universele struktuur. Faucault noem dit die anonieme denke. Hierdie orde vind deur die rangskikking daardeur van die oppervlakkige elemente daarvan, uitdrukking. Die elemente is relasionele gegewens. Dit gaan nie om 'n "ansich" gegewe nie, maar om die sisteem van die elemente in die samehang tot mekaar. D.w.s. dat die patrone van die elemente as tekens funksioneer en gelees word. Die patrone is dan aanduiding van die diskoers van die orde. Dit is aanduiding van die struktuur. Die sisteem van tekens is die sisteem van interne verwysing daarvan, soos deur die struktuur gestruktureer. Die elemente (samehangende gegewens) is tekens van die struktuur. Daar bestaan nie noodwendig een sisteem van die struktuur



nie. Die struktuur kan gelyktydig in onderskeie diverse sisteme uitdrukking vind. Dog verwys die sisteme na die een daaraan onderliggende ordenende prinsipe. Hiermee kan die denke van 'n tydperk op oënskynlik variërende wyses verwerklik word, dog is die uiteenlopende uitdrukkinge op die diskoersvlak daarvan deur dieselfde orde gestruktureer.

'n Belangrike faset van die strukturalistiese denke is die desentrering van die subjek. Hierdie is 'n verandering van die mensbeskouing soos wat dit in die Renaissance ontwikkel is. In daardie tydperk is die mens ontdek en draai die denke, kennis, skryf- (Erasmus) en skilderkuns (Leonardo da Vinci; Michelangelo) om die menslike subjek. Die mens word as die sentrum van die heelal en van sy eie denke gekonsipieër. Hy word as die middelpunt van die rede bekroon. Die denkstroom is die Humanisme genoem. In die denkwêreld was die teorie van Nicolaus Copernicus en die versterking daarvan deur Galileo onaanvaarbaar. Die teorie lui dat, nie die aarde nie, maar die son in die sentrum van die heelal staan en dat die wentelbane van planete relatiewe dimensies het. Hiermee word die aarde gedesentreer en 'n relatiewe posisie in die heelal toegeken. Met die denke van Copernicus het die desentrering van die subjek 'n aanvang geneem. Emanuel Kant sou later die opvatting dat die mens die outonome subjek van sy rede is, hersien. Met sy kategoriese imperatief stel hy dat die menslike rede so gestruktureer is dat dit slegs ontvanklik is vir gegewens wat by die kategorieë inpas. Dit behels dat die mens kategoriaal ken en nie outonoom kan ken nie. Hy kan nie die "ding an sich" ken nie, maar slegs by wyse van die gegewe kategorieë van sy verstand kennis verkry. Die strukturalistiese desentrering van die subjek is 'n denkrevolusie gelykstaande en soortgelyk aan die van Kant en Copernicus. Waar die mens volgens die tradisionele humanistiese beskouinge in die

sentrum van sy wêreld staan en as die maatstaf van enige ervaring of kennis daarvan opgeneem is, rol die mens volgens die strukturaliste vanuit die sentrum in 'n x. Die mens is in 'n tydperk van intellektuele oormoed gedink en die denke word nou gewysig. Die mens word gedesentreer deurdat hy nie meer as die singewende en sinnemende outonome subjek van betekenis en sy eie identiteit beskou word nie. Waar die werklikheid die mens sin was, is die mens nou 'n elementêre faset van die werklikheid. Die klem val in die strukturalistiese denke op die konsep van die mens as relatief. "De outonomie van het handelende subjekt is door de outonomie van de (logische) struktuur vervangen."<sup>4)</sup> Die mens verloor sy outonomie aan die struktuur en word as 'n element daarvan onderhewig gemaak aan 'n logies konsekwente sisteem van verwantskappe waaraan hy sy identiteit en betekenis te danke het. As sulks word die mens dan 'n relasionele konsep. Hy word relatief tot 'n geheel waarvan hy slegs 'n funksionele element is. Die struktuur funksioneer soos 'n "langue" wat homself in die mens uitdruk en waaraan die mens soos 'n taalteken onderworpe is. Hy is onderwerp aan die reëls en ritmes van 'n orde buite hom wat sy denke en gebruike bepaal.

Met die x-sentriese denke van die strukturalisme word die tradisionele rol van die mens by die skryf of die lees van 'n teks hersien. Hiermee verskyn 'n bepaalde teksbeskouing by die strukturalisme. Die teks gaan volgens hulle funksioneer as 'n singeheel wat nie op die gegewe werklikheid of die intellektuele vermoëns van die skrywer of leser aangewys is vir die seggingsrykheid daarvan nie. Dit is as 'n faset van die struktuur en die wetmatigheid daarvan, 'n uitdrukking daarvan. Hiermee moet die teks nie op die tradisionele wyse as 'n singeheel met verwysing na die gegewe voor-die-hand-liggende werklikheid of as die uitdrukking van die menslike subjek gelees word nie. Die teksbenadering van die strukturaliste is 'n belangrike faset van die strukturele metodologie.



Die strukturalisme is hoofsaaklik deur die metodologie daarvan gekenmerk. Hierdie metodologie is toepaslik op die studie van sosiale verskynsels soos die wetenskap, kulturele gebruike, waansin en selfs seksualiteit, sowel as op die lees van 'n teks. By die studie van sosiale verskynsels gaan dit om die opvatting dat die bepaalde betekenis wat daardeur uitgedruk word, nie op die gesig van die gegewens geskryf staan nie. Dit behels dat die gegewens na die samestelling daarvan nagegaan word om die sistematiek, of, die wyse van funksionering daarvan te agterhaal. Hieruit sal die orde, reëls en ritmes, waarvolgens die verskynsels uitgedruk is, bepaal kan word. Hulle kan na die samestelling daarvan gelees word as 'n bepaalde patroon wat slaan op die struktuur waarvan die verskynsels 'n uitdrukking is en integraal deel is. Die ondersoekwyse behels dat daar gesoek word na die interne samehang, ooreenkomste en verskille van die gegewens t.o.v. mekaar, om vandaar uit die struktuur wat daarin uitgedruk word te rekonstrueer. Dit is die metode van die opdieping van relasies wat Foucault argeologie noem. Daar moet nl. deur die oppervlakgegewens na die patrone daarvan deurgeword word om die struktuur daaragter te agterhaal. Hierby is die relasies van die gegewens tekens van die struktuur, soos wat dit daardeur (deur die struktuur) saamgestel is. Die onderskeie bg. fasette van sosiale verskynsels toon, as onderskeie sisteme op 'n bepaalde tydstop van die gemeenskap, dieselfde orde van funksionering. Daar is nl. een orde daarin uitgedruk. Al die verskynsels is die uitdrukking van die denke van die tydperk en d.i., van die struktuur. Hierdie orde kan voorts onderskeie variërende verwerklikinge in verskillende tydperke vind. Die onderskeie tydperke word gekenmerk deur skeure, of, radikale epistemologiese skeure, sodat daar nie ontwikkelingslyne (diachronie) vanaf een tydperk na 'n ander getrek kan word nie. Hiermee neem die strukturalistiese studie 'n tydperk op sigself, sonder verwysing na 'n daaraan voorafgaande of 'n opvolgende tydperk. Die betekenis wat in 'n tydperk

tot uitdrukking kom, hang met die gelyktydigheid van die uitdrukkings daarin saam, en kan as sulks bestudeer word (sinchronie). By die teksstudie van die strukturaliste word dieselfde metode as die m.b.t. die sosiale verskynsels gebruik. Die strukturele teksstudie sluit die skrywer by die benadering van die teks uit. Die veronderstelling is dat hy nie die betekenis van 'n teks daar kan inlê en so bepaal nie. Hiermee word van die tradisionele beskouing van die rol van die leser, as synde die lees van die sin wat die skrywer in 'n teks vasgelê het, afgedoen. Wat die skrywer skryf (d.w.s. hoë hy skryf) en wat die leser lees, word deur die struktuur, of, tydperk waarbinne gedink en geskryf word, bepaal. Die tyd stel die perk aan die denke. Hiermee gaan die strukturaliste, met die beskouing van die funksionering van die taalgebruik as 'n outonome sistematiese gebeurtenis waarvan die individu grotendeels onbewus is, ook die gegewe werklikheid as betekende by die lees van 'n teks uitsluit. Dit gaan dan by die teksstudie nie om wát geskryf is nie, maar wel om hoë. Dit beteken dat die koherensie van woorde in die teks nagegaan word. Daar word m.a.w. nie 'n identiese lesing waarvolgens daar 'n direkte korrelasie van die woordbetekenis-ding is, onderneem nie. Hierby word daar by die teksstudie met 'n spesifieke onderskeid in die teks self gewerk. Dit is die onderskeid tussen dit wat eksplisiet daar geskryf staan en die implisiete betekenis van die teks. Die implisiete betekenis van die teks is die diskoers daarvan wat deur die struktuur, na die samestelling van die woorde, daarin neergelê is. Hiermee word die koherensie van woorde as tekens van die betekenis (diskoers) van die teks gelees. Hierdie onderskeid is die onderskeid in die teks tussen die oppervlaktelaag van die geskrewe teks en die dieptelaag van die diskoers. Met die onderskeid voor oë onderneem die strukturaliste 'n lesing wat algemeen as 'n epistemologiese lesing tipeer word. Dit is 'n lesing met twee stadia. Die eerste stadia is 'n dubbelleesing waardeur die relasies van die woorde tot mekaar



in die teks as simptome van die diskoers nagespeur word. D.w.s. die teks word op twee vlakke gelees en die tweede stadia behels die lees van die simptome as die tekens van die tweede ongeskrewe implesiete teks wat in die eerste teks teenwoordig is. Dit is die simptomale lesing. Hierdeur kan wat in die teks 'geskryf' is, gelees word.

Die strukturalisme is grotendeels as denkskool onbereflekteerd. Dit gaan hierby daarom dat dit hoofsaaklik as 'n metodologie bedryf word. Dog is daar definitiewe beskouinge betreffende die werklikheidsgehalte van beide die oppervlakkige gegewens van sosiale verskynsele sowel as die tekste wat 'n faset daarvan is. Daar is bepaalde kenteoretiese prinsipes hiermee verbind. Dit behels dat hoe die gegewens lyk nie noodwendig wat dit beteken weergee nie. Daarom kan daar nie 'n identiese opname of lesing daarvan gemaak word nie, en word die strukturalistiese metodologie aangewend.

Soos die linguïste streef die strukturaliste ook na wetenskaplikheid m.b.t. hulle studie-objek. Hulle gee dan met hulle metodologie bepaalde voorskrifte vir wetenskaplikheid. Dit behels dat hulle nie na 'n essensialistiese waarheid of oppervlakkige karakteristiek in hulle objek soek nie, maar eerder na die samestelling daarvan gaan kyk om objektiewe kennis daarvan te kry. Dog is die strukturalisme 'n filosofie. Hulle vraag na wetenskaplikheid en die werklikheidsbeskouing wat met hulle metodologie gegee word, is filosofies. Dit is 'n onbereflekteerde filosofie wat hoofsaaklik met die teoretiese arbeid van die strukturaliste op die spel kom.

Althusser se denke sluit in strekking sowel as in spesifieke opsigte by die strukturalistiese denke aan. Daar kan spesifiek na sy bedoeling by Marx sowel as sy metodologie verwys word. Waar Althusser stel dat hy Marx se denke

moet opdiep uit sy teks ten einde op die regte wyse daarmee om te gaan, sowel as by die wyse waarop hy Marx lees en eventueel interpreteer, is daar spesifieke ooreenkomste met die strukturaliste. Aangesien die aansluitingspunt met die strukturalisme 'n belangrike verklaringsprinsipe by die lees van Marx deur Althusser sowel as by die lees van Althusser self is, en omdat die vorm van Althusser se denke daarop slaan, sal dié punt in die kritiese evaluasie van Althusser se denke nagegaan word.

### 3. DIE DENKSTRUKTUUR

Die konsep "struktuur" staan sentraal by Althusser se denke. Dit figureer as die motief sowel as die motivering by sy herlees van Marx en die opdieping van Marx se problematiek.

Die denkstruktuur is operasioneel by Althusser se eksplikasie van Marx se denke. Met die denkstruktuur word nie 'n sub-teoretiese substraat bedoel nie. Dit verwys nie na die platoniese ewig onveranderende patroon van die realiteit wat staties is maar as vertikaal determinant t.o.v. die menslike rede en die gegewens van die werklikheid funksioneer nie. Dit beteken dat die denkstruktuur nie bedoel is as 'n alomvattende Lagos wat by die uitdrukkinge daarvan as die Waarheid daarvan figureer nie, of ook dat die kenne van die gegewe werklikheid vir die waarheid daarvan aangewys is op 'n metafisiese Rede nie. Dit is nie die Idee nie. Dat die denkstruktuur agter Althusser en Marx se denke lê, beteken nie dat dit 'n sub-teoretiese substraat is wat bepalend en dwingend inwerk op hulle denke nie. Die struktuur werk wel op hulle denke in, maar dit is nie na die aard daarvan 'n blote substraat nie. Dit is, as 'n operasionele begrip, dinamies.

Althusser identifiseer dat die denstruktuur uit twee kategorieë bestaan. Dit is die struktuur van samestelling van



die denke-materie opposisie in die geskiedenis van die denke. Dié struktuur is as die samestelling daarvan deur die opposisie gekonstitueer. Dit is gekonstitueer deur die kategorieë van die denke wat of materialisties of idealisties gekwalifiseer is. Die kategorieë is representatief van die onderskeie twee problematieke van die materialisme en die idealisme, wat by wyse van denkruimtes in die struktuur vervat is. Die struktuur bestaan uit twee denkruimtes. Die denkruimtes is begrensde denkwyses. Dit bestaan in die struktuur in die vorm van sisteme, of, sub-strukture. Hierdie sisteme staan in die liggaam van die struktuur teenoor mekaar in 'n verhouding van opposisie. Die struktuur is dan die globale samehang van die sisteme. In die struktuur van samehang daarvan is die sisteme differensieël spesifiek t.o.v. mekaar. Danksy die teenoorstelling van die twee ruimtes word die denkstruktuur saamgestel. Die struktuur bestaan in die anderssoortigheid van die twee ruimtes t.o.v. mekaar. Dit is die struktuur van die samehang in opposisie van die twee problematieke.

Omdat daar 'n opposisie in die denkstruktuur is, is dit nie 'n blote gegewe substraat nie. Die liggaam daarvan bestaan in teenstelling/botsing. Die twee kategorieë dinamiseer die struktuur. Hierdie dinamiek is met die struktuur van teenoorstelling gegee en dit bestaan in die aard van die teenstelling. Omdat die twee kategorieë anderssoortig is, is hulle nie aan mekaar gelyk of na mekaar herleibaar nie. Die teenstelling is ongelyk. Die denkstruktuur bestaan in die onversoenbaar kontradiktoriese eenheid van die materialisme en die idealisme. Dit is 'n dialektiese teenstelling waardeur die denkstruktuur gedinamiseer is en 'n bepaalde uitwerking het. Dit is die uitwerking van verdeling of onderskeiding. Die filosofiese funksie van die denkstruktuur is die van die verdeling van denkwyses. Daar word onderskei tussen die materialisme en die idealisme. Dit is die dinamiese faset van die denkstruktuur. Die struktuur het dus 'n werking t.o.v. die denke en bestaan in die werking, wat die gestalte daarvan is.

Die denkstruktuur is die struktuur van die geskiedenis van die opposisionele eenheid van die teenstelling in die denke van die kategorieë abstrak-konkreet. Hierby gaan dit nie om die ontwikkeling van die denke nie. Die geskiedenis van die denke behels nie 'n kumulatiewe groei soos by Hegel nie. Die geskiedenis van die denke lyk altyd dieselfde. As sulks, omdat die geskiedenis altyd dieselfde lyk is daar nie sprake van die ontwikkeling van die denke nie. Die denkstruktuur is 'n dialektiese gegewe. Omdat die denke-materie teenstelling ongelyk en onophefbaar is, is daar 'n aanhoudende botsing in die struktuur. Die struktuur en die geskiedenis daarvan lyk altyd dieselfde, daarom is dit eintlik die punt waar niks gebeur nie. Lenin noem die geskiedenis van die denke soos wat dit met die denkstruktuur lyk, die nul-inversie. 'n Voorbeeld hiervan is dat Marx nie Hegel se denke in die globale perspektief van die denkstruktuur opgehef het nie. As 'n weerspieëling van die idealistiese kategorie van die denkstruktuur bly Hegel se denke voortbestaan en effektief. Marx het binne sy spesifieke denkruimte 'n ander gestalte aan die kern van Hegel se denke gegee. Hiermee het daar in die perspektief van die denkstruktuur, die globale perspektief van die struktuur daarvan, slegs 'n verandering in die dominasie van problematiek plaasgevind. Die struktuur self is onveranderd.

Deur die denkstruktuur word bepaal watter denkruimte 'n tydperk domineer. Dit het óf 'n materialistiese óf 'n idealistiese uitwerking. Deur watter denkruimte 'n tydperk domineer, word bepaal hoe die dominante denke van die tydperk lyk. Dit behels dan nie ontwikkelinge van die denke nie, maar 'n bepaling deur die struktuur. Die denkstruktuur bepaal of 'n kategorie 'n dominante uitwerking het of nie. 'n Verandering van denke is 'n verandering van die ligging van die struktuur. Hierdie verandering geskied deur 'n ommeswaai van die denkstruktuur. Met Marx se skeur met die ideologie het 'n ommeswaai na die konkrete denke



plaasgevind. Hiermee gaan die problematiek van die materialistiese denke die idealisme domineer. Hoe Marx se denke lyk en wat hy met die idealisme van sy dag maak, word dan bepaal deur die ligging van die struktuur by Marx. Danksy die ommeswaai kan hy nie net die kern van Hegel se denke fokus nie, maar ook konkretiseer. Hy gaan die kern van Hegel se denke binne die ruimte van die materialistiese denke anders lees en 'n ander vorm daaraan gee.

Waar Lenin dan stel dat daar in die geskiedenis van die denke slegs materialiste en idealiste is, verwys hy daarna dat die denke die bepaalde struktuur het. Die formaat van onderskeiding soos wat Marx en Althusser dit gebruik, is dan die filosofiese uitwerking van die denkstruktuur waarvolgens hulle denke as onderskeie van die idealisme, materialisties gekwalifiseer gaan wees. Met Marx het die ommeswaai in werking getree, en waar Althusser Marx se denkarbeid volbring deur dit van die idealisme (ideologie) te onderskei en as wetenskaplik te ekspliseer, voltrek hy die ommeswaai van die denkstruktuur. Hierdeur kan Marx se denke as differensieël spesifiek t.o.v. die denke van die idealisme uitkristalliseer.

#### 4. TEKSINTERPRETASIE EN DENKSTRUKTUUR

Die struktuur wat daar vir Althusser in sy afsetting teenoor die Marxisme in Marx se onderskeid met die denke van sy dag verskyn, is die denkstruktuur. Hierdie struktuur is effektief in die wyse waarop Marx Hegel en die politieke ekonomie lees en interpreteer sowel as in die wyse waarop Althusser Marx lees en interpreteer, asook in die uitkomste hiervan.

Althusser sien soos reeds vantevore gesê, die effektiwiteit van die denkstruktuur eerstens daarin dat Marx met die denke van sy dag geskeur het en op 'n nuwe wyse gaan

dink het. Hiermee staan sy denke in diskontinuiteit met die denke van sy dag, 'n diskontinuiteit wat op 'n teenstellende denkwysse dui. Tweedens sien Althusser die effektiwiteit van die denkstruktuur spesifiek daarin dat Marx op 'n nuwe wyse gaan dink het. Hy sien dit in die wyse waarop Marx die werk van die denkers van sy dag gelees en interpreteer het, sowel as in die uitkoms hiervan.

Waar Marx as 'n oorspronklike denker verskyn, sien Althusser dat die oorspronklikheid saamhang met 'n gebeurte wat Marx se subjektiewe denke te buite gaan. Dit hang met die gebeurte van die denkstruktuur saam en hieruit blyk dat die struktuur bepalend is vir die denke van 'n spesifieke tydperk asook vir 'n verandering (punktuasie) van die denke. Hiermee is die idealistiese kleur van die denke van Marx se dag deur die struktuur bepaal. Althusser gaan uitwerk dat dié denkwysse ideologies is. Dit steun op 'n bepaalde opvatting van die rede asook die identiteit van kennis en die konkrete werklikheid. Vir Althusser ressorteer die Marxisme onder dié denkwysse, as 'n kategorie van die denkstruktuur. Waar Marx eksplisiet sy strewe om die rasionele kern van Hegel se denke te konkretiseer, stel, is dit 'n aanwysing van 'n gebeurte van die denke. Dit is die gebeurte van punktuasie waarvolgens Marx anders gaan dink. Wat plaasgevind het, is dat die heersende denkwysse met Marx verander het en dat met sy nuwe denkwysse 'n nuwe denkruimte bô die ideologie dominasie verkry het. Daarom gaan hy die ideologie op 'n nuwe wyse lees. Die dominasie van 'n nuwe denkwysse met Marx moet deurwerk in die denke voordat die dominasie 'voltrek' word. Dit werk met Althusser deur sodat hy die tekste van Marx deur 'n nuwe bril benader. Die denkruimte van die konkrete het tot hom gekom. Die problematiek wat met Althusser gaan domineer is dan onderskeie van dié van die Marxisme.

'n Problematiek is 'n bepaalde denkwysse en is verbind met die struktuur van die denke. 'n Problematiek is 'n begrensde denkwysse en funksioneer as sulks as 'n bepaalde



denkterrein waaraan 'n eie karakteristieke sistematiek verbonde is. As sulks het 'n problematiek 'n eie kenteoretiese inslag en werk bepalend in t.o.v. die kenne van die tydperk waarbinne die problematiek dominant is. Marx se skeur met die denke van sy dag is 'n skeur met hulle problematiek en die gebeure van die verskyning van 'n nuwe problematiek. Die problematiek hang saam met die objek van Marx se denke. Die objek is dit wat Marx met sy nuwe denkwysse gaan problematiseer. Dit is waarin sy nuwe denkwysse bestaan. Hierdie problematisering is 'n effek van die denkstruktuur. Die denkstruktuur het met Marx 'n omwenteling ondergaan sodat met hom 'n nuwe denkwysse bo die ideologie gaan domineer. Wat met sy problematisering van die ideologie gebeur is dat, met die dominasie oor die ideologie deur 'n nuwe denkwysse, die ideologie in 'n kritiese lig gestel word. In sy problematisering kry 'n nuwe objek gestalte. Dié problematisering behels 'n verskuiwing in die denke waardeur die nuwe denkterrein/-ruimte waarbinne die werke van die ideologie anders gaan lyk, verskyn. Die gebeure behels dat die ideologie deursigtig raak. Met die omwenteling van die denkstruktuur gaan Marx ook die ideologie anders lees. Hy gaan die nuwe in die ideologie lees. Hierdie leeswyse word bepaal deur die aard van die denkstruktuur by Marx. En dit, op sy beurt, word bepaal deur watter denkwysse (problematiek) dominant is. Die aard van die dominante problematiek bepaal die wyse van lees en interpreteer sowel as die uitkomste van teksinterpretasie.

Daar is 'n besondere korrelasie tussen die teks en die denkstruktuur. Die struktuur van onderskeiding word in die teks weerspieël as die verdeling van die teks in twee, die eksplisiete en implisiete, diskoerse. Hierdie twee diskoerse is in die teks representatief van twee denkruimtes. Die denkruimtes is in dinamiese opposisie tot mekaar sodat daar in die teks 'n werking ontketen is deur die opposisie van vlakke daarin. Hierdie werking is van so 'n aard dat daar verwys word na 'n skrywe sonder subjek en

leeswerk wat onafhanklik van die lesende subjek plaasvind. Die tekstuele gebeure is die effek van die werking van die denkstruktuur.

Waar Althusser Marx se denkwysse fokus en na die aard daarvan gaan lees, is dit die effek van die deurwerking van die denkstruktuuromwenteling by Althusser self. Hiermee verskyn Marx se oorspronklike denkruimte aan Althusser en gaan hy Marx op 'n nuwe wyse lees. Hoe hy Marx lees en wat hy by hom kry, d.i., hoe hy kan interpreteer, is bepaal deur die dominante problematiek by Marx.

Die wyse waarop 'n teks benader word, word dus bepaal deur die denkstruktuur en spesifiek watter problematiek dominant is, d.w.s. of die problematiek ideologies of wetenskaplik gekwalifiseer is.\* Hiermee is die wyse van, en die uitkomst van teksinterpretasie deur die denkstruktuur bepaal. Dit hang by die wyse van teksinterpretasie en hoe die uitkomst daarvan lyk, of hoe die denkstruktuur lê, d.w.s., of die

---

\* Die ideologiese problematiek is gekarakteriseer deur die epistemologie wat uitgaan van die voorveronderstelling van die absolute potensie van die rede by die verkryging van kennis. Volgens die ideologie is daar 'n basiese identiteit tussen die redelike kennis en die gegewe werklikheid, danksy die feit dat die gegewens vir die rede onmiddellik toeganklik is. Daarom gaan hulle uit van die standpunt dat kennis waar is. Die oorspronklike wetenskaplike problematiek waarom dit vir Althusser by die lees van Marx gaan, werk in teenstelling tot die ideologiese epistemologie met die breuk tussen die wêreld van verskynsele en die denke. Hiervolgens is kennis on-af en eerder prosesmatig as wáár. Beide denkwyses is denkruimtes van die struktuur van die denke. Die struktuur is effektief by die interpretasie van tekste, omdat die struktuur bepaal watter denkruimte dominant is.



ruimte van die idee of die konkrete dominant is. Beide ruimtes het as onderskeie problematiese hulle eie onderskeie karakteristieke. By die ruimte van die idee word op die rede gesteun en met die gegewe werklikheid gewerk. Met dié problematiek is hulle leeswyse "identities". In hierdie leeswyse is daar 'n direkte verband tussen rede en werklikheid, 'n identiteit. Dit werk met die veronderstelling dat woorde op sigself genome betekenisryk is en direk verwys na dinge. Hierby is die mens by die lees of skryf van die teks die betekenaar. Hy kan kennis daar neerskryf of dit wat daar geskryf staan direk lees en verstaan. Dit is, basies, die problematiek van die ideologie. By die ideologie word kennis nie as probleem gesien nie.

In die ruimte van die konkrete, die wetenskaplike denke, gaan dit om die effektiwiteit van die denke in 'n bepaalde denk-/kennisstelsel, waarby eksterne gegewens, die mens; gegewe konkrete, uitgesluit is. Die klem lê hier op die kennis, eerder as op die kennis self. Die problematiek se leeswyse is epistemologies. Hulle lees nie woorde as die betekenis van dinge nie en beskou nie die mens as die betekenaar by sy lees of skryf nie. Dit gaan by die epistemologiese lesing om die sistematiek van die denkruimte wat neerslag vind in die teks en hiermee gaan dit om die sistematiek van die teks wat effektief is by die teksinterpretasie. Hierdie is nie 'n identiese/direkte lesing nie, en die teks word op twee vlakke gelees. Met hierdie problematiek word kennis wel bevraagteken.

Dit gaan dan by die rol van die denkstruktuur by teksinterpretasie daarom dat, afhangende van watter ruimte 'n tydperk domineer, die teks op 'n bepaalde wyse gelees gaan word en dat die uitkoms deur die dominante problematiek bepaal word. In die opsig is die denkstruktuur in die denkruimte gereflekteer asook daarby effektief. Waar die, met Althusser se problematiek teengestelde, denkwys van die Marxisme nagegaan word, blyk dat die wyse waarop hulle Marx lees die uitkoms

van hulle lees van Marx bepaal. Hulle lees die konkrete kern by Marx as die materialiteit van die gegewe. D.w.s. hulle lees Marx letterlik. Uit hoe Althusser Marx lees, het sy lesing die uitkoms dat hy die konkrete kern by Marx as epistemologies lees. Afhangende van die leeswyses van die onderskeie lesings van Marx se werk, word onderskeie objekte by Marx gefokus. Die Marxiste lees dat hy die gegewe konkrete werklikheid tot objek het. Hulle lesing is gerig op Marx se eksplisiete teks en op die materialiteit van die dinge. Althusser lees Marx se implisiete teks en hiermee dat Marx die implisiete tot objek het en 'n nuwe definisie van kennis gee. Sy epistemologie is revolusionêr. Althusser het met die deurwerking van die omwenteling van die denkstruktuur met Marx, die opgawe om Marx se oorspronklike denke uit te lig uit die marxistiese interpretasies daarvan, ten einde Marx se denke te voltrek. Hierdie leeswyse word aan Althusser, in samehang met Marx se werk, opgedring. Dit word opgedring met die verandering van die denkstruktuur wat 'n verandering van die denke by Althusser behels. Daarom gaan Althusser Marx op 'n nuwe wyse lees. Dit staan in teenstelling met hoe die Marxiste Marx lees. Daar het nl. by die lees van Marx 'n nuwe problematiek tot Althusser gekom.

Marx se nuwe problematiek is in sy werk "Capital" neergelê. Die teks is so saamgestel dat die problematiek daarin aanwesig is. Hierdie samestelling is dan die aanduiding van dit waarom dit by Marx se denke gaan, d.w.s., dit is 'n aanduiding van hoe die struktuur by Marx lê. Althusser identifiseer dat "Capital" Marx se wetenskaplike werk is en hierby gaan dit daarom om die wetenskap te laat uitkristalliseer. Hierby het Althusser die opgawe om die teks op die wyse waarvolgens dit saamgestel is, te lees. Hy moet Marx op 'n nuwe wyse lees om die nuwe objek waarom dit by Marx gaan, te agterhaal.



Slegs met die onderskeid tussen denkwyses kan Althusser 'n dislokasie wat objektief deel is van Marx se teks, identifiseer. Hierdie dislokasie bestaan daarin dat Marx nie wat hy bedoel het letterlik neergeskryf het nie. Hiermee is daar in sy teks 'n dislokasie tussen wat hy bedoel en wat hy eksplesiet sê. Die dislokasie behels twee vlakke in die teks. Daar is 'n eksplesiete en implesiete vlak, wat 'n implesiete en eksplesiete teks is. Met hierdie dislokasie tussen Marx se bedoeling en sy eksplikasie daarvan, word die sistematiek van Marx se denkruimte in sy teks weerspieël en funksioneer die teks daarvolgens. Althusser het hierby die opgawe om Marx se implesiete teks te lees. Hierdie lesing van Althusser is die effek van Marx se problematiek en as sulks self die weerspieëling daarvan.

Dat Marx nie sy bedoeling letterlik uit spel nie, het vir Althusser die gevolg dat hy dit by Marx moet opdiep, maar, omdat hōe Marx skryf 'n effek van sy problematiek is, behels dit dat Althusser se opdieping van Marx se problematiek nie beteken dat Althusser dit as 'n kern-gegēwe daar uitlig nie. Die dislokasie in Marx se werk is funksioneel en dit beteken dat Althusser by die lees van Marx aangewys is op dieselfde denke as wat met Marx werk. Althusser identifiseer dat Marx, omdat hy nie sy bedoeling letterlik uit spel nie, op 'n funksionele wyse skryf en dat dit saamhang met Marx se problematiek. Die wyse waarop Marx sy 'voorgangers' gelees en interpreteer het, sowel as die wyse waarop hy skryf, is die effek van sy problematiek. Waar die problematiek by Althusser na vore stoot, is hy aangewys op dieselfde vorm van teksinterpretasie en weergee as Marx.

Die sentrale postulaat by Althusser se benadering van Marx is dat Marx se problematiek prakties bestaan. In die opsig het Marx self prakties gaan dink en skryf. Hiermee het Althusser by Marx die besondere opgawe dat hy, om Marx te kan lees, moet aansluit op die vlak waarop Marx gedink het en trou moet bly aan die gestalte van Marx se denke.

Met die opskrif van die verhandeling, Denkstruktuur en teksinterpretasie, word gestel dat dit gaan om die denkstruktuur en die interpretasie van tekste. Die denkstruktuur het 'n bepaalde uitwerking by die interpretasie van tekste. Met die verhandeling word spesifiek gekyk na Althusser se filosofiese arbeid van die lees van Marx en die effektiwiteit van die denkstruktuur hierby. By die lees van Marx kyk Althusser self na die werking van die struktuur van die denke by Marx se lees van die denkers van sy dag. Daar word met die verhandeling gekyk na hoe Althusser die konsep waarom dit by Marx se lees van die denkers van sy dag gaan, opdiep en progressief verhelder. In Hoofstuk II, Teks en denkstruktuuromwenteling, kyk Althusser na die gebeure van die denkstruktuuromwenteling met Marx by sy lees van Hegel en fokus die kern "proses" wat Marx by Hegel uittrek. Daar het hier 'n proses ook tot Althusser gekom. Met die hoofstuk word na die proses en die relevansie van die denkstruktuur daarby gekyk. Die titel slaan op die proses van omwenteling van die denke met Marx en die effek daarvan op Hegel se werk. Dit het die effek van die verdeling van problematieke deur die verskyning aan Marx van 'n nuwe problematiek waardeur Hegel se denke deursigtig word. Die gebeure word deur Althusser toegelig as 'n proses van die denke wat by Althusser deurwerk as die onderskeiding in Marx tussen sy wetenskaplike en ideologiese spreke. Hierop kyk Althusser na wat die proses behels, Hoofstuk III: Teksdialektisering en denkstruktuuromwenteling. Hy sien dit deur die lees van Marx by Marx se lees van die politieke ekonomie waar Marx hulle werk historiseer. Hier word gekyk na wat die historisering behels, d.i., na hoe dit lyk en na die effektiwiteit van die denkstruktuuromwenteling wat uitwerk in die historisering van die werk van die politieke ekonomie. Daar word gesien dat hulle werk self met die omwenteling deur die onderskeid tussen problematieke gedialektiseer is en hierdeur produktief word. Althusser fokus hier dat Marx met 'n definitiewe kenteoretiese breuk tussen die fenomenale werklikheid en die



denke werk. Sy insig in Marx se bedoeling by die lees van die politieke ekonomie spruit daaruit dat deur die omwenteling Marx se "Capital" by Althusser gedialektiseer is en produktief word, sodat hy Marx op die geldige wyse lees. Deur die omwenteling is Althusser se denke van die van vandag onderskei en sluit dit aan op die vlak waarop Marx gedink het. Dit is vir Althusser deurgaans by sy denkarbeid van die lees van Marx duidelik dat die proses wat by Marx en sy denkarbeid werk, saamhang met die strukturele gebeure van die omwenteling van die denke. Om die gebeure na die gestalte en impak daarvan te begryp, is Althusser se denkarbeid deurgaans daarop gerig om die spesifisiteit van Marx se denke te laat uitkristalliseer om sodoende die motief en die motivering daaragter te verstaan. In Hoofstuk IV, Teksanalise en denkstruktuuromwenteling, word gekyk na Althusser se onderskeiding tussen Marx en die Marxisme. Hiervoor maak hy 'n analise van die Marxisme sowel as van "Capital", om die sluiers van die mistifisering van Marx se werk te lig ten einde Marx se 'teorie' te ekspliseer en Marx se denkarbeid as filosofies te begryp. In Hoofstuk V: Tekskonkretisering en denkstruktuuromwenteling, word gekyk na Althusser se eksplikasie van die werking van Marx se 'teorie'. Dit behels die konkretisering van "Capital"/Marx se denkruimte, en hierdeur kom die struktuur na die aard daarvan as die opposisionele eenheid van die denkruimtes van die abstrakte en die konkrete denke na vore. Met die uitkristallisering van die denkstruktuur word die effektiwiteit daarvan by Marx se denke en Althusser se filosofiese arbeid duidelik. Die spoor van Althusser se naloop van Marx se denkarbeid word tot op die punt nagevolg. Dit was deurgaans nodig om Althusser se denke self uit sy arbeid van die lees van Marx te trek, omdat hy dit voortdurend in die politiek klee. Hy het m.n. die konsep waarom dit by Marx en by hom gaan, nie na die ware werkende gestalte as die motief en die motivering by hulle denke gedink nie, alhoewel hy dit met sy teoretiese praxis na vore getrek het. In die laaste hoofstuk word na die denkstruktuur en die wyse waarop Althusser dit

dink sowel as na die wyse waarop hy dit in feite weergee, gekyk. Hier word ook gekyk na hoe Althusser homself tot sy werk verhou. Daar blyk sekere strukturalistiese prinsipes by Marx se lees van die denkers van sy dag en by Althusser se lees van Marx, sowel as by die lees van Althusser, op die spel te wees. Daar blyk sekere strukturalistiese prinsipes by Althusser se dink van die struktuur as die motief en die motivering van die denke as "selfbewegend", op die spel te wees. Dit blyk in Hoofstuk VI dat die proses van die denke met Marx en Althusser dié van die selfbeweging van die struktuur van die denke wat tot selfkonkretisering dring, is.

---



## HOOFSTUK II

## TEKS EN DENKSTRUKTUURWENTELING

MARX SE REVOLUSIONÊRE EPISTEMOLOGIESE ERVARING  
AS MUTASIE VAN HEGEL SE DENKSISTEEM

## INLEIDING

Volgens Althusser is Marx se werke tradisioneel op 'n eenvormige wyse gelees en verstaan. Die primaat vir die eenvormige marxistiese interpretasies is dat Marx, al sou sy later werk verskil van die van sy jeug, gelees word asof daar 'n definitiewe denkkontinuïteit in sy werk is. Waar die Marxiste Marx lees asof die Jong Marx die ware Marx is, óf waar hulle die Latere Marx lees asof hy die ware Marx is wat in essensie by die Jong Marx aan te tref is, is die wyse van interpretasie dieselfde. Hierdie eenvormigheid is baseer op die marxistiese siening van die relasie Marx-Hegel.

Die marxistiese interpretasies is baseer op die Jong Marx se omkering van Hegel se denksisteem. Marx wou terugkeer na die fenomenale werklikheid en het met die doelwit voor oë daarna gestrewe om Hegel se denksisteem om te keer om die rasionele kern uit die mistiese dop daarvan te trek. Volgens die Marxiste het Marx hierdeur Hegel op sy voete gestel, die sg. inversiegedagte.

Gegee Marx se doelwit, om die sluiers van die filosofie te lig ten einde die realiteit te sien vir wat dit is, en sy eksplikasie van sy metode om dit te bereik (inversie en ekstraksie), oordeel die Marxiste dat hy homself tot die

konkrete wil wend. Die werklikheid wat deur Hegel se denksisteem gemaskeer word, is dan die werklikheid van die materialiteit van die bestaande. Waar die beweging van die werklikheid volgens Hegel die beweging van die rede is, is dit omgekeerd vir Marx 'n konkrete beweging.

Omdat die Marxiste 'n basiese denk-affiniteit vir die filosofie Feuerbach by Marx sien en Marx volgens hulle die prinsipies vir sy analise direk uit die "true reality of man" (FM pp. 52) lig, word die inversie begryp asof dit ooreenstemmend is met die transformatiewe metode van Feuerbach. Hierdie "true reality of man" is juis danksy die denkarbeid van Feuerbach ontbloot. Feuerbach het by die lees van Hegel daarna gestrewe om terug te keer na "'the things themselves', to 'unveil existence'" (FM pp. 76). Hy wou die filosofie realiseer deur dit wat Hegel geskei het, die essensie en die konkrete werklikheid, met mekaar te verbind. Hegel het die skeiding gemaak waar hy postuleer dat daar 'n absolute gees/rede is wat die essensie van alle fenomenale verskyning is, maar wat in essensie apart daarvan bestaan omdat dit deur selfveruiterliking daarin gerealiseer is. Dit geld ook vir die mens. Die mens is nie die subjek van die rede nie, maar die objektifikasie daarvan. Die denker word beskou as gelykstaande met die fenomenale verskyning, 'n veruiterliking van die rede. D.w.s. die mens word gedink, hy dink nie self nie. Hiervolgens is die bestaande 'n predikaat van die rede en hiermee word, volgens Feuerbach, die essensie van die denke buite die handeling van die denke vergestalt. Dit beteken dat Hegel 'n inversie van die epistemologiese proses van die kenner en die gekende gemaak het. Die absolute rede (denke) figureer as die kenner (subjek) en die denker (mens) as die predikaat van die denke. Hegel se inversie behels dus dat die denke as subjek en die denker as die predikaat beskou word.

Met sy identifikasie van die inversie deur Hegel, en daarmee van die feit dat Hegel se denksisteem op 'n misleidende



konsepsie wat tot mistisisme kan lei, baseer is, gaan Feuerbach sy eie materialistiese filosofie ontwikkel. Sy strewe is om die 'idee en die feit te versoen' (FM pp. 44) en hy gaan hiervoor 'n inversie van Hegel se denksisteem maak. Waar Hegel se beginpunt die denke is, postuleer Feuerbach 'n nuwe beginpunt vir die filosofie. Hy gaan met die mens, die konkrete, begin. Die mens gaan dien as die teoretiese basis vir sy filosofie (P & H pp. 180). "He transformed the tradisional subject of idealistic philosophy, thought, into a predicate, and the tradisional predicate, man, into a subject."<sup>1)</sup> Dit slaan direk op Feuerbach se "New Philosophy" waar hy die wêreld wat deur die spekulatiewe filosofie omgedop is, weer op die voete stel (FM pp. 44). Wat hy met sy nuwe filosofie gemaak het, was "to invert the attribute into a subject, to invert the Idea into the sensuous real, into matter, to invert the Abstract into the Concrete, ... All within the category of Man, who is the real," (P & H pp. 179).

Volgens die Marxiste het Marx, waar Feuerbach die inversie van Hegel op die teologie en die antropologie betrek het, 'n soortgelyke inversie van Hegel gemaak, maar dit op die konkrete werklikheid van die ekonomie en die politiek betrek. Die Marxiste lees Marx dan asof hy in essensie dieselfde denksisteem as Feuerbach deel. Hy is soos Feuerbach 'n materialis. Soos Feuerbach het hy ook 'n antropologiese beginpunt vir sy denke. Daar is volgens die Marxiste 'n "general humane foundation" (FM pp. 52) in Marx se werke. Met die humane fondasie van sy werk gaan Marx volgens die Marxiste die geskiedenis begryp as die geskiedenis van die vervreemding van die mens van homself in sy veruiterlikinge van homself. Gestel teenoor Hegel, behels die uitgangspunt van Marx dat hy, waar Hegel die rede as die basiese postulaat en subjek van die beweging van die werklikheid beskou het, die mens as die basis vir die geskiedenis en die werklikheid lees. Met die basis kan "Capital" óf vanuit 'n teleologiese perspektief begryp word as die voltooiing van

Marx se vroeëre denke, óf dit kan dien as die perspektief vanwaaruit die vroeë werk van Marx begrypbaar is. Die veronderstelling is dat, met die basisbeginsel in sy werk, daar geen wesenlike verskil in die denke van die Jong en die Volwasse Marx is nie. Hiermee is daar ook geen kritiese breuk in die denke van Hegel tot Marx nie.

Volgens Althusser speel daar 'n basiese misverstand by die marxistiese interpretasie van Marx se inversie van Hegel mee. Die misverstand hang saam met die veronderstelling dat Marx se omkering van Hegel se denksisteem 'n rëgstelling daarvan is. Dit behels dat Marx met die ekstraksie van die rasionele kern die waarheidsmoment van Hegel se denke uit die mistiese dop daarom sou trek. Hiermee word Marx gelees asof sy denksisteem die waarheid van Hegel sin is (FM pp. 78), omdat dit identies is met die rasionele kern van Hegel se denke. Die waarheid van Hegel se denksisteem is dan volgens die Marxiste die dialektiese skema minus die idealisme. Dit beteken dat hulle Hegel se dialektiek by Marx in relasie tot die konkrete gaan lees. Marx het dan die spekulatiewe filosofie afgeskil om die konkrete werklikheid te ontbloot. Dit is dan die essensie van Hegel se denksisteem wat deur Marx se ekstraksie as die waarheid daarvan geken word. In teenstelling tot die idealisme van Hegel is Marx dan suiwer 'n materialis. As die waarheid van Hegel se denke geld die materialisme dan as die werklikheid daarvan. Sy materialisme is volgens die Marxiste daarop baseer dat Marx die metode van die inhoud van Hegel se denke skei en die metode op 'n ander werklikheid gaan toepas.

Hierdie interpretasie van die Marxiste spruit uit die feit dat hulle Marx se inversie van Hegel as 'n inversie á la Feuerbach verstaan. Feuerbach het met die inversie van die subjek-predikaat by Hegel letterlik Hegel se denksisteem omgekeer. Die terme daarvan het behoue gebly en is net toegepas op 'n ander werklikheid.



Waar Marx se denke tradisioneel as die waarheid van die van Hegel begryp is, identifiseer Althusser dat Marx se inversie nie 'n blote omkering is nie. Sy denke is nie die rasionele kern van Hegel se denksisteem nie. Marx het nie die terme van Hegel se denksisteem behou nie. Hierdie verandering van Marx is ook nie 'n verdieping van die waarheid en daarmee kontinu met die strewe van Hegel nie. Sy omkering van Hegel was eerder kreatief. Met die inversie het hy die kern van Hegel se denke gaan transformeer. Hy het dit nie as die waarheid daarvan daar uitgetrek nie en gaan nie reglynig voort op die trant van die denke van sy dag nie.

Met die identifikasie van die Marxiste se misinterpretasie van Marx se bedoeling met Hegel, identifiseer Althusser 'n skeur in Marx se denke. Met die skeur voor oë identifiseer hy die Marx wat met die Feuerbachiaanse en Hegeliaanse denke worstel as die voor-marxistiese Marx. Hierdie stryd van Marx word deur Althusser gelees as die proses van die geboorte van Marx. Met die transformasie van Hegel sal Marx as Marx verskyn. Marx se later werk "Capital" figureer hierop as die werk van die ware Marx. Juis om die rede dat die Marxiste nie die skeur in Marx se denke sien nie, lees hulle Marx verkeerd.

Althusser se betrokkenheid by Marx is gebore met insig in die ware bedoeling van Marx met Hegel se denksisteem. Hy is hierdeur aangevuur om Marx as 'n revolusionêre denker te gaan lees. Wat Althusser aanbetref is dit ook 'n revolusionêre opgawe, revolusionêr in die sin dat diskontinuiteit en nie kontinuïteit nie gedink moet word. Waarin hierdie diskontinuiteit geleë is en ten opsigte waarvan dit uitkristalliseer, sal in hierdie hoofstuk aan die orde kom. Ten einde dit te kan doen, moet eers aandag gegee word aan die metodologiese standpunt van Althusser dat betekenisvolle teksinterpretasie sy beweegrede en momentum vind in 'n omwenteling van die denkstruktuur self.

## 1. DENKSTRUKTUURROMWENTELING AS BEWEEGREDE BY TEKSINTERPRETASIE

Althusser het by die lees van die werk van Marx in konjunksie met die hedendaagse Marxiste 'n teoretiese diskontinuiteit tussen die marxistiese interpretasie van Marx en dit wat hy by Marx sien deurskemer, ervaar. Hierdie ervaring, 'n belangrike konsep by Althusser, is aan hom opgedring deur Marx se werk self, en hy is daardeur aangespoor om Marx van naderby te gaan lees. Die diskontinuiteit wat Althusser ervaar het, was vir hom 'n implesiete aanduiding daarvan dat Marx met 'n ander denkvorm as wat die Marxiste veronderstel, werk.

Waar hy Marx van naderby lees, gaan dit vir hom daarom om Marx se denkarbeid op te diep en na te loop. Hy het, as 'n vóórteoretiese voorafskaduïng, ervaar dat Marx anders dink as wat die Marxiste beweer. Om te sien hoe hy dink, wil Althusser kyk na wat Marx doen. Die metodiek van Althusser is daarop baseer dat daar 'n dislokasie in Marx se werk skyn te wees. Sy woorde stem nl. nie ooreen met wat hy doen nie. Die teoretiese diskontinuiteit tussen die marxistiese interpretasie van Marx en Marx self, spruit uit hierdie dislokasie in Marx se werk.

Met die herlees van Marx gaan Althusser 'n skeur tussen Marx se denke en die denke van sy dag identifiseer. Die probleem by die marxistiese interpretasies spruit dan daaruit dat Marx nie die skeur teoreties eksplisiet bereflekteer het nie. Dit het in die vorm van sy teoretiese praxis in sy werk neerslag gevind.

Dat Althusser daartoe aangespoor is om Marx opnuut te lees en dat hy die skeur van Marx identifiseer en daarmee die Marxiste se lees as van die kol af kan afwys, dui op 'n onderskeid van Althusser sowel as Marx se denke met die van die Marxiste. Althusser voel homself dus hierme geroepe om Marx opnuut te lees en te interpreteer.



Althusser vermoed reeds by die aanvang van sy herlees van Marx dat Marx iewers in sy denkarbeid met die tradisionele denkwysse gebreek het. Hiermee begin hy Marx met 'n bepaalde voorkennis lees. "Alleen dit Marxistisch voorweten van wat filosofie is kan de Marxistische filosofie later ontdekken."<sup>2)</sup> Althusser se voorkennis is dat Marx filosofeer, en dat dit by Marx iets anders as die tradisionele filosofie impliseer. Althusser wil vanuit Marx se filosofering 'n konsep van sy filosofie vorm.

Waar Althusser Marx se skeur dan identifiseer en sistematies die teoretiese omvang daarvan opdiep, sien hy dat Marx 'n revolusionêre ervaring gehad het. Daar het 'n omwenteling in Marx se denke plaasgevind waarvan die bestek so groot is dat Marx self nie die konsep daarvan kan dink nie. Die insig het inisieël ook in die vorm van 'n ervaring tot Althusser gekom. Althusser het by die lees van Marx 'n epistemologiese ervaring. Dit is 'n ervaring van die werking van die kenne, óf, die 'teorie' van Marx in Marx se werk self, 'n ervaring wat nie die effek van Althusser se redelike vermoëns is nie. Waar Marx met sy ervaring Hegel deurskou het, verkry Althusser 'n soortgelyke insig in die konsep van dit waarom dit by Marx self gaan. By beide het 'n breuk in hulle denke plaasgevind waardeur hulle met 'n implesiete insig (voorkennis) in die denke van hulle dag begiftig is en waardeur hulle tot kritiese interpretasie aangevuur is.

Om die filosofiese relevansie van Marx se ervaring by sy denkarbeid te begryp, gaan Althusser die filosofiese paadjie van die geboorte van Marx loop. Die geboorte van Marx is sy deurbraak, met sy ervaring van die selfevidensie van die reële, deur die denke van sy dag. Die eerste aanduiding daarvan is m.a.w. die onderskeiding van Marx met die denke van sy dag en dus die omwenteling van Marx se denke.

Althusser gaan die omwenteling van Marx se denke terugvoer na 'n epistemologiese ervaring wat Marx gehad het. Dit was die ervaring van die gebeure in die denke waarby Marx nie sy persoonlike inisiatief gebruik het nie. Marx is met die ervaring op 'n nuwe wyse ingestel. Sy instelling het volgens Althusser eers die implesiete gestalte van sy voorkennis.

Althusser sien dat waar Marx daarna strewe om die sluiers van die filosofie te lig om sodoende die realiteit te sien vir wat dit is, hy met 'n bepaalde voorkennis sy teoretiese arbeid aanpak. Hy kan nl. sy tyd se filosofie as 'n mistifikasie, soos sluiers oor die werklikheid getrek, identifiseer. Dit beteken dat Marx met 'n bepaalde onderskeid voor oë begin werk het. Dit is die onderskeid van die verandering van sy denke t.o.v. die denke van sy dag. Hy het tussen die filosofie van sy dag en die werklikheid onderskei. Hierdie onderskeid, oftewel epistemologiese ervaring, is by Marx se benadering van Hegel evident. Marx gaan met insig in Hegel se denksisteem aan Hegel begin werk. Waar hy stel: "With him it is standing on its head. It must be turned right side up again if you would discover the rational kernel (Kern) within the mystical shell (mystische Hülle)." (FM pp. 90) het Marx reeds identifiseer dat daar 'n teoretiese kern in Hegel se denksisteem is. Hy stel ook dat die kern deur 'n mistiese omhulsel verdoesel is. Hiermee het hy die kern van die omhulsel onderskei. Om die ontdekking van die kern as die doelwit van sy teoretiese strategie daar te stel, beteken dat hy ook reeds met die aanvang van sy arbeid die aard daarvan gesien het. Marx het dus, waar hy sy strewe by Hegel en die werkswyse om dit te verwesenlik stel, reeds onderskei tussen die teoreties relevante en die irrelevante by Hegel. Hierdie voorkennis is dan volgens Althusser nie 'n gawe van die individuele intellektuele vermoëns van Marx nie. Dit is nie alleenlik danksy Marx se persoonlike rede dat hy deur die denke van sy dag gesien het nie. Daar is meer op die spel by die teoretiese arbeid van Marx as wat Marx skynbaar self kon begryp.



Marx se insig het volgens Althusser hoofsaaklik die gestalte van 'n ervaring. Dit is die ervaring van die omwenteling van die denkstruktuur waardeur 'n nuwe problematiek met Marx dominasie bô die problematiek van sy dag verkry, en Marx in konjunksie met die nuwe problematiek anders gaan dink. Die gebeure van die omwenteling is nie deur Marx inisieër nie. Dit het by sy lees van Hegel tot hom gekom in die vorm van sy epistemologiese ervaring. Hy het 'n "experience of real history which elbowed these myths aside" (FM pp. 84) gehad. Althusser noem dit ook 'n "actual experience" (FM pp. 83). Marx het dus 'n werklike ervaring van die reële geskiedenis gehad. Hierdie ervaring is dan ook nie deur Marx geïnisieër nie. Hy het dit ook nie antisipeer nie. Daar het 'n "new horizon of meaning" verskyn, "a new land in which the old images and myths have been abolished." (FM pp. 85). Marx het m.a.w. 'n spontane ervaring van iets nuuts gehad. Die ervaring was uniek revolutionêr. Dat Marx se ervaring spontaan was beteken dus dat dit 'n gebeure was wat hy ervaar het en dat dit onvoorsiens was.

Hierdie gebeure was die verskyning van 'n nuwe werklikheid en dit het vormend op Marx se insig ingewerk. Hy het met die epistemologiese ervaring 'n nuwe sinhorison ontdek. Althusser praat in die verband van die "dialectic of the actual experience of history which united in that remarkable individual the Young Marx one man's particular psychology and world history so as to produce in him the discoveries which are still our nourishment today." (FM pp. 83).\*

---

\* Alhoewel Althusser in die volgende reël na die "inventor of this new world" verwys, blyk die interpretasie hierbo nie divergerend te wees nie, aangesien sy klem op ontdekking lê. Hy verwys ook in die konteks van die ontstaan van die wetenskap na die wetenskap as die verrassing van die ideologie. In die voetnota pp. 82 FM, stel Althusser dat daar nie sprake is van 'n "philosophy of invention" nie.

Danksy sy werklike ervaring van die nuwe, van die realiteit wat deur die denke van sy dag versluier word, het Marx op 'n nuwe wyse gaan dink. Hy sien dat die rede nie die werklikheid as sulks is nie en identifiseer 'n nuwe werklikheid. Dit is die werklikheid van die werking van die kenne, onafhanklik van die individuele menslike rede. Hy sien m.a.w. iets nuuts omdat iets nuuts met hom gebeur het. Hierdie gebeure wat Marx ervaar het is die van "the irruption of real history in ideology itself" (FM pp. 82). Marx sou ooreenkomstig die ervaring 'n "logic of the irruption of real history in ideology itself" (Op Cit) in sy teoretiese arbeid opneem. Wat hier evident is, is die paring van die beweging van die konkrete geskiedenis met die individuele psigologie, met Marx. Sy insig is dus nie 'n funksie van sy individuele en outonoom gegewe intellektuele vermoëns nie. Inteendeel het dit inisieël die gestalte van 'n ervaring wat aan hom opgedring word, wat met hom gebeur. Hierdie ervaring het sy neerslag in 'n gegewe voorkennis waarmee Marx se teoretiese arbeid 'n aanvang neem. Marx se voorkennis waarmee sy teoretiese arbeid 'n aanvang neem, spruit dus uit sy epistemologiese ervaring. Hy is as't ware met die irrupsie van die konkrete self as konkrete denker gebore. Dit beteken dat hy self, soos die konkrete gang van die werklikheid deur die ideologiese denkkors van sy dag gebreek het, deur die ideologie breek. Dit is dan ook 'n deurbraak in sy eie denke. Die inisiële signifikasie van Marx se insig in die mistifikasie van Hegel se denksisteem en sy gevolglike kritiese instelling, lê vir Althusser daarin dat die insig die vorm van 'n skeur in die ontwikkeling van Marx se denke het. Die onderskeid wat Marx met sy werksplan in Hegel se denksisteem tref, is 'n onderskeid van Marx se denke met die denke van sy dag en daarom is dit ook 'n onderskeid van Marx met sy vroeëre denke. Waar Marx homself losskeur van die mistifikasie van die denke van sy dag is dit simultaan 'n skeur in sy eie denke.



Hierdie skeur in Marx se denke verteenwoordig 'n radikale omwenteling en as sodanig 'n teoretiese revolusie. Die teoretiese revolusie is die gebeure van die omwenteling van die denke waardeur die nuwe teoretiese kader van Marx se denke verskyn het en waardeur Marx se denke self gerevolusioneer is sodat hy Hegel op 'n nuwe wyse gaan lees en hierdeur die nuwe in Hegel lees. Waar Marx die beweging van die werklikheid ervaar het, is sy denke self in beweging gebring. Althusser identifiseer dat Marx ooreenkomstig dié beweging gaan dink. Dit gaan in die vorm van die logika daarvan in sy denke tot uitdrukking kom. Die "logic of the irruption of real history in ideology itself" is 'n "logic of actual experience and real emergence" (FM pp. 82). Die ervaring van Marx het vormend op sy denke ingewerk. Die nuwe werklikheid wat hy onder die ideologie, na die deurbraak daarvan deur die ideologie, ontdek het, gee by hom geboorte aan 'n nuwe denkwysse. Hierby gaan dit om sy "real emergence" uit die denkwysse van sy dag. D.w.s. Marx se "actual experience" van die irrupsie van die reële val saam met sy deurbraak deur die ideologie. Daar het trouens 'n bepaalde paring van die konkrete geskiedenis en Marx se denke plaasgevind. Sy denke is ooreenkomstig die irrupsie van die reële geskiedenis in beweging gebring.

Met Althusser se insig in Marx se ervaring van die irrupsie van die reële geskiedenis en die homoloë irrupsie van die nuwe denkwysse by Marx, identifiseer Althusser die aard van die ervaring van Marx. Danksy die feit dat Marx homself teen Hegel se opvatting i.v.m. die beweging van kennis wend, sien Althusser dat dit by Marx om die beweging van kennis gaan. Trouens, Marx se ervaring is 'n epistemologiese ervaring. Danksy die homologie van sy denke met die reële, is die deurbraak van die reële die deurbraak van 'n nuwe denkwysse.

Althusser kon na die gebeure van die deurbraak van Marx, identifiseer dat die kern van die kenne deur sy epistemologiese ervaring aan hom opgedring is. Dit is danksy dié

ervaring dat 'n revolusie in sy denkwysse teweeggebring is en dat hy met die bepaalde visie waarvolgens hy tussen die teoreties relevante en irrelevante by Hegel kon onderskei, begiftig is. Marx se revolusionêre ervaring van die reële het behels dat die teoreties relevante kern van Hegel se denke aan hom opgedring is. Hierdie is die kern van die nuwe denkwysse wat aan Marx opgedring is. Dit is die kern wat die bron van Marx se denkwysse is. Hierop is wat Marx met Hegel doen en wat hy by hom kry 'n teoretiese vergestaltung van wat met Marx gebeur. Die dialektiek waarvolgens Marx Hegel se ideologiese denkwysse identifiseer en gaan transformeer, is by Marx se deurbraak deur die ideologie teenwoordig. Dit is danksy die dialektiek dat hy die ideologie as ideologie kan uitwys en dus daarmee dit wat ideologies is aan Hegel se denkwysse kan identifiseer. Die identifikasie kom neer op 'n implesiete gestaltegewing aan sy ervaring omdat dit 'n implesiete refleksie is van dit wat met hom gebeur het. Marx se omvorming van die abstrakte karakter van Hegel se denke tot konkrete prosesse is die transformasie van die abstrakte individu Marx tot konkrete denker.

Die relevansie van Marx se teoretiese praxis, dit wat hy met Hegel maak, lê volgens Althusser daarin dat Marx nie self die teoreties eksplisiete konsep van sy epistemologiese ervaring gevorm het nie. Marx het op die implesiete vlak van sy ervaring gewerk sonder om dit teoreties te be-reflêkteer. Hy het danksy die werking van die opduiking van die reële, Hegel se denke kon konkretiseer sonder om dit teoreties te ekspliseer. Hierdie denkarbeid van Marx word deur Althusser as die merk van die integrasie van die teorie en die praktyk geïdentifiseer. Hierdie integrasie is gelyk aan die paring van die "real emergence" met Marx se denke. Marx se denke is met sy ervaring met die praktyk geïntegreer en dit slaan op die nuwe van Marx se denkwysse. Marx gaan nie bloot teoretiseer nie. Dit gaan by hom om die praktisering van die teorie. Hierdie praktise-



ring slaan op die konkrete beweging waarvan Marx se denke, danksy sy ervaring, 'n deelfaset geword het. Dat Marx nie bloot teoretiseer nie, is vir Althusser 'n belangrike insig. Omdat hy nie bloot teoretiseer nie, is wat hy doen van primêre belang vir die begrip van wat hy sê en daarmee van wat met hom plaasgevind het. Daarom is wat Marx met Hegel maak (sowel as wat hy by hom kry) 'n vergestaltung van wat met hom gebeur en daarmee van dit waarvan Marx se denke 'n uitdrukking is. Dit gaan hierby om insig in die logika van die irrupsie van die werklike geskiedenis in die ideologie self, "and thereby - as is absolutely indispensable to the Marxist perspective, and, moreover, demanded by it - give at last some real meaning to the personal style of Marx's experience, to the extraordinary sensitivity to the concrete which gave such force of conviction and revelation to each of his encounters with reality." (FM pp. 82). Dit is die logika waarvan sy teoretiese praxis 'n uitdrukking is en waarby dit in sy kern om die openbâring van die konkrete gaan. Danksy Marx se revolusionêre ervaring is hy met 'n sensitiwiteit vir die openbaring van die realiteit begiftig.

Dat Marx se insig in Hegel se denksisteem nie 'n effek van sy individuele intellektuele vermoëns is nie, is dus duidelik uit die feit dat dit 'n gawe is van 'n revolusionêre gebeure wat in hom in die vorm van die revolusionêre ervaring uitdrukking gevind het. Verder is sy komplimentêre denkwysie nie deur hom deurskou of selfs teoreties eksplisiet bereflekteer nie. Hy het dit in die vorm van sy teoretiese arbeid gepraktiseer. Hy is in sy praxis gestuur deur die beweging waardeur dit inisieër is. As sulks is sy praxis die uitdrukking van die beweging waarvan dit as effek Marx se eie insig te bowe gaan. Hiermee het hy die opgawe gehad om aan dit waarvan hy nie self 'n eksplisiete konsep kon vorm nie, uitdrukking te gee. Die primêre uitdrukking hiervan is volgens Althusser Marx se integrasie van die teorie en die praktyk. Hiermee is die eerste

voorwaarde vir die korrekte lees van Marx die volg van die spoor van sy teoretiese praxis. Dit is belangrik om te kyk na wat hy doen omdat hy nie suiwer teoretiseer nie. Sy woorde val nie suiwer met sy denke (teoretiese praxis) saam nie. Rede hiervoor is deels dat hy nie 'n, aan sy problematiek, teoreties adekwate konseptuele apparaat van sy voorgangers ontleen het nie. Hy moes benewens die feit dat dit sy insig te bowe gegaan het, 'n nuwe denkwysse met ou woorde uitdruk. Daarom die belang van 'n refleksie op sy teoretiese praxis en die feit van sy integrasie van die teorie en die praktyk. 'n Goeie voorbeeld vir die belang van die bg. vereiste van die volg van die spoor van Marx se teoretiese praxis, is Marx se teoretiese uitdrukking van sy oogmerk met Hegel. Dit val Althusser dadelik op dat die woord "inversie" die leser van Marx op 'n dwaalspoor kan sit. Inversie beteken omkering, en in die teoretiese klimaat waarbinne Feuerbach Hegel se denksisteem wou omkeer om die idee met die materialiteit van die dinge te versoen, kan dit daartoe aanleiding gee dat Marx se oogmerk met Hegel as dieselfde as die van Feuerbach gelees kan word. Wat die woord "ekstraksie" aanbetref: Soos nog duidelik sal word met die identifikasie van die werking van die ideologiese denkwysse, is die begrip "ekstraksie" 'n begrip wat voortvloei uit die essensialistiese denke en behels dat die essensie van die dinge as die waarheid daarvan daar uitgetrek word. Hiermee sal die begrip van die essensie ook die essensie (waarheid en werklikheid) van die fenomeen wees. Wanneer mens dus Marx se woorde as die identiese uitdrukking van sy oogmerke lees, word hy in korrelasie met die problematiek waarmee hy in sy denke gebreek het, gelees. Dit is gevolglik van deurslaggewende belang om te kyk na wat hy gaan doen het. Hieruit sal sy ware bedoeling blyk. Hierdie bedoeling is die direkte effek van sy ervaring wat hy, trou aan die gestalte daarvan, deur sy teoretiese praxis uitdruk. Dat Marx se insig nie direk met sy geverbaliseerde inhoud skakel nie en dat hy uitdrukking gee aan dit waarvan hy nie self die eksplisiete



interpretasie kan gee nie, en dit bowendien m.b.v. die inadequate konseptuele apparaat van 'n ander problematiek doen, is wysers daarna dat daar met die epistemologiese ervaring van Marx meer op die spel is as die gawe van 'n goeie verstand.

Om dit wat hier by Marx se deurbraak deur die ideologie betrokke is te begryp, is dit vir Althusser duidelik dat hy nie net na Marx se woorde moet kyk nie. Dit beteken dat Althusser self met 'n besondere vóórwete begiftig is. Hy het nl. sensiteer dat daar 'n bepaalde dislokasie tussen Marx se denke en die denke van sy dag is en dat daar 'n impliesiete struktuur aan Marx se ervaring inherent is, 'n struktuur waarvan Marx se denke die uitdrukking daarvan is. Dit gaan by Althusser se eie teoretiese praxis (wat hy as die praxis van Marx se filosofie identifiseer) daarom om die effek van die struktuur te verstaan en hieruit die konsep van die gebeure te vorm. Hy wil dit wat Marx net kon dui maar nie eksplisiet kon dink nie, dink. Die punt is dat Althusser hiertoe aangespoor is deur 'n ervaring van die konkrete by Marx. Hy het nl. die beweging van Marx se denke wat by Marx homolog is met die beweging van die reële, ervaar. Hiermee sien hy dat daar meer by Marx se hantering van Hegel deurspeel as wat Marx sê en hy is hierdeur aangespoor om Marx van naderby te lees. Anders gestel, hy wil hierdie "méér" interpreteer.

Waar Althusser Marx van naderby lees, sien hy dat Marx die struktuur van sy ervaring met sy teoretiese praxis verbeeld. Marx breek nl. deur die ideologie van sy dag waar hy deur Hegel se denksisteem sien en daardeur tot teoretiese praxis aangevuur is. Soos gestel het hierdie visie die vorm van 'n ervaring. Hierdie ervaring vind neerslag in Marx se werk. Wanneer Althusser stel dat die ervaring "'the historical event'" (FM pp. 126) is, wil hy aantoon dat dit nie 'n eenmalige gebeure in die verlede is nie. Die gebeure waarvan hier sprake is, het nie die stasis

van 'n afgehandelde gebeure wat afgesluit en verby is nie. Dit is nie staties en verby nie, maar dinamies. D.w.s. Marx se ervaring het 'n vórmende teenwoordigheid in sy werk. Dit bly effektief en daarmee werkend. Marx se deurbraak en sy teoretiese praxis by die lees van Hegel sowel as die dinamiek wat deur die gestalte van sy ervaring in sy werk geïnkarneer is en tot Althusser kom, dui dan op die struktuur van Marx se ervaring.

Dat Marx se ervaring 'n historiese gebeure is beteken dat dit nie in die gang van normale alledaagse ervarings val nie. Dit is 'n gebeure van historiese, signifikasie en daarom 'n werkende gebeure. D.w.s. dit is nie 'n blote gebeure nie, maar 'n historiese gebeure. Die gebeure het historiese significasie en die significasie kom daaruit dat die gebeure as nie toevallig nie, 'n bepaalde gesitueerdheid het. Waar Althusser vra na die gesitueerdheid daarvan wat dan die significasie daarvan daaraan verleen – m.a.w. na dit wat die gebeure nie toevallig en tydelik maak nie, maar histories – sien hy dat die gesitueerdheid van die gebeure 'n bepaalde struktuur vertoon. Die struktuur is die van die denke waarbinne die gebeure van die verskyning van die nuwe denkvorm plaasvind en waarbinne die historiese gebeure dus gesitueer is. Dat die gebeure (en daarmee die ervaring) histories is, is dan die effek daarvan dat dit binne bepaalde vorme val. Althusser sê: "What makes such and such an event historical is not the fact that it is an event, but precisely its insertion into forms which are themselves historical ..." (FM pp. 126). Die gesitueerdheid van die gebeure bepaal dus of dit histories is en m.a.w. 'n effek sal hê. Hierdie gesitueerdheid speel dus mee by die impak en relevansie van die gebeure. Die impak en relevansie is die struktuuromwenteling deur die opduiking van 'n nuwe denkvorm, die historiese gebeure. Hierdie nuwe denkvorm maak deel uit van die struktuur waarbinne dit gesitueer is. Juis die struktuur gee die historiese significasie aan die gebeure. Dit vorm as't ware die gebeure en



as gesitueerd is die gebeure, as deel van die struktuur, effektief t.o.v. die struktuur. Dit gaan dan nie om die gebeure as sulks nie, maar om die struktuur wat dit vertoon. Relevant by die struktuur is wel dat die gebeure by die vorm daarvan insluit en dat dit effektief is ten opsigte daarvan. Of dit die vorme versterk of versteur is die gebeure danksy die invoeging in die vorm daarvan wat self histories is, histories, en daardeur self effektief. Dit werk self strukturerend in op die struktuur.

Marx se ervaring is dan geskiedmákend. Dit is letterlik geskiedmakend in twee opsigte. As historiese gebeure sonder presedent figureer dit as 'n punktuasie in die geskiedenis van kennis. Hiervolgens is dit 'n historiese feit (verwys ESE pp. 110). Dit is die feit van die inhuldiging van 'n nuwe denkvorm. Marx het nl. met sy deurbraak deur die denke van sy dag 'n wetenskap ingehuldig wat gelykstaande aan die van Galileo en 'n historiese gebeure van dieselfde formaat is. Met Marx is daar soos met Galileo en die denke van Thales 'n nuwe denkruimte geopen. Dit is 'n gebeure waarvan ons vandag nog die vrugte pluk (verwys FM pp. 83). Die ervaring bly m.a.w. effektief. Dit is as 'n denkvorm self in die denkstruktuur gesitueer en op die wyse determinant. Vandaar die dinamiek van die denkvorm. Die ervaring is ook geskiedmakend juis omdat die gebeure 'n bepaalde vorm het. Hiermee is die gebeure die teoretiese feit van die verdeling van denkvorme. Die gebeure van Marx se ervaring gaan in die vorm van 'n nuwe denkruimte effektief bly. Dit is die teoretiese vergestaltung van die historiese feit.

Hierdie gebeure is uit die staanspoor gestruktureer. Die "forms which are themselves historical" (FM pp. 126) waarin die gebeure gesitueer is, vertoon 'n spesifieke struktuur. As self histories is die struktuur die vorm van funksionering van die vorme. Dit behels die gestruktureerdheid daarvan. Dit is die denkstruktuur van twee teengestelde denkvorme.

In die opsig het die gebeure 'n bepaalde vorm. Althusser gaan die vraag stel na die determinasie wat van die vorme af uitgaan op die gebeure. Wat hier van belang is, is die funksionering van die vorme binne die struktuur daarvan. Danksy die gestruktureerdheid daarvan gaan 'n bepaalde determinasie op die vorme uit. Hulle funksioneer nl. slegs binne 'n bepaalde struktuur, en die konsep "struktuur" is nie 'n statiese begrip nie. Deur die struktuur daarvan is die vorme histories. Hierdie funksionering van die vorme binne die struktuur daarvan is die dialektiek van Marx se ervaring. Hierby gaan dit ook om wat hy by Hegel ontdek.

Die struktuur van die denkvorme is vir Althusser sigbaar in die relasie Marx-Hegel. Met die irrupsie van die konkrete gang van die reële vind 'n omwenteling in Marx se denke plaas. Dit is die historiese gebeure. Hier verskyn dan 'n epistemologiese diskontinuiteit van Marx met die denke van sy dag. Dit is 'n "readjustment (décalage) of viewpoint" wat "Marx in a domain and a terrain which were no longer Hegel's domain and terrain (establish)" (FM pp. 78). Hierdie epistemologiese diskontinuiteit is die effek van die ontdekking van Marx, danksy sy deurbraak deur die ideologie, van 'n nuwe werklikheid buite die ideologie. (FM pp. 81). Hierdeur kan hy nie reglynig voortdink op die trant van die denke van sy dag nie. Hy gaan in 'n ander metafoor dink omdat hy 'n ander denkruimte betree het. Althusser noem die gebeure van die deurbraak van Marx die epistemologiese skeur ("rupture") (ESC pp. 110). Die skeur verwys na die historiese feit van die breuk tussen Marx en die ideologie. (Op cit pp. 110). Hier is dan die aanduiding van die pluraliteit van denkvorme. Daar is die terrein van Marx se oorspronklike denke en die daarmee teengestelde denkruimte van die ideologie. Die struktuur van die vorme is die struktuur van die verskil tussen die twee vorme en die struktuur van die funksionering in verskil daarvan.



Danksy die verdeling van denkvorme ontdek Marx onder die ideologie ("en-deca") die werklikheid waarna dit verwys, maar wat daardeur vervorm is. Hierdie ontdekking het die vorm van 'n epistemologiese breuk ("coupure").\* Die term is by Bachelard geleen. Hier is die teoretiese feit van die historiese gebeure evident. Om die histories teoretiese relevansie van die breuk by die gestaltegewing van Marx se ervaring te teken, moet die deurwerking van die globale skeur, die "changing of elements" waardeur Marx homself kon word deur dit in 'n "rigorous theory" te dink (FM pp. 81), in die teoretiese arbeid van Marx van sy breuk met die ideologie begryp word. Die eerste postulaat vir die begrip hiervan is dat Marx die ideologie as abstrak, 'n "alienated ideological development, without concrete relation to the real problems and real objects which were reflected in it." (FM pp. 76) identifiseer het. Dit is evident hierin dat Marx met sy ervaring by Hegel die dialektiek as 'n mistifikasie wat oor die werklikheid (die kern van dit waarom dit by Hegel gaan) getrek is, kan sien. Hierby het Hegel as dialektiese skema niks te doen met dit waarom dit in werklikheid gaan nie. Die relevansie hiervan vir Marx se "rigorous theory" is dat dié insig die vorm van 'n skeiding in sy teorie aanneem. Hy onderskei tussen teoretiese geldige en ongeldige konsepte. Hierdie teorie is die vlak van sy 'eksplesiete' denke. D.m.v. sy eksplesiete denke bedryf hy sy teoretiese praxis en daarom is daar hier 'n aanduiding van die globale historiese gebeure van sy skeur met die denke van sy dag. Dat die gebeure nie afgehandeld is nie en histories bly, is dan

---

\* Daar is by Althusser 'n effense verwarring op die punt van die breuk en die skeur. Hy het volgens homself die teenoorstelling van die problematieke in die globale perspektief verwar met die differensieël spesifieke teenstelling van die Algemeenheid I en Algemeenheid III in die bepaalde denkvorm van die wetenskap self. Hierdeur sou hy die historiese geskiedmakende omwenteling/skeur (vgl. Marx se filosofiese ervaring) reduceer tot 'n "simple theoretical fact" (ESC pp. 106) en m.a.w. nie 'n "Theoretical fact"/ die historiese feit nie. Vgl. ook pp. 121, ESC.

duidelik hierin dat dit in Marx se denkvorm gesitueer word. Dit word nie slegs as 'n skeiding gereflekteer nie, maar as teoretiese praxis. Die motivering vir Marx se skeur, waarop sy insig in die diskontinuiteit van die werklike met die nadenke daaroor in die ideologie volg, is sy eie persoonlike ervaring van die deurbraak deur die denkers van sy dag. Waar Althusser stel dat dit hierop imperatief is om die "logic of actual experience and real emergence" (FM pp. 82) by die lees van Marx te praktiseer\* om Marx se "personal style" van ervaring te komplimenteer en te kon lees, verwys hy daarna dat die gebeure in Marx se werk teenwoordig (histories) is. Marx se werk kan nie net staties en dus identies gelees word nie. Sy praxis, of, die integrasie van die teorie en die praktyk, dui op sy genese. Dit is die vorm waarin sy genese gestalte vind en effektief gaan bly. Marx se teoretiese praxis is m.a.w. self 'n "logic of actual experience and real emergence."

Dat die gebeure nie verlede is nie, maar effektief bly, beteken dat dit werkende is. Die inisiële effek daarvan is die inhuldiging van 'n nuwe denkruimte. Danksy die refleksie van die gebeure in die ruimte, is die ruimte steeds na die vorm daarvan histories. Die beweging van die deurbraak is nl. in die teoretiese praxis vergestalt in die vorm van die werking van die 'teorie'. D.w.s. die teoretiese praxis is die aanduiding van die historisiteit van die inisiële skeur met die ideologie. Danksy die historisiteit van die ruimte word die inisiële gebeure dan lewend gehou. (Die skeur was immers die gebeure van die beweging van Marx uit die ideologie, waardeur sy denke gevorm is. Hy gaan in die ritme van die deurbraak bly dink.) Daar is dan 'n eenheid van wedersydse effek tussen die gesitueerdheid van die ruimte (die struktuur daarvan) en die effektiwiteit van die gebeure in die

---

\* Hierdie punt sal veral in Hoofstuk III duideliker word. Dit behels dat Marx op 'n nuwe revolusionêre wyse gelees moet word.



ruimte self. (Lg. is die teoretiese feit van die breuk van Marx). Die gebeure bly effektief danksy die vorm wat dit in die ruimte het. Dit is die vorm van teoretiese praxis.

In die lig daarvan dat Marx se insig nie die gawe van sy persoonlike breinkrag is nie, maar slaan op 'n ervaring waardeur hy, sonder bewuste voor-refleksie deur die ideologie gebreek het, is daar aanduiding van 'n gebeure wat Marx te buite gaan. Hierdie is die gebeure wat aan sy spesifieke denkruimte gestalte gegee het en vormend inwerk op sy teoretiese praxis. Dat Marx met 'n skeiding voor oë werk en dat dit 'n skeiding tussen twee denkvorme is, vra die vraag na die struktuur van die gesitueerdheid van die vorme. Dit is die vraag na die determinasie by Marx se ervaring van 'n onderskeid by die lees van Hegel. Hy het nl. 'n voorwete gehad toe hy sy werksplan met Hegel opstel. Dit is die vraag na die waarvandaan van die inisiële intervensie tussen die leë doppe en die rasionele kern by Hegel. Althusser vra na die beweegrede by die interpretasie van die werk van Hegel. Hy antwoord dat dit die selfbeweging van Marx se denke uit die ideologie was. Hierdie beweging het die vorm van 'n omwenteling en is nie deur Marx inisieër nie. Dit is die beweging van die gebeure van die verskyning van 'n tweede oorspronklike denkvorm. Marx het uit een denkvorm in 'n ander beweeg danksy die beweging van die reële. Dit was 'n beweging wat Marx se rede te buite gegaan het en wat hy nie die woorde gehad het om uit te druk nie. Die beweging is slegs evident uit die teoretiese praxis in Marx se tekste. Die evidensie is geleë daarin dat dit Althusser tot interpretasie oproep. Met Althusser sal Marx se teoretiese praxis die uitleg van sy genese bied. Hiermee sal die struktuur van Marx se ervaring na die funksionering daarvan deur die twee denkvorme na vore stoot. Daar is in die werkende gestalte van sy geskrewe werk 'n struktuur teenwoordig. Dit dien letterlik as beweegrede by die lees van Althusser van Marx. Marx se werk is immers 'n historiese gebeure.

Marx se werk het dus 'n bepaalde vorm. Dit is gestruktuureer, d.w.s. dit is as 'n denkvorm gesitueer deur die "determinate conditions" daarvan. Dat hier sprake van 'n omwenteling in Marx se denke is, dui op 'n omwenteling van die ligging van die vorm waarbinne sy inisiële denke geleë was. Dat 'n ander vorm verskyn, 'n vorm wat histories (en dus gestitueer) is, beteken dat daar 'n struktuur is waarbinne die vorme geleë is. Dit is dan die omwenteling van die struktuur wat Marx ervaar het en waarvolgens sy denke vernuwe is. Danksy die omwenteling is Marx aangevuur tot teoretiese praxis en danksy die praktiese sy van sy werk, word Althusser opgeroep tot interpretasie.

Die beweging van die reële wat met Marx se denke gepaar het en waardeur Marx se denke 'n omwenteling ondergaan het, dui vir Althusser dan op die gestruktureerdheid van die gebeure. Dit het as historiese gebeure 'n bepaalde vorm. Die reële het nie uit die bloute verskyn nie. Dit het deur die ideologie gebreek. In konjunksie met die ideologie is die reële, deur die onderskeid daarmee, evident. Die "determinate conditions" van die beweging is dus die relasie van die reële met die abstraksie van die ideologie. Daar het dan met die omwenteling 'n verandering in die relasie reële-ideologie (Marx-Hegel) binne die vorm van die verhouding daarvan plaasgevind. Daar het 'n struktuuromwenteling plaasgevind waardeur die denke van Marx die van Hegel gaan domineer. Hier het 'n verskuiwing van dominasie, die een van die ander, plaasgevind. Deur die dominasie word die denkwyse van Hegel geproblematiseer. In die verhouding van problematisering is daar nie 'n determinasie deur die dominante of gedomineerde denkwyse, die een op die ander nie. Dit is 'n dialektiese verhouding van teenstelling van denkwyses. Dat Marx danksy die verskuiwing/omwenteling tot teoretiese praxis aangevuur is, dui op die globale historiesiteit van die gebeure wat hy ervaar het en waaraan hy 'n teoreties feitlike gestalte gee. Hierdie globale historiesiteit, die omwenteling van die struktuur, is die teken



van die dinamiek daarvan (van die struktuur) wat in die pluraliteit van die denkvorme van die ideologie en Marx bestaan en dien as die vorm, die determinante werksomstandighede, vir die relasionele funksionering in onderskeid van beide vorme. Die funksionering van die vorme is histories danksy die gesitueerdheid, sy dit gestruktureerdheid, daarvan. Danksy die struktuur is die vorme dus histories en daarmee effektief. D.w.s. dat die denkstruktuur agter die omwenteling van Marx se denke lê. Die omwenteling van sy denke is nl. aanduiding van die omwenteling van die denkstruktuur – waardeur sy denke self in beweging gebring is.

Met die gesitueerdheid van die historiese gebeure met Marx, verskyn die denkstruktuur waardeur hy deur Hegel se denksisteem gebreek het en tot 'n herlees van Hegel aangevuur is. Met die herlees van Hegel verskyn daar 'n praktiese onderskeid tussen problematieke in Marx se denke. Hy maak 'n intervensie in Hegel se denksisteem. Dit is die effek van die denkstruktuuromwenteling.

## 2. DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS PRAKTIESE ONDERSKEID TUSSEN PROBLEMATIEKE

Die onderskeid waarmee Marx sy teoretiese arbeid aanpak is vir Althusser 'n simptoem van die omwenteling in Marx se denke wat die vorm van 'n struktuur vertoon en daarom op 'n denkstruktuuromwenteling dui. Wat met die omwenteling gebeur het, is dat die skeiding van denkvorme verskyn het.

Om die bestek of werklike implikasies van die ervaring van Marx te begryp, is dit noodsaaklik om die epistemologie wat daarin deurspeel en daardeur tot verheldering kom, te begryp. Dit is ook die basisbeginsel waarvolgens Althusser werk. Hy moet die epistemologiese konsekwensie van Marx se revolusie begryp om Marx se epistemologiese revolusie te begryp.

Waar Marx sy denksisteem nie teoreties adekwaat kan bereflekteer nie, het hy dit prakties gekonstitueer en prakties elaboreer. Hy het dit prakties gekonstitueer deur 'n lyn van demarkasie tussen Hegel en sy denke te trek en so die ruimte vir praktiese elaborasie gefundeer. Die praktiese konstituering van die denksisteem deur die onderskeid daarvan met Hegel te tref, is reeds 'n preliminêre elaborasie van Marx se denksisteem. Dit vertel reeds iets daarvan. Marx se onderskeid met Hegel is die basisbeginsel vir die fundering van sy 'teorie'. Hierdie onderskeid is die praktiese gegewenheid van sy 'teorie'. Dit bestaan in, en werk mèt die onderskeid. Waar die onderskeid dan duidelik word, word die ruimte van Marx se denke ook duidelik. Die teoretiese vergestaltung van Marx se denke lê dus in die praktiese bedrywing daarvan. Marx het sy 'teorie' as revolusionêre ervaring prakties gedesigneer. Dit is die gestalte van sy ervaring en daarmee van sy 'teorie'.

Hierdie praktiese onderskeid van Marx is eerstens 'n definitiewe refleksie van die geheel waarbinne die vorm as funksioneel verskyn. Dit dui in opposisie tot Hegel se denke op 'n denkgeheel waarbinne Marx op 'n ander wyse gaan dink. Sy denke is t.o.v. die denke van sy dag revolusionêr. Dat hy met die selfevidensie van die konkrete deur die ideologie breek dui op 'n verandering van problematiek by Marx.\*

---

\* 'n Problematiek is 'n begrensde denkwyse waardeur die wyse van probleemstellinge bepaal word (verwys RC 25). Dit behels die kritiese ondersoek van 'n denkwyse, waardeur die denkwyse wat eers as 'n oplossing aanvaar is, tot probleem gestel word (verwys RC 154). Daar word binne die terrein en die horison van die definitiewe teoretiese struktuur van 'n problematiek vraagstellinge gemaak. Die problematisering van 'n denkwyse behels 'n teoretiese onderskeiding daarmee, d.i. 'n ander problematiek. Met die verskyning van Marx se problematiek verskyn 'n nuwe denkvorm wat in teenstelling tot die van die ideologie staan. Die denkvorm is bepaal deur die problematiek daarvan, omdat die problematiek die vraagstelling definieër en struktureer.



Die verandering van problematiek met Marx is die revolusionêre ervaring van die gebeure van die opdringing van die konkrete en daarmee van die beweging in sy eie denke waartoe dit aanleiding gegee het. Die ervaring van die konkrete is die motivering vir Marx se onderskeid. Dit gaan dien as sy standpunt. Hy gaan dienooreenkomstig, in onderskeid, konkreet dink. Die konkrete gaan dien as sy teoretiese vertrekpunt én as die motief in sy werkswyse. Dit is die opname van die logika van werklike ervaring en uitdrukking in sy denke. Die opname vind die gestalte van teoretiese praxis.

Hierdie praktiese denke in onderskeid wat Marx bedryf, en waarby hy gemotiveer is deur sy praktiese (konkrete) ervaring, is vergestalt in Marx se hantering van Hegel. Hierin speel die epistemologie waarvolgens en waarmee Marx impliesiet werk, deur.

Met sy ervaring kan Althusser Marx se bedoeling by Hegel lees. Hy lees dit in onderskeid met die tradisionele opvatting daaromtrent. Marx se kritiek van Hegel se sisteem en sy voorstel vir die rektifikasie daarvan, "'With (Hegel, the dialectic) is standing on its head, it must be turned right side up again, if you would discover the rational kernel within the mystical shell.'" (FM pp. 89) kan direkte aanleiding gee tot misverstand van sy bedoeling. Veral in konjunksie met sy aanprysing van Hegel se konsepsie van die dialektiek, waar Marx sê Hegel was "'the first consciously to expose its general forms of movement in depth'" (FM pp. 91), kon dit lyk asof dit vir Marx bloot gaan om die dialektiek te bevry van die idealisme van Hegel. Dit sou beteken dat hy saamgaan met die vorm waarin Hegel die dialektiek gedink het, maar dat hy dit op wat hy die werklikheid gaan noem, toepas. Met sy ervaring het Althusser insig daarin dat dit gaan om verskillende denkvorme.

Alhoewel Marx homself tot die konkrete wend, gaan dit nie by hom om dieselfde denkvorm as by Feuerbach, waar Feuerbach materie in die plek van die denke by Hegel stel nie. Sy omkering van Hegel gaan nie om die statiese opposisie materie-idee nie. Marx se identifikasie van die mistifikasie van Hegel se denksisteem is inteendeel op die sistematiek van die denke gerig. Marx het dan wel die idee van die dialektiek by Hegel gekry, maar sy onderskeid by Hegel slaan spesifiek op die vorm waarin Hegel die dialektiek gedink het. Althusser stel dat Marx homself wend tot die sistematiek van die denke. Hy sê: "Now, our inversion does not only concern the general world outlook but one very precise point: the dialectic. Marx 'inverts' it, for his dialectic is the 'direct opposite' of the Hegelian dialectic." (P & H pp. 172).

Marx se denkarbeid is dus gerig op meer as die "sense" (FM pp. 91) van die dialektiek by Hegel. Dit is die dialektiek self wat deur Hegel gemistifiseer word. Hierdie mistifikasie lê in die vorm waarin Hegel die dialektiek gedink het. As Marx dan onderskei tussen die teoreties relevante en irrelevante by Hegel, gaan dit vir hom om die vorm van die dialektiek self. Dit beteken nie dat hy die kern in die teoreties adekwate vorm daarvan uit die mistifikasie daarom uittrek nie. Dit is nie blote afskilling nie. Hegel het die kern van sy denke nie teoreties adekwaat gedink nie en dit is juis waarin die mistifikasie lê. Althusser verwys in verband met die demistifikasie van Hegel se denksisteem na die relasie van die afskil en inversie asook na die relasie van die inversie en die ekstraksie. Dit slaan spesifiek op Marx se metodiek. Althusser verwys na Marx se stelling "this shelling of the kernel and the inversion of the dialectic are one and the same thing" (FM pp. 90) en vra hoe die ekstraksie 'n inversie kan wees (FM pp. 90). Evident is dat die afskil en die ekstraksie deur Althusser as een en dieselfde beweging gedink word. Hy beskou dit as identies. Op die punt moet ernstige kri-



tiek teen Althusser lanseer word. Die feit is dat sowel Marx se teoretiese praxis (wat die vergestaltung van sy revolusionêre ervaring is) sowel as Althusser se metodiek (wat die direkte refleksie van Marx se teoretiese praxis is) op 'n spesifieke globale (historiese) onderskeid dui - waardeur hulle denke geanimeer word en tot praxis beweeg is. Hierdie onderskeid is die onderskeid van denk-sistematieke en die afskil (onderskeid) van Hegel se denksisteen sal, soos nog duidelik sal blyk, nie die nihilering van die historiese effektiwiteit daarvan teweegbring nie. Dit bly trouens in die vorm daarvan voortbestaan en is daarom as teoretiese feit altyd (vgl. die marxistiese interpretasies) aktief in Marx se werk. Waar Hegel se dialektiek van die eerste sluier bevry word, word verwys na die beweging van die selfevidensie van die konkrete wat die onderskeie, daaraan eie, differensieël spesifieke uitwerking het. Maar dit is primêr die effek van die denkstruktuur soos dit in die teenoorstelling van denkvorme verskyn. Die uitwerking van die denkvorm wat in onderskeid verskyn is juis die bevryding van die dialektiek van die "Grundlage", "almost inseperable skin", (FM pp. 93) daarvan. Om dan hier met die naspeuring van die geboorte van die beweging van Marx se denke reeds die sprong na die uitwerking van die denke te maak, gee aanleiding tot die verwarring van die gebeure van onderskeiding as effek van die eerste beweging, die losmaking van die "first wrapping (the system)" (FM pp. 93) met die tweede effek van die bevryding van die tweede skil wat die kern verdoesel. Die tweede effek dien as die teoretiese feit van die gebeure van onderskeiding. Die tweede onderskeid en die ekstraksie is definitief onderskeie van die eerste onderskeid - hoewel dit daardeur gevuur is. Waar Althusser stel "this extraction cannot be painless, in appearance an unpeeling, it is really a demistification, an operation which transforms what it extracts." (FM pp. 93) en, vergeleke met die stelling, "it is no longer a matter of inversion but one of critical extraction, of a 'demistification' of

the dialectic" (P & H pp. 172) kan Althusser se punt duidelik gesien word – dat dit by Marx se metodiek daarom gaan dat die skil die ekstraksie van die kern van Hegel se denke is. Om te skil is trouens om te ontbloot. Dit behels die uithaal van die verborgene uit die skille daaromheen. Maar as ekstraksie en afskil sinoniem is, wat word van Marx se eie stelling in die verband? Marx se stelling lui immers dat die skil en die inversie (nie ekstraksie nie) op dieselfde beweging slaan. Evident uit sy ervaring slaan dit eerstens op die praktiese onderskeid wat tussen Marx en die spekulatiewe filosofie ontstaan het. Hierdie ervaring is dan gereflekteer in die tweede onderskeid, die by Hegel, tussen die kern en die skille van sy denke. Marx wil daarop die rasionele kern tot konkrete kern transformeer. Dit is sy problematiek. Met die eerste onderskeid gaan dit om die omwenteling-inversie-afskilling. Wat gebeur het, is dat Marx Hegel anders lees. Die mistifikasie, die skille om sy denkkern, het evident geword. Dit is onderskei. Die evidensie daarvan lê in die deursigtigheid daarvan. Dit is sigbaar in die onderskeid van Marx se denke met die van Hegel. Wat belangrik is, is dat dit hier gaan om die proses van die denke waardeur Marx, deur die skil van Hegel se denksisteem breek. Dit hang met die irrupsie van die konkrete by Hegel saam. Dog, in die stadium van die deurbraak van die konkrete deur die ideologie lees Marx die kern as rasioneel. Hy wil Hegel se rasionele kern transformeer. Hy sien dat die grondlaag daarvan losgewikkel moet word om dit as konkreet te kan lees. Dit beteken: Hy het die opgawe om sy problematiek te konstitueer, 'n problematiek wat hy nie pasklaar ontvang het nie. Marx het nietemin onderskei tussen die skil en die kern by Hegel. Dit is die inhuldiging van sy problematiek wat hy eventueel prakties gaan elaboreer. Die elaborasie is die praktiese uitwerking van sy onderskeid.



Om die Hegeliaanse dialektiek om te keer beteken vir Althusser ook om dit terselfdertyd te demistifiseer. Dit behels die skeiding van die rasionele kern van die omhulsel. Althusser stel die formule op "To invert = to demystify it = to separate" (P & H pp. 173). Dis egter nie 'n skeiding á la Feuerbach nie. Daar word nie danksy die inversie anders gelees nie. Daar is nóg 'n beweging hierby betrokke. Hierdie skeiding het as historiese feit 'n spesifieke effek, nl. 'n epistemologiese uitwerking. Danksy die invoeging van die vorm van Marx se denke binne die geheel van die denke is dit as effek van die geheel effektief. Die struktuur van teenstelling is dinamiserend sowel as die motief by Marx se denke. Belangrik is dat die inisiële irrupsie/afskilling teenwoordig is by die uitwerking daarvan in Marx se denke. Dit is as historiese feit teenwoordig by die teoretiese gestaltegewing aan sy 'teorie'. Die inisiële irrupsie is wel onderskeie van die differensieël spesifieke transformasie van Hegel deur Marx, maar dit is as onderskeid effektief daarby. Dit is die motief by sy praxis. Die ekstraksie is dan deur die aanvanklike onderskeid geïnisiëër. Dit is die effek daarvan, maar daar is 'n tweede onderskeid, dié tussen die rasionele kern en die dialektiese skema hierby betrokke. Om die rasionele kern van Hegel se denksisteem te identifiseer moes Marx eers die eerste onderskeid beleef. Hy moes Hegel in die konteks van 'n ander realiteit as die van die absolute rede kon lees, Hegel onderskei van die spekulatiewe idealisme, "the system" wat die eerste omhulsel is. Danksy die onderskeid ("if you would discover") kon hy die rasionele kern by Hegel identifiseer, d.w.s. kon hy die tweede onderskeid tref. Die inisiële onderskeid is nie homolog met die ekstraksie van die kern van Hegel se denke nie. Die ekstraksie slaan spesifiek op die teoretiese bearbeiding deur Marx van die onderskeid tussen die rasionele kern en die "grundlage", "almost inseparable" dop van Hegel se denke, om sodoende die rasionele kern tot konkrete kern te transformeer. D.i. die effek van die omwenteling wat die inisiële onderskeid inisiëër het, maar daar is 'n tweede onderskeid, of,

skilproses en dit is die skil van die dialektiek ván die vorm wat Hegel daaraan gee. Die proses van die uitligting van die ware vorm van die dialektiek is dan deur die omwenteling inisieër, maar nie die inisiële effek daarvan nie.

Soos reeds gestel het Marx met 'n onderskeid gewerk. Die onderskeid was nie outomaties die vormgewing van die Hegeliaanse dialektiek binne Marx se denkvorm nie. Dit is danksy die onderskeid van Marx met Hegel dat Marx die rasionele kern by Hegel kon identifiseer en transformeer. Trouens, die identifikasie slaan op die onderskeid van Marx. Hy is met die irrupsie van die konkrete as revolusionêre denker gebore. Daar het 'n nuwe problematiek aan Marx verskyn, maar hy moes nog die konsep van wat hy by Hegel ontdek het, dink. Die konseptualisering is die praktiese uitwerking van die problematiek wat verskyn het. Marx moes die teoretiese relevante by Hegel uittrek en tot 'n teoretiese adekwate konsep transformeer. Hierdie konsep het by Marx se teoretiese praxis by die lees van die politieke ekonomie ingespeel as die transformasie van Hegel se denksisteem. Dit is wel die praktiese volbrenging van die inisiële globale onderskeid met Hegel.

As Marx se dialektiek dan in prinsipe die teenoorgestelde van Hegel se dialektiek is, is dit danksy die onderskeid van Marx met die ideologie van sy dag. Dat hierdie onderskeid hierdie spesifieke effek het, dui op die praktiese skildering van Marx se ervaring en is as sodanig aanduiding van hóé hierdie ervaring lyk. Daar het met die onderskeid 'n nuwe denkruimte ontstaan, 'n skeur in die denke. Dit is 'n skeur waarvolgens Marx breek met die denke van sy dag en 'n intervensie in Hegel se denksisteem self maak. Waar Marx homself rig teen die vorm waarin Hegel die dialektiek gedink het, het hy dit teen die sintese by Hegel. Marx se denke funksioneer nie as die versoening van Hegel se denksisteem nie. Marx gaan in 'n produktiewe relasie tot Hegel staan. Hierdeur fokus hy Hegel se antitese as negatief en



nie produktief nie. Marx gaan die antitese en sintese as die mistifikasie van die dialektiek identifiseer en af-skil van die kern van die dialektiek ten einde die dialektiek in die konkrete vorm daarvan te bedryf. Hierdie onderskeid van Marx met Hegel is belangrik omdat Marx met dié onderskeid in 'n kreatiewe diskontinuiteit met Hegel se denke staan. Met hom word 'n nuwe dialektiek geïntroduseer. Dit funksioneer in die onderskeid met Hegel se denke en die transformasie van Hegel self. Hegel word binne 'n nuwe problematiek gelees.

Met die onderskeid identifiseer Marx die mistifikasie van die dialektiek. Die mistifikasie is gesetel in die funksionering van die antiteses van Hegel, waarmee die sintese verwortel is. Hoe die antitese as die wortel van die mistifikasie funksioneer, is sigbaar in die vorm van die bewegings in Hegel se denksisteen. Hegel beskou die kenproses as die beweging van die absolute wete tot die absolute kennis daarvan. Die absolute wete is die beginpunt van die bewegings en funksioneer as die tese van die Hegeliaanse epistemologie. Die absolute wete funksioneer ook as die doelwit van die beweging. Die begin en die einde van die proses is dus dieselfde: die absolute wete/absolute kennis. Hierdie absolute wete is die absolute rede wat aan die beginpunt van die geskiedenis staan. Die geskiedenis is dan die funksie van die rede. Dit is die vergestaltung van die strewe van die absolute rede om tot kennis van sigself te kom. Die strewe behels dat die absolute wete sigself buite sigself wil aanskou. Hierdie strewe ontstaan omdat die absolute wete enkel is in die absoluutheid van sy wete. Die motivering van die kenproses is dus die rede/bewussyn. Dit gaan hierby om selfbewussyn. Deur die geskiedenis word die bewussyn wat as selfbewussyn tot selfkennis strewe, selfbewus. Die kennis van die self val dus saam met die selfbewussyn soos wat ook die wete/rede en die kennis saamval. Die kenproses begin dus volgens Hegel by die absolute wete wat in absoluutheid geen objektiewe vergestaltung van sig-

self het nie, maar solipsisties selfverwysend is. Om tot selfkennis te kom, werp die wete sigself in projeksies van sigself buite sigself. Die projeksies dien as die objektiewe vergestaltung van die absolute rede. Dit is die funksionering van die antitese. Die antitese funksioneer as die eerste beweging van kennis. Danksy die absoluutheid van die wete wat, logies gesproke, absolute selfverwysing behels, is dit moeilik vir die rede om sigself buite sigself in die objektiewe vergestaltung te herken. Gegee die status van die objektiewe vergestaltung as die self-veruiterliking van die absolute rede, staan dit in dialektiese spanning met die absolute rede. Hierdie spanning se eerste impak op die absolute rede is die van 'n negasie van die absolute wete. Omdat die wete sigself inisieël nie in die veruiterliking daarvan herken nie, word dit daardeur negeer. Die funksie van die antitese is dus negatief. Dit dien as negasie van die absoluutheid van die wete. Dat die absolute wete deur die antitese negeer word beteken dat dit daardeur van sigself verneem word. Die enigste oplossing van die spanning is 'n hernude selfverinnerliking van die wete van sigself. Hierdie oplossing behels dat die wete die negasie daarvan moet negeer. Dit word gedoen deur die negasie op te hef. Die negasie word opgehef deur die veruiterliking weer in die wete op te neem. Dit is die tweede beweging van kennis by Hegel. Hiermee herken die wete sigself in die veruiterliking. Die absolute wete verkry dan 'n hoër vorm van wete deur die negasie van die negasie. Die negasie van die negasie behels 'n herwonne selfbewussyn van die absolute wete, deurdadig dat die rede sigself in die inisiele negasie herken. Deur die opheffing van die veruiterliking as veruiterliking, verinnerlik die absolute wete. Dit is 'n versoening met die veruiterliking. Die veruiterliking word in 'n versoende staat ingetrek in die absolute rede. Dit is as negasie negeer deur die opname in herkenning daarvan deur die absolute wete. Die versoening is die sintese.



Hierdie beweging van kennis van die selfbewussyn tot self-veruiterliking (-vervreemding) en tot opheffing van die veruiterliking (verinnerliking), geskied in die vorm van 'n driehoek. Dit word 'n triade genoem. Die drie punte van die triade is die tese (absolute rede/-wete), antitese (projeksie/veruiterliking) en die sintese (versoening: absolute wete en objektiewe gestalte). Hierdie sintese wat die opheffing van die dialektiese spanning tussen die tese en die antitese is, is 'n hoër tese. Dit is absolute begrip/-kennis. Die status van die absolute wete (tese) is inisieël "pour-soi", d.w.s. dit is vir-sigself. Deur die projeksie te werp word dit in teenstelling tot die objektiewe vergestaltung "an-soi". D.w.s. die absolute wete word deur die beweging daarvan, deur die self-projeksie daarvan, getransformeer vanaf die staat van "pour-soi" tot 'n staat van in-sigself-syn. Dit word in konfrontasie met die vergestaltung daarvan verdinglik. Hiermee is die strewe om weer vir-sigself te word gesneller. Die sintese is die versoening van die "pour-soi" en "an-soi" in 'n hoër vorm van "pour-soi" wees. Die versoening is 'n hoër vorm van begrip waardeur die teenstelling as't ware getransendeer word deur begrip. Dit is die absolute wete, om in-sigself en vir-sigself te wees. Die sintese is selfbewussyn. Kennis en gekende, sowel as die rede en die gekende, is een. Geskiedenis is dan die proses van die beweging van die rede deur veruiterlikinge en sinteses van die absolute wete. Dit is die proses van die selfbeweging van die rede deur die projeksie en opheffing van teensprake tot en met die finale sintese, absolute kennis. Hegel se posisie in die proses is die van die finale sintese. Met Hegel kom die geskiedenis tot voltooiing omdat hy die rede van die geskiedenis, nl. die strewe tot absolute kennis, begryp en so die absolute kennis verwesenlik. Hegel se kennis van die sisteem is dus die absolute kennis daarvan. Met Hegel kom die geskiedenis dan tot afsluiting. Dit is begryp, en die begrip is die doelwit van die proses. Dit is die absolute doelwit van die absolute rede wat die inisiator

van die proses is. Na Hegel sal geen nuwe kennis moontlik wees nie, want met hom is die absolute rede van die geskiedenis en daarmee absolute kennis, verwesenlik.

Wat die bewegings as sulks aanbetref: Met Hegel vind die beweging van kennis in twee stadia plaas. Die eerste stadia is die van die postulaat van die antitese wat die veruiterliking van die wete is en die tweede is die van die sintese wat die versoening van die wete met sy veruiterliking is. Met die eerste stadia word eerstens as die beginpunt van die dialektiek van die kenproses 'n oorsprong gedink. Die oorsprong is die rede wat die inisiator van die proses is. By Hegel het die dialektiek 'n bepaalde beginpunt. Dit begin by die absolute wete. As beginpunt is die wete enkelvoudig. Daar is geen teenspraak daarvan nie. Tweedens word die teenspraak as die veruiterliking van die rede gepostuleer.\* Die rede het iets gedoen. Daar het 'n beweging plaasgevind. Dit is die selfbeweging van die wete in projeksies van homself buite homself. Deurdat die antitese 'n veruiterliking van die rede (tese) is, is dit inisieël 'n teenspraak van wete. Die tweede stadia van die beweging van kennis by Hegel word gerepresenteer deur die beweging van die wete deur herkenning van homself in versoening met die veruiterliking. Dit is die beweging tot sintese met die antitese wat die vorm van die opheffing van die teenspraak in 'n hoër vorm, wat hoër begrip is, het. Dit word tweedens gerepresenteer deur die eindpunt of doel van die beweging: kennis. Die kennis is, gegee die absoluutheid van die wete, absolute kennis. Met die gedagte van die sintese val die oorsprong en die doel van die tweevlakkige beweging saam. Beide oorsprong en doel is absolute wete. Die oorsprong en doel is identies. Hegel maak van die dialektiek een beweging. Hierdie beweging het 'n geslote sirkelgang en kom neer op statiese afirmasie van die absolute wete. Dit is die beweging

---

\* Elke stadia het twee fasette.



van die absolute wete tot sigself. In die sintese is die "pour-soi" en "an-soi": "pour-soi". Die absolute wete is vir-sigself en dus absoluut selfbewus. Absolute wete is by Hegel die absolute selfverwysing van die rede. Die rede is in die sirkelgang van die selfverwysing vasgevang en kennis is dus geslote.

Volgens Althusser toon Marx in sy hantering van Hegel se denksisteem dat hy dink die dialektiek word in Hegel se hande gemistifiseer. Hierdie insig het Marx gekry met die skeiding wat daar in sy denke plaasgevind het. Hiermee is die eerste sluier van die ideologie gelig. Maar, om na die beweging van kennis by Hegel te kyk moet Marx na die kern van die dialektiek by Hegel kyk. Dit behels dat hy die mistifikasie van die dialektiek by Hegel moet verhelder. Marx gaan dit doen deur dit wat mistifiserend is aan die dialektiese skema uit te ken en te verwerp. Danksy sy ervaring van die irrupsie van die reële is Marx reeds in die kern van Hegel se denksisteem gesitueer. Dit behels dat sy verwysingspunt by sy kritiek van Hegel die kern van Hegel se denksisteem self is. Hiervolgens gaan Marx vanuit die kern van Hegel se denksisteem werk, omdat wat met hom gebeur het, 'n funksie van die kern van die dialektiek by Hegel is. Die logika van Marx se ervaring dien nie slegs as sy standpunt nie, maar ook as sy teoretiese vertrekpunt én sy werkswyse. Hy werk volgens die logika van wêreldlike ervaring en uitdrukking. Daarom verbeeld sy metodiek sy ervaring en wys dit op dit wat vir Marx by Hegel tot uitdrukking kom.

Met die onderskeiding wat Marx ervaar het, rig hy homself teen die sintese by Hegel. Marx beskou die sintese as 'n dubbele negasie en as sulks 'n dubbele mistifikasie. Waar die antitesis wat inisieël as 'n negasie (teenspraak) van die wete funksioneer in die sintese opgeneem word, vind 'n dubbele negasie plaas. Die sintese is as 'n negasie (opheffing) van die antitesis (negasie) 'n negasie van die negasie. Die negasie van die negasie is 'n dubbele mistifikasie want

die negasie bly in 'n negeerde staat in die sintese behoue. Dit bring ons by die funksionering van die antitese as die wortel van die mistifikasie van die dialektiek by Hegel. Omdat Hegel die antitese as negatief sien, dink hy die ontwikkeling van kennis in die ideologiese vorm van 'n sirkel. Die negasie moet nl. negeer word. Hiermee verval Hegel in die denkkringloop van statiese afirmasie. Om selfbewussyn te herwin moet die rede sigself herbevestig. Die herbevestiging vind plaas deur die negasie van die negasie. Marx identifiseer die beweging van kennis by Hegel as geslote. Dit is sirkelvormig omdat Hegel die antitese as negatief en nie produktief nie, identifiseer. Beide die eerste en die tweede bewegings van kennis kom dan, volgens Marx, by Hegel op 'n mistifikasie van die kenproses neer. Hy verwerp Hegel se dialektiek as 'n leë dialektiese skema. Die negasie van die negasie het m.n. niks met die werklike beweging van kennis te make nie. Daar vind met die sintese geen ontwikkeling plaas nie. Marx se visier is wel gerig op die meriete van Hegel se denksisteem. Hy kyk na die rasonele kern van Hegel se denke. Marx het by Hegel die konsep proses ontdek. Dié konsep verwys na "a development considered in the totality of its real conditions" (Marx in P & H pp. 185). Met die gedagte van die antitese en die sintese het die dialektiek by Hegel egter die verkeerde vorm daarvan. Hoewel daar dan by Hegel sprake is van 'n proses ('n rasonele kern), vind daar in feite nie 'n proses plaas nie. Die selfbeweging kom nl. neer op stasis. Die geslote sirkelgang van kennis behels dat ontwikkeling uitgesluit word. Daar ontstaan met die sintese geen nuwe kennis nie. Dit is die "alienated overdevelopment" waar daar niks plaasvind wat met die groei van die absolute wete te doen het nie. Buitendien is die gedagte van die ontwikkeling van die absolute wete 'n teenspraak in terme. Waar die wete absoluut is, is daar nie ruimte vir die ontwikkeling van kennis nie. Absolute wete behels absolute kennis en dus absolute selfbewussyn. Nieteenstaande die objektiewe gestalte van die wete, keer die wete met die negasie en dus opheffing van die gestal-



te, tot homself terug. Die sintese is 'n versoening (subjektivering) van die antitesis. Die kennis wat deur die dialektiek 'geproduseer' is, is dus identies met die inisiator van die proses. Daar het werklik niks plaasgevind nie. Kennis en gekende is identies. Die sintese behels 'n statiese afirmasie van die absolute wete. Alhoewel daar nie sprake van 'n werklike proses by Hegel se sisteem is nie, het Hegel wel die proses gedink. Dit gaan dan vir Marx daarom om die proses na die ware vorm daarvan te dink. Hy wil die rasionele kern by Hegel tot konkrete prosesse transformeer. Waar Hegel die dialektiek i.t.v. die prosesse van die wete dink, is die kern van sy dialektiek rasioneel. Dit gaan eerder om die rede as die proses van die denke soos wat dit by die kenne figureer. Marx se fokus is hierinteen gerig op die denkproses soos wat dit by Hegel deurskemer. Hy wil dit wat by Hegel geslote is, bevry. Hierdie bevryding slaan dan ook direk op Marx se ervaring waarvolgens hy as Hegel se "liberated consciousness" (FM pp. 78) kan figureer. Hy kan die proses wat by Hegel staties is oopbreek en die produktiwiteit daarvan laat uitkom. Marx deurbreek die absoluutheid van die rede. Sy deurbraak deur die ideologie is ook 'n oopbreking daarvan.

Danksy die bevryding van Marx van die ideologie kan hy deur Hegel se denksisteem sien. Hy kan nl. met sy onderskeiding van die verstarde denke van die ideologie die kaf van die koring by Hegel skei. Die denkstruktuurontwikkeling is as die inisiële onderskeid/deurbraak imperatief hierby omdat dit deur die beweging is dat Marx deur die ideologie breek en sy denke met die opduiking van die konkrete prosesse van die denke gepaar, en hy tot teoretiese praxis aangevuur is. Gegewe sy revolusionêre ervaring gaan Marx dus anders dink as die oorheersende denkwys van sy dag. Dit is sigbaar in sy identifikasie van, en afskil van die leë dialektiese skema van Hegel. Marx het op die konsep "proses" gekom en hy wil dit by Hegel ontbloot en in die teoreties adekwate vorm daarvan dink. D.w.s. deur dit wat mistifiserend is aan

die dialektiese skema van Hegel, m.n. die dubbele negasie, uit te ken en as leeg te verwerp, gaan Marx die dialektiek in sy kern dink. Dat Hegel die ken "proses" mistifiseer beteken dat hy dit nie in die teoreties adekwate vorm gedink het nie.

Marx se nuwe problematiek bestaan dus nie in 'n statiese vervanging van die idee met die materialiteit nie. Hy breek by die identifikasie van die mistifikasie van Hegel se denksisteen met die denke van beide Feuerbach en Hegel. Hulle deel dieselfde problematiek. Feuerbach se inversie van Hegel het nog betrekking op die idealisme omdat 'n dialektiek op sy kop of op sy voete nog dieselfde dialektiek is en dit geld ook vir die problematiek. Feuerbach se problematiek is dieselfde as die van Hegel. Hy beskou wel die mens as die absolute oorsprong en doelwit van veruiterlikinge van sy rede, maar Feuerbach is in essensie nog in die rede gevange. Dit gaan by hom soos by Hegel om absolute kennis – sy dit kennis van die mens of kennis deur die rede van homself. Marx breek in feite met die geskiedenis van die rede soos dit by Hegel en Feuerbach gedink word. Daarmee doen hy afstand van die absolute rede, die bewussyn, maar ook van die mens as subjek van die denke. Dit is volgens Marx (à la Lenin) Hegel se meriete dat hy die rede as selfbewegend dink. Die rede, en nie die mens nie, is subjek van die denkproses by Hegel, maar die gedagte moet uitgediep word uit Hegel se denksisteen omdat Hegel die verkeerde vorm daaraan gegee het. Hegel lê nl. klem op die rede – wel nie die menslike ratio nie, maar beskou dit as die absolute wete wat in die absoluutheid daarvan enkelvoudig is. Marx handel dan nie oor die kennis (waarvan die mens die subjek is of nie) óf oor die rede as die motivering agter die kennis nie. Hy handel oor die kenne as sulks en die denke as motivering agter die ken-proses. Die denke is hierby betrokke as 'n "epistemological void", of dan "philosophical fullness" (FM pp. 127). Dit beteken dat die filosofie nie by Marx die vraag na die hê van die kennis stel nie. As motivering by die kenne is die denke integraal daarby betrokke.



Marx stel dus in teenstelling tot Hegel en Feuerbach 'n ander vraag. Hy vra nie na hoe geken word nie, maar na hoe die kenne werk. Dit beteken, hy vra nie na die waarborg vir ware kennis nie, maar na die geldigheidsgronde waarvolgens die kenne geskied. Dit gaan nie hierby om kennis as sulks nie. Die vraag na kennis is die vraag van 'n teoreties inadekwate problematiek. Dit is 'n problematiek waarvan die basiese postulate vasstaan en wat dien as self 'n liggaam van kennis. Waar Marx die vraag na die kenne stel, is hy self besig met en betrokke by die werking daarvan. Althusser sê dat waar Marx breek met die problematiek van die ideologie hy met hulle bevindinge sowel as vraagstellinge breek, omdat daar nie net in hulle antwoorde, maar ook in hulle vraagstellinge mistifikasie is. Die ideologie vra die verkeerde vraag, bv. na die oorspronge en doelwitte, subjek en kennis, omdat hulle hul eie beeld op die wêreld projekteer. (FM pp. 126-127). Marx se breuk met die problematiek van die ideologie behels dan ook 'n breuk met hulle wyse van vraagstelling en die metode van hantering van hulle bevindinge. Hy gaan in 'n ander denkruimte beweeg.

Wat Althusser dan in Marx se hantering van Hegel raaksien, is primêr 'n skeur, 'n epistemologiese diskontinuiteit tussen Hegel en Marx. Met sy deurskouing van Hegel het Marx 'n ander problematiek as die van sy dag. Hier moet dus tussen twee denkwyses onderskei word. Marx is bevry van die ideologie deurdat hy tussen die idealisme en die werklike opduiking kan onderskei. In terme hiervan kan Marx na Hegel se denksisteem gaan kyk en kan hy onderskei tussen die teoreties adekwate en inadekwate van Hegel se denksisteem. Kortom, met die gebeure van onderskeiding het Marx 'n ander epistemologiese insig gekry.

Marx se epistemologiese insig verskyn aan hom in die gestalte van die deursigtigwording van Hegel se denksisteem. Die mutasie is die teenwoordigheid van sy nuwe denkruimte. Dit is die ruimte van die konkrete wat Marx ervaar het en wat hy

onder die bedekking deur die ideologie gewaar. Met die mutasie het Hegel dan vir Marx deursigtig geword. Die deursigtigheid is as sulks die mutasie van Hegel se problematiek omdat dit die verskyning van 'n nuwe denkruimte is. Dit is die verskyning van Marx. Marx figureer as die opduiking van die konkrete by Hegel en sy denke funksioneer as die verskyning van die nuwe problematiek.

Wat plaasgevind het, is dat 'n epistemologiese skeur aan Marx in die vorm van 'n praktiese onderskeid tussen problematieke verskyn het. Die praktiese onderskeid wat met die denkstruktuuromwenteling verskyn het, is die onderskeid tussen twee denkwyses. Daar het naas die denkruimte van Feuerbach en Hegel 'n nuwe ruimte opgeduik. Dit is die ruimte van die konkrete beweging van die reële waarin Marx se epistemologiese insig bestaan.

Met die onderskeid wat met Marx se deurbraak deur die ideologie verskyn, word die denke van sy dag in 'n kritiese lig gestel. Wat gebeur is dat Marx 'n nuwe problematiek verkry het wat bestaan in die problematisering van die ideologie. Die ideologie word geproblematiseer deur die teenoorstelling daartoe van 'n nuwe denkwyse. Dit bestaan in die onderskeiding wat as 'n kritiese teenoorstelling van denkwyses deur die denkstruktuuromwenteling verskyn. Hierdeur word kritiek op die ideologie uitgeoefen, omdat die kritiek met die struktuur van dinamiese teenoorstelling ontketen is.

### 3. DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS KRITIESE BEWEGING

Die omwenteling van die denkstruktuur wat die praktiese onderskeid tussen problematieke behels, het nie 'n Feuerbachiaanse statiese teenoorstelling van problematieke tot gevolg nie. Die onderskeiding is nie staties nie. Daar is 'n kreatiewe dialektiese spanning daarby aan die hand. Die praktiese onderskeid van die globale skeur tussen Marx en die ideologie gaan werk. Die teenoorstelling van pro-



blematieke is produktief. Daarom kan Althusser stel dat die omwenteling van die denkstruktuur 'n kritiese beweging is. Daar is nl. met die teenoorstelling van problematiese 'n dinamiek ontketen. Dit is die produktiewe dinamiek van kritiese praxis by Marx soos dit by hom gebore is met sy epistemologiese ervaring van die selfevidensie van die konkrete. Die dinamiek van die teenoorstelling het dan nie 'n Hegeliaanse negatiwiteit nie. Hiervolgens is die deurbraak van Marx die deurbraak van 'n nuwe problematiek. Hierdie deurbraak is tegelykertyd die sigbaarwording van die kern van Hegel se spreke. Marx se posisie is volgens Althusser die van die kern van Hegel se spreke wat tot opheldering dring. Hierin lê die produktiwiteit van die onderskeiding wat Marx ervaar het. Die beweging van sy denke wat daardeur inisieër is, is die kritiese beweging van die selfevidensie van die teoreties relevante by Hegel. Dit is danksy dié onderskeiding dat die konkrete in fokus kom. Die proses van die fokusering daarvan is die van die opduiking daarvan en die opduiking daarvan is ook kritiek op die abstrakte. Hiermee word die sintese ontmasker.

Marx se kritiek van Hegel is geïnisieër deur die historiese gebeure van die omwenteling van sy denke. Danksy die omwenteling is Marx met sy bepaalde visie begiftig. Dit is waarin die omwenteling lê. Met dié visie kan Marx die rasionele kern by Hegel fokus. Sy visie funksioneer dan ook as die kritiese selfrefleksie van Hegel se problematiek.

Die inisiasie van die kritiese praxis deur die denkstruktuuromwenteling lê in die dinamiese praktiese onderskeid tussen problematiese. Deur die onderskeiding is Hegel se denksisteem gedinamiseer. Die kritiese beweging het die uitwerking dat Hegel se denksisteem bewus word. Dit neem die vorm aan van kritiese selfrefleksie, 'n terugbuiging van die problematiek op sigself. Hierdie terugbuiging is die gestalte van Marx se refleksie op Hegel se denksisteem.

Sy kritiek bestaan in die gegewe van sy revolusionêre ervaring wat die vorm van teoretiese bewuswording van Hegel se problematiek aanneem. Dit is die kritiese ervaring van sy irrupsie deur die ideologie. Daarmee word die epistemologiese breuk in Hegel se denksisteen tussen die suiwer abstrakte en die teoreties relevante van sy denke sigbaar. Die bewuswording van die problematiek het die effek van die skeiding tussen teoreties relevante en irrelevant konsepte en die fokusing van die denkkern van Hegel se stelsel. Dit behels die gebeure van die verskyning van Marx se problematiek. Daarom val Marx se kritiek van die ideologie saam met sy ontdekking van die werklikheid onder die ideologie wat die objek van sy denke word. Die ontdekking van dié werklikheid is gelyk aan sy irrupsie uit die ideologie. Daarom is die ontdekking van die nuwe objek 'n konkrete kritiek van die ideologie. Die kritiek is die radikale afsetting van die nuwe objek teenoor dié van die ideologie. Dit is die konkrete kritiek gelanseer vanuit die konkrete standpunt wat Marx met sy revolusionêre ervaring verkry het.

Die kritiese beweging van die omwenteling lê dan daarin dat dit die problematiek van Hegel as ideologies fokus. Hiermee tipeer Althusser aan die hand van Lenin die omwenteling as 'n intervensie (L & P pp. 61). Die intervensie bestaan in die skeiding van die konkrete en die abstrakte. Met die omwenteling en die fokusing van die problematiek van Hegel as ideologies, dop die eerste skil van die Hegeliaanse denke af. Hierin lê die eerste beweging van Marx se kritiek van Hegel. Hy ontdek nl. die proses. Dit gaan om dit wat hier by Marx se deurbraak deur die ideologie self betrokke is, die denkstruktuur. Van hier uit dring die kritiek op Hegel se dialektiese skema na vore. Dit verskyn in die gestalte van 'n dialektiek wat in die denkstruktuur geïnkarneer is en waarin die struktuur waarvan Marx se deurbraak 'n funksie is, bestaan. Die fokusing van Hegel se problematiek het as teenhanger die ontstaan van Marx se



denkruimte wat funksioneer as 'n teenstellende onderskeid met Hegel. By die konseptualisering van sy denkruimte het Marx die opgawe om die gebeure van die onderskeid wat hy ervaar het te voltrek en daarmee die struktuur van sy ervaring te vergestalt.

Althusser sien dat die onderskeid van Marx, Marx tot kri-tiese praxis opgeroep het. Marx is geroepe om die ware gestalte van die proses wat by Hegel met sy triades gemistifiseer is, te ontbloot. Dit gaan nie om die verdieping van die waarheid wat Hegel sou beet hê nie. Dit gaan om kreatiewe diskontinuiteit met Hegel. N.a.v. hoe Marx dan Hegel lees, noem Althusser sy metodologie die "real work of materialist reading" (L & P pp. 112). Imperatief by die "real work of materialist reading" is die ware gebeurte by die geboorte van Marx se nuwe denkwysse. Sy metodologie is die uitwerking van die intervensie in die ideologie wat neerkom op die fokusering van die ideologies vervreemde oortuigings van Hegel se dialektiek. Dit is by Marx die uitwerking van die omwenteling van die denkstruktuur. Dit gaan by Marx se metodologie om die hoofonderskeid van sy denkruimte met Hegel se denksisteem as sulks. Hierop is sy metodologie baseer. Die onderskeid is die "'turning right side up again'" (FM pp. 89) van Hegel se denke. Alhoewel Althusser dit bloot metafores lees (FM pp. 90), is dit evident dat die voorskrif van Marx slaan op sy ervaring self. Die omwenteling is die omkering van Hegel se denke. Om dus die ware gestalte van Hegel se denksisteem, die kern daarvan, te ontdek, is die eerste vereiste die "'turning right side up again.'" Marx stel: "It must be turned right side up again, if you would discover" (FM pp. 89). Die omkering sal blyk teoreties koherent te wees met dit wat Althusser as die werking van die denkstruktuur identifiseer. Die omwenteling het nl. die dominasie van een denkwysse bo 'n ander tot gevolg. (Dit is waarin die struktuur, gestel teenoor die konsep "totaliteit", lê.)

Om dus tot kritiek van Hegel in staat te wees, is die ware gebeure by die geboorte van Marx imperatief. Dit is 'n kritiese gebeure. Danksy die omkering kan hy die denke van Hegel as ideologies fokus. Die fokusing is ook die verwydering van die eerste skil van die ideologie. Dit is die voorwaarde vir die identifikasie van die rasionele kern wat by Hegel in 'n mistiese dop verskuil gaan. Hierin lê die eerste been van die kritiese beweging van die omwenteling. Daar is onderskei tussen die teoreties irrelevante en die relevante rasionele kern by Hegel. Dit is in die teoretiese konjunktuur dat Marx met sy differensieël spesifieke praxis Hegel se denke verwerk. Hierdeur kan hy die "real work of materialist reading" (L & P pp. 112) bedryf. Die werk geskied in die spesifieke denkruimte wat vir Marx geopen is. Die globale onderskeid met die ideologie is hier gereflekteer in die liggaam van die denkruimte as die onderskeid tussen die konkrete en die abstrakte. Dit is hier waar Marx die dialektiek wil bevry van die "grundlage" "almost inseparable skin" daarvan.

Wat primêr vir Althusser evident is by die intervensie met die praktiese onderskeid tussen problematiese, is dat dit by die struktuur van Marx se denke gaan om teenspraak. Die teenspraak is nie staties of negatief nie, maar het die vorm van 'n kreatiewe teenstelling. Daar is 'n proses hier aan die werk, en dit is die kritiese proses. Dit is die proses waarvan Marx se deurbraak deur die ideologie 'n beliggaming is. Met die deurbraak is hy teenoor Hegel se denksisteem gestel. Gegoe die paring van sy denke met die konkrete is die beweging van sy irrupsie die van die irrupsie van die konkrete deur die mistiese dop van die ideologiese skema van Hegel se denke. Hoe die konkrete lyk en wat dit behels gaan duidelik word met die kritiese proses wat deur die onderskeid geïnisieër is en waarvan die onderskeid die eerste beweging is.



Belangrik by die praktiese onderskeid is dat dit nie die statiese teenoorstelling van problematiese behels nie, maar dat dit die omstandighede van 'n dinamiese proses is. Daar is voorts 'n werking ontketen wat as effek 'n kritiese praxis by Marx inisieër het. Die praxis is die vormgewing deur Marx van sy nuwe denkrumte deur die kritiese beweging van die omwenteling van die denkstruktuur. Dit is die teoretiese uitwerking van die kritiese beweging van die denkstruktuur waardeur Marx sy konkrete standpunt verkry het.

Waar Marx Hegel bekritisier is hy in feite besig om sy nuwe denkrumte te vestig. Sy kritiese lees van Hegel is deur die omwenteling van die denke inisieër. Dit is die gebeurte van die verskyning van die nuwe problematiek.

#### 4. DENKSTRUUKTUUROMWENTELING AS DEURBRAAK VAN DIE WETENSKAPLIKE DENKRUMTE

Die denkrumte wat in teenstelling tot die abstrakte denke van Marx se dag verskyn het, is die rumte van die konkrete denke. Dit is die rumte van die werking van die denke en nie die wete nie. Dit gaan voorts in teenstelling tot die vervreemde ideologiese denke om die denke van die werklikheid. Hierdie denkwyse sal uitkristaliseer as die wetenskaplike denke. Soos Althusser dit stel: "Science is then the real itself, known by the action which reveals it by destroying the ideologies that veil it." (L & P pp. 41). Hierdie handeling is die beweging van die denkstruktuur. Dit is die omkering waarvan die effek die fokusing en ontdekking van die konkrete is. Die werklikheid is ontbloot danksy die vernietiging van die ideologie wat dit versluier het. Hierdie ontbloting slaan op die irrupsie van die konkrete. Die irrupsie van die konkrete is dus homolog met die deurbraak van die wetenskaplike denkrumte.

Hierdie nuwe problematiek stoot nie as statiese denkstelsel na vore nie. Danksy die kritiese handeling van die ontbloting van die werklikheid, wat die effek van praktiese onderskeiding as dinamiese teenoorstelling het, is die denkruimte wat die gestaltegewing van die uitwerking van die gebeure van ontbloting in die denkarbeid van Marx is, dinamies. Hier verskyn 'n proses in Marx se differensiële denke self. Dit is die proses wat deur die historiese gebeure inisieër is en as teoretiese feit in Marx se denke gaan funksioneer.

Die homologie van die teoretiese feit van Marx se praxis met die historiese gebeure van die omwenteling van die denkstruktuur is sigbaar in Marx se "real work of materialist reading" (L & P pp. 112). Die globale onderskeid word nl. gereflekteer in die gebeure van die ontdekking van die kern van Hegel se spreke en dit word ook verbeeld in dit wat ontdek word. Die kern is die kern van wat hier met Marx plaasgevind het en is die gestalte van die struktuur van sy ervaring waardeur sy praxis inisieër is. Marx se metodologie het naas die globale onderskeid met die ideologie twee bewegings. Beide die bewegings geskied met die globale onderskeid voor oë. Sy praxis is slegs moontlik danksy die gebeure waardeur hy die epistemologiese ervaring gehad het en met sy bepaalde visie begiftig is. Met die onderskeiding met die ideologie kan hy die rasionele kern by Hegel fokus. Hierdie fokusing inisieër die proses van afskilling waar sorgvuldigheid die vereiste is vir die onderskeid tussen die antitese-sintese mistifikasie en die gedagte van die proses wat by Hegel daarmee verwickel is. Die dinamiek moet behoue bly. Waar Marx werk met die "grondlage" van die mistifikasie van die dialektiek is hy besig om die eerste beweging van sy materialistiese lesing self te bedryf. Hy wil die rasionele kern ontbloot deur die mistiese dop daarom af te trek. Met die skilwerk word dit ontbloot, maar nog in die ideologiese (rasionele) vorm daarvan. Die rasionele kern moet tot konkrete kern transformeer word. Dit is die tweede



beweging, die transformatiewe faset van die metodologie. Die proses moet vanaf die abstrakte gebeure soos by Hegel sigbaar is, na konkrete prosesse transformeer word. Die transformasie behels die konkretisering van die teoreties relevante by Hegel. Dit is nie soos 'n essensie teenwoordig in sy denkstelsel en deur die ekstraksie daarvan teoreties adekwaat nie. In die verband kan verwys word na Marx se voorkeur vir die woord "kern" by die aanduiding van die teoreties relevante by Hegel. (Die term essensie slaan te sterk op suiwer ekstraksie.) Die relevante is dan wel in kern by Hegel se denksisteem teenwoordig, maar bestaan in die mistifiseerde vorm daarin. Dit is nie soos by die essensialistiese denke deursigtig en voltooid nie. Dit moet uitgetrek word (afgeskil word) maar ook transformeer word. Hierdie tweede faset is 'n demistifikasie, "an operation which transforms what it extracts." (FM pp 98).

Deur die globale onderskeiding is Marx se denke met die van Hegel opponeer. Dit is die 'negatiewe' nie-sê opposisie waarin 'n kritiek lê wat Marx met sy teoretiese praxis gaan bedryf. Hy kon nl. deur die omwenteling die konsep "proses" by Hegel fokus en losmaak van die dialektiese skema waarbinne Hegel daaraan vorm wou gee. Die praxis van Marx slaan op sy formatiewe kritiek by Hegel. Die proses wat hierby betrokke is, is die van die werking van die konkrete (werklikheid) waarmee Marx se denke gepaar is. Hierdie werking is sigbaar in sy fokusing van die rasionele kern en daarmee die verkeerde vorm waarin Hegel dit gedink het. Die fokusing en praxis van die transformasie van Hegel se inadekwate (dog relevante) denke is die refleksie van Marx se ervaring van die historiese gebeure in die teoretiese gestaltegewing daaraan. Met Marx se praxis en in dit wat hy by Hegel sien word die omstandighede van sy deurbraak deur die ideologie en sy geboorte as konkrete denker verbeeld. Dit beteken dat sy geboorte as konkrete denker deur die formatiewe kritiek op Hegel se denke van die kern geskilder word.

Hierby is die rasionele kern van Hegel se denke van belang. Dit gaan om wat Marx sien en wat hy daarvan maak. Marx skuif sy visier na die proses. Waar Hegel dan kyk na die ontwikkelingsproses van kennis kyk Marx na die ontwikkelings-proses van kennis. Marx se blik is gerig op die kenne. Hy gaan kyk na die proses van die ontwikkeling self binne die geheel van die omstandighede daarvan eerder as om op die kennis self te fokus. Hegel fokus eerder op die kennis self. Dit gaan by hom om die absoluutheid daarvan. Met sy konsentrasie op die proses, die kenne self, trek Marx die fokus in die struktuur van die proses self in. Hy kyk na die spesifieke struktuur van die dialektiek. Die kritiese van sy blik lê hierin dat hy die skema by Hegel as vervreemd identifiseer. Die triades is leeg omdat dit verwyder is van die proses self. Die proses is wel in kern teenwoordig, maar in die verkeerde vorm gedink. Dit is teleologies gedink en daarmee word afstand gedoen van die gegewenheid van die kompleksiteit van die proses. Die proses het nie 'n oorsprong of 'n doel (waar die kompleksiteit opgehef is) nie, maar is onophefbaar kompleks. Marx het met sy ervaring die ervaring van die gebeure van 'n kompleks gestruktureerde geheel. Dit behels die gebeure van sy deurbraak deur Hegel se denksisteem waar hy in teenstelling tot Hegel se abstrakte denke die ervaring van die konkrete het. Die konkrete verskyn nie vir hom as die doel van Hegel se denke nie, maar wel as die motief by sy eie denke. Daarmee is Hegel se denke nie opgehef nie. Dit bly globaal beskou in teenstelling voortbestaan. Marx gaan dit wel binne sy denkruimte transformeer om Hegel se dialektiek in die adekwate vorm daarvan te laat werk.

Dit gaan dan by Marx se teoretiese praxis daarom om die basiese struktuur van die Hegeliaanse dialektiek uit te ken en om die teoretiese adekwate vorm daarvan te laat werk. Hierdie adekwate vorm is die Hegeliaanse dialektiek getransformeer. Die getransformeerde dialektiek is in principe die teenoorgestelde van die Hegeliaanse dialektiek.



Dit beteken dit is nie "mystical-mystified-mystificatory" nie (FM pp. 93), maar dit is rasioneel. Althusser sê spesifiek dat dit rasioneel is. Hy verstaan onder rasionele dialektiek 'n spesifieke prosesmatigheid waarby enige fik-sasie uitgesluit is. Althusser verstaan onder rasioneel iets anders as wat tradisioneel die veronderstelling is. Dit hang nie vir hom met die rede saam nie, maar met die logies dialektiese werking van die denkstruktuur. In "Politics and History" waar hy Marx se relasie tot Hegel behandel, definieër Althusser die rasionele dialektiek (P & H pp. 175). Hy sê eerstens "it includes the positive comprehension of the existing state of things at the same time also the comprehension of the negation of that state, of its inevitable breaking up;" Hier is 'n gegewe negasie ("at the same time") wat Althusser as 'n "Gestalt" (pp. 175) dink. Onder Gestalt word 'n eenheid van wedersydse implikasie gedink, sodat dit onbegryplik is (trouens, ideologies is) om die positiewe begrip (resultaat) te dink as 'n onveranderlike enkelvoudige gegewe. Die "positive comprehension of the existing state" is nie 'n absolute begrip nie. Althusser praat ook van 'n "inevitable breaking up; because it regards every developed form as in fluid movement and thus takes into account its transient nature,". Begrip is onderworpe aan voorlopigheid en is m.a.w. prosesmatig. Die proses-karakter van die positiewe begrip bestaan in die "gestalt" wat dit met die begrip van die "inevitable breaking up" het. Daarom is die rasionele dialektiek "in its essence critical and revolutionary". Die teenoorstelling met die Hegeliaanse dialektiek lê eerstens in die afstand wat van die absolute kennis ("comprehension") gedoen word. Die kennis word in die geheel van die omstandighede na die struktuur van die ontwikkeling daarvan beskou en nie losgedink van die proses nie. In plaas daarvan dat die proses gemistifiseer word deur die klem op positiewe (absolute) begrip te lê, lê Althusser, met die klem op die kritiese aard van die dialektiek, die klem op die revolusionêre aard van die dialektiek. Hierdie klemverskuiwing soos dit in Marx se teoretiese praxis

sigbaar is, is self 'n revolusionering van die dialektiek. Dit is juis dié dialektiek wat by hom werk en verskyn as die dialektiek van sy deurbraak deur die ideologie.

Marx het dan Hegel se dialektiek vanaf die mistiese abstrakte staat tot rasionele proses transformeer. Die transformasie lê daarin dat die dialektiek vir Marx 'n struktuur het wat verskillend van die strukture by Hegel is. Hierdie werking van die struktuur kom na vore by Marx se lees van Ricardo en Smith. Wat die struktuur self aanbetref gaan dit vir Marx om die teenspraak. Hy gaan die teenspraak as die negasie van die bestaande, in 'n ander vorm as die van Hegel dink. Marx transformeer die eerste beweging van Hegel se dialektiek om die dialektiese grond as onversoenbaar kontradiktories te laat verskyn. Die antitese funksioneer nie by Marx as die projeksie van 'n absolute oorsprong nie, maar as 'n faset van die proses waarin die proses ook bestaan. Marx dink dan nie die oorsprong en die doel van die kenproses nie, maar die proses self. Sy fokus is gerig op die dinamiek binne die geheel van die omstandighede daarvan. Waar by Hegel die beginpunt van die kennis die enkelvoudigheid van die wete is, het die kenne volgens Marx te doen met 'n reeds gestruktureerde komplekse geheel (FM pp. 199). D.w.s. die beginpunt van die proses is nie die enkelvoudige wete nie, maar is 'n komplekse kengeheel. Hiermee vloei die motivering van die kenproses nie uit die strewe van 'n bepaalde bewussyn nie. Daar word trouens afgedoen van die strewe van absolute kennis deur die beweging van die bewussyn. Die omstandighede van die kenne lê buite die kenner en is as geheel na die struktuur daarvan dinamies. Dit is selfmotiverend. Die beweging wat plaasvind is die selfbeweging deur die struktuur van die geheel self. Dat die geheel dinamies is, word bepaal deur die struktuur daarvan. Dit is 'n struktuur van teenspraak en dus van huis uit kompleks en prosesmatig. Daar is nie die geprojekteerde veruiterliking van 'n absolute oorsprong nie. In teendeel is die beweging van teenspreek die gegewe en die gegewenheid



van die dinamiese geheel, en word dus nie deur die geheel as 'n unieke en eenmalige teenspraak inisieër nie. Die teenspraak is die feit van die geheel en daarmee van die kompleksiteit daarvan. Die geheel is, as gestruktureerd, kompleks en is nie 'n univorme totaliteit waaruit deur een beweging 'n objektiewe gestalte geprojekteer word nie. Die objektiewe feit van die geheel is die van teenstrydigheid en uiterlikheid. Dit is die effekte van teenstrydigheid waarin die struktuur bestaan en vanwaaruit dit effektiëf is. Juis hierdie teenstrydigheid gee aan die geheel die dinamiek daarvan. Hiermee is die antitese dan nie een beweging nie, maar wel die dinamiek van die struktuur van die geheel. Dit is by die dialektiek ingesluit as simultaan met die positiewe begrip van die bestaande, die begrip van die negasie daarvan. Dit beteken nie dat die negasie se funksie negatief t.o.v. die struktuur is nie. Dit is as gegewe integrale faset van die beweging van kennis produktief. Deur die antitese word die geheel gedynamiseer, maar dit bestaan ook in die dinamiese kompleksiteit van die geheel.

Met die beweging van teenspraak as die gegewe en die gegevenheid van die dinamiese geheel word afstand gedoen van die sintese. I.p.v. die sintese bedryf Marx kritiese transformasie. Dit is die teoretiese praxis van sy denkruimte wat werk danksy die inisiële fokusing van die vervreemde vorm waarin Hegel die dialektiek gedink het. Die teoretiese praxis van Marx verloop nie as 'n selfmotiverende proses via sinteses heen nie, maar dit bestaan in die antitese waarin die proses van transformasie bestaan. Dat daar nie 'n absolute oorsprong van die proses is nie, slaan dan ook daarop dat daar nie 'n absolute doel is nie. Die begin en die einde van die proses van kritiese transformasie is nie dieselfde nie. Die verhouding daartussen is die van "Real transformation". Daar is 'n kreatiewe diskontinuiteit. Daarom verskyn Marx met sy kritiese praxis as die "real transformation" van Hegel. Danksy die transformasie is

Hegel by Marx nie identies met homself nie. Marx is nie die sintese van Hegel se denksisteen nie. Met Marx gaan Hegel anders lees. Marx het nl. die geslote sirkelgang van die identiteit van die absolute rede en absolute kennis oopgebreek. Hy verskyn en funksioneer as Hegel se bevryde bewussyn. Marx het die prosesmatigheid van die kennis, wat by Hegel in die sirkelgang van identiteit gesluit is, bevry.

Dit gaan vir Althusser by die begrip van Marx se denke en d.i. sy kritiese praxis by die demistifikasie van Hegel se denksisteen, om die bepaalde uitwerking van die fokusing, deur die onderskeid van sy denke daarmee, van die ideologiese oorontwikkeling van Hegel se dialektiek. Hy kyk na die proses wat hierby betrokke is en sy vraag is na dit wat plaasvind. Hoe werk dit? Dit is ook die vraag na die spesifieke struktuur van die proses wat Marx as die kern van Hegel se denke fokus. Maar dit is ook die vraag na Marx se epistemologiese ervaring en daarmee na sy denkruimte omdat hy daarin aan sy ervaring gestalte gee met sy teoretiese praxis. Hierdie struktuur wat by die proses betrokke is, is die kompleks gestruktureerde geheel wat nie los te dink is van die dele daarvan nie. Hiermee verskyn naas die blywende teenspraak 'n tweede belangrike aspek van die struktuur. Dit is nie 'n Hegeliaanse totaliteit waarvan al die dele gelyke en univorme dele is nie. Alhoewel die geheel in die dele bestaan is die dele self nie identies met mekaar nie. As kompleks is die geheel saamgestel uit ongelyke dele. Die teenspraak waarin die motivering vir die proses lê is by Marx ongelyk. Die mees sprekende ongelykheid van die dele van die geheel is die dominasie en subordinasie van die dele van mekaar. Hierdie ongelykheid van die dele is 'n verdere beskrywing van die dialektiek wat Marx ontdek en wat by sy deurbraak deur die ideologie evident is. Hiermee kan wat Marx ontdek beskryf word as dit wat met hom gebeur het. Waar Marx deur die ideologie van sy dag breek met die irrupsie van die reële waarmee sy



denke gepaar is, sien Althusser die bepaalde dialektiek aan die werk. Die irrupsie van Marx is as die irrupsie van 'n nuwe denkwyse die gebeure waardeur 'n ander denkwyse bo die ou uitgediende ideologie gaan seëvier. Die verskyning van die nuwe denkrumte is dan die gebeure van die subordinasie van die ou denkwyse. Dat met Marx 'n nuwe denkwyse gebore is, beteken dat met hom 'n nuwe denkwyse dominant word. Deur die dominasie kan hy Hegel se denke deurskou en transformeer. Sy teoretiese arbeid is die uitwerking van die dominasie van die nuwe denkrumte bo die ou denkwyse. Althusser kan deur die naspeuring van die struktuur van Marx se ervaring, en d.i. dat hy bo die denke van sy dag uitgestyg het, waardeur dat Marx deur Hegel gesien het. Of, omgekeerd, deurdat Marx deur Hegel sien kan Althusser waardeur dat hy bo die denke van sy dag uitgestyg het.

Steeds belangrik by die dialektiek van Marx se ervaring en die uitwerking daarvan in sy praxis, is die insig dat die verskyning van die nuwe denkrumte as die gebeure van die irrupsie van die reële, die gebeure is van iets wat buite Marx se individuele inisiatief lê. Hy het dit nie inisieër nie. Met die feit wat Althusser na die gebeure identifiseer, dat met Marx die konkrete denke gebore is, kan Althusser sien dat die struktuur van Marx se ervaring in die teenstelling abstrak-konkreet bestaan. Die omwenteling wat hier in die denke plaasvind is die omwenteling van die ligging van die struktuur abstrak-konkreet. Dit is danksy die dominasie van die konkrete denke dat Marx die rasionele kern by Hegel kan fokus en tot konkrete kern kan transformeer. Die identifikasie van die kern is die effek van die selfevidensie daarvan. Die selfevidensie van die kern is evident daaruit dat dit met die gebeure van die omwenteling tot Marx gedring het en hy dit identifiseer het. Hierdie selfevidensie is simultaan die geboorte van Marx se visie. Hieruit kan afgelei word dat waar Althusser die geboorte van Marx as konkrete denker navolg,

die bestudering van die irrupsie van die reële geskiedenis ook as die beskrywing van die irrupsie van Marx dien. Hiermee kan die parralel getrek word dat die verskyning van die rasionele kern by Hegel, wat saamval met die irrupsie van die reële, die verskyning van Marx se nuwe denkruimte is waar Marx, deur teoretiese praxis, as konkrete denker gestalte aanneem. Dit is die gebeure van die deurbraak van die konkrete deur die abstrakte denke. Hiermee verskyn die onderskeid. Deur die gebeure van die onderskeid van sy denke met die ideologie is Marx dan tot die teoretiese praxis aangevuur wat op die konkretisering van die kern van Hegel se denke neerkom sowel as die konkretisering van Marx se nuwe denkruimte. Die konkretisering van sy denkruimte is die transformasie van Hegel se denke vanaf abstrak tot konkreet. Dit behels die globale dominasie van die abstrakte denke deur die konkrete denke. Waar Marx dus die kern van Hegel se denke as die geldigheidsomblik daarvan daar uittrek en transformeer, gee hy 'n teoretiese praktiese gestalte aan dit wat met hom gebeur het. Deur wat hy hier aandui, dui hy vir Althusser die struktuur van die gebeure aan wat tegelykertyd die struktuur is van die kern van sy denke wat hy by Hegel uittrek. Die getransformeerde Hegeliaanse dialektiek is dus die kern wat Marx by Hegel ontdek. Die struktuur daarvan is die struktuur van Marx se ervaring en hiermee is dit die gestalte van die proses waarvolgens hy as konkrete denker gebore is. Hy is nie die subjek van die proses van sy geboorte nie.

In "Politics and History" behandel Althusser die feit dat Marx by Hegel die proses ontdek. Dat Hegel die eerste was om die algemene vorm en beweging van die dialektiek te dink, behels vir Marx dat hy die proses gedink het. Hy het die proses sonder subjek gedink. By Hegel is die subjek die proses self. Dit is subjek danksy die gerigtheid van die proses. Die proses is selfbewegend. Marx breek dan wel met die Hegeliaanse teleologie, maar behou die konsep "selfbeweging". In die verband haal Althusser 'n para-



graaf uit Lenin se notaboeke aan: "Movement and 'self-movement' (this NB! arbitrary (independent), spontaneous, internally-necessary movement), 'change', 'movement and vitality', 'the principle of all self-movement' 'impulse' (Trieb) to 'movement' and to 'activity' - the opposite to 'dead Being' - who would believe that this is the core of 'Hegelianism', of abstract and abstrusen (ponderous, absurd?) Hegelianism?? This core had to be discovered, understood, hinüberretten, laid bare, refined, which is precisely what Marx and Engels did." (L & P pp. 111). Lenin tipeer hier o.a. die beweging as "internally-necessary movement". Die interne noodwendigheid is gesetel in die ongelyke gestruktureerdheid van die geheel. Dit is danksy die struktuur daarvan dat die proses nie 'n subjek het nie. By Marx gaan dit dan om die proses sonder subjek "this category of a process without a subject, which must of course be torn from the grip of the Hegelian teleology, undoubtedly represents the greatest theoretical debt linking Marx to Hegel." (P & H pp. 183). Dit is juis hierdie proses sonder subjek wat die motivering vir Marx se deurbraak deur die ideologie, met die ontdekking van die konsep van die proses sonder subjek, is. Lenin dink die gebeure waar hy self die proses as self absoluut ontbloom: "retaining the Absolute, but rejecting the Idea." (L & P pp. 118). Die punt is vir Althusser belangrik: "there is only one thing in the world which is absolute, and that is the method or the concept of the process, itself absolute." (L & P pp. 118-119). Althusser stel dat die proses 'n konsep of metode is en, veral, dat dit absoluut is. Waar Lenin die konsep en die absolute belang daarvan gedink het, sien Althusser die werking daarvan. Hierdie werking het sowel relevansie t.o.v. Marx se deurbraak wat as die selfbeweging van die struktuur in die omwenteling daarvan vanaf abstrak tot konkreet verskyn, sowel dus as by sy ontdekking van die kern van Hegel se denke. Hy sien die relevansie van die konsep proses sonder subjek in die werking daarvan by Marx. Althusser stel: "As this proposi-

tion breaks through, i.e. constantly touches the surface, or rather the skin,". Hiermee raak hy aan die proposisie van die proses sonder subjek, maar hier is ook meer aan die hand. Die proposisie is nie 'n staties gedinkte idee nie. Dit verskyn in die werking daarvan. Dit is die proposisie self wat deurbreek. Waar die proposisie dan aanhoudend aan die oppervlak raak, is daar die opgawe dat "all that is needed is to lay it bare to obtain the Marxist-Leninist concept of the materialist dialectic, of the absoluteness of movement, of the absolute process of the reality of the method; to be precise, the concept of the fundamental scientific validity of the concept of a process without a subject as it is to be found in Capital." (L & P pp. 119). Hieruit word dit sigbaar dat die kern wat Marx by Hegel ontdek en wat die gestalte van sy ervaring is, die absolute proses van die werking van die metode van Marx se analise is. Waar die proposisie dan deurbreek in Marx se kontak met Hegel, of dan, in Althusser se kontak met Marx (en Lenin), is dit die gebeure van die werking van die metode self. Dit is 'n realiteit wat buite die individuele psigologie lê. Hierdie konsep waarom dit gaan is 'n konsep wat self werk. Dat dit werk beteken dat die konsep dinamies is en daarom fundamentele wetenskaplike geldigheid het. Dit maak nie aanspraak op kennis nie, en skyn tege-lykertyd die konsep van Marx se 'teorie' te wees. Dit is die konsep van sy 'teorie' in die werking (metode) daarvan. Die uitwerking van die omwenteling van die denke met Marx is dan die gebeure van die epistemologiese skeur in Marx se denke met die gebeure van die sigbaarwording van die breuk tussen die abstrakte en die konkrete - danksy die gebeure van die globale dominasie van die abstrakte deur die konkrete. Met die skeur voor oë het Marx die epistemologiese diskontinuiteit (breuk) in Hegel se denke kon fokus. Die metode verskyn as die deurbraak van die reële danksy die vernietiging van die ideologie wat dit omhul het. Waar die "real work of materialist reading" (L & P pp. 112) dan bedryf word, is dit die proses van die eie



werking, die realiteit van die metode. Hiermee is die realiteit wat ontbloot is, die metode in die selfbeweging daarvan. Waar die wetenskap dan die reële is, verskyn dit as die selfontbloting deur die irrupsie deur die ideologie, van die konkrete. Dit is die materialistiese dialektiek, die absolute beweging van die proses wat na die konsep daarvan self 'n metode is. Dit is na die denke daarvan dinamies. Hiermee is gesê dat die proses van die deurbraak van die konkrete die proses van die metode in die "absoluteness of movement" daarvan is.

Dog gaan dit vir Althusser hier by die naspeuring van Marx se deurbraak deur die ideologie en dus die verskyning van die konkrete denkruiimte, nie om die konkrete denkruiimte as sulks nie. Dit gaan by sy studie van die relasie Marx-Hegel spesifiek om 'n filosofiese oriëntasie t.o.v. Marx se werk, "Capital". Hy sensiteer (danksy die eie dinamiek van die wetenskap) dat Marx in "Capital" as wetenskaplike werk. Hiermee het hy 'n voorkennis dat Marx hier as primêr 'n filosoof spreek. Dit gaan dan daarom om Marx se geboorte as filosoof na te speur om die uitwerking daarvan in sy wetenskap te verstaan - om sy wetenskap as sulks te kan lees. Hierby is dit dan belangrik dat hy die epistemologiese skeur wat met Marx se revolusionêre ervaring in sy denke verskyn, identifiseer het. Dit is die identifikasie van die omwenteling van die denkstruktuur waarvolgens daar vir Marx 'n epistemologiese breuk in die denke van Hegel verskyn het. Om die verskyning van die epistemologiese breuk te waardeer na die eie dinamiek daarvan, en d.i. om die verskyning van die wetenskaplike denkruiimte te waardeer na die aard daarvan (dít wat dit wetenskaplik maak) is dit imperatief dat Althusser identifiseer dat die gebeure, dié van die irrupsie van die reële, die gebeure van die proses sonder subjek, en d.i. die gebeure van die wetenskaplike denkruiimte self, is.

Hiermee kan Althusser stel dat die deurbraak van die reële (konkrete) die deurbraak van die nuwe denkruimte waarvolgens Marx se denke bo die van die ideologie van sy dag gaan seëvier, is. Dit is die ruimte waarin Marx sy kritiese praxis van transformasie gaan bedryf. Hy is by die bedrywing daarvan (van sy wetenskap) motiveer deur die skeur in sy denke (sy filosofiese ervaring) waardeur hy tot kontinuuë afsetting van sy denke teenoor die ideologie gevuur is. Althusser gaan met die lees van "Capital" die ruimte van Marx as wetenskaplike denkruimte fokus. Hy fokus dit in die lig van die primêre postulaat dat Marx wesenlik 'n filosoof is. Dit beteken dat hy by die lees van Marx die feit dat Marx 'n intervensie in die ideologie gemaak het altyd voor oë hou. Sy metodologiese instrument is altyd hoofsaaklik Marx se filosofiese visie wat in die verdeling van problematieke bestaan. Hierdeur kan hy Marx onderskei van die denke van sy eie dag sowel as van die van die Marxisme (vandag), om die ruimte van Marx se eie denke na die eie dinamiek daarvan bloot te lê. Hy doen dit a.h.v. Marx se teoretiese praxis self. Dit is a.h.v. Marx se teoretiese praxis vir Althusser moontlik om Marx hier as wetenskaplike te fokus. In "Capital" het Marx die breuk met die ideologie van sy dag volbring deur die getransformeerde Hegel op die denke van Ricardo en Smith te laat werk. Dit kom meer op 'n verwetenskapliking (konkretisering/realisering) van die politieke ekonomie soos in "Capital" sigbaar word. In "Capital" konkretiseer Marx die kenne en gee hy praktiese metodologiese voorskrifte vir die voorwaardes vir die prosesmatigheid van die kenne.

Althusser se primaat by die lees van Marx is om aan die voorwaardes wat deur Marx se praxis opgedring word, te voldoen. Sy primaat is daarop gerig: "to prevent the living freedom of science from being buried under its own results" (ESC pp. 193). Althusser wil die proses lewend hou. Hy wil dit wat by Marx se deurbraak deur die ideologie teenwoordig is en wat as motief in sy denke werk, werkend hou.



Dit beteken dat Althusser met die fokusing van Marx se denke as wetenskaplik, dit wetenskaplik wil hou. Dit is sy filosofiese opgawe. Hiermee het hy die opgawe om nie oor Marx te dink nie, om waarhede te herhaal nie, maar om met Marx te werk. Dit beteken dat Althusser self die "real work of materialist reading" (L & P pp. 112) moet bedryf.

Die konsep wat Marx by Hegel ontdek het, gaan by sy lêes van die politieke ekonomie werk. Dit is die gebeure van die wetenskaplike werking van Marx se denke. Volgens die werking verskyn 'n teks op 'n besondere wyse. Na aanleiding hiervan word die "real work of materialist reading" (L & P pp. 112) bedryf.

---

## HOOFSTUK III

## TEKSDIALEKTISERING EN DENKSTRUKTUURWENTELING

DIE TRANSFORMASIE VAN HEGEL AS DIALEKTIESE KONKRETISERING  
VAN DIE POLITIEKE EKONOMIE IN "CAPITAL"

## INLEIDING

Die diskrepans tussen Marx en die Marxiste word sigbaar by Marx se lees van Ricardo en Smith. By sy lees van Ricardo en Smith is die onderskeid met Hegel werkzaam. Marx gaan nl. die politieke ekonomie vanuit die konteks van sy nuwe denkruimte lees. Die ruimte is sigbaar in die mutasie van die denksisteem van die politieke ekonomie. Dat Marx die politieke ekonomie vanuit 'n nuwe denkruimte lees, beteken dat die werk van Ricardo en Smith by hom geïnterproblematiseer word. Hy gaan dit wat hulle as vanselfsprekend aanvaar tot probleem stel. Hierdie probleemstelling vind plaas waar hy reeds met die objek van hulle denke gebreek het. Die onderskeid van die denkstruktuur is teenwoordig by sy problematisering van die politieke ekonomie. Hy gaan hulle met 'n nuwe objek konfronteer. Die konfrontasie van die politieke ekonomie met 'n nuwe objek is vir Althusser die bevraagteken van die politieke ekonomie self, omdat hulle denke deur die oorspronklike objek daarvan gedefinieër is. Wat Marx met die politieke ekonomie doen, is dat hy hulle denksisteem self tot objek het. Hulle wyse van probleemstellinge en bevindinge maak, is by die politieke ekonomie as vanselfsprekend aanvaar. Dat Marx die sisteem tot objek neem, beteken dat sy problematisering van die politieke ekonomie 'n konfrontasie van die politieke ekonomie met die eie denkwyse van



die politieke ekonomie is: "we never compare classical theory with anything except itself" (RC pp. 21). Hierdeur verander Marx volgens Althusser die terme van die probleem wat met die politieke ekonomie aan die hand is (verwys RC pp. 154).

Wat Marx met Ricardo en Smith doen, is dat hy die konsep van dit waarom dit by hulle gaan, gaan dink. Hierdie konsep hang saam met die nuwe objek waarmee Marx die politieke ekonomie konfronteer. Met die konsep is 'n nuwe denksisteem verbind. Althusser stel dat daar 'n teoretiese sisteem aan die basis van die konsep lê, omdat die konsep 'n spesifieke kwaliteit het: dit is 'n teoreties relevante konsep, omdat 'n nuwe objek met die konsep na vore tree en hiermee 'n nuwe denkruimte verskyn. Die konsep word sigbaar by die politieke ekonomie deur die getransformeerde Hegel op die denke van die politieke ekonomie te laat werk. Dit beteken dat die konsep van die ontwikkeling van kennis wat Marx deur die ervaring van die dinamika van kennis by Hegel fokus, verskyn in die gestalte van die dinamisering van die tekste van die politieke ekonomie. Daar is by Marx se lees van die politieke ekonomie 'n spesifieke proses aan die werk. Dit is 'n epistemologiese proses. Die proses wat Marx by Hegel opdiep gaan op die werk van die politieke ekonomie werk. Dit is die proses van die metode wat tot Marx gekom het. Hierdeur is die konsep wat Marx dink, deur die werk van die politieke ekonomie self gegenereer. Dit is daardeur geproduseer. Daarom sê Althusser dat die kreatiwiteit van Marx se 'inversie' van Hegel by Marx se lees van Ricardo en Smith duidelik word. Dit word sigbaar in die vorm van die produktiwiteit daarvan en is as sulks die gebeure van die konstituering van Marx se denkruimte. Die ruimte is die van die werking van die logika van die reële opduiking en werklike ervaring waardeur Marx se denke self gerevolusioneer is.

Dit word dan vir Althusser in die bg. dinamisering van die teks duidelik dat daar 'n proses by Marx se lees van Ricardo en Smith betrokke is. Dit is nie 'n teleologiese proses van ontwikkeling, soos wat die konsep "proses" tradisioneel verstaan is as voortgang en kontinuïteit nie. Die proses is die revolusionêre proses van kreatiewe dialektiese spanning waardeur die nuwe ontstaan. Die nuwe ontstaan nie as die ontwikkeling van die oue nie, maar as die revolusionering daarvan. Die proses betrokke by Marx se lees van Ricardo en Smith is die epistemologiese proses van die kenne, waardeur kennis lewend gehou word. Hierin is daar 'n spesifieke epistemologie geïmpliceer. Althusser se eie voorkennis by die lees van "Capital" behels 'n implesiete insig in die epistemologie. Hy stel as imperatief vir die korrekte leeswyse en begrip van Marx dat daar op 'n nuwe wyse gelees moet word. "I dare maintain that only since Marx have we had to begin to suspect what, in theory at least, reading and hence writing means (veut dire)". (RC pp. 16). Die imperatief blyk uit die woorde "had to". Hierdie nuwe insig in die betekenis van wat lees en daarmee skryf beteken is dus dwingend. Hierbenewens beteken Althusser se onvertaalde uitdrukking "veut dire", letterlik "wil sê". D.w.s. dat die dwingende insig in dit wat met lees en skryf gesê wil word, self afgestem is op die aksie van lees en skryf. Daar is implesiet 'n drang tot uitdrukking in 'n stuk geskrewe teks teenwoordig. "this 'meaning' (vouloir dire)\* of speaking and listening reveals beneath the innocence of speech and hearing the culpable depth of a second, quite different discourse, the discourse of the unconscious" (RC pp. 16). M.b.t. lg. aanhaling gee Althusser aan die filosoof Jaques Lacan krediet vir 'n "exemplary reading lesson" (RC pp. 16). Lacan is die filosoof wat die spreke van die ander in die spraak van elke persoon identifiseer.<sup>1)</sup> Wanneer daar dan punktualisties,

---

\* vouloir dire: om te wil sê.



met 'n woord of uitdrukking, na dit wat eksplesiet gesê word, geluister word, is die begrip arm. Die betekenis van 'n stelling, dit wat dit "wil sê", gaan verlore. Die teenwoordigheid van die ongesproke, is eintlik die sprekende.

Die voorkennis waarmee Althusser na "Capital" toe gaan, bepaal dat hy as filosoof "Capital" gaan lees. Die filosofiese vraag is die vraag na die relasie van "Capital" tot sy objek (RC pp. 14). Dit is die vraag na die spesifisiteit van die objek asook die spesifieke relasie tot die objek, d.w.s. dit is die vraag na die aard van die diskoers wat aan die werk gesit is om die objek te hanteer (RC pp. 14). Die vraag na die spesifisiteit is die vraag na die epistemologiese status van "Capital". Dit is vir Althusser 'n filosofiese vraag omdat daar vanuit die globale perspektief van die struktuur van die denke gekyk moet word om die onderskeid van Marx se diskoers-objek met ander diskoers-objek-eenhede te bepaal. Dit is die vraag na die oorspronklikheid van "Capital" en hiermee die vraag van die onderskeid van "Capital" met ander diskoers-objek-eenhede. Daarom is die filosofiese vraag van Althusser die vraag van die onderskeid van die problematiek van Marx met ander problematieke en daarmee die fokusing van die eie besondere differensiële spesifisiteit van "Capital". Dit behels die fokusing van die wetenskaplikheid van "Capital". Met sy filosofiese lesing trek Althusser dan 'n lyn van demarkasie (FM pp. 12) tussen Marx se wetenskap en die ideologie wat dit vooraf- en nágegaan het. Dit is die onderskeid van "a new science in process of self-constitution from the prescientific theoretical ideologies that occupy the 'terrain' in which it is establishing it" (FM pp. 13). Dat die wetenskap in die proses van self-konstituering is, slaan op die dialektiek waarvolgens wat gesê wil word 'n eie dinamika het. Die vraag na die objek van "Capital" wat simultaan die vraag is na die eie diskoers wat aan die werk is om die objek te hanteer, is moont-

lik danksy die insig van Althusser in die gegewe epistemologie wat in "Capital" werk. Dit gaan hierby vir Althusser steeds om die breuk van Marx met homself en Hegel, en voorts om die parallelle breuk van Marx met die politieke ekonomie. Dit is trouens ook die sigbaarwording van die teoreties inadekwate lesing deur die Marxisme van Marx.

Hierdie ondersoek na die differensiële spesifisiteit van "Capital" is Althusser se "critical effort" (FM pp. 39). Die "critical effort" behels die fokusing van die oorspronklikheid van "Capital" deur die kritiese onderskeid, wat deur die self-konstituering van die wetenskap in werking gesit is, na te volg om die breuk van Marx met die ideologiese denke uit te ken, om die epistemologiese implikasies daarvan te ekspliseer en daarmee die oorspronklikheid van "Capital" te definieër. Hierdie "critical effort" is die eggo van Marx se teoretiese praxis, want hierdeur stel Althusser Marx se epistemologiese vraag aan hom. Dit is die vraag na die konkrete. Om te sien hoe Marx die konkrete begryp moet hy die onderskeid van Marx van die konkrete met die abstrakte navolg. Hy moet die dialektiek by Marx opspoor.

Die prismaat by die lees van "Capital" en die onderskeiding daarvan met die Marxisme en die ideologie as sulks, is die dinamiek van die teks wat sigbaar is uit die proses wat by Marx se lees van Ricardo en Smith betrokke is. Met die herkenning dat daar die "depth of a second, quite different discourse" by 'n uitdrukking teenwoordig is, is Althusser daartoe opgeroep om op 'n nuwe wyse te lees. Volgens Althusser het die Marxisme nie aan die vereiste voldoen nie en bedryf nog 'n "reading at sight" (RC pp. 16). Daarom is hulle lesing van Marx se werk eensydig, uniform en arm. Dit is ideologies. Dat Marx die konsep dink van dit waarom dit by die denke van die politieke ekonomie gaan, is vir Althusser 'n voorskrif van hoe Marx self gelees moet word. Hy moet doen wat Marx doen. Voordat hy



dan "Capital" gaan lees, stel hy dat hy, soos Marx, met die tradisionele leeswyse breek. Die tradisionele leeswyse is afgestig uit die bepaalde beskouing daarvan dat die wese van die ding identies met die bestaan daarvan is as die werklikheid en daarom die waarheid van die ding self. Die wese van die ding kan gekonseptualiseer word en daarmee 'n betekenis dra. Die wese van die ding is die bestaan daarvan. Die betekenis is nooit apart van die ding self nie, maar identies daarmee. Hierdie epistemologie werk met die waarheidsbegrip van die realisme omdat daarvan uitgegaan word dat die rede 'n adekwate relasie tot die wêreld van verskyning het en daarom waarlik en werklik kan ken. Dit kan die betekenis as identies met die ding lees, die konsep daarvan vorm. Daarom is daar 'n implisiete identiteit tussen die konsep en die wese van die ding self gepostuleer. Hiervolgens vat 'n woord, wat die konsep uitspreek en daardeur beteken word, die essensie van die ding vas. Hieruit ontstaan die "religious myth of reading" (RC pp. 17). Waar die waarheid van die dinge as die essensie daarvan daarmee saamval, val die betekenis van 'n woord met die woord saam. Die woord word beskou as die spieël vir die werklikheid. Dit maak 'n punktualistiese lesing van die woord en van die relasie daarvan tot die werklikheid deur die woord beteken, moontlik. Daar sou 'n direkte korrespondensie tussen die woord en die stuk werklikheid wat daardeur uitgedruk word, wees. Met die beskouing van die epistemologiese status van 'n woord, kan 'n teks finaal geskryf en heeltemal begryp word. Die teks is dan vir die menslike rede toeganklik as 'n afgeronde en totaal deursigtige liggaam van kennis. Althusser stel dat wanneer daar met dié beskouing van die funksie van 'n woord gebreek word, "a new conception of discourse" (RC pp. 17) moontlik word. Hy sien dat die funksie van 'n woord op 'n nuwe wyse aan Marx verskyn en dat Marx 'n complimentêre nuwe leeswyse aanwend. Dit is wat Althusser by Marx se breuk met die politieke ekonomie sien. Met die transformasie van Hegel gaan Marx op 'n nuwe wyse lees.

Die gebeure van die opduiking gaan funksioneer as die realiteit van die metode van analise in die werking daarvan. Die teks gaan werk. Waar die teks werk, verskyn dit as die werking van die konsep van analise as die metode van werklike ervaring en opduiking waardeur die teks gedinamiseer word en konseptualisering (ontwikkeling) moontlik word. Die metodologie het vir Althusser duidelike implikasies m.b.t. dit wat Marx wil sê en dit wat met hom gebeur het. Hoe Marx gelees het gaan dan bepaal hoe Althusser Marx lees. Die bepaling spruit uit die dinamisering van "Capital" wat die direkte effek van die omwenteling wat Marx ervaar het, is, en wat as teoretiese onderskeiding en motivering by sy werk teenwoordig is. Dit is die omwenteling wat ook by Althusser se lees van Marx effektief is en daarom bepalend is daarvoor dat Althusser Marx gaan lees op die wyse waarop Marx 'n intervensie in die ideologie gemaak het.

Deur die denkstruktuuromwenteling kom 'n oorspronklike metode van analise na vore. Dit gaan om die metode wat na die konsep daarvan self werk. Hierdie metode werk deur die teks: die teks gaan met die denkstruktuuromwenteling anders lees. Die teks verskyn met die omwenteling op 'n oorspronklike wyse. Die metode van analise wat self werk bestaan in die dialektisering van die teks. Dit beteken dat die teks as 'n dialektiese werkende geheel verskyn. Dit word produktief. Althusser gaan by sy lees van Marx na die produktiwiteit van die teks van Marx, d.i. Marx se praxis, kyk.

In hierdie hoofstuk word daar gekyk na hoe Althusser Marx se analise van die politieke ekonomie nagaan. Hierdie arbeid van Althusser sluit aan by die vlak waarop Marx gedink het en dit is die vlak van tekstuele werking. Hierdie werking is die deurwerking van die denkstruktuuromwenteling waardeur die teks gedialektiseer en produktief word en waarin die omwenteling weerspieël word.



# 1. DENKSTRUKTUUR OMWENTELING AS DIE PRAKTIESE REFLEKSIE VAN DIE ONDERSKEID TUSSEN PROBLEMATIEKE IN TEKST-VERDELING

"Capital" verskyn aan Althusser as onderskeie tot die marxistiese denke van vandag. Hierdeur verkry hy insig daarin dat "Capital" 'n denkwysie het wat verskil van die van die Marxisme. Dit gaan om 'n oorspronklike problematiek. Wat hierdie oorspronklikheid behels, is nie deur Marx self eksplisiet gekonstateer nie. Daarom het Althusser die opgawe om die sprekende in sy spreke op te diep en te begryp. Danksy die ervaring van die oorspronklikheid wat hy met die omwenteling gehad het, is Althusser op die spoor van die betekenis van Marx se werk gesit. Dit gaan voorts daarom om die spoor na te volg en te ekspliseer.

Althusser se revolusionêre ervaring by die lees van Marx het die gestalte van die verskyning aan Althusser van 'n tweede diskoers in die werk van Marx. By die lees van Marx se "Capital" verskyn die ruimte van die teoretiese praxis aan Althusser. Dit is hierdeur dat die begeerte om Marx van naderby te lees, by hom gevonk is. Hy begin die lesing met die epistemologiese vraag "Does Capital represent the founding moment of a new discipline, the founding moment of a science - and hence a real event, a theoretical revolution, simultaneously rejecting the classical political economy and the Hegelian and Feuerbachian ideologies of its prehistory - the absolute beginning of the history of a science?" (RC pp. 15). Om die vraag te beantwoord, gaan hy naas dié van Hegel, ook Marx se lesing van die politieke ekonomie lêes. Hierby gaan hy nie net kyk na wat Marx eksplisiet sê nie, maar dit wat gebeur by die lees van Ricardo en Smith. Daar is meer op die spel as die individuele verstand van Marx. Met die selfopenbaring van die konkrete by Hegel is daar nl. 'n proses ontken waarvolgens die teoretiese gedinamiseer is. Die

dinamisering het die gestalte van onderskeiding wat kritiese teenoorstelling is.

Uit Marx se hantering van die politieke ekonomie sien Althusser dat hulle teks vir hom in twee dele uiteenval. Daar is by die teks die vlak van die eksplesiet uitgespelde verhandeling, d.i. die vlak van die problematiek van die politieke ekonomie, asook die vlak van die teenwoordigheid in die teks van die nuwe problematiek van waaruit Marx hulle werk benader. Die tweede vlak is representatief van die nuwe diskoers wat met Marx deurbreek het. D.w.s. waar Marx die politieke ekonomie lees, is daar 'n tweede diskoers in die werk van die politieke ekonomie teenwoordig. Dit is die diskoers van 'n nuwe teoretiese kader waardeur Marx se denke teenoor die van die politieke ekonomie afgeset word. Die kader is 'n nuwe teoretiese basis waardeur die struktuur van die denke van die politieke ekonomie muteer word. Dit is juis in die mutasie van die sisteem van die denke van die politieke ekonomie vir Althusser sigbaar dat daar 'n tweede vlak in hulle werk aan Marx verskyn het. Hierdie mutasie is dan die ruimte van Marx se teoretiese praxis wat vir Althusser as die simptome van Marx se problematiek verskyn. Dit is die ruimte waar Marx, deur sy kritiek van die politieke ekonomie 'n nuwe problematiek invoer. Die invoering van die nuwe problematiek en daarmee die mutasie van die ruimte van die denke van die politieke ekonomie is die gebeure van die omwenteling van die denke waardeur die verskyning van die nuwe problematiek gestuur is. Die nuwe problematiek is dan as tweede diskoers in die werk van die politieke ekonomie teenwoordig en representeer, deur die onderskeid in die teks, die breuk van Marx met die politieke ekonomie.

Althusser se strewe is om die oorspronklikheid van "Capital" te definieer en hiermee het hy die opgawe om Marx se problematiek na te speur. Hiervoor moet hy fokus op die ruimte



wat Marx geopen het en daarom gaan kyk hy na die mutasie van die sisteem van die denke van die politieke ekonomie. Dit gaan om die mutasie as sulks. D.w.s. Althusser gaan vra na wat die mutasie signifieër. Om die mutasie as die verskyning van 'n bepaalde problematiek te kan begryp, moet hy kyk na die wyse waarop die mutasie van die politieke ekonomie se denksisteem plaasgevind het. D.w.s. Althusser gaan kyk na die wyse waarop Marx sy problematiek konstitueer. Marx se problematisering van die politieke ekonomie gaan dan by Althusser uitloop op Althusser se problematisering van Marx. Met die problematisering van Marx kan hy Marx se problematisering van die politieke ekonomie fokus. Althusser se vraag is hierby na hoe Marx homself van die politieke ekonomie onderskei. Dit gaan hier ook om dit wat by die onderskeid betrokke is, die omwenteling van die denksstruktuur wat die verskuiwing van problematiek is.

Hierdie teoretiese opgawe wat Althusser het om Marx se problematiek te definieër, is 'n noodsaaklikheid omdat Marx nie self die eksplisiete konsep van dit wat hy met die politieke ekonomie gedoen het, dink nie. Dit is die getransformeerde Hegel wat hier werk. Marx se teoretiese blindheid spruit daaruit dat hy sy breuk met Hegel nie teoreties adekwaat gedink het nie, en nie die konsep van dit wat met hom plaasgevind het kón dink nie. Hy het wel die konsep geproduseer. Die produksie van die konsep was die effek van die selfkonstituering daarvan deur die opduiking daarvan deur die denkers van sy dag. Dit is die opduiking van die problematiek self. Hierom is dit vir Althusser belangrik om te kyk na dit wat Marx met die lees van Ricardo en Smith produseer, asook na die wyse waarop hy dit doen. Hierin sal hy die werking van die problematiek self sien. Sy oogmerk met die onderneming is om die diskrepans tussen Marx en die Marxisme te verhelder en so doende die ruimte van Marx se denke te bevry van die ideologisering daarvan deur die marxistiese blindheid vir sy

teoretiese praxis en dus sy breuk met die tradisionele denkwysse wat dan by die Marxiste verlore gaan.

Die eerste aanduiding van die breuk met die denke van die politieke ekonomie is dat Marx hulle op 'n bepaalde wyse gelees het. Hy het 'n epistemologiese lesing van hulle gemaak. Dat hy hulle op die spesifieke wyse kan lees, is die effek van die onderskeid tussen problematiese wat met die denkstrukturomwenteling plaasgevind het. Die teksverdeling is die verdeling van problematiese van Marx se dag. Die onderskeid tussen problematiese is dan gereflekteer in die wetenskaplike mutasie van die tekste van die politieke ekonomie deur die verskyning aan Marx van die diskoers van hulle implemiete spreke. Hy gaan hierop die politieke ekonomie op 'n wetenskaplike wyse lees danksy die werking in hulle tekste van die konkrete kern wat hy by Hegel ontdek en transformeer het. Dit gaan om Marx se denkruimte wat by sy lees van Ricardo en Smith werk, waarvan Althusser die konsep self wil opdiep en dink.

Marx het dan die politieke ekonomie op 'n bepaalde wyse gelees. Hierin is die "reading lesson" wat Althusser by Lacan kry, evident. Marx gaan nie bloot die uitgespelde teks van die politieke ekonomie lees nie. By hom kry wat dit is om te lees sy ware betekenis. Marx gaan nl. kyk na wat dit is wat die politieke ekonomie wil sê. Hierdie strewe is, hoe implemiete dit ook al in Marx se teoretiese arbeid teenwoordig is, met die opduiking van sy problematiek by Marx gebore. Hy word deur die omwenteling van die denkstruktuur beweeg om die politieke ekonomie te lees. Die wyse waarop hy die politieke ekonomie lees is dan nie in sy woorde nie, maar in sy teoretiese praxis vir Althusser duidelik.

Hoe Marx die politieke ekonomie lees, is sigbaar uit die mutasie van die werk van die politieke ekonomie. Hierdie mutasie bestaan in die selfevidensie van oorsigte in hulle



problematiek. Met die verandering van die ligging van die denkstruktuur, kan Marx die oorsigte van die politieke ekonomie sien. Hulle word self-evident. Die selfevidensie is die verskyning van die tweede sinlaag van die spreke van die politieke ekonomie. Dit is die sigbaarwording vir Marx van die nuwe problematiek – alhoewel hy dit nie as sulks definieër nie.

Waar Marx die politieke ekonomie lees, lees hy meer as die uitgespelde werk van die politieke ekonomie. Hy sien dat hulle werk teoreties gebrekkige konsepte na vore stoot. Hierdie visualisering deur Marx van die inadekwate konsepte van die politieke ekonomie behels meer as die korrigering van die tekste van die politieke ekonomie. Die visualisering van die inadekwate konsepte is die effek van leemtes wat in die werk aan Marx verskyn. Hierdie leemtes funksioneer op 'n bepaalde wyse. Dit is die leemtes van teoretiese oorsigte van die problematiek van die politieke ekonomie. Dit is die leemtes van konsepte wat relevant is tot die problematiek van Marx en daarom teoretiese oorsigte van die politieke ekonomie is. Dat die leemtes verskyn slaan dus op iets wat met die problematiek van die politieke ekonomie gebeur. Om insig te kry in wat gebeur, kan twee voorbeelde van die verskyning van leemtes en Marx se visualisering daarvan as die teenwoordigheid van gebrekkige konsepte, ter illustrasie aangevoer word. By die lees van die politieke ekonomie sien Marx 'n leemte in die antwoord: "the value of 'labour' is equal to the value of the subsistence goods necessary for the reproduction of 'labour'" (RC pp. 22). Hy sien dat dit die korrekte antwoord op die verkeerde vraag is. Die korrekte vraag is vir hom gedesigneer deur die politieke ekonomie se substitusie van die laaste "labour" in die antwoord met "labourer". Die invoering van die nuwe woord verskyn aan Marx as iets anders as blote verplasing. Dit signifiseer aan hom die feit dat die oorspronklike antwoord nie 'n voorafgaande vraag het nie. Die vraag deur die poli-

tieke ekonomie is teoreties inadekwaat t.o.v. dit wat die antwoord eintlik beantwoord. Hierdeur is dit vir Althusser duidelik dat Marx nie eenvoudig 'n oppervlakkige lesing van die werk van die politieke ekonomie maak nie. Hy kyk 'dieper'. Dit word nl. vir Marx evident dat die antwoord 'n vraag vra. Daar is na die woorde "'labour'" 'n swye in die teks. Dit is die swye van die leemte van die impliesiete teenwoordigheid van die korrekte vraag op die antwoord. Daarom ontstaan uit die antwoord 'n vraag. Die antwoord self vra na sy gepaste vraag. Die leemte is dan die leemte van die impliesiete konsep. D.w.s. dat die konsep waaraan die antwoord gebrekkig gaan na vore gestoot word. Dit het die effek van die mutasie van die antwoord. Deurdat Marx dit merk kan hy die konsep in die leemte van die antwoord lees. Hierdeur lees hy meer as wat daar uitgespel staan en ekspliseer hy die vraag. Die eksplikasie vind plaas deur die woord "power" in die leemte langs die woord "labour" in die antwoord te plaas. Die vraag lui dan "'what is the value of labour power?'" (RC pp. 23). Hiermee is die antwoord: "the value of labour power is equal to the value of the subsistence goods necessary for the reproduction of labour power."

Voorts het Marx identifiseer dat Smith en Ricardo surpluswaarde in die fenomenale vorme van profyt, huur en rente voorstel. Marx beskou die feit dat hulle nie die konsep "surpluswaarde" gebruik nie as 'n blote kwessie van terminologie. Hy introduceer dan die 'woord' surpluswaarde om die verskyningsvorme profyt, huur en rente voor te stel. Wat Marx hier in die lg. twee voorbeelde doen, is nie 'n geval van eenvoudige korreksie van die politieke ekonomie se werk nie, alhoewel Marx dit so beskou het. Dit is Althusser wat identifiseer dat Marx in beide gevalle meer doen as om net 'n woord in te voer. Sy teoretiese praxis het 'n revolusionêre inslag. Hy dink in feite die konsep van dit waarom dit by die politieke ekonomie gaan. D.w.s. Marx is besig om 'n heel ander problematiek as die van die politieke



ekonomie te bedryf. Met sy lesing van die politieke ekonomie is 'n teoretiese breuk met hulle denke in werking. Sy denke is diskontinu met die van die politieke ekonomie. Die nuwe problematiek het wel aan hom verskyn in die leemtes van die werk van die politieke ekonomie, maar dit het na die gestalte daarvan 'n ander teoretiese uitwerking as die van die politieke ekonomie. Daarom is die introdusering van die nuwe konsep die konstituering van 'n nuwe teoretiese kader en daarmee representatief van 'n breuk met die denke van die politieke ekonomie. Daar is 'n nuwe teoretiese sisteem aan die basis van die nuwe woord wat Marx invoer, konseptualiseer (verwys RC pp. 148).

Die nuwe problematiek wat aan Marx verskyn, word by die 'benaming' geïmplementeer. Dit is trouens deur die werking van die problematiek dat die leemtes aan Marx verskyn het. Hierby is dit vir die begrip van die werking van die problematiek belangrik om te sien in watter gestalte die leemtes aan hom verskyn het. Die leemtes het die primêre gestalte van teksverdeling. Dit is die teenwoordigheid in die teks van 'n tweede diskoers. D.w.s. die leemtes het 'n teenwoordigheid in die teks wat slaan op 'n tweede teks. Deur die leemtes te lees, lees Marx in feite 'n tweede teks. Dit is die teks van 'n nuwe problematiek. Deur die teenwoordigheid van die nuwe problematiek is die ou problematiek dan muteer. D.w.s. die mutasie van die politieke ekonomie vind plaas deur die teenstelling met 'n tweede problematiek waardeur die verskyning van leemtes in hulle uitgespelde teks gevuur word. Waar Marx dan die konsep "surpluswaarde" invoer, sê hy meer as die fenomenele voorstellinge, huur, rente en profyt, daarvan. Daar is meer op die spel as blote benaming. Die invoering van die konsep is nie die invoeging van 'n onskuldige term nie. Dit is die konseptualisering van 'n konsep wat 'n breuk met die denke van die politieke ekonomie voorstel. Die konseptualisering is nl. die uitdrukking van 'n nuwe problematiek wat in kreatiewe onderskeid tot die problematiek van die politieke ekonomie bestaan.

Die onderskeid tussen die twee problematiese soos deur Marx se lees van die politieke ekonomie verbeeld, kan preliminêr so voorgestel word. Waar Marx die konsep waarom dit o.a. by die politieke ekonomie gaan, nl. surpluswaarde, dink, word met 'n bepaalde epistemologie gebreek. Marx het nie die verskyningsvorme in die gegevenheid daarvan gaan dink nie. Hy het die konsep van die denke van die vorme deur die politieke ekonomie self gedink. Dit blyk dan vir Althusser dat Marx nie oor die werklikheid in die empiriese verskyning daarvan dink nie (verwys RC pp. 159). Dit gaan eerder by hom om die denke self. Die onderskeid wat by die lees van die tekste van die politieke ekonomie werk, is dan die onderskeid tussen die denke van die fenomenale vorme en die denke van die konsep van die denke self. Die onderskeid in die werk van die politieke ekonomie is dan die onderskeid tussen twee denkvorme waardeur die konsep van die denke van die politieke ekonomie geproduseer word. Die konsep van hulle denke is teenwoordig in hulle arbeid, maar implesiet – as medebedoel. Hulle fokus val nie self daarop nie, omdat hulle met teoretiese voorveronderstellinge waarby die konsep van hulle denke nie 'n eksplesiete rol speel nie, werk. Die konsep val buite die grense van hulle problematiek. Dit val binne 'n ander teoretiese terrein as die van die denke van die politieke ekonomie. Met die sigbaarwording daarvan word 'n verskuiwing van problematiek sigbaar. Die konsep speel wel 'n implesiete rol deurdat, deur die teenwoordigheid daarvan hulle problematiek gedefinieër is, maar daardeur is die omstandighede vir die mutasie van hulle denke geskep. Hierby is dit die omwenteling van die denkstruktuur wat agter die verskyning van die konseptuele leemtes in die werk van die politieke ekonomie lê en by die sigbaarwording van die onderskeid in die werk van die politieke ekonomie by Marx teenwoordig is. Hierdeur vind die swaai van die fokus plaas waardeur die verandering van terrein verskyn.



Die vraag n.a.v. die antwoord op die vraag wat nie gestel is nie, is dan die gebeure van die problematisering van die politieke ekonomie deur die mutasie daarvan, deur die onderskeid tussen problematiese wat met die omwenteling van die denkstruktuur verskyn het. Die vraag wat deur die antwoord na vore stoot, is die deurbraak deur die denke van die politieke ekonomie van Marx se problematiek. Dit is die verskyning van 'n nuwe problematiek. Sy problematiek is dan by die lees van Ricardo en Smith werksaam as die problematisering deur onderskeid daarmee, van hulle werk. Hierdeur kan die teoretiese gebrekkige konsepte van die politieke ekonomie gefokus word. Deur die fokusing verskyn dit as die leemte van die konsep in die eksplisiete diskoers van die politieke ekonomie. Die deurbraak van die konsepte is konstitutief van Marx se denkruimte. Met die omwenteling is Marx se denke dan teenwoordig by die lees van die politieke ekonomie as die diskoers van hulle ongeskrewe teks. Dat Marx se denke by die lees van die politieke ekonomie teenwoordig is as die diskoers van hulle ongeskrewe teks, wys op die besondere teksverdeling wat met die omwenteling plaasgevind het. Waar Marx die onuitgesproke vraag stel, vind dit plaas deur die verwoording van die konsep wat in die onuitgesproke vorm in die leemte van die antwoord teenwoordig is. Die konseptualisering van die denke van die politieke ekonomie kan dan verskyn as die problematisering van die politieke ekonomie deur die onderskeid tussen problematiese in hulle werk self in fokus te bring. Die korrekte vraag is nl. teenwoordig in hulle werk, die leemte is die teenwóórdigheid in hulle denke van die konsep daarvan – maar hulle problematiek is inadekwaat vir die denke daarvan. Daarom ontstaan die leemte waar die teks geproblematiseer word, en d.i. waar 'n nuwe problematiek op die spel kom, as die sigbaarheid van 'n implisiete, onsigbare konsep. Die nuwe problematiek is die sigbaardwording van die konseptuele oorsigte van die problematiek van die politieke ekonomie.

Dat die konsepte van die denke van die politieke ekonomie, "surpluswaarde" asook "arbeidsmag", in 'n onuitgesproke vorm in die leemte van hulle spreke teenwoordig is, beteken dan dat die politieke ekonomie iets geproduseer het wat hulle nie oog voor gehad het nie. "What political economy does not see is what it does: its production of a new answer without a question, and simultaneously the production of a new latent question contained by default in this new answer" (RC pp. 24). Hulle denke is m.a.w. nog binne die grense van die ou problematiek gevange, sodat hulle die konseptuele volheid in hulle werk laat begaan as konseptuele leemtes wat dan as teoretiese mankhede in hulle werk teenwoordig is. Dog, uit die teenwoordigheid van die gebrekkige konsepte in hulle werk, spruit die verdeling en parrallellopende dinamisering van hulle werk. Daar is nl. 'n implesiete teenstelling van problematieke in hulle werk geskep. Waar hulle onwetend 'n nuwe vraag skep, het die politieke ekonomie 'n nuwe problematiek ingevoer. Althusser stel herhaaldelik dat hulle met wat hulle geskep het "'a complete change in the terms of the 'original' 'problem'" (RC pp. 24) gemaak het en daardeur 'n nuwe probleem ingevoer het. Hulle is blind vir die problematiek omdat hulle nog binne die ou teoretiese kader werk en daarmee beperk is deur die grense van die ou problematiek. Daarom lees hulle hul teoretiese arbeid nog binne die perspektief van die ou problematiek. Hulle is m.a.w. in hulle bewuste arbeid nog gebonde aan die teoretiese horison van hulle problematiek waarbinne hulle nie die nuwe antwoord, wat Marx op die spoor van die leemte ná die woord "power" gesit het, nl. dat die waarde van arbeid gelyk is aan die "value of the subsistence goods necessary for the maintenance and reproduction of the labourer" (RC pp. 20) – as nuut kan identifiseer nie, maar dit nog met die ou vraag verbind. Hulle is "necessarily blind" (RC pp. 24). Die dialektiese spanning by die werk van die politieke ekonomie is dus intern. Marx bring nie 'n bepaalde visie van buite af by nie. Hy kyk na die teenwoordigheid in die teks self van twee



problematieke - die een waarby sy visie self aansluit. Hy het nl. insig in 'n verandering van terrein deur die politieke ekonomie wat spesifieke teoretiese gevolge t.o.v. die problematiek van die politieke ekonomie het. Hulle werk is nl. gedialektiseer en hierdeur verskyn 'n nuwe "critical problem" (RC pp. 24). Die verskyning is die werking van Marx se metodologie. Dit is die werking van sy dialektiek as die metode in die realiteit self. Hierdeur word die werking van die politieke ekonomie waardeur die ongeskrewe teks verskyn, gevuur. Die ongeskrewe teks funksioneer in die onderskeid met die uitgespelde werk van die politieke ekonomie as die tweede teks van hulle spreke.

Die verdeling in twee lae van die werk van die politieke ekonomie het dan nie die statiese teenoorstelling van twee diskoerse tot gevolg nie. Die "new conception of discourse" wat met Althusser se lees van Marx moontlik word, behels as primaat dat die onderskeid in teksverdeling 'n dinamiese teenoorstelling is. Deur die teenwoordigheid van die spreke van die "ander" in die politieke ekonomie, word die uitgespelde werk gedinamiseer sodat daar 'n wisselwerking tussen die twee lae ontketen word. Hierdeur is 'n spesifieke proses op gang gesit. Die proses is die effek van die dialektisering van die teks. Hierdie dialektisering vind plaas deur die handeling van die denkstruktuur wat die verskuiwing van problematiek deur die leemtes in die eksplesiete diskoers laat verskyn. Die dialektiese teenstelling lê dan tussen die ongesproke en die uitgespreekte diskoers van die politieke ekonomie. Dit is die "gestalt" van die dialektiek van hulle werk. Hierdie "gestalt" is die insluiting in begrip van die afirmasie sowel as die negasie van positiewe konsepte waarmee hulle werk. Dit is sigbaar in die antwoord wat 'n vraag word. Wat hier werk, is die dialektiese materialisme van die metode in die realiteit daarvan. Die teks gaan as 'n rasonale proses funksioneer.

D.w.s. die konsepte daarvan gaan werk, dit gaan op 'n bepaalde dialektiese wyse, by wyse van Marx se 'teorie', werk. Met die teenspraak is daar in die teks 'n gestruktureerde proses aan die werk (FM pp. 199). Hierdie proses verskyn by die werking van die tekste van die politieke ekonomie en Marx as onversoenbaar kontradiktories, omdat daar nie absolute begrip en daarom absolute kennis kan wees nie. Omdat begrip gebonde is aan voorlopigheid is die teks self prosesmatig. Die antwoord vra 'n nuwe vraag. By die proses van vraagstelling werk die teks self. Dit is die dialektiek, dat daar nie i.t.v. oorsprong of doelwitte gedink word nie - daar word nie gekyk na die oogmerke van kennis of die oorsprong van die teks self nie, maar na die sisteem van die teks in die werking daarvan self. Met die omwenteling verskyn die teks as die onversoenbaar kontradiktoriese sisteem van twee diskoerse waardeur die teks gedialektiseer is en 'n bepaalde proses op gang gesit is. Dit is die proses van die produksie van kennis soos dit gevuur is deur die denkstruktuuromwenteling met die praktiese refleksie van die onderskeid tussen problematiese in teksverdeling.

By Marx se lees van die politieke ekonomie is sy breuk met die ideologie van sy dag, soos in die onderskeid met Hegel en die transformasie van Hegel se denke vir Althusser sigbaar geword het, evident uit sy identifikasie van die verskuiwing van problematiek wat plaasgevind het met die produksie deur die politieke ekonomie van 'n nuwe korrekte antwoord sonder 'n vraag. Dit is i.t.v. Marx se problematiek relevant korrek. Marx gee 'n praktiese indikasie van sy identifikasie van die verskuiwing met sy eksplikasie van die teoretiese leemtes van die politieke ekonomie se eksplesiete diskoers. Hierby gaan dit dan nie om die eksplikasie as sulks nie, maar om die konseptualisering van dit waarom die politieke ekonomie se denke draai. Dit gaan om die konsep van hulle denke - en dit is produksie. Marx fokus nl. deur sy teoretiese praxis



van die eksplikasie van die leemtes in die diskoers van die politieke ekonomie die produksie, deur hulle teoretisering, van 'n nuwe problematiek. Hy belig deur sy praxis die teoretiese gebeure van die produksie van nuwe kennis deur die politieke ekonomie. Dit beteken dat hy deur die refleksie van die denkstruktuuromwenteling in die verdeling van die teks, die teks op so 'n wyse kan lees dat hy deur sy praxis die bestaan van 'n tweede problematiek kan fokus. Hy sien nl. die onderskeid tussen problematieke in die teksverdeling wat met die omwenteling verskyn. Die teksverdeling verskyn as die onderskeid tussen problematieke waardeur kenne, en d.i. die produksie van kennis geskied. Die proses van die konseptualisering van die konsep van die denke van die politieke ekonomie is self die werking van die nuwe problematiek wat met die breuk tussen problematieke aan Marx verskyn.

Met die verdeling van die teks deur die denkstruktuuromwenteling, word daar 'n bepaalde werking in die teks ontken. Die verdeling is nl. nie 'n statiese verdeling nie, maar 'n dinamiese produktiewe onderskeid in die teks. Dit is 'n dialektiese verdeeldheid wat die verdeeldheid van die struktuur, wat bestaan in die teenoorstelling ideologie-wetenskap, weerspieël. Hierdie dialektiek gaan deur die teenoorstelling in die teks werk.

## 2. DENKSTRUUKTUUROMWENTELING AS DIE WERKING VAN DIE TEKS

Die denkstruktuuromwenteling soos dit in die teksverdeling weerspieël is, is teenwoordig by die uitwerking van die verdeling. Die ontstaan van die nuwe problematiek het nl. nie 'n statiese onderskeid met die ou problematiek tot gevolg nie. Hierdie onderskeid het wel 'n effek op die politieke ekonomie. Deur die onderskeid is die teks gedialektiseer en gaan dit 'n spesifieke teoretiese uitwerking hê.

D.w.s. die onderskeid van die teks in twee lae gaan werk. Met die onderskeid kom die teoretiese praxis op die spel. Die uitwerking daarvan is die tweede been van die dialektiek van Marx se metodologie.

Die effek van die teksverdeling op die politieke ekonomie is dat die konseptualisering van die konsep van hulle denke 'n transformasie van die politieke ekonomie self, tot gevolg het. Daar word met die konseptualisering 'n nuwe terminologie ingevoer en 'n nuwe problematiek gekonstitueer waarby die politieke ekonomie slegs as die rou materiaal vir die produksie van die problematiek dien. In die perspektief van die nuwe problematiek gaan die politieke ekonomie dan anders lees. Dit gaan nie meer om die teoretisering oor fenomenale vorme nie, maar om die teoretisering oor die denke self. Dit gaan m.a.w. nie meer om dinge nie, maar om konsepte en hiermee die konsepte wat die problematiek geproduseer, maar oorskou het.

Die politieke ekonomie is dan nie onaangeraak deur die omwenteling nie. Daar vind 'n omwenteling in hulle werk self plaas. Dit vind plaas deurdad die selfevidensie van oorsigte in hulle tekste die deurbraak van die nuwe problematiek representeer. Danksy die deurbraak van die nuwe problematiek gaan die politieke ekonomie dan anders lees. Hulle werk word deur die dialektisering daarvan verwetenskaplik.

Die lesing wat Marx as effek van die denkstruktuuromwenteling onderneem, is in konjunksie met die dinamisering van die werk van die politieke ekonomie 'n produktiewe lesing. Met die problematisering van die politieke ekonomie deur die tweede diskoers in hulle werk, word die tweede diskoers sigbaar. Die diskoers verskyn met die omwenteling inisieël as die wetenskaplike mutasie van die sisteem van hulle spreke. Daarom is die verdeling in die teks in twee lae nie 'n statiese verdeling nie. Die oppervlaktelaag word



deur die verskyning van die dieptelaag muteer en gaan daardeur anders lees. Waar die konseptualisering van 'n nuwe konsep deur Marx die konstituering van sy nuwe teoretiese kader is, is die mutasie van die werk van die politieke ekonomie die effek van hulle teoretiese oorsigte.

Met die denkstruktuuromwenteling deurbreek Marx die grense van die problematiek van sy dag. Waar by sy lees van die politieke ekonomie hulle werk in 'n oppervlaktelaag en 'n sigbare dieptelaag verdeel word, is dit die effek van die dinamiek van Marx se deurbraak deur die ideologie. Hierdie deurbraak is, omgekeerd, die effek van die teoretiese oorsigte van die politieke ekonomie wat met die omwenteling sigbaar word. Dit is deur die effek van Marx se problematiek dat die werk van die politieke ekonomie produktief word, maar sy problematiek bestaan in die produktiwiteit van die politieke ekonomie. Hierdie produktiwiteit werk by Marx se lees van die politieke ekonomie. Die werking bestaan daarin dat Marx, waar die politieke ekonomie gebonde was aan die teoretiese blindheid (grense) van hulle problematiek, die problematiek deurbreek het. Hy gaan hulle anders lees deurdat hy 'n ander problematiek het. D.w.s. dat Marx die konsep waarom dit by die politieke ekonomie gaan, kan dink omdat hy 'n ander problematiek as die politieke ekonomie het. Sy denke is onderskeie van die van Ricardo en Smith en hy gaan met dié onderskeid voor oë dink en werk.

Deurdat Marx met onderskeid werk is sy problematiek geskoei op die implesiete kritiek van die denkwyse van die politieke ekonomie. Hy het 'n "critical problem" (RC pp. 24) wat uit die werk van die politieke ekonomie self spruit. Die teenstelling van Marx se denke is dan 'n kritiese teenstelling. Hiermee is die teenstelling van die twee lae in die teks krities. Dit is in die kritiek kreatief. Die kreatiwiteit slaan op die transformasie

van die denke van die politieke ekonomie. Die afsetting van Marx se denke teenoor die politieke ekonomie het die denke van die politieke ekonomie tot objek. Hulle werk verskyn nl. as 'n kritiese probleem wat die kritiese mutasie en gevolglike transformasie van hulle problematiek, van die "reality of this terrain throughout its extent, including the extreme limits of its 'horizon'" (RC pp. 24-25) tot gevolg sal hê.

Wat met die teenoorstelling van problematieke in die werk van Ricardo en Smith gebeur, is dat die inadekwasie van die eksplisiete denke van die politieke ekonomie in fokus gebring word. Dit vuur Marx tot analise van hulle werk. Marx onderskei dié analise van 'n "'mode of investigation'" (RC pp. 50) en stel dat dit eerder 'n daarstellingswyse is. Die daarstellingswyse funksioneer nie soos die metode van ondersoek wat in die resultaat verdwyn nie. Die daarstellingswyse is in teenstelling tot 'n "mode of investigation" 'n "mode of exposition" (RC pp. 50). Die wyse van eksposisie moet dan bloot op die politieke ekonomie toegepas word. Marx se eksposisie by sy analise van die politieke ekonomie bestaan daarin dat hy bv. die leemte van die woord "power" langs die woord "labour" fokus en die konsep waaraan die politieke ekonomie mank gaan, daardeur dinamiseer. Hierdeur is die proses van die konseptualisering van die konsep "power" ontketen. Marx stel nl. die konsep daar. Hy maak die onsigbare sigbaar. Die proses behels dan die dinamisering van die werk van die politieke ekonomie. D.w.s. die wyse van analise van Marx wat 'n wyse van eksposisie is, behels deur die toepassing daarvan op die politieke ekonomie, die dinamisering van hulle werk deur die eksposisie van die onsigbare in die teks. Marx verwetenskaplik hiermee hulle werk deurdat hy met die 'produksie' van die konsep hulle denke dinamiseer. Die toepassing van die wyse van analise op die politieke ekonomie behels dan 'n dinamisering van hulle werk. Althuiser vra na waarvandaan Marx die metode van analise gekry



het. Marx self presenteer dit asof dit 'n reeds bestaan-  
de metodologie is (RC pp. 50). Die vraag van Althusser  
vra ook daarna of Marx "far from borrowing it, did not  
himself invent this method of analysis which he thought  
he was merely applying, as he really did invent\* the dia-  
lectic which he tells us he took from Hegel." (RC pp.  
50). Hierdie wyse van analise werk in Marx se "Capital"  
en word gebruik asof dit vanselfsprekend is. Marx re-  
flekter nl. nie op sy metodologie nie, maar wend dit  
eenvoudig in die gestalt van die werking daarvan aan.  
Althusser praat in die verband van die "peculiar logic  
of this silent discourse" (RC pp. 50) wat in prinsipe  
vreemd is aan die van Hegel. Marx gebruik m.a.w. 'n an-  
der metode van analise as die van Hegel, maar reflekteer  
dit slegs in sy teoretiese praxis. Althusser stel dat  
"his dialectic ... is quite different from the Hegelian  
dialectic" (RC pp. 50). Hieruit word dit sigbaar by  
Althusser dat die wyse van analise van Marx verbind word  
met die dialektiek wat in Marx se werk wêrk. Dan stel  
Althusser net daarna "And if this analysis and this dia-  
lectic are simply, as we believe,\*\* one and the same  
thing" (RC pp. 50). Die dialektiek is die dialektiese  
sêlfbeweging wat Marx as die kern van Hegel se denke fo-  
kus en getransformeer het. Waar Althusser stel dat "In  
the meantime, the concept is certainly present in its  
works" (RC pp. 51), bedoel hy dat dit in Marx se teore-  
tiese werk teenwoordig is. Dat dit teenwoordig is in "a  
different form from that of a concept" (RC pp. 51) bete-  
ken dat dit in die werking daarvan lê. Dit is in die  
werking van die konsep "proses" dat Althusser juis die

---

\* Hierdie gedagte is reeds uit die weg geruim (vgl. hoof-  
stuk II pp. 45) en Althusser weerspreek homself hier.  
Dit is 'n simptoom van sy eie inadekwate teoretiese  
refleksie van dit waarom dit werklik by 'Marx se' teo-  
retiese praxis gaan. Vgl. \*\* hierbo. Dit is nl. nie  
Marx se persoonlike inisiatief wat met sy teoretiese  
praxis op die spel is nie. Die eksposisie verskyn as  
die selfeksposisie van die teks in die werking daarvan.

relevansie daarvan vir Marx sien. Dit is die konsep wat in Marx se lees van die politieke ekonomie effektief is wat by die werk van daarstelling van hulle konsepte funksioneer. Waar Marx Hegel getransformeer het om die kern van sy denke te dink, gaan die kern wat deurgebreek het en wat Marx by Hegel gefokus het, as Marx se metode funksioneer. Hieruit volg die voorstelling deur Marx van die metodologie van eksposisie asof dit reeds werkende is. Die getransformeerde Hegel gaan op die arbeid van die politieke ekonomie inwerk, en dit beteken dat die proposisie van die absoluutheid van beweging, wat die primaat van Marx se geboorte as filosoof was, sy teoretiese gestalte in Marx se arbeid oor die politieke ekonomie kry. Dit gaan met ander woorde 'n uitwerking by sy lees van die politieke ekonomie hê. Die uitwerking bestaan in die dialektisering/verwetenskapliking van die werk van die politieke ekonomie.

Die wyse van eksposisie van Marx waardeur hy die werk van die politieke ekonomie dinamiseer, skyn dan die dialektiek self te wees. Dit is die dialektiek van die werking van die konsep van die proses van die dialektiek in die realiteit daarvan. D.w.s. dit is die dialektiek waarvolgens die teks 'n proses word. Dit is die proses van die kenne. Die proses is dan die van die gelyktydige afirmasie en negasie van positiewe ken-bevindinge waardeur die kennis vloeibaar gemaak is. Dit beteken dat die negasie nie deur die absolute bevestiging van kennis as kennis uitgesluit word nie, maar teenwoordig is in die ken-proses as die teendeel van die antwoord en daardeur as die moontlikheid dat 'n antwoord 'n vraag kan word. Marx onderneem dan nie 'n objektiewe "investigation" in die werk van die politieke ekonomie nie, maar pas 'n "mode of exposition" toe wat n.a.v. die selfevidensie van teoretiese oorsigte in die werk van die politieke ekonomie self teenwoordig skyn te wees. Hierdie "mode of exposition" verdwyn dan nie in kennis van die objek nie - d.w.s. dit



volg nie 'n ondersoekwyse wat in die resultaat verdwyn nie, maar werk op so 'n wyse dat die effek daarvan sigbaar word. Dit het as resultaat die dinamisering van die werk van die politieke ekonomie waardeur deur die opduiking van implesiete konsepte, teoretiese oorsigte, en die werklike ervaring en visualisering, daarvan, die werk van die politieke ekonomie getransformeer en muteer word. Die evidensie van die dialektiek lê dan in die selfevidensie van die oorsigte wat tot Marx in die gestalte van die analise van die werk van die politieke ekonomie kom. Dit, op sy beurt, is die verwetenskapliking van Marx se problematiek. Dit gaan nl. om die bestaan van die metode in die werking daarvan, en dit is, in die dialektisering van die werk van die politieke ekonomie sodat hulle werk self werk. Hulle werk word dan deur die tot werking koming daarvan, muteer. Die mutasie bestaan in die opbreking van 'n problematiek wat alleen met kenresultate en positiewe bevindings gewerk het. D.w.s. die politieke ekonomie as 'n denkkors van positiewe feite en d.i., kennis, is deur die dialektisering, of, vloeibaarmaking van die sisteem daarvan, muteer.

Uit Marx se eie opvatting dat hy slegs die denke van die politieke ekonomie korrigeer of voltooi, kan 'n bepaalde afleiding in bg. verband gemaak word. Dat die konsepte wat Marx by die politieke ekonomie dink, in hulle denke teenwoordig is as die tweede diskoers van hulle werk, wys daarop dat die politieke ekonomie wel die konsepte in aanskyn geroep het. Hulle het die konsepte geproduseer, maar kon dit vanweë die inadekwate problematiek nie self dink nie. Waar Marx die konsepte dink, en daarmee die konsep van hulle denke dink, dink hy dit wat die politieke ekonomie geproduseer het. Hy registreer sy nié-ontdekking in hulle ontdekking (RC pp. 83). Die politieke ekonomie het met hulle teoretiese arbeid iets waarvoor hulle nie 'n oog gehad het nie, geproduseer. Dit is in hulle werk teenwoordig as die leemte van hulle spreke. Deurdat

Marx die leemtes in hulle spreke kan identifiseer en invul, sien hy wat hulle geproduseer het. Dog is wat hier gebeur nie 'n blote regstelling van die denke van die politieke ekonomie nie. Marx lees die politieke ekonomie vanuit 'n ander teoretiese kader. Daarom kan hy die konsepte in hulle werk fokus en konseptualiseer. Die politieke ekonomie self kan nie die konsepte dink nie, omdat hulle aan hulle bepaalde ideologiese denkwyses gebonde is. Met die lees van fenomenale verskynsels is hulle denke gerig op die absolute begrip daarvan. Hulle werk met die outonome rede en die voorveronderstelling van die absolute potensie van die rede t.o.v. die deurskouing van die werklikheid. Hulle veronderstel dat hulle waarlik kan ken. Juis daarom is hulle problematiek t.o.v. dié van Marx inadekwaat om die konsepte wat hulle geproduseer het, te dink. Die denke oor die denke van die politieke ekonomie verteenwoordig 'n radikale breuk met die denke van die politieke ekonomie self. Die politieke ekonomie stel nie hulle kenvermoë en daarmee hulle problematiek self tot vraag nie. Hulle teoretiese vertrekpunt is die waarheid van hulle teoretiese veronderstellings. Daarmee is, in terme van hulle veronderstelling, hulle bevindinge akkuraat, finaal en absoluut. Die werking van die teks van die politieke ekonomie, dat dit as onvoltooid verskyn, is volgens Althusser hierteenoor by Marx die effek van die breuk met Hegel waardeur die konsep van die ontwikkeling van kennis vrygestel is. Wat by die lees van Marx van die politieke ekonomie gebeur, is dat die werk van die politieke ekonomie produktief word. Dit is bevry van die verstarring daarvan deur die politieke ekonomie se problematiek. Die getransformeerde Hegel werk op die politiek-ekonomiese werk, sodat die konsepte wat die politieke ekonomie geproduseer het, maar wat onder hulle denke van fenomenale vorme verskuil gaan, deur die kritiese afsetting van die nuwe problematiek van Marx met die politieke ekonomie, deel word van die proses van kenne. Op hierdie wyse behels die lesing van die politieke ekono-



mie 'n transformasie van die politieke ekonomie self. Omdat daar geen prosesmatigheid by hulle denke betrokke was nie, was die kennis van die politieke ekonomie leeg. Hulle klem op positiewe begrip het uitgeloop op mistifikasie deur 'n verstarring van kennis. Met die onderskeid van sy problematiek voer Marx egter die teoretiese praxis in en breek daardeur die denksisteem van die politieke ekonomie oop. Hy kan sien wat hulle produseer het, maar dit moes bevry word van die verstarrende denksisteem van die politieke ekonomie. Dit was die werk van die Marxistiese dialektiek wat elke ontwikkelde vorm as vloeibaar beskou. Met die oopbreking, die invoering van die konsep van hulle denke, gaan die problematiek van die politieke ekonomie heeltemal anders lees. En dit word Marx se wetenskaplike werk.

Die funksionering van die denkstruktuur lê by dit alles daarin dat die teks gedinamiseer is. Deurdat dit gedialektiseer is, word dit deel van die proses van die ontwikkeling van kennis. Daarom is dit by die lees van die politieke ekonomie nie Marx self wat werk nie, maar die teks. Wat 'n implesiete produksie deur die politieke ekonomie is, is eintlik die produksie van konsepte deur die teks self. Hierby is die fokusing van die konsepte die werk van eksposisie van Marx se teorie. Dit is die teorie wat in onderskeid tot die politieke ekonomiese teorie tot Marx kom en op die teoretiese praxis afgestem is.

Hoe die teks self werk, is sigbaar in die onderskeid wat tussen bepaalde woorde getref word. Waar Althusser kyk na die wyse waarop Marx die politieke ekonomie lees, sien hy dat Marx hulle teoretiese oorsigte as terminologiese leemtes in hulle tekste beskou. Althusser identifiseer, deur die identifikasie van die werking van die konsepte, dat Marx in feite 'n onderskeid tussen teoreties betrokke waarde en konseptueel leë woorde maak. Die teoreties betrokke woorde noem Althusser organiese konsepte (RC pp.

126). Die woorde is verbind met 'n bepaalde problematiek en is daarom nie leë terme nie. Dit is werkende konsepte wat direk op die bepaalde problematiek waarvan dit deel is, slaan. Vir Marx gaan dit dan bepaald daarom om die oorsigte van die politieke ekonomie as organiese konsepte en nie bloot (soos Marx maak) woorde nie, te identifiseer en te ekspliseer. Die identifikasie en eksplikasie is vir Althusser 'n simptoom van Marx se teorie. Dit gaan om teoretiese praxis. In vergelyking met die konsep "ontwikkeling" wat by Hegel deurgebreek het, het die deurbraak van die (bv.) konsep "surpluswaarde" by die politieke ekonomie ook 'n eie uitdrukkingswerking. Die deurbraak van die konsep is die effek van die werking van die getransformeerde Hegel. 'n Beter voorbeeld van die funksionering van organiese konsepte en die werking van die getransformeerde Hegel, is Marx se impliesiete stelling by die antwoord wat na sy korrekte vraag vra, dat kennis nie slegs onafgerond is nie, maar ook ontwikkel. 'n Antwoord kan m.a.w. 'n vraag word. Deur die verskyning van die gepaste konsep word die antwoord self getransformeer en gaan dit anders lees. Dit word vloeibaar. Die organiese konsep "labourer" het deur die vraag na sigself te stel, kon werk. Die teoretiese betrokkenheid van die konsep lê dan daarin dat dit t.o.v. Marx se nuwe problematiek relevant is. By Marx gaan dit om die ontwikkeling van kennis. Wat belangrik is, is dat die vraag deur die antwoord van die politieke ekonomie na sy korrekte vraag, die werking is van die teks. Dit is die vraag wat gestel word deur die teenwoordigheid van die impliesiete konsep in die werk van die politieke ekonomie self. Die werk is so geartikuleer dat die konsep daarin teenwoordig is. Die teks werk dan danksy die samestelling van die woorde daarvan. Hierdeur kan die organiese konsep "labourer" werk. Dit is die arbeid van die konsep wat in die eksplisiete teks verskyn wat die teks dinamiseer. In die onsigbare teenwoordigheid daarvan funksioneer die konsep as dit wat die teks wil sê.



Dat Marx die konsep identifiseer is dus, homolog met die deurbraak daarvan, die sigbaarwording van die tweede teks in die werk van die politieke ekonomie. Dit is die sigbaarwording van die werk van Marx se problematiek ten opsigte waarvan die konsep organies is.

Danksy die feit dat dit die teks is wat by die lees daarvan werk, het die subjek in die leesproses verskuif. Die verskyning van die nuwe problematiek is die werking van die denkstruktuur wat in die teoretiese praxis deur die teks self tot uitdrukking kom. Dit lê in die teoretiese eksposisie van die teks. Hierdie praxis is die konstituering van die nuwe problematiek wat as die integrasie van die metode en die werklikheid Marx se teorie self is. Dit gaan voorts om die werking van die teorie soos deur Marx se teoretiese praxis uitgedruk. Wat dit alles impliseer, veral ten opsigte van die idee van 'n subjek, sal in die volgende gedeelte aan die orde kom. In terme van Althusser se standpunt oor die werking van die teks, kan daar immers nie anders as 'n verskuiwing van die subjek in die leesproses plaasvind nie.

### 3. DENKSTRUUKTUUROMWENTELING AS DIE VERSKUIWING VAN DIE SUBJEK IN DIE LEESPROSES

Marx se deurbraak deur die denksisteem van die politieke ekonomie is nie 'n funksie van sy individuele inisiatief nie. Sy nuwe denkruimte het in teenstelling tot die mistifikasies van die eksplesierte diskoers van Hegel en die politieke ekonomie aan hom verskyn en wel as die oopbreking van die geslote problematiek van die politieke ekonomie. Die deurbraak is die gebeurte van 'n proses sonder gespesifiseerde of gepersonifiseerde subjek. Die subjek is inteendeel die beweging self wat verskyn as 'n dialektiese werking. Hierdie werking geskied in die teoretiese gestaltegewing van die historiese feit van Marx se deurbraak.

braak deur die ideologie van sy dag. Hiermee is die 'teorie' wat by Marx se lees van die politieke ekonomie werk, die teoretiese feit van sy historiese deurbraak deur die ideologie. Daarom is sy teoretiese praxis die gestaltegewing van die denkstruktuuromwenteling en as sulks die refleksie daarvan.

Die omwenteling is sigbaar in die teenwoordigheid van die 'teorie' by Marx se lees van Ricardo en Smith. Dat die 'teorie' hierby werk, is van belang vir die teoretiese gestaltegewing aan die omwenteling. Die werking van die 'teorie' is primêr evident uit die werking van die organiese konsepte. Dit is die konsepte waardeur die onderskeid verskyn. Hierdie konsepte is impleties teenwoordig in die leemtes van die werk van die politieke ekonomie. Die sigbaarwording van die impletiese teenwoordigheid is die verskyning van die onderskeid. Die konsepte word nietemin nie outomaties sigbaar nie. Die werking van die konsepte hang saam met die werking van die nuwe problematiek in die verskyning daarvan. Dit is, omgekeerd, deur die werking van die konsepte dat die nuwe problematiek in die onderskeid verskyn. Algemeen gesproke, kan gesê word dat die onderskeid produktief is. Dit maak Marx se produktiewe lesing van die werking van die organiese konsepte moontlik. Sy lesing is die werking van die konsepte. Die produktiewe lesing is die werking van die omwenteling in Marx se visie self. Sy visie hang saam met die selfevidensie van die teoretiese oorsigte van die politieke ekonomie. Die irrupsie van die organiese konsepte vind plaas deurdat 'n ander problematiek dominasie verkry. Die irrupsie is die geboorte van Marx se visie. Hierby is die eerste aanduiding gegee dat dit die 'teorie' is wat werk, en nie Marx self deur sy individuele inisiatief nie. Marx se visie is nl. die uitdrukking van sy problematiek. Deur die denkstruktuuromwenteling is hy met sy visie begiftig. Hier is 'n spesifieke verbinding van Marx se visie met die problematiek wat die konsep



selfbeweging in die werking (metode) daarvan behels.

Die verbinding van Marx se visie met die problematiek hang saam met die breuk wat met die omwenteling tussen kennis en die bewussyn gemaak word. Daar word met die nuwe problematiek met die outonome rede as die arbeidsmiddel by die verkryging van kennis gebreek. Dit gaan nie daarom dat, soos met die teengestelde problematiek die veronderstelling is, die mens sy rede outonoom willekeurig kan aanwend nie. Die omstandighede van die kenne kom buite die kenner tereg. Met die werking van Marx se 'teorie' gaan die kenproses as selfmotiverend verskyn. Hierdie selfmotivering lê in die sisteem van die kenne, die liggaam daarvan, self. Daar vind 'n beweging deur die geheel daarvan plaas. Dit is die kompleks gestruktureerde geheel waarvan die teenspraak 'n integrale dinamiserende faaset is. Uit die teenspraak spruit die kenproses, en daarmee ook die leesproses, voort. Die lees van die teks hang dus saam met die samestelling van die sisteem daarvan. Dit beteken dat die teks nie soos 'n spieël vir kennis funksioneer nie. Wat in werklikheid by die werking van die teks gebeur, is dat die tradisionele verband tussen die woord en die werklikheid opgeskort word. Die teks gaan nie na buite wys na die fenomene wat as waarborg vir die waarheid van die kennis, wat dan deur die teks representeer word, funksioneer nie. Die funksionering van die teks is intern en daarmee is die verwysing eerder intern as ekstern gerig. (Vgl. bv. die verwysing van die antwoord i.v.m. die waarde van arbeid). Deur die interne verwysing word die implesiete en onsigbare konsep sigbaar as die teenwoordigheid in die teks self van die leemte van die eksplesiete diskoers. Dit is inisieël teenwoordig as onsigbaar. Daarom kan die teenwoordigheid deur die interne verwysing gefokus word as die leemte van die diskoers. Die teks is hiermee eerder produktief as representatief. Dit beteken dat daar i.p.v. die korrespondensie tussen die woord en die werklikheid

eerder 'n koherensie tussen die woorde in die teks is. Die koherensie is van so 'n aard dat, deur die samestelling daarvan, dit produktief is t.o.v. die kenne. Die leser, as individu, funksioneer hierby as die oog van die problematiek wat werk by die fokusing en die konseptualisering van implesiete konsepte, omdat die problematiek by hom tot selfrefleksie kom.

Met die produktiewe verbinding van die visie en die problematiek, en daarmee met die verskuiwing van die menslike subjek as die wese met 'n outonome rede by die lees van 'n teks, word afstand gedoen van die opvatting van die "religious myth of reading" (RC pp. 17). Dit is die punktualistiese lesing waarvolgens die teks beskou word as 'n spieël vir die werklikheid en daar 'n een-tot-een korrespondensie tussen die woord en die ding is. Althusser praat van die "mirror myths of immediate vision and reading" (RC pp. 24). Dit is 'n lesing waarby 'n bepaalde "theory of expression" meespeel. Althusser stel: "It is no accident that when we turn the thin sheet of a theory of reading, we discover beneath it a theory of expression, and that we discover this theory of the expressive totality (in which each part is pars totalis, immediately expressing the whole that it inhabits in person) to be the theory which, in Hegel, for the last time and on the terrain of history itself, assembled all the complementary religious myths of the voice (the logos) speaking in the sequences of a discourse; of the Truth that inhabits its Scripture; - and if the ear that hears or the eye that reads this discourse, in order to discover in it (if they are pure) the speech of the Truth which inhabits each of its Words in person." (RC pp. 17). Hierdie "theory of expression" is dan 'n teorie oor die uitdrukking van die waarheid wat buite die teks lê en waarvan die teks die totale uitdrukking is. Hiervolgens is daar een rede en een stem asook een groot waarheid waarvan alle verskyninge die uitdrukking is. Die diskoers



van die rede is absoluut en alle verskyningsvorme is in essensie die fenomene daarvan. Waar die mens 'n teks lees kan hy die waarheid ten volle lees omdat dit ten volle daarin uitgedruk is. Die teks is vir die rede deursigtig. Waar mens die bladsy van die "theory of reading" by Althusser omblaai, verskyn daar ook 'n "theory of expression". By die teorie gaan dit, anders as by die tradisionele "theory of expression", nie om wat gelees word (nl. die waarheid) nie, maar om hoe gelees word. Die "theory of expression" handel oor 'n wyse van uitdrukking wat in die teks self teenwoordig is. Dit is nie teenwoordig as die funksie van iets buite die teks nie, maar is teenwoordig as die dwang tot uitdrukking van die teks self. Die dwang tot uitdrukking geskied deur die gegewe dialektiek in die teks. Dit is nie die dwang van 'n singewende totaliteit buite die teks nie. Dit is nie die dwang van 'n Logos om tot spraak te kom in al die uitdrukkingsvorme daarvan nie. Die dwang tot uitdrukking geskied deur die interne noodwendigheid van die konsep van die dialektiek in die werking (metode) daarvan in die teksverdeling, deur die denkstruktuuromwenteling. Dit lê in die artikulasie van die teks waardeur 'n eksposisie daarvan gemaak word. Die dialektiek in die teks is na die konsep daarvan self 'n metode en dit is as sülks in die teks teenwoordig by die uitdrukking daarvan. Die drang tot uitdrukking van die teks kan as 'n "theory of expression" gelees word as die proses van die metode wat in die teks verdiskonteer is met die samestelling van die geheel daarvan. Daarom is die teks ekspressief, maar van sigself. Die leeswyse wat aangewend word funksioneer as die uitdrukking van die ekspressiwiteit van die teks self. Dit is die uitdrukkingswerking van die teks wat die problematiek in die werking daarvan uitdruk. Waar die teks dan van sigself ekspressief is, is die uitdrukkingswerking die uitdrukking van die problematiek. Met Marx se leeswyse word 'n bepaalde problematiek, sy 'teorie', uitgedruk. Marx gaan die teks van die politieke ekonomie lees n.a.v. hoe die teks aan hom verskyn.

Die teks verskyn nie as 'n staties gegewe geskrif nie, maar doen homself voor in die werking daarvan. Die teks verskyn aan Marx as prosesmatig, as sulks produktief en hiermee ekspressief. Die prosesmatigheid van die teks lê daarin dat dit met die omwenteling van die denke as onvoltooid en nie klaasgeskryf verskyn. Daar word met die omwenteling 'n dinamiek in die teks ontketen deurdat, deur die verdeling daarvan, die ongeskrewe diskoers in die teks te voorskyn kom. Dit kom in dialektiese opposisie tot die geskrewe teks te voorskyn. Deur die wyse waarop die teks verskyn, is Marx geroepe om die teks op 'n bepaalde wyse te lees. Marx gaan die "real work of materialist reading" (L & P pp. 12) bedryf. Dit beteken dat hy met die analise van die teks homself gaan aansluit by die ekspressiwiteit daarvan. Hiervan sal sy lesing self die uitdrukking wees. Dit gaan om die werking van die dialektiek wat in die teks verdiskonteer is, waardeur die daarstelling van die konsep van die denke van die politieke ekonomie geproduseer word. Die produktiewe verbinding van Marx se visie met die problematiek in die werking van die organiese konsepte daarvan, is dan die verbinding van die wyse van eksposisie van die teks met die analise daarvan. Deur die interne verwysing van die sisteem van die teks vind die eksposisie daarvan, wat saamval met Marx se analise daarvan, plaas. Die "real work of materialist reading" (L & P pp. 12) behels dat Marx dan die konsepte, na aanleiding van die verskyning van die konseptuele leemtes "as it constantly touches the surface", fokus en konseptualiseer. Sy teoretiese arbeid gaan uitkristalliseer as die werking van die teks in die teenwoordigheid van die tweede problematiek (-laag) self. By sy lees van die politieke ekonomie het Marx dan die opgawe om die werk te lees n.a.v. hoe dit aan hom verskyn. Althusser noem sy metode die dubbellesing (RC pp. 18). Dit gaan hierby om die dubbelvlakkige werking van die teks in die onderskeid daarin.



Althusser vind nie 'n geartikuleerde teorie oor die dubbellesing by Marx nie. Hy moes die metodologie uit Marx se teoretiese praxis saamstel. Die voorbeeld hiervoor is Marx se lees van die politieke ekonomie. Daar is 'n diskrepans tussen hoe Marx sy lees van die politieke ekonomie verstaan en wat in werklikheid daar plaasvind. Althusser stel belang in wat Marx op spesifieke punte, bv. Hoofstuk XIX van "Capital" (RC pp. 20), met die politieke ekonomie maak. Wat hy met die politieke ekonomie maak, gaan vir Althusser as die uitdrukking van Marx se problematiek, en hiermee die aanduiding van die verbinding van Marx se visie met sy problematiek, funksioneer. N.a.v. hoe Marx self sy lees van die politieke ekonomie verstaan, sien Althusser dat Marx Smith se oorsigte wel identifiseer, maar die oorsigte deur Smith toeskryf aan 'n "psychological weakness of vision" (RC pp. 19). Danksy sy miopia was Smith nie daartoe in staat om dit wat hom in die gesig staar, te sien nie. Waar Marx dan wel die oorsigte identifiseer, gaan dit volgens sy veronderstelling om 'n blote verskil van sig, maar dit is 'n verskil waarvolgens dit wat Smith nie gesien het nie wel durentyd sigbaar was. Daarom is Marx se opvatting i.v.m. Smith se oorsigte en sy eie sig, ekspressief van 'n bepaalde epistemologie. "This single logic of sighting and oversight thus reveals itself to us as what it is: the logic of a conception of knowledge in which all the works of knowledge is reduced in principle to the recognition of the mere relation of vision, in which the whole nature of its object is reduced to the mere condition of a given" (RC pp. 19). Dit gaan dan hierom dat die oorsigte, "the sin of blindness" (RC pp. 19) by die lees van 'n afgeronde teks, toe te skryf is aan die menslike oog as sulks. Die objek self bestaan en daarom is dit deur die blindheid daarvoor eenvoudig oorgesien. Smith se weglatings is hierop "radical omissions" (RC pp. 18) wat as sulks verskyn. Dit is radikaal omdat met die weglatings 'n nuwe problematiek, wat in kontras tot die van Smith staan, verbind is. Die weglatings kan verskyn omdat dit uit die staanspoor

teenwoordig is - maar Smith was blind daarvoor terwyl Marx met sy akute visie dit wel kon identifiseer. Marx verstaan dus die oorsigte in die denksisteem as psigologiese oorsigte van die skrywer self, eerder as radikale oorsigte. Die skrywer het net nie dit wat hom in die oë gestaar het, gesien nie. Dat Marx dit sien is dan toe te skryf aan sy akute visie waardeur hy al die teenwoordige kennis sal kan herken. By Marx se opvatting speel die subjek-objek relasie wat in die tradisionele epistemologie 'n sentrale rol het, deur. Die visie word opgeneem as die van die subjek wat die gegewe objek kan registreer of nie. Dit hang net af of die subjek die objek sien of nie. Wanneer die subjek die objek sien, word kennis van die objek moontlik. En wanneer 'n subjek 'n teks akkuraat lees, word 'n verstaan van die teks, en d.i. van dit wat suiwer in die teks uitgedruk is, moontlik. Volgens Althusser sal die leeswyse van Marx, op Marx self toegepas, ons daartoe beperk om net te sien wat Marx self gesien het, waar dit in werklikheid om iets heel verskillend gaan. Met Marx se praxis word met die tradisionele leeswyse asook die tradisionele epistemologie gebreek. "In reality, Marx's reading of Smith-Ricardo ... is, or looking at it closely, a rather special one. It is a double reading - or rather a reading which involves two radically different reading principles." (RC pp. 18).\*

---

\* Wat die leesprinsipes is, is nie direk te reduceer tot die eerste en die tweede lesing, wat in die eerste wat Marx eksplesiet maak meespeel nie. Oppervlakkig gesproke gaan dit wel daarom, maar die twee leesprinsipes by die dubbellesing betrokke, wat die prinsipes is waaroor Althusser dit in werklikheid het, sal met die verloop van die verhandeling uitkristalliseer as die prinsipes betrokke by die werking van Marx se 'teorie'. Die prinsipes is reeds voorgestel in die gestalte van onderskeid en die werking van transformasie. Die onderskeid en transformasie gaan om die filosofiese lesing en die wetenskaplike uitwerking (sy 'teorie') daarvan. Daarom is die dubbellesing in teenstelling tot hoe Althusser dit eksplesiet verstaan - as die onderskeid tussen twee leeswyses, eerder een lesing met twee bewegings: onderskeid, of teksverdeling en transformasie, of tekswerking. Marx het in



Daar is by Marx se lees van Ricardo en Smith 'n ander leeswyse betrokke. Dit is die tweede lesing wat hy maak, waar sy teoretiese praxis ekspressief is van die metodologie wat in werklikheid by sy lees van Ricardo en Smith werk. Dit is die metodologie wat ook 'n "theory of expression" behels. Dit gaan nl. om 'n bepaalde teksbeskouing wat deur die werking van die teks self uitgedruk word. Met die verheldering van die teksbeskouing wat deur die werking van die teks self uitgedruk word, word die wyse waarop die problematiek en Marx se visie verbind is, aangevoer. Die verbinding van Marx se visie met die problematiek en daarmee die wyse van die verbinding, is die primaat vir die begrip van die werking van die teks en die konsekwente verskuiwing van Marx as subjek by die leesproses.

Die metodologie wat die uitdrukking is van die bepaalde teksbeskouing en -werking, is Marx se "second quite different reading" (RC pp. 19). Dit is 'n lesing "with nothing in common with the first" (RC pp. 19), die eerste, wat nie die lesing is wat Marx in werklikheid bedryf nie. Die eerste

---

feite nie die eerste, ideologiese, lesing waarvolgens die objek vooraf bestaan en die oorsig daarvan toe te skryf is aan 'n psigologiese blindheid van die leser (subjek) bedryf nie. Dit gaan met sy teoretiese praxis by die lees van die politieke ekonomie om die breuk met die problematiek waarvan die leeswyse 'n uitdrukking is. Dit gaan juis by die eerste beweging van sy dubbellesing om die onderskeid met die problematiek en daarom die leeswyse. Althusser stel dit self: die eerste leeswyse van Marx "reduces to nothing the whole gigantic effort by which Marx tore himself from Smith's supposed myopia; ... it reduces to nothing the historical distance and theoretical dislocation (décalage) in which Marx thinks the theoretical difference that nevertheless separates him from Smith for ever." (RC pp. 19). Marx se dubbellesing behels dus nie as die eerste deel van die 'dubbel' 'n ideologiese lesing nie – al was dit sy veronderstelling. Met die lees van die politieke ekonomie bedryf hy in feite die historiese breuk met die ideologie. Dit kry as teoretiese feit neerslag in die onderskeiding in sy werk.

lesing ly aan 'n "remarkable oversight" (RC pp. 19). Dit is die oorsig waaraan Marx met die inadekwate insig in sy problematiek skuldig gaan. Deurdat hy nie 'n teoretiese refleksie van sy teoretiese praxis gee nie, en daardeur die veronderstelling dat hy met die eerste leeswyse werk, veroorsaak, sien hy nie dat die "combined existence of sightings and oversights in an author poses a problem, the problem of their combination" nie (RC pp.19). Alhoewel Marx dan in feite nie die eerste lesing bedryf nie, dink hy so en sien nie die inslag van sy teoretiese praxis raak nie. Hy sien nie dat dit nie gaan om 'n blote oorsig nie, en daarom sien hy nie dat daar 'n spesifieke relasie tussen die "sightings and oversights" is wat niks met die eksterne gegewenheid van 'n objek of die gebrek aan 'n goeie oog van die subjek te doen het nie. Hy sien dit waarvan sy teoretiese praxis 'n uitdrukking is, nie raak nie. Marx reflekteer nl. nie die feit dat sy lesing 'n breuk met die tradisionele leeswyse is nie en hiermee reflekteer hy nie die gebeure van sy epistemologiese breuk met die denke van die politieke ekonomie sowel as die teoretiese konsekwensies (uitwerking) daarvan nie. D.w.s. Marx is blind vir die teoretiese konsekwensies van sy praxis. Hy het nl., paradoksaal, nie 'n oog vir sy problematiek nie. Althusser gaan wel die probleem by Marx se lees van die politieke ekonomie fokus en die vraag daarna stel. Dit loop uit op sy eksplikasie van Marx se teoretiese oorsig by sy praxis van die lees van die politieke ekonomie. Daardeur sal hy die werking van die teoretiese praxis van Marx in fokus kan stel en ekspliseer. Dit kom by Althusser neer op die teoretiese eksplikasie van die onderskeid tussen Marx en die politieke ekonomie. Dit behels die opdieping van die grense en die wyse van die werking van Marx se problematiek. Hierdeur word die onderskeid verskerp en duidelik.

Althusser stel by sy eksplikasie van Marx se dubbellesing van die politieke ekonomie die vraag na die verbinding van die "combined existence of sightings and oversights in an



author." (RC pp. 19). Hy gaan vra na die spesifieke sisteem daarvan. Hierdie probleem word vir Althusser uitgedruk in die produksie deur die politieke ekonomie van iets waarvoor hulle nie 'n oog gehad het nie, en deur Marx se visualisering van dit wat die politieke ekonomie geproduseer het, maar nie gesien het nie – sowel as Marx se eie teoretiese oorsig vir dit wat in sy werk as werkende laag teenwoordig is. By al drie die instansies is die probleem van die samehang van die wêl sien en die oorsigte teenwoordig. Althusser se vraag slaan daarop dat dit vir Marx moontlik is om dit wat by die politieke ekonomie teenwoordig is, maar wat hulle self nie sien nie, te sien. Hy wil ook weet hoe dit moontlik is dat die politieke ekonomie dit wat hulle in die gesig staar, nie gesien het nie. Waarom is daar fasette in die teks teenwoordig wat vir die outeur onsigbaar is? Dit stel vir Althusser die probleem van die sigbare en die onsigbare in die teks. Hy wil weet wat die verband van die twee fasette in die teks is. Dit gaan by die probleem om die "necessary invisible connexion between the field of the visible and the field of the invisible." (RC pp. 19).\* Wanneer Althusser verder gaan met sy betoog

---

\* Op hierdie stadium van die ondersoek na Marx se dubbellesing en die feit dat Marx insig het in dit wat by die politieke ekonomie teenwoordig is maar wat die politieke ekonomie nie sien nie, maak Althusser 'n ongemaklike sprong vanaf die probleem van "sightings and oversights" na die veld van die sigbare en die onsigbare. Hy stel nie eksplisiet wat die verband is nie. Hy stel wel dat dit nie gaan om die sien of die nie-sien deur die subjek van gegewe objekte nie. Die veld van die sigbare en die onsigbare slaan nie op die "mirror myths of immediate vision and reading" (RC pp. 24) nie. Wat die politieke ekonomie nie sien nie is dus nie 'n vooraf gegewe objek nie. Waar Althusser bepaal dat die oorsig nie met die objek as voor die hand liggend gegewe te doen het nie, sien hy dat die werklike probleem te doen het met visie. Dit wil nie sê dat die verband met die veld as sulks met visie gelê word nie. Hy stel die "non-vision is therefore in vision" (RC pp. 21). Die verband tussen die sigbare en die onsigbare is dan nie 'n verband tussen objekte nie, dit word ook nie met visie gelê nie, maar dit is 'n verband binne visie self. Die onsigbare is 'n "form of vision and hence has a necessary relationship with vision" (RC pp. 21). Daar is dus 'n verband tussen die veld van die sigbare en die onsigbare en die nie-sien en die sien daarvan. (Die punt sal nog verhelder word).

stel hy dat die noodwendig onsigbare verband 'n verband is wat die noodwendigheid van die "obscure field of the invisible, as a necessary effect of the structure of the visible field" definieër (RC pp. 20). Die verband tussen die twee fasette is dus dié van definisie.

Met sy navolg van die probleem by Marx sien Althusser dat dit die verbinding van die twee fasette is wat die moontlikheid van die dubbellesing gee. Dit is met die verbinding dat die dubbelvalkkige werking van die teks plaasvind. D.w.s. dat die verband, as die definisie van die onsigbare as 'n noodwendige effek van die sigbare, 'n bepaalde werking het. In die werking word die verbinding sigbaar en onsigbaar, sien en nie-sien, sigbaar. Wat in werklikheid duidelik word is die teoretiese verbinding van visie met die problematiek. Om die verband wat in die dubbelvlakkigheid van die teks werk, te belig, kan die volgende sinsnedes van Althusser as wegspringpunt dien: "the invisible is the darkness, the blinded eye of the theoretical problematic's self-reflection" (RC pp. 26). "if we wish to preserve the spatial metaphor, the paradox of the theoretical field is that it is an infinite because definite space, i.e., it has no limits, no external frontiers separating it from nothing, precisely because it is defined and limited within itself, carrying in itself the finitude of its definition, which, by excluding what it is not, makes it what it is." (RC pp. 27) en die volgende sin: "Its definition (a scientific operation par excellence), then, is what makes it both infinite in its kind, and marked inside itself, in all its determinations, by what is excluded from it in it by its very definition." (RC pp. 27).

Hieruit blyk dat dit by die verbinding "sigbaar-onsigbaar" en "sightings and oversights" gaan om die teoretiese problematiek. Dit gaan om 'n teoretiese veld. Die dubbelvlakkige werking van die teks by Marx wys dan op 'n teoretiese veld en 'n visie. Die teoretiese veld het 'n spesifieke sisteem.



Dit is die sisteem van die werking van die konsepte daarvan. Deur die sisteem van die teoretiese veld blyk dit "sighting is the act of its structural conditions" (RC pp. 25). Althusser spreek van die oog van die teoretiese problematiek se self-refleksie. Met die eerste aangehaalde sinsnede is dit duidelik dat die visie en die problematiek geïntegreer word. Daar is dan 'n bepaalde problematiek in 'n teks aan die werk. D.i., die teks beslaan 'n spesifieke teoretiese veld wat daarin werkzaam is. Dit skyn voorts dat dit by die werking van die teoretiese veld gaan om definisie. Die onsigbare, of, verblinde oog van die problematiek blyk dan dit te wees "what is excluded from it in it by its very definition". Althusser praat ook van die "inner darkness of exclusion, inside the visible." (RC pp. 26). Die wetenskaplike werking gaan by uitstek om die definiering van die teoretiese veld van die problematiek. Dit is "defined and limited within itself" en werk daarom per definisie: "its definition, which, by excluding what it is not, makes it what it is". Danksy die werking van definisie is 'n teoretiese veld dan op 'n spesifieke wyse geartikuleer. D.w.s. dit het 'n spesifieke gestruktureerde sisteem. Die sisteem het met die teenoorstelling daarin die gestalte van die werking van 'n spesifieke "gestalt". Die "gestalt" het die vorm van kombinasie van die sigbare en onsigbare in die spesifieke teoretiese veld. Die teoretiese veld bestaan dan uit die kombinasie van die sigbare en die onsigbare waarin die definisie van die veld lê. Uit die artikulasie van die teoretiese veld, "which, by excluding what it is not, makes it what it is", skyn daar 'n "relasie van noodwendigheid tussen die sigbare en die onsigbare so gedefinieër" (RC pp. 26) te wees. Dit gaan om die spesifieke werking van die definisie waardeur die "necessary invisible connexion" tussen die sigbare en die onsigbare gelê is. Die definisie van die problematiek begrens die teoretiese veld daarvan. Deur die definisie van die veld, word dit wat nie teoreties relevant tot die werking van die problematiek is nie, uitgesluit. Dit word nie willekeurig uit-

gesluit nie, maar word as gedefinieërde uitgeslote uitgesluit. Dit beteken dat die uitgeslote per definisie – as dit wat nie teoreties relevant t.o.v. die problematiek is nie – uitgesluit word. Omdat dit per definisie uitgesluit is, is dit per definisie ingesluit. Dit is as die "gestalt" van die gedefinieërde sigbare, die gedefinieërde onsigbare in die "inner darkness of exclusion". Dit is onsigbaar, uitgeslote, teenwoordig by die sigbaar ingeslote as "its invisible, its forbidden vision" (RC pp. 26). Dit is implesiet, deur definisie, ingesluit. Wat met die definisie van die grense van die teoretiese problematiek uitgesluit is, is dus per definisie deur die uitsluiting daarvan – dit wat nie relevant tot die problematiek is nie – ingesluit. Deur die uitsluiting is die gedefinieërde ingeslote, sigbaar. Dit is in teenstelling met die uitgeslote sigbaar. Die noodwendige onsigbare verband tussen die sigbare en die onsigbare in 'n teks is dus die van definisie. Die teks beslaan 'n bepaalde teoretiese veld waarby dit wat nie t.o.v. die bestek van die veld relevant is nie, uitgesluit is daarby. Omdat dit deur die uitsluiting by die definisie ingesluit is in die gestalte van die uitsluiting daarvan, is dit implesiet teenwoordig by die werking van die sigbare. Deur die onsigbare is die sigbare per definisie sigbaar. Die verbinding van die "combined existence of sightings and oversights" (RC pp. 19), is dus in verband gebring deur die definisie van die teoretiese veld van die relevante problematiek. Die onsigbare is soos 'n tweede vlak by die sigbare teenwoordig. Dit funksioneer by die uitsluiting daarvan as die ingeslote uitgeslotene.

Die verband tussen die sigbare en die onsigbare, die sien en die oorsigte, wys dan op 'n teoretiese veld sowel as 'n visie. Dat die onsigbare die verblinde oog van die problematiek (teoretiese veld) se selfrefleksie is, wys op 'n bepaalde belangrike verband van die eenheid van die teoretiese veld en die visie. Die "oog" van die problematiek het spesifieke verwysings in die teks van Althusser. Wat die "oog"



aanbetref, is daar teoreties betrokke terme soos: visie; oorsig; sien. T.o.v. die problematiek is daar betrokke terme soos: veld; onsigbaar; sigbaar; teenwoordig-nie-teenwoordig. Daar is 'n korrelasie tussen die terme, vgl. oorsig-onsigbaar - nie-teenwoordig; sig-sigbaar - teenwoordig. Die punt is dat die visie die van die teoretiese veld is. Dit lê in die artikulasie van die veld. Die "oog" van die problematiek is die gesamentlike teenwoordigheid van die sigbare en die onsigbare in die problematiek. Die sigbare is per definisie sigbaar en omgekeerd is die onsigbare per definisie onsigbaar. Hierin lê die sisteem van die problematiek. Dit is die problematiek wat werk. Dit stuur vraagstellinge en bevindinge, en is as sulks die aktiewe element by teoretisering. Die werking hiervan is duidelik uit die dinamiek van die teks. Die teks is nl. die teoretiese beliggaming van die problematiek en die definatoriese samestelling daarin van teenwoordighede en nie-teenwoordighede. Die teks is die artikulasie van die problematiek. Hierdie artikulasie het primêr die gestalte van die teenstelling van die sigbare en onsigbare vlak in die teks. Die onsigbare is by die teks teenwoordig as per definisie uitgesluit van die sigbare. Deur die uitsluiting is die onsigbare dan wel teenwoordig. Hierdie teenwoordigheid is dié van die teenwoordigheid in die teks van die onderskeid van die problematiek met dit wat nie teoreties relevant t.o.v. die problematiek is nie. Danksy die gestruktureerdheid van die problematiek het die teks dan 'n dubbelvlakkigheid. Daar is die vlak van die uitgespelde teoreties relevante (t.o.v. die problematiek) konsepte, en die vlak van die implesiet uitgeslote, definatories ingeslote irrelevant konsepte. Deur die struktuur van die teks en d.i. die sisteem van die konsepte, beide sigbaar en onsigbaar, daarvan, word die teks gedinamiseer. Daar word nl. 'n bepaalde dialektiek deur die operasie van definisie in die teks ingesluit. Die dialektiek is die van die gestalte wat die definisie het. Die definisie het die spanning tussen konsepte tot gevolg. Deur definisie word 'n skeiding in die

vorm van onderskeiding tussen konsepte gemaak. Elke konsepte wat by die teks ingesluit is, het as skaduagtige teenkant die daartoe teengestelde konsepte. Hierdeur word die tekstuele werking van konsepte gevuur. Dit word, hoe ookal, slegs onder baie spesifieke omstandighede gevuur.

Die tekstuele werking van konsepte deur die problematiek gedefinieër as ingesluit en uitgeslote, is in sigself afhanklik van die bepaalde gebeure wat deur Marx se teoretiese praxis verbeeld en daarin beliggaam word. Deur die werking van die teks verskyn die gebeure as spesifiek tekstueel. Wat in die teks gebeur, is 'n refleksie van 'n globale gebeure waardeur Marx se denke gerevolusioneer is. Dit is die gebeure van die omwenteling van die denkstruktuur. Deur die revolusionering van sy denke kry Marx 'n "informed gaze" (RC pp. 27). Hierdie "gaze" gaan saamhang met die verandering van problematiek en is nie 'n spesiale begiftiging van Marx, as subjek, met 'n uitsonderlike visie nie. Met die verandering van problematiek breek 'n nuwe teoretiese veld deur die ou problematiek. Die "informed gaze" is dan 'n "new gaze, itself produced by the reflection of the 'change of terrain' on the exercise of vision" (RC pp. 27). Hierdie verandering van teoretiese veld hang saam met die ommeswaai van die denke. Dit het as effek die metamorfose in die visie (vgl. RC pp. 27). Die metamorfose is dan as die effek van die verandering van teoretiese terrein die refleksie van die verandering. Deur die verandering gaan die ou problematiek anders lees. Dit gaan anders lees deurdad, met die omwenteling en die koherente verandering van oogpunt, die onsigbare as die "lacunae in the fullness of this discourse" sigbaar word. Dit gaan as onsigbaar sigbaar word. Die sigbaarwording van ongeartikuleerde teenwoordighede in die teks is die gegewe van die "dialectical crisis of the mutation of a theoretical structure" (RC pp. 27). Deur die sigbaarwording van die onsigbare teenwoordighede in die volheid van die eksplisiete diskoers word die samehang van die sisteem van die konsepte van die eksple-



siete diskoers muteer. Die eksplesiete diskoers gaan danksy die sigbaarwording van die definatories uitgeslote konsepte anders lees. Dit gaan anders lees deurdat die definatories uitgeslote konsepte in die eksplesiete diskoers verskyn as teoretiese oorsigte en m.a.w. as die konseptuele mankhede van die eksplesiete diskoers. Hierdie konseptuele mankhede gaan verskyn as die teenwoordigheid van 'n nuwe problematiek waardeur die ou problematiek muteer word. Die dialektiese krisis, wat die terme is waarmee Althusser na die gebeure verwys, is dan die effek van die twee teengestelde - een sigbaar en die ander implesiet - problematieke. Deur die omwenteling van die denkstruktuur word die stasis van die eksplesiete oppervlaktelaag van die ou problematiek deurbreek om die spanning daarvan met die onsigbare konsepte in die sisteem van die ou problematiek vorendag te bring. Met die omwenteling is dit in feite die deurbraak van die konsepte wat die geboorte van die nuwe problematiek inhuldig. Dit is vanweë die deurbraak van die konsepte dat die nuwe teoretiese terrein as die ruimte van die selfrefleksie van die problematiek verskyn. Hierdie selfrefleksie is die teoretiese effek van die denkstruktuuromwenteling waardeur 'n intervensie in die ou problematiek en die onderskeid tussen problematieke gemaak word, deurdat die artikulasie van die teks met die omwenteling verander. Die klem gaan anders val.

Deur die omwenteling van die denkstruktuur word 'n intervensie in die problematiek van die politieke ekonomie gemaak. Daardeur word in die problematiek onderskei tussen die eksplesiet uitgespelde diskoers en die swye van die uitgeslote, implesiet ingeslote diskoers. Die onderskeid vind plaas waar, deur die denkstruktuuromwenteling, die onsigbare konsepte sigbaar teenwoordig word. Die omwenteling het nl. die effek van die fokusing van die teoretiese "lacunae" in die ou problematiek. Binne die ou problematiek verskyn die fokusing as die deurbraak van die implesiete konsepte. Hierdie fokusing, die deurbraak van die konsepte, is die dialek-

tiese krisis van die mutasie van die sisteem van die ou problematiek. Wat met die intervensie gebeur, is dat die ou problematiek tot selfrefleksie gevuur word. Die self-refleksie het die gestalte van die terugbuiging van die problematiek op sigself. Hierdie terugbuiging is deur die omwenteling gestuur en het die effek van die fokusing van die teoretiese leemtes. Waar die problematiek dan 'n blinde oog vir die teoretiese oorsigte gehad het, omdat dit per definisie uitgesluit is, word die problematiek siende. Die problematiek word, deur die teenstelling daarvan met die verskyning van 'n nuwe teoretiese terrein, bewus. D.w.s. die problematiek word met die dialektiese teenstelling, soos in die dubbelvlakkigheid van die teks sigbaar is, gedinamiseer. M.a.w., deur die intervensie in die ou problematiek vind 'n onderskeid tussen problematieke plaas waardeur die ou problematiek, in teenstelling met die nuwe problematiek, gedinamiseer word. Die dinamisering lê in die bepaalde dialektisering van die teks – waardeur die ou problematiek heeltemal anders gaan lees – bv. dit wat die politieke ekonomie geproduseer het, maar nie 'n oog voor gehad het nie, gaan verskyn as die organiese konsepte van 'n nuwe problematiek. Die nuwe problematiek is nie deur die politieke ekonomie bedoel nie. Hulle het wel in hulle teoretiese arbeid die bestaansomstandighede van die nuwe problematiek geproduseer. Deur die "gestalt" daarvan met hulle problematiek kon die nuwe problematiek met die omwenteling van die denke deurbreek. Dit verskyn as die verrassing van die ideologie van die politieke ekonomie. Hierdie verrassing is die gebeure van die oopbreking van die problematiek van die politieke ekonomie met die gebeure van die verskyning van 'n nuwe teoretiese terrein. Dit is die terrein wat tot Marx kom waar hy die politieke ekonomie lees. Deur die omwenteling kan Marx die politieke ekonomie op 'n nuwe wyse lees. Hy kan hulle lees op die wyse waarop hulle problematiek aan hom verskyn. Hy is met die omwenteling met die visie van die nuwe problematiek begiftig. Hierdeur staan hy by die lees van die politieke ekonomie in die "dialectical



crisis of the mutation of a theoretical structure in which the 'subject' plays, not the part it believes it is playing, but the part which is assigned to it by the mechanism of the process." (RC pp. 27).

Waar Marx die politieke ekonomie lees en die substitusie van die woord "labour" met "labourer" in die antwoord fokus, maak hy in werklikheid 'n intervensie in die problematiek van die politieke ekonomie. Hierdie intervensie is die deurwerking van die denkstruktuuromwenteling. Hierdeur het 'n onderskeid tussen twee problematiese verskyn, 'n nuwe problematiek dominasie bô die ou problematiek verkry en die onderskeid tussen problematiese gaan werk. Deur die onderskeid word die blote substitusie van een woord deur 'n ander by die politieke ekonomie sigbaar as 'n gebeurte wat die problematiek van die politieke ekonomie te buite gaan. Die substitusie verskyn nl. aan Marx as die "'complete change in the terms of the' original 'problem'". Dit verskyn in dié gestalte deurdát met die substitusie 'n teoretiese leemte in die teoretiese kaart gestel word. Die leemte is die leemte in die antwoord van die politieke ekonomie n.a.v. die vraag wat nie gestel is nie. Die vraag kom in fokus by Marx en dit behels die verskuiwing van teoretiese terrein soos dit by die politieke ekonomie funksioneer. Hierdie vraag hang nl. saam met 'n nuwe teoretiese veld. Met die fokusing van die vraag kom die nuwe problematiek wat met die omwenteling verskyn, in fokus. In werklikheid is die fokusing van die vraag die effek van die nuwe problematiek wat deur die denke van die politieke ekonomie breek en in onderskeid daarmee tot sigbaarheid kom. Waar die politieke ekonomie die woord "labour" met "labourer" vervang, bring hulle in feite 'n verandering van hulle probleem aan die dag. Hulle skep onwetend 'n nuwe teoretiese kader. Danksy die beperktheid van die teoretiese visie tot die grense van die problematiek, word die verandering van probleem nie in hulle teoretiese arbeid gereflekteer nie. Dit val buite die veld van refleksie van hulle proble-

matiek en figureer hierby as die "blinded eye of the theoretical problematics self-reflection". Hierdeur het die politieke ekonomie nie 'n oog vir wat hulle met hulle teoretiese arbeid doen nie. Hulle reflekteer nie die produksie van 'n nuwe antwoord sonder 'n vraag en die produksie van die nuwe latente vraag wat deur die produksie van die antwoord teenwoordig kom nie (verwys RC pp. 24). Deur Marx se fokusing van die latente vraag bedryf hy in feite 'n nuwe problematiek. Die fokusing is die effek van die nuwe problematiek waar dit gaan om dit wat primêr deur die politieke ekonomie uitgesluit is, en dit wat primêr uitgesluit is van hulle teoretiese refleksie, is die produksie self. Wat die politieke ekonomie nie sien nie, is nie 'n gegewe objek "which it would have seen but did not see - but an object which it produced itself in its operation of knowledge and which did not pre-exist it: precisely the production itself, which is identical with the object." (RC pp. 24). Die blindheid en die oorsig van die problematiek van die politieke ekonomie lê in die dislokasie tussen dit wat daardeur geproduseer is en dit wat daardeur gereflekteer word. Die produksie gaan nl. ongesiens verby. Dit is 'n gebeurte wat buite die horison van die problematiek van die politieke ekonomie val. Die politieke ekonomie sien dit nie omdat hulle oë nog op die ou horison waarbinne die nuwe probleem nie sigbaar is nie, val. Waar Marx dan die substitusie van die politieke ekonomie fokus, fokus hy die verandering van teoretiese terrein. Dit is die refleksie van 'n verandering van visie. Wat tot hom kom, is die produksie deur die politieke ekonomie van 'n nuwe teoretiese veld. Dit is as sulks die deurbraak van die nuwe problematiek. Die gebeurte is slegs in die praxis daarvan by Marx se lees van die politieke ekonomie sigbaar. Hy reflekteer dit nie as sulks nie.

In dit wat by Marx se lees van die politieke ekonomie gebeur, word vir Althusser sigbaar hoe die visie waarmee Marx begiftig is, funksioneer. Deurdat 'n objek binne die grense



van 'n problematiek gesitueer is, is dit sigbaar. Die onsigbare val buite die horison van die problematiek. Althusser neem die terme letterlik. "The sighting is thus no longer the act of an individual subject, endowed with the faculty of 'vision' which he exercises ... the sighting is the act of its structural conditions." (RC pp. 25). Deurdat 'n teoretiese veld op sy spesifieke wyse gestruktureer is, is dit determinant t.o.v. dit wat sigbaar is daarin. Die problematiek as sulks word in die teoretiese veld gereflekteer. Dit is immers die problematiek wat die teoretiese veld daarvan definieër en struktureer (verwys RC pp. 25-26) en daarom is dit sigbaar in die teoretiese veld, wat die terrein van die problematiek is. Die struktuur van die veld reflekteer die problematiek daarvan. Althusser definieër dan die "sighting" as die "act of its structural conditions, it is the relation of immanent reflection between the field of the problematic and its objects and its problems." (RC pp. 25). Die strukturele omstandighede is die van die verband tussen die sigbare en die onsigbare. Hierdie verband vertoon 'n bepaalde struktuur wat in die tekssamestelling evident is. Die samestelling is die weerpieëling van dié van die denkstruktuur. By die teks is die "structural conditions sigbaar in die funksionering daarvan in die verdeeldheid daarin. Deur die verdeeldheid is die ingeslote eksplisiete van die teks sigbaar in die teenstelling daarvan met die implisiete en definatories uitgeslote. Dog is die implisiete danksy die strukturele omstandighede daarvan, danksy die verband van definisie wat dit met die eksplisiete het, by die teks ingesluit. Danksy die omstandighede daarvan kan dit sigbaar word. Die implisiete teenwoordigheid in die teks kan deur die teenstelling daarvan met die sigbare self tot sigbaarheid kom. Hierdeur verskyn die nuwe problematiek van die refleksie van die implisiete wat tot eksplikasie dring. Die problematiek is dan sigbaar in die objekte en die probleme wat daardeur gedefinieër word, en is self die refleksie daarvan. In die verband definieër Althusser die visie wat by

Marx werk. Hy stel: "Vision then loses the religious privileges of devine reading: it is no more than a reflection of the immanent necessity that ties an object or problem to its conditions of existence, which lie in the conditions of its production" (RC pp. 25). Die visie is dan die van die problematiek wat gereflekteer is in die veld wat daardeur gedefinieër asook daardeur gestruktureer is. Dat die "sighting" die handeling van die strukturele omstandighede daarvan is, beteken dat die struktuur van die teoretiese veld deur die gedefinieërdheid daarvan die teoretiese problematiek reflekteer. D.w.s., deur die artikulasie van die teoretiese veld daarvan, reflekteer die problematiek sigself. Die visie waarmee Marx begiftig is, is dan dié van die refleksie van die problematiek van die politieke ekonomie wat deur die denkstruktuuromwenteling muteer is, daardeur deursigtig word en, wat per definisie daarby uitgesluit is, laat deurskemer in die gestalte van teoretiese "lacunae". In die artikulasie van die volheid van die diskoers van die politieke ekonomie met die leemtes van hulle refleksie, lê Marx se visie.

Wanneer Althusser die verbinding van die "combined existence of sightings and oversights in an author" (RC pp. 19) toegelig het en daarmee die spesifieke definitoriese sisteem van 'n problematiek verhelder het, is die eksplikasie van Marx se spesifieke metodiek by sy dubbellesing moontlik. Die metodiek is, al word voorts daarna verwys as Marx se metodiek, dié effek van die beweging van die denkstruktuur soos gereflekteer in die dinamiek van die onderskeid tussen problematieke en die differensieël spesifieke uitwerking daarvan. By Marx se lees van die politieke ekonomie gaan die problematiek waarmee hy werk, verskyn as die werking van die teks van die politieke ekonomie wat omgekeerd as die werking van die problematiek in die uitdrukking van die problematiek verskyn.



Marx se dubbellesing het twee bewegings. Dit is die beweging van die onderskeid tussen problematiese wat verskyn in die onderskeid tussen vlakke in die teks, en die beweging van die uitwerking daarvan, nl. transformasie. Die lesing is as sulks 'n produktiewe lesing wat deur die omwenteling van die struktuur van die denke gevuur is. Daar het deur die omwenteling 'n ander fokus op die tekste van die politieke ekonomie geval. Hulle problematiek is op so 'n wyse geartikuleer dat dit deursigtig word t.o.v. dit wat daarby uitgesluit is. Deur die deursigtigheid verskyn 'n tweede laag in die teks. Dit is die sigbaarwording van die onsigbare in die "inner darkness of exclusion" van die problematiek. Die tweede laag word deur die teenstelling daarvan met die eerste laag gefokus as simptome van 'n tweede problematiek. D.w.s. deur die refleksie van die onderskeid in die denke, in die twee lae in die teks, verskyn daar in die eksplisiete teks simptome van 'n ander, tweede problematiek. Hiermee is die werking van die eerste beweging van Marx se dubbellesing geskilder. Dit gaan nl. by die beweging om onderskeid. Waar Marx die politieke ekonomie lees, identifiseer hy in hulle eksplisiete diskoers teoretiese oorsigte. Dit het die gestalte van 'n onderskeid in hulle werk tussen die teoreties betrokke konsepte en teoreties leë woorde. Hierby gaan dit dan daarom om die teoreties betrokke woorde (bv. "labourer") met 'n ander, tweede problematiek te verbind. Dit gaan m.a.w. daarom om die organiese konsepte wat met die onderskeid gefokus is, as representatief van 'n swye in die eksplisiete teks, as simptome te beskou. Dit funksioneer as simptome van die tweede problematiek. Die eerste beweging van Marx se produktiewe lesing behels dus die produksie, deur die onderskeid tussen vlakke in die teks, van simptome. Dit is die "progressive and systematic production of a reflection of the problematic on its objects such as to make them visible, and the disinterment, the production of the deepest-lying problematic which will allow us to see what could otherwise only have

existed allusively, or practically." (RC pp. 32). Deur die produksie word die struktuur van die eerste problematiek muteer. Met die sigbaarwording van die onsigbare en die refleksie op die leemte daarvan, verander die artikulasie van die problematiek. Daar vind deur die produksie van die selfrefleksie van die problematiek 'n klemverskuiwing plaas waardeur die problematiek muteer word. Die politieke ekonomie se fokus gaan nl. anders val en daarom gaan hulle problematiek anders lees. By die tweede beweging van Marx se lesing gaan dit daarom om die simptome te lêes as synde die simptome van die teenwoordigheid in die ou problematiek van 'n tweede diskoers. Dit gaan daarom om die simptome met die tweede diskoers te verbind en dit te lees as 'n tweede teks. "the second text is articulated with the lapses in the first text" (RC pp. 28). Waar by die eerste beweging Marx die swye identifiseer het as die simptome van 'n nuwe spreke, gaan hy met die tweede beweging die simptome as die simptome van 'n tweede teks artikuleer en as 'n nuwe problematiek lees. Hierdie problematiek word dan in teenstelling as onderskeie van die eerste teks, maar in relatie daartoe gelees. Die artikulasie daarvan is aangewys op die teenstelling daarvan met die eerste problematiek. Wat dan deur die teenstelling plaasvind is, naas die mutasie deur die verskyning van die simptome, die kritiese transformasie van die ou problematiek. Die tweede been van Marx se produktiewe lesing laat nie die eerste teks onveranderd nie. Vanuit die perspektief van die geartikuleerde tweede problematiek gaan die eerste teks anders lees. Dit is eerstens deur die dinamisering met die produksie van die refleksie van die teks op sigself, muteer en tweedens deur die artikulasie van die tweede teks as synde 'n tweede, ander problematiek, transformeer. Die mutasie is nl. 'n indeks vir die transformasie van die problematiek. Die kritiese probleem wat by die politieke ekonomie verskyn is vir Althusser "a particular index of a pos-



sible critical transformation ...\* which affect the reality of this terrain throughout its extent, including the extreme limits of its 'horizon'" (RC pp. 24-25). Die kritiese probleem verskyn as die mutasie, of, indeks van die transformasie van die ou problematiek as sulks. Dit behels die sigbaarwording van die teoretiese oorsigte as die aankondiging van die verskyning van 'n nuwe problematiek en daarmee 'n nuwe teoretiese terrein waarbinne vraagstellinge en definisies gemaak gaan word. Dit is vanuit die terrein dat Marx die politieke ekonomie lê. Die deurbraak van die terrein is die geboorte van Marx se visie.

Die aansluiting van die werking van die teks met die verskuiwing van die subjek in die leesproses lê daarin dat die artikulasie van die teks as Marx se visie werk. Hierdie artikulasie is die wyse van eksposisie van die teks waardeur die teks 'n analitiese uiteensetting van sigself gee. Die eksposisie van die teks is 'n metode van analise. Dit is die metodologie van die werking van die teks deur die kombinasie van die konsepte daarvan. Marx se teoretiese praxis by die lees van die teks reflekteer die werking van eksposisie van die teks. Die proses van die teks is Marx se praxis. Sy praxis is juis die proses self, daarom lees hy die politieke ekonomie n.a.v. hoe hulle werk aan hom verskyn. Hulle werk verskyn nie as 'n liggaam van kennis en as sulks finaal uitgedruk nie. Dit is nie klaargeskrewe nie. Met die definisie as die verbinding van die sigbare en die onsigbare in die teks, is die werk dinamies. Daar is nl. 'n bepaalde dialektiek daardeur daarin geïntegreer.

---

\* Daar is by Althusser verwarring op die punt van die mutasie en transformasie van die problematiek. Dit gaan om die opeenvolging van gebeure. Soos dit uit Althusser se refleksie van Marx se teoretiese praxis blyk, lyk dit onlogies dat die transformasie die mutasie voorafgaan. Dit is danksy die sigbaarwording van die oorsigte dat daar by die problematiek 'n indeks vir die moontlike transformasie daarvan verskyn. Die mutasie gaan nl. as die indeks van die probleem funksioneer. Dit is die "indeks van 'n moontlike kritiese transformasie".

Dit is die dialektiek waardeur die proses van die kenne op gang gesit word, en nie die werking van Marx se individuele rede waardeur hy die teks deurskou nie. Die omstandighede van die kenne lê buite die subjektiewe menslike rede.

Die proses wat by die kenne betrokke is, word nie self deur Marx eksplesiet en doelbewus gekonseptualiseer nie. Hy bedryf dit slegs en hierdeur is sy teoretiese praxis 'n skildering van die proses. Deur die werking van die proses soos dit in die teks vergestalt is met die verandering van fokus waardeur die klem anders val en die artikulasie verander, vind 'n verandering van visie plaas. Hierdeur word die leemte van die konsep van hulle denke vir Marx sigbaar en kan hy die konsep visualiseer. Marx dink dan deur die verandering van die artikulasie en homoloë verandering van visie die konsep van hulle denke. By Marx gaan dit dan nie om fenomenale vorme nie, maar om konsepte. Waar Marx die konsepte dink, reflekteer hy dit nie self nie. Dit beteken dat Marx nie die proses van die praxis wat hier afspeel, reflekteer nie. Hy dink nie die konsep van wat hy doen nie. Althusser stel belang in die teoretiese praxis by Marx. Hy gaan die denke van die konsep deur Marx dink. Dit behels by Althusser die produksie van die refleksie van die "deepest lying problematic" by Marx. Die analise wat Althusser van Marx se werk maak is die funksie van die eksposisie van die werk van sigself. Dit gaan soos by die werk van die politieke ekonomie daarom dat dit nie Marx is wat lees en skryf nie, maar die teks self soos dit deur die omwenteling van die denke en die teenstelling van problematiese gedinamiseer is. Dat dit die geval is, blyk ook uit die wyse waarop die objek oopgebreek word in die proses van die omwenteling van die denkstruktuur. Dié kwessie is die onderwerp van die volgende gedeelte.



#### 4. DENKSTRUUKTUUROMWENTELING AS DIE OOPBREKING VAN DIE OBJEK

Dat die politieke ekonomie muteer en getransformeer word deur die uitwerking van die teoretiese praxis van die onderskeid tussen problematiese, is aanduiding van die teoretiese status van die politieke ekonomie met die omwenteling van die denkstruktuur. Met die omwenteling word die politieke ekonomie wat die wêreld van fenomenale verskynsele tot denk-objek gehad het, self 'n denk-objek. Deur die verskuiwing van problematiek word die politieke ekonomie self met sy eie problematiek gekonfronteer en word die nuwe denk-objek die politiek-ekonomiese denke self. Dit beteken dat die politieke ekonomie op sigself gaan reflekteer. Deur die refleksie lees die politieke ekonomie anders. Wat nl. in hulle problematiek as teoreties relevant verskyn is nie meer die fenomenale verskyninge nie, maar hulle konsepte.

Waar Marx dus die politieke ekonomie lees, konfronteer hy hulle met 'n nuwe objek. Dit beteken dat hy die politieke ekonomie met sigself konfronteer omdat hulle denke deur die objek daarvan gedefinieër is. Hulle teoretiese veronderstelling is dat daar 'n identiteit tussen die denke en die objek daarvan is. Met die konfrontasie van die politieke ekonomie met hulle eie denke, skeur Marx die implisiete identiteit tussen die denke en die objek daarvan waarmee die politieke ekonomie werk. Hy gaan nie meer in die terme waarvolgens die subjektiewe rede die objek kan deurskou, werk nie. Dit beteken dat die gekende nie meer gaan saamval met die kennis nie, maar dat daar 'n epistemologiese breuk tussen die fenomenale verskynsels en die denke verskyn. Die fenomenale verskynsele is nie meer vir die rede deursigtig danksy die teenwoordigheid daarin van 'n allesseggende essensie nie. Sy breuk met die problematiek van die politieke ekonomie is 'n breuk met die essentialistiese denke waarvolgens daar 'n alomvallende logos

in alle verskyningsvorme uitgedruk is, waardeur die verskyningsvorme dan in essensie met die logos saamval en daarom deursigtig is vir die outonome rede. Marx hanteer die denke nie asof dit saamval met die dinge en, as die konseptuele essensie daarvan, daarmee identies is nie. Die denke gaan sigself suiwer tot objek hê

Met die epistemologiese breuk word daar ook met die subjek-objek relasie waarmee daar tradisioneel in die epistemologie gewerk is, gebreek. Die beskouinge betreffende die relasie in die ken-proses behels die opvatting dat daar m.b.t. die kenne altyd 'n kennende subjek is wat teenoor die gekende objek staan. Die relasie tussen die subjek en die objek word deur die rede oorbrug. Dit is 'n rede waarvoor die essensie van die objek deursigtig is danksy die besondere gawe van die rede om die objek te deurskou. Hierom is 'n "devine reading" van die objek moontlik en kan dit as totale uitdrukking van die logos volledig geken word. Uit hierdie tradisionele epistemologie spruit die verstarde problematiek van die politieke ekonomie. Hulle teoretiese voorveronderstelling impliseer dat hulle volledig kan ken en daarom werk hulle met finale waarhede. Hulle primaat by hulle teoretisering is die waarheid van hulle teoretiese vertrekpunt en daarom ook die waarheid van hulle bevindinge. Dit is 'n waarheid wat hulle toets aan die fenomenale werklikheid waarmee hulle denke en as sulks hulle woorde punktualisties saamval. Daarom is hulle werk 'n liggaam van kennis. Dit gaan by hulle om die verkryging van ware en sekere kennis, wat dan as sulks in hulle werk uitgedruk is. Waar Marx die korrespondensie van die woorde en die dinge ophef, skeur hy ook die relasie van die subjek en die fenomenale werklikheid as objek sodat die identiteit tussen die denke en die fenomenale werklikheid oopgebreek word. Die epistemologiese breuk wat daar tussen die fenomenale verskynsele en die denke verskyn is die effek van Marx se breuk met die problematiek van die politieke ekonomie waardeur sy fokus nie op



die wêreld van fenomenale verskynsele val nie, maar op die politieke ekonomie self.

Met die verbreking van die identiteit van die rasioneel-subjektiewe denke en die fenomenale werklikheid, word die objek vrygestel. Die fenomenale objek gaan nie meer funksioneer as die objek van kennis nie (RC pp. 40). Die denk-objek self word nou die objek van kennis.\* D.w.s. dat die reeds gedinkte nou die objek van die denke word. Die denke gaan nie meer punktualisties met fenomenale werklikheid saamval nie. Daar is in Marx se teoretiese praxis aanduiding daarvan dat daar nie meer 'n vermenging van die denke en die konkrete realiteit plaasvind nie. Hy reflekteer op die denke van die politieke ekonomie sodat die problematiek van die politieke ekonomie sigself by hom tot objek het. Die onderskeid tussen problematieke is dan ook 'n onderskeid tussen onderskeie "werklikhede". Daar word onderskei tussen die orde van die werklikheid en dié van die denke wat na die eie reëls en ritmes daarvan funksioneer. Daar is bv. geen verandering in die konkrete werklikheid wat met die omwenteling van die denke saamval nie. Die denke verskyn as 'n struktuur met sy eie outonome artikulasie. Die samestelling en die wyse van funksionering daarvan is nl. nie 'n direkte refleksie van die werklikheid as sulks nie. Met die vrystelling van die werklike objek word die problematiek van die politieke ekonomie bevry van die beperkinge van die rede en daarmee die identiteit tussen die denke en die werklikheid as objek. Die problematiek gaan self as objek funksioneer.

---

\* Hierdie gedagte is reeds by Kant aan te tref. Met sy kategoriese imperatief stel hy dat die "ding an sich" nie vir die rede aanskoubaar is nie, omdat die rede slegs na die kategorieë daarvan kan ken.

Met die denkstruktuuroomwenteling neem Marx die politieke ekonomie self tot objek van die denke. Hierdeur word die problematiek oopgebreek en die kennis bevry van die verstarring daarvan deur die problematiek van die politieke ekonomie. Hulle problematiek gaan nl. verskyn as 'n, t.o.v. die konkrete werklikheid, outonoom funksionerende denkegeheel met sy eie generatiewe reëls t.o.v. die ontwikkeling van kennis. Hierdie werking is vir Althusser ooglopend in die skynbaar onskuldige substitusie deur die politieke ekonomie van die woord "labour" met "labourer", waar "labourer" in feite iets anders beantwoord as "labour". Die relevansie van die 'substitusie' lê in die gebeure daarvan. Hierdie 'substitusie' is eintlik die simptoom van 'n nie-geregistreeerde verskuiwing in die denke van die politieke ekonomie. Die verskuiwing is dan, soos dit by Marx geregistreeer word, 'n verskuiwing na konseptuele denke. Dit is 'n verskuiwing na produktiewe denke waarvan die produksie sal verskyn, soos met Althusser, as die gebeure van die oopbreking van die problematiek van die politieke ekonomie. Dit sal as sulks verskyn omdat die produksie die grense van die problematiek van die politieke ekonomie oorskry. Dit representeer in feite 'n verskuiwing van problematiek waar dit nie meer gaan om die subjektiewe rede en insig asook die fenomenale uitdrukkinge van 'n absolute logos nie, maar om 'n objek met eie reëls en ritmes t.o.v. die verskyning van kennis. Dit gaan om 'n objek wat identies is met die eie werking daarvan (verwys RC pp. 24). Wat die politieke ekonomie met die substitusie geproduseer het, is die produksie self. Die produksie is volgens Althusser identies met die objek van die politieke ekonomie en dit is die onderliggende problematiek van die politieke ekonomie. Dit gaan dan hierby volgens Althusser om 'n "practice of knowledge whose entire space is its object" (RC pp. 61). Dit gaan om 'n spesifieke denksisteem waar die denke sigself tot objek het en as sulks op sigself reflekteer. Hierdie refleksie kom dan met Marx se 'korreksie' van die werk van die politieke ekonomie tot



opligting. Die relevansie hiervan vir die nuwe problematiek lê in die feit van die 'korreksie' self. Die 'korreksie' is 'n teoretiese praktiese uiting van die self-refleksie van die problematiek van die politieke ekonomie. Dit is as sulks gestaltegewing aan die onbewuste produksie deur die politieke ekonomie van 'n nuwe korrekte antwoord sonder 'n gepaste vraag. Met die gestaltegewing kan die produksie deur die selfrefleksie daarvan in Marx se praxis waar Marx dit implesiet tot objek het, tot opligting kom.

Waar Marx dus die politieke ekonomie tot objek het, is dit in werklikheid die politieke ekonomie wat sigself tot objek het. Marx se denkarbeid figureer hierby as die ruimte van die selfrefleksie van die problematiek van die politieke ekonomie. Dit is die ruimte van die selfrefleksie van die problematiek van die politieke ekonomie waar die onderliggende problematiek in die funksionering daarvan tot deurbraak kom en die politieke ekonomie sigself dan tot objek kan hê. Met die verskuiwing van die fokus van die denke van fenomenale vorme tot die problematiek van die politieke ekonomie selfs waardeur dit tot selfrefleksie gevuur is, word die objek van hulle denke oopgebreek. Dit kom in werking en figureer as die objek van kennis; implesiet by Marx en eksplisiet by Althusser wat die werking as die werking van die problematiek wat sigself tot objek het, reflekteer.

Die denkstruktuuromwenteling lê dan by die oopbreking van die objek daarin dat die objek gaan werk. Met die verbreking van die identiteit tussen die denke en die objek verskyn die denke self as 'n objek met sy eie reëls van funksionering en artikulasie. Kennis het hierop nie meer met die konkrete werklikheid in die fenomenale verskyning daarvan te maak nie. Dit gaan by kennis om die werking daarvan self. Hierdie werking verskyn in die teks as die werking van die teks self. Die teks funksioneer nl. as

die uitdrukking van 'n bepaalde dinamiserende problematiek wat deur die ligging van die denkstruktuur in werking tree. As die uitdrukking van die problematiek funksioneer die teks dan as die objek van die selfrefleksie van die problematiek, juis omdat dit die vergestaltung van die problematiek is. Die problematiek is dan suiwer en alleen sigbaar in die werking van die teks. Dit gaan hierby dan nie om die eksterne verwysing van die teks, nl. die korrespondensie tussen die woord en die wese van die stuk werklikheid wat daardeur uitgedruk sou word nie. Dit gaan bepaald om die interne artikulasie van die teks waardeur die teoretiese sisteem wat daarin vervat is, vergestalt word. Hiermee is die teks die ruimte van die funksionering van die problematiek in die artikulasie daarvan. As sulks verskyn die teks as die werksmiddel van die problematiek waar dit as objek in die produktiwiteit daarvan lê.

Met die omwenteling van die denkstruktuur vind daar 'n selfrefleksie van die dominante problematiek in die vorm van 'n terugbuiging van die problematiek op sigself plaas. Die terugbuiging het die gestalte van teksverdeling, terwyl die teksverdeling omgekeerd verskyn as die dinamisering van die problematiek waardeur die selfrefleksie plaasvind. Dit gaan om die objek in die werking daarvan. Hierdie objek het, soos gestel, 'n bepaalde sisteem waardeur die werking daarvan plaasvind. Die sisteem is die artikulasie daarvan soos dit in die tekstuele samestelling vervat is. Hiervolgens is 'n teks nie 'n liggaam van kennis waarvan die eksterne werklikheid as die objek van kennis geld nie, maar dit is self 'n objek van kennis. Met die epistemologiese diskontinuiteit tussen die denke en die fenomenale werklikheid, die teks en die fenomenale verskynsele, verskyn die teks self as 'n besondere denk-objek. Dit verskyn as die objek van die denke in die werking daarvan deur die teks. D.w.s. die teks handel nie oor selfstandige objekte nie,



maar verskyn self as 'n denk-objek. Dit verskyn as sulks in die werking van die denke self, wat in en deur die teks geskied.

Waar die lesende subjek by die leesproses gedesentreer word deur die eie dinamika van die teks, word die teks self die subjek van die lees daarvan. Andersyds, waar die teks weer as denk-objek verskyn, verskyn dit nie as 'n statiese "an-sich" gegewe nie. Althusser lees die objek as identies met die werking daarvan (RC pp. 24) sodat die ruimte van die praxis wat deur die teks geskied ook die teks self as objek impliseer (RC pp. 61). Daarmee is die teks nie "an-soi" nie, maar eerder "an-soi" : "pour-soi", d.w.s. dit is beide subjek sowel as objek van die werking daarvan. Daarom kan die eksposisie van die teks ook 'n wyse van analise daarvan wees. Die analise lê in die eksposisie en is daarmee gevuur. Omgekeerd vind deur die analise weer eens 'n eksposisie plaas. Dit is danksy die werking van die teks dat Marx se werk sigself by Althusser tot objek kan hê en Althusser 'n analise van sy werk kan maak. Dit gaan by Althusser se analise van Marx om die eksposisie van die werk soos dit aan Althusser verskyn.

Wanneer Althusser bepaal dat Marx wel met 'n oorspronklike problematiek werk en die denkers van sy dag op 'n revolutionêre wyse gelees het, wil hy Marx se 'teorie' ekspliseer. Dit beteken dat hy "Capital" na die uniekheid daarvan wil lees. Hiervoor gaan hy eers die onderskeid van Marx se denke met die Marxisme uitlig ten einde Marx se werk van die ideologisering daarvan deur die marxistiese interpretasie daarvan te bevry en na die ware werkende gestalte daarvan te lees. In die volgende hoofstuk word gekyk na die onderskeid wat Althusser tussen Marx en die Marxisme tref.

---

## HOOFSTUK IV

## TEKSANALISE EN DENKSTRUKTUURWENTELING

## ALTHUSSER SE DEURBRAAK DEUR DIE IDEOLOGIE AS DIE VERSKYNING EN WERKING VAN MARX SE WETENSKAPLIKE DENKRUIMTE

## INLEIDING

Die historiese feit van die disjunksie van Marx se denke met die ideologie van sy dag, verskyn in die hedendaagse interpretasiekonjunktuur van die werk van Marx by Althusser in die sigbaarwording van die dislokasie tussen Marx se denke en die Marxisme. Dit is die gebeure van die sigbaarwording van die teoretiese feit van Marx se revolusionêre denke. Hierdie gebeure behels by Althusser self 'n revolusionering van sy eie denke. Dit beteken dat hy in diskontinuïteit met die marxistiese interpretasies Marx se werk gaan lees. Hy gaan Marx op 'n oorspronklike wyse lees.

Om Marx te kan lees, het Althusser die opgawe om die diskontinuïteit van Marx se denke met die interpretasies van die Marxisme, teoreties toe te lig. Die verheldering van die onderskeid tussen Marx en die Marxisme word gedoen op die wyse waarop Marx gedink het: "I pointed out that the way Marx thought of himself might emerge from the judgments in which he weighs the merits and the faults of his predecessors." (RC pp. 143). Althusser gaan op sy beurt die teoretiese inadekwasië van die Marxiste se lees van Marx opdiep en uitwys, om in konjunksie hiermee Marx se werk in die oorspronklikheid daarvan te laat verskyn, ten einde dit na die konsep daarvan te kan lees en dink. Die teoretiese arbeid van Althusser geskied hierby met die



onderskeid van Marx met die Marxisme voor oë. Dit is met dié onderskeid dat Althusser se eie denke gedinamiseer is. Hy dink self in diskontinuiteit met die denke van sy dag.

Met sy deurbraak deur die ideologie van die Marxisme, sien Althusser deur die wyse waarop die Marxiste Marx lees. Hy sien dat hulle by hulle lees en interpretasie van Marx nog met die Hegeliaanse problematiek waarmee Marx gebreek het, werk. Hulle werk berus nl. op die aanvaarding van Feuerbach se inversie van Hegel, waarvolgens die bewegings van die rede by Hegel as abstrak geïdentifiseer is, sy dialektiek losgemaak is van die inhoud wat hy daaraan gee en toegepas word op die materiële werklikheid. Hierby word die konkretisering deur Marx van die kern van Hegel se denke gelees as synde dieselfde operasie as die van Feuerbach. Die Marxiste lees Marx se denke dan as kontinu met die van Feuerbach en daarmee implesiet as kontinu met die van Hegel. Hiermee lees hulle Marx, as sulks, verkeerd, omdat die belangrike gebeure van die omwenteling van die denke verlore gaan. Dit beteken dat die onderskeid van Marx se denke, wat die dinamiserende faset van sy denke is, by hulle verlore gaan. Hulle het nie 'n oog vir die struktuur van Marx se denke nie, maar werk met die ideologie waarmee Marx gebreek het. Dit behels dat hulle werk met die gedagte van 'n denktotaliteit by Marx. Dit beteken dat hulle 'n denkkontinuiteit van Marx met die ideologie, sowel as 'n kontinuïteit in Marx se werk self, lees. Hierdie vertrekpunt van 'n denkkontinuiteit by die lees van Marx is in sigself Hegeliaans en het teoreties spesifieke konsekwensies by die interpretasie van Marx. Van die konsekwensies is dat hulle met die verkeerde tydskonsepsie by die lees van Marx werk. Hiermee werk hulle met die verkeerde relasie tussen die tyd en die denke en die verkeerde verhouding tussen die denke en die gegewe werklikheid. By die lees van die teks is daar ook teoreties spesifieke gevolge van hulle lees van 'n denkkontinuiteit tussen Marx en die ideo-

logie van Hegel, Feuerbach en die politieke ekonomie. Met hulle veronderstelling van 'n kontinuïteit (identiteit) tussen die denke en die konkrete, werk hulle met die moontlikheid van absolute kennis en lees hulle die teks as 'n ontwikkelde gegewe liggaam van kennis. Die teks word beskou as 'n spieël vir kennis. Hiermee word die dialektiek van die teks verstar. Hulle sien nie dat Marx die diskontinuïteit van sy denke in 'n dislokasie in sy teks vergestalt nie. D.w.s. sy epistemologiese breuk van sy 'teorie' met die konkrete werklikheid gaan verlore. Daarom lees hulle Marx se geskrewe teks as identies met dit wat hy wil uitdruk. Dit behels die ideologisering van Marx.

Met hulle identiese lesing van Marx lees die Marxiste Marx se dialektiese en historiese materialisme verkeerd. Hulle lees sy dialektiek as betrokke op die materiële werklikheid en die menslike rede, en lees hiermee Marx as 'n historis of 'n antropoloog. By e.g. sou die tyd (geskiedenis) die konkrete gebeure wees wat die menslike rede bepaal en by lg. is die menslike rede, soos vergestalt in sy arbeid, bepalend vir die historiese gebeure. Eg. gaan om die dialektiese materialisme soos die Marxiste dit lees en lg. om die marxistiese interpretasie van die historiese materialisme. In beide interpretasies is daar 'n geskiedfilosofiese veronderstelling. Althusser betrek beide interpretasies op die sinchroniese en diachroniese benaderinge by die lees van Marx en rig hom teen die ideologiese opvatting oor die moontlikheid van die ontwikkeling van kennis deur die verloop van die tyd heen. Althusser wil aantoon dat dit nie by Marx om die ontwikkeling van kennis, in konjunksie met die verloop van die geskiedenis, gaan nie, maar om die struktuur van die denke (dialektiese materialisme) soos uitgedruk in die gebeure van die kenne (historiese materialisme) – in diskontinuïteit met die orde van die gegewe werklikheid. Dit gaan om die dialektiek van Marx se denke self. Hierby konsentreer Althusser op die werking van die teks soos deur Marx se metodologie uitgedruk.



Die onderskeid van Althusser se denke met die Marxisme is die gebeure van Althusser se deurbraak deur die ideologie. Die deurbraak is die effek van die revolusionering van Althusser se denke by die lees van Marx. Waar die Marxiste dan die dinamiek van Marx se teks deur hulle identiese lesing daarvan, afsluit, breek Althusser die teks van Marx oop op die produktiwiteit daarvan. Sy deurbraak is in feite die gebeure van die opduiking van die objek waarom dit by Marx gaan. Dit gebeur waar die meganisme van die teks aan Althusser verskyn. D.w.s. die produktiwiteit van die denke kom met Althusser tot ophaling. Waar dit deur die identiese lesing van die Marxiste afgesluit was, het hulle Marx se problematiek versterk. Althusser se deurbraak deur die ideologie is hierom die gebeure van die oopbreking van die geslote problematiek van Marx en die gestaltegewing aan die produktiwiteit van die denke. Hierdie gebeure is die uitwerking van die omwenteling van die denkstruktuur. Met die omwenteling word Althusser dan as revolusionêre denker gebore. Sy denke is in konjunksie met die beweging van die struktuur van Marx se denke in beweging gebring en geskei van die statiese problematiek van die ideologie. Althusser wil die onderskeid verskerp deur dit teoreties te identifiseer en te elaboreer, ten einde Marx se denkruimte na die oorspronklike revolusionêre aard daarvan oop te stel en te vrywaar van die ideologie.

# 1. DENKSTRUUKTUUROMWENTELING AS DIE INTERVENSIE IN DIE TOTALITEITSDENKE VAN DIE MARXISME

Met sy lees van "Capital" verskyn Althusser as die mutasie van die marxistiese interpretasies van vandag. Hy het nl. by die lees van "Capital" die revolusionêre ervaring van iets oorspronklike. Hierdie ervaring is die gebeure van die revolusionering van Althusser se denke. Die revolusionering van sy denke is die gebeure van transformasie van

sy denke en dit behels in die perspektief van die denkstruktuur, soos dit vandag lê, 'n epistemologiese verskuiwing tussen Althusser en die Marxiste. Die signifikaasie van die epistemologiese verskuiwing lê daarin dat Althusser anders gaan dink as die denkers van sy dag. Met die transformasie van sy denke is Althusser met 'n bepaalde visie begiftig. Met sy ervaring van iets oorspronklik, sien hy wat die Marxiste nie sien nie. Hy sien die ruimte van Marx se spreke. Dit is deur die ervaring van die ruimte van Marx se spreke dat Althusser as die mutasie van die Marxisme verskyn. Die ruimte van Marx se spreke verskyn vir Althusser as die leemte in die eksplisiete diskoers van "Capital". Met die leemte voor oë – met sy revolusionêre ervaring – word Althusser aangespoor om Marx te lêes. Hy gaan nl. kyk na dit wat Marx wil sê, gestel teenoor dit wat die eksplisiete teks sê. Daar het met sy revolusionêre ervaring by die lees van Marx 'n dislokasie tussen die eksplisiete teks van Marx en dit wat hy by Marx ervaar, aan Althusser verskyn (RC pp. 21). Hierdeur sien hy 'n dislokasie tussen die Marxiste se lees van Marx wat geskoei is op die letter van die woord van Marx (RC pp. 21) en dit wat Marx wil sê. Deurdat hy anders gaan dink het, het Marx prakties in sy teoretiese arbeid die onderskeid tussen homself en sy voorgangers geproduseer (RC pp. 120). Die produksie steun op die konsepte wat hy aan sy voorgangers, waarmee hy in sy denke breek, ontleen het. Danksy die skeur tussen homself en die denkers van sy dag, was die konsepte wat hy geleen het inadekwaat tot die uitdrukking van die konsep waarom dit by hom gaan. In die opsig het hy 'n effek van dislokasie "between the semantic field of origin from which he borrowed his concepts, and the real field of conceptual object to which they were applied" (RC pp. 121) in sy werk geïntroduseer. Althusser stel dan dat "This dislocation, which can only be revealed and reduced by a critical reading, is objectively part of Marx's discourse." (RC pp. 121). Hiermee het Marx dan ook die moontlikheidsvoorwaarde vir die misinterpretasie van sy



werk geskep, omdat, al is die konsep van sy denke in sy werk teenwoordig, is dit óf slegs prakties teenwoordig, óf deels, in geleende terme gedink, teenwoordig. Hy het dus nie die verskil tussen homself en sy voorgangers eksplesiet geformuleer nie, maar slegs prakties aangewys deur sy metodologie en die gebruik wat hy van die konsepte wat hy aan sy voorgangers ontleen het, gaan maak het. Althusser is met sy revolusionêre ervaring met die voorkennis van dit wat Marx wil sê, begiftig. Daarop het hy die teoretiese opgawe om wat Marx wil sê te bepaal en te ekspliseer. Althusser het sy ervaring van die dislokasie tussen die marxistiese interpretasies van Marx en dit wat Marx wil sê, terugherlei na Marx se revolusionêre ervaring by die lees van die ideoloë van sy dag. Hierdie ervaring het die gestalte van 'n skeur tussen Marx se denke en die denke van sy dag aangeneem. Die skeur is die effek van Marx se ervaring waardeur sy denke gerevolusioneer is. Hy het anders gaan dink. Met die transformasie van Althusser se denke, is hy self van die denkwyse van sy dag onderskei. Met die navolg van die spoor van sy ervaring, wat die spoor van die gebeure met Marx is, het hy Marx as revolusionêre denker uitgediep uit die heersende mening i.v.m. sy werk. Hierdeur kan hy die marxistiese inadekwasie by die lees van Marx identifiseer as die blindheid vir die skeur wat Marx gemaak het. Dit is die skeur met die ideologie van sy dag sowel as met sy eie vroeëre denke. Met dié blindheid is die Marxiste ook blind vir die teoretiese skeur wat daar tussen die Jong en die Later Marx is. Althusser identifiseer die skeur en maak hiermee 'n teoretiese intervensie in die interpretasiekader van die Marxisme. Die Marxisme is geskoei op die lees van 'n denkkontinuiteit tussen die Jong en die Later Marx.

Met die lees van 'n denkkontinuiteit tussen die Jong en die Later Marx, gaan die Marxiste van 'n "resolute acceptance of the whole of Marx" uit: "Marx is declared to be a whole." (FM pp. 55). In hierdie benadering van die werk van Marx

as 'n denktotaliteit, sien Althusser bepaalde Hegeliaanse interpretasieprinsipes. Die prinsipes dien vir hom as 'n aanduiding daarvan dat die Marxiste met 'n ideologiese bril werk en daarom nie 'n oog het vir die prinsipes van interpretasie wat Marx in sy werk self neergelê het nie. Soos gestel werk Althusser in teenstelling tot die Hegeliaanse gedagte van totaliteit eerder met die gedagte van 'n denkgeheel by Marx. Die konsep "geheel" is die uitdrukking van die bepaalde kompleksiteit van Marx se denke, gestel teenoor die Hegeliaanse spirituele totaliteit wat ekspressief is van 'n spesifieke eenheid. Hierdie eenheid is die van die uitdrukking van die globale eenheidsbeweging van die absolute rede in die realisering van sigself in alle kennis. Omdat die rede dan as die essensie van alle verskyningsvorme daarvan geld, funksioneer die vorme as die totaliteit van die rede en is as sulks identies met mekaar. Die dele van die totaliteit is gelyke dele. Dit is wat Althusser die "Hegelian type of co-existence of presence" (RC pp. 97) noem. Die "co-existence of presence" dui op die gelykheid van die fasette van 'n bepaalde uitdrukking van die globale eenheidsbeweging van die rede in die realisering van sigself. Hierdie gedagte staan in teenoorstelling met Marx se denke waar dit om 'n denkgeheel gaan, waarvan die dele onderskeie van mekaar is. Die dele is nie net t.o.v. mekaar anderssoortig nie, vgl. wetenskap-ideologie, maar het ook onderskeie uitdrukkingswerkings en is in die differensieël spesifieke effektiwiteite daarvan die verbeelding van onderskeie tye in die denke self. Die gedagte "denkgeheel" by Althusser, staan dan in sterk onderskeid tot die totaliteitsdenke van die Marxiste en slaan op die onderskeie ongelyke dele in Marx se denke. Dit is die dele wat in die ongelykheid daarvan die struktuur van Marx se denke konstitueer en waardeur Marx se denke self effektief is. Dit gaan by die Hegeliaanse totaliteit om die gelyktydigheid van die gelyke dele daarvan. Die Hegeliaanse konsep van totaliteit is dan die uitdrukking van 'n spesifieke tydsopvatting. Dit



gaan om die eenheid van die tyd wat volgens 'n globale univorme kontinuïteit verloop met die beweging van die rede. Waar die Marxiste uitgaan van die aanvaarding van die totaliteit van Marx se werk as die totaliteit van die uitdrukking van sy denke wat dan slegs na die totaliteit daarvan, in geheel gesien, verstaanbaar is, transformeer hulle die "Marxist totality into a variant of the Hegelian totality" (RC pp. 137). Hiermee gaan die skeur tussen Marx se denke en die ideologie, en hiermee die skeur met sy eie vroeëre denke en die effektiwiteit van die onderskeid as die struktuur van Marx se denke, vir die Marxiste verlore. Met die blindheid vir die skeur sien hulle nie die oorspronklikheid van "Capital" in nie, en gaan dit lees as-óf die summum van Marx se denke wat al in sy vroeëre denke teenwoordig is en tot "Capital" ontwikkel het as die waarheid van die Jong Marx, óf hulle gaan "Capital" in die "future 'anterior'" (FM pp. 54) lees, deur die Later Marx op die Jong Marx te projekteer om hierdeur, in die lig van die denke van die Jong Marx, aan "Capital" sin te gee. In beide die interpretasievorme speel een spesifieke veronderstelling deur. Dit is die Hegeliaanse voorveronderstelling van die kontinuïteit van die tyd, d.w.s. dat die tyd 'n homogene (RC pp. 94) globale beweging is wat die eenheidsbeweging van die rede vergestalt en as 'n kontinuüm in elke hede gelyktydig met sigself is. Danksy die gelyktydigheid van die tyd met sigself, is die tyd identies met die uitdrukkinge daarvan en is die uitdrukkinge absoluut kenbaar omdat dit absoluut gegee is. Die uitdrukkinge daarvan is die totaliteit van die tyd in die hede daarvan. Hiermee is die hede, as die absolute uitdrukking van die homogeniteit van die tyd "the absolute horizon of all knowing, since all knowing can never be anything but the existence in knowing of the internal principle of the whole" (RC pp. 95). Die "internal principle of the whole" is dan die prinsipe van die homogene kontinuïteit van die tyd en daarmee die rede, wat die Marxiste gebruik as die interpretasieprinsipe by die lees van Marx.

Die gedagte van kontinuïteit by die Marxiste se lees van Marx val dus vir Althusser saam met die Hegeliaanse konsep "totaliteit". Spesifiek gestel behels die tydsopvatting wat hier deurspeel dat die beweging van die tyd beskou word as 'n totaliserende beweging,\* die uitdrukkingsvorme van die tyd op 'n bepaalde tydstip, as die uitdrukking van die tydstip, totale dele van die tydstip. Hulle is as totale dele gelyke dele en as sulks die uitdrukking van die totaliteit van die tyd. Hiermee is die hede die identiteit van die geskiedenis met sigself, en hiermee gelyk daarmee. Dit geld as die totaliteit van die uitdrukking daarvan. Gegee die identiteit van die tyd met sigself in die bepaling van die uitdrukkinge daarvan, d.w.s., gegee die tydshorison van 'n bepaalde tydstip, kan daar dan slegs binne die tydstip binne bepaalde grense geken word. Omdat die hede die totaliteit van die uitdrukking van die tyd is en as sulks met sigself identies is, is dit affirmatief - d.w.s. die kennis daarin is ten volle deursigtig en kenbaar en waar. Dit kan, m.b.t. die konsep totaliteit wat daarin meespeel, nie 'n wetenskap van sigself wees nie (Althusser: RC pp. 122). Die hede is as die totaliteit van die tyd slegs bevestigend en nie tot selfkritiek in staat nie. "We find thinkers who have merely thought within the limits of their present, unable to run ahead of their times." (RC pp. 123). Volgens die tydskonsepsie van die tyd as 'n totaliserende beweging, is kennis as die

---

\* 'n Veronderstelling wat hier saamloop is dat die geskiedenis ekspressief is. D.w.s. die geskiedenis het 'n bepaalde uitdrukkingswerking. Die uitdrukkinge van die geskiedenis val saam met die verloop daarvan en kan dit nie vooruitgaan nie. Die uitdrukkinge daarvan is identies daarmee en speel as sulks 'n positiewe beamende rol. M.a.w.: die geskiedenis is sy eie regverdiging. 'n Soort van theodicee - die regverdiging van God/Rede in en deur die geskiedenis van en deur homself. D.w.s. dat die hede affirmatief is: die uitdrukkinge van die tyd is ten volle in die hede daarvan deursigtig as die totaliteit van die tyd, soos dit sigself daarin uitdruk. Enige kritiek op die hede, kan slegs vanuit 'n toekomstige punt - wanneer die punt bereik word, gemaak word, omdat die tydstip ook die perk aan die rede stel.



uitdrukking van die tyd die selfbewussyn van die tyd op 'n bepaalde tydstip.' Daarom is alle kennis in die hede as die absolute horison daarvan, subjektief. Dit is self as beperk deur die grense van die hede die effek van die totaliserende beweging van die tyd.

Met die beskouing van die tyd as die totaliserende beweging van die geskiedenis in die uitdrukkings daarvan, is daar twee metodologieë by die lees van 'n teks moontlik. Daar is retrospeksie (RC pp. 122) óf diachronie en sinchronie. Beide dié metodologieë is geskoei op die opvatting van die tyd as 'n kontinue homogene globale beweging. Met sy insig in dit wat die lees van 'n denkkontinuiteit by Marx deur die Marxiste behels, gaan Althusser sy intervensie eerstens rig op die tydsopvatting wat in die metodologieë van die Marxiste deurspeel. Volgens die tydsopvatting van die Marxiste kon hy aantoon dat, sý hulle antropoloë of historici, hulle voorveronderstellinge by die lees van Marx dieselfde is. Hiermee ondersoek Althusser die tradisionele metodologieë van diachronie en sinchronie. Ten einde die metodologieë onderskeidelik te ondersoek, onderskei Althusser eerstens tussen die antropologiese lesing en tweedens die histories-teoretiese lesing van Marx deur die Marxiste. Met die humanisering van Marx aanvaar die Marxiste Marx se werk as 'n totaliteit en beskou die werk van die Jong Marx as die essensie van Marx se latere denke. Hiermee beskou hulle "Capital" as die elaborasie van die Jong Marx se denke. "Capital" word dan in die lig van die Jong Marx se denke gelees en interpreteer, met die veronderstelling dat "Capital" slegs vanuit die perspektief van die geskrifte van die Jong Marx begrypbaar is. Die algemene humane fondasie wat Marx in sy vroeëre werke neergelê het, geld as die fondasie vir die verstaan van "Capital" (FM pp. 52). Tweedens word Marx deur die Marxiste as 'n geskiedenis-teoris gelees wanneer hulle "Capital" as die summum van sy denke beskou.

Hiermee word Marx se werke retrospektief vanuit die perspektief van "Capital" gelees. Hulle beskou "Capital" as 'n afgeronde en voltooide liggaam van kennis en as sulks ten volle selfreflektief. By eg., antropologiese benadering van Marx se werke, lees hulle "Capital" in die "future 'anterior'" deur in die lig van die denke van die Jong Marx aan "Capital" sin te gee. By lg., geskiedteoretiese benadering, word "Capital" as die waarheid van die denke van die Jong Marx gelees. Die geskiedteoretici aanvaar die Later Marx as die ware Marx en die antropoloë aanvaar die Jong Marx as die volwasse Marx.

In beide die benaderings identifiseer Althusser die bepaalde tydsopvatting waarvolgens die oorspronklikheid van "Capital" ongesiens verbygaan.\* Hiervoor kyk hy eerstens na die benadering daarvan deur onderskeidelik die antropoloë en geskiedteoretici. Met die beskouing van die werk van die Jong Marx as die essensie van "Capital", neem die antropologiese interpretasie van Marx die ontwikkeling na "Capital" in ag by die studie daarvan. Hiervolgens kan "Capital" nie los van die beginpunt van Marx se denke reg begryp word nie. "Capital" ontvang sin vanuit die perspektief van die Jong Marx se denkarbeid. Deur die benadering word "Capital" in die perspektief van die ontwikkeling van Marx se denke gelees en verstaan. Die veronderstelling is dat dit nie apart van die ontwikkeling daarvan verstaan kan word nie. Dit is die tradisionele diachroniese benadering. Die diachroniese wyse van ondersoek werk met die opvatting van historiese tyd as kontinu, homogeen en gelyktydig met die ontwikkelingspunt (hede) waarvan dit die konstituent is (RC pp. 96). Diachronie is die opeenvolging of ontwikkeling van die onderskeie redes in 'n tyds-kontinuum. Hiervolgens is elke hede afgespikkel op die maat van die tyd en as sulks met sigself gelyktydig. Die

---

\* Volgens Althusser is "Capital" Marx.



diachroniese wyse van ondersoek kyk na die ontwikkeling van die teenwoordige en begryp dit vanuit die perspektief van die opeenvolging van die onderskeie hede in die tydskontinuum. Die punt van ondersoek is hiervolgens die ontwikkelingspunt van die geskiedenis wat slegs vanuit die verloop van die geskiedenis begrypbaar is. Die sin van die punt word dan verkry uit die ontwikkeling daarvan. Die diachroniese benadering by Marx soek dan na die ontwikkeling van sy konsepte. Hiervolgens word "Capital" beskou as die ontwikkelingspunt van die teoretiese elaborasie van sy vroeëre konsepte. Marx se antropologiese konsepte bied volgens die humanistiese interpretasie van Marx, die verklaring van die sin van "Capital". Dit is die essensie daarvan. Dit is in die opsig dat "Capital" beskou word as slegs in die lig van Marx se vroeëre werke begrypbaar.

Met die beskouing van "Capital" as die summum van Marx se denke, word Marx se werke vanuit die perspektief van "Capital" gelees. "Capital" funksioneer as die waarheid van die denke van die Jong Marx en kan as sulks as die totaliteit, die volle refleksie van Marx se denke, begryp word. Volgens die benadering kan "Capital" los van die beginpunt van Marx se denke begryp word en is die beginpunt in die lig van "Capital" self verhelder. Dit is die tradisionele sinchroniese metode. Die sinchroniese wyse van ondersoek beskou die hede as die bestaan van die ware struktuur daarvan. Dit beteken: "The synchronic is contemporaneity itself, the co-presence of the essence with its determinations" (RC pp. 96). Sinchronie is die teenwoordigheid van die ontwikkelingsmomente in die hede self. Volgens die sinchroniese benaderingswyse is die hede dan in sigself verstaanbaar, sonder enige vereiste van verwysing na die ontwikkeling of die ontstaan van die ontwikkelingspunt, aangesien die determinasies daarvan as die essensie daarvan daarin teenwoordig is. Aangesien die ontwikkelingspunt deur die determinasies as die ontwikkelingsmomente daarvan gekonstitueer is, is die hede as sulks

deursigtig en dus ten volle in sigself verstaanbaar. Dit is dus nie nodig om te verwys na die ontwikkeling en daarmee die voorafgaande tydstippe nie, aangesien die momente in die hede as die ontwikkeling daarvan in essensie teenwoordig is. Die sinchroniese benadering van Marx soek dus nie na die ontwikkeling van sy konsepte nie. "Capital" is vir die geskiedteoretici ten volle deursigtig en hulle gaan die finale sin van sy werk begryp sonder om noodwendig die ontwikkeling van sy denke diachronies na te loop. Marx se werk hoef dan nie met verwysing na die Jong Marx gelees te word nie, aangesien "Capital" homogeen is met die ontwikkeling daarvan. Die werk is dan vir die sinchroniese studie ten volle begryplik omdat dit as 'n afgeronde liggaam van kennis ten volle selfreflektief en dus ten volle deursigtig is. Die sin van "Capital" val dus by die sinchroniese studie van Marx, daarmee saam.

In hierdie benaderingswyses van sinchronie en diachronie sien Althusser die essensiële karakteristieke van die Hegeliaanse historiese tyd deurspeel. Die teenwoordigheid van die karakteristieke maak dit vir Althusser moontlik om te identifiseer dat, al verskil die benaderinge skynbaar in metodiek, die basiese veronderstelling waarmee daar gewerk word, dieselfde is. Hierdie veronderstelling is Hegeliaans en daarom ideologies. Dit is die veronderstelling wat werk met die ideologiese tydskonsepsie van die homogene kontinue tyd wat in spesifieke aan sigself gelyktydige hedes verdeel kan word. Dat die historiese tyd by Hegel vergestalt word deur die beweging van die een, daaraan onderliggende prinsipe, nl. die absolute rede, beteken dat die tyd 'n bepaalde eenvormigheid het. Dit het die homogene kontinuïteit wat die kontinue homogene beweging is van die rede, via die veruiterlikinge van sigself, en waardeur geskiedenis geskep word. Hierdie homogene kontinuïteit word by die diachroniese wyse van ondersoek voorveronderstel. Vir die wyse van ondersoek is die feit van ontwikkeling wat met die kontinuïteit veronderstel word, van



deurslaggewende belang. Met die kontinuïteit van die tyd word die gedagte van ontwikkeling gegee, d.w.s. dat die kennis met die kontinuïteit van die tyd ontwikkel. Daar is dus die gedagte van homogeniteit wat in die kennis weerspieël word en waarvolgens die kennis kan groei. Dit gaan by die sinchroniese wyse van ondersoek ook om tydelike kontinuïteit. Althusser praat van die tydelike kontinuïteit "in which the 'events' to which 'history' in the strict sense can be reduced" (RC pp. 96). Hierdie "events" is by Hegel die gebeure van die beweging van die rede. As isoleerbare "events" is die gebeure as sulks die bestaan van die struktuur van die determinasie daarvan. Dit weerspieël die totaliteit van die tyd. D.w.s., soos Althusser dit stel: "the present is the very existence of the essential structure" (RC pp. 96). Hiermee is dit moontlik om in die bepaalde geïsoleerde gebeure die essensie daarvan te lees. D.w.s. die "structure of historical existence" (RC pp. 94) daarvan is sodanig dat dit as 'n spesifieke gegewe deursigtig is. Dit is deursigtig vir dit wat daarby betekenisvol is, nl. die motivering en determinasie daarvan wat die gebeure as sulks konstitueer en daarom daarby betekenisvol is. By Hegel is die "event" in totaliteit gesien die blote uitdrukking van die rede wat die konstituent daarvan is. Hiermee is al die dele van die totaliteit gelyke dele omdat dit representatief is van die een daaraan onderliggende homogene prinsipe en is dit begrypplik suiwer met verwysing na die prinsipe wat dan ook as die verklaringsprinsipe vir die begrip van die tydelike fenomeen dien, nl. die rede van die geskiedenis as die geskiedenis van die ontwikkeling van die denke. Die sinchroniese wyse van ondersoek werk met die veronderstelling dat die hede, as 'n tydelike gegewe ("event"), as die totale uitdrukking van dit wat daarby betekenisvol is, geld. Dit is as sulks heeltemal in sigself leesbaar en begrypbaar.

Met die tydsveronderstelling werk die Marxiste dan met die "sentrale gedagte van Hegel" (RC pp. 94) van periodisering, of, "the category of the historical present" (RC pp. 94). Dit behels die gedagte van die gelyktydigheid van die tyd met die uitdrukkings daarvan en daarom van 'n absolute ooreenstemming tussen die kenne van 'n spesifieke tydperk en die hede (tyd) daarvan, of, die denke en die geskiedenis.

Dat die hede gesien word as die produk of die uitdrukking van die tyd, behels dat die kenne van die tydperk ook die bestaan van die interne prinsipe, nl. die tyd daarvan, weerspieël. "The present constitutes the absolute horizon of all knowing, since all knowing can never be anything but the existence in knowing of the internal principle of the whole." (RC pp. 98). Die kategorie van die hede, óf die kategorie van die "'contemporaneity' of the 'historical present'" (RC pp. 122) is 'n kategorie "that defines historically and defines as historical the conditions for all knowledge concerning a historical object" (RC pp. 122). Daar speel 'n spesifieke epistemologiese oortuiging in die tydsopvatting van die Marxiste saam. Dit is die opvatting wat by Hegel die gestalte van die spekulatiewe genese en ontwikkeling van die konsep het. Hierdie ontwikkeling van die konsep is die beweging van die veruiterliking van die rede waardeur die tyd vergeestalt word. By die Marxiste het dit die gestalte van die vermening van die denke en die tyd, óf die teorie van die geskiedenis met empiriese tydelikheid. Waar by Hegel se idealisme die rede en die tyd saamval, lees die Marxiste Marx se inversie van Hegel asof dit nog met dieselfde basiese metode van Hegel werk. Marx gaan slegs Hegel se metode op die konkrete werklikheid toepas. Dit behels dat by Marx die tyd nie as die idealisties spekulatiewe genese van die konsep gelees word nie, maar as die materialistiese genese van die konsep. D.w.s., volgens die Marxiste val die konsep en die tyd ook by Marx saam, maar dit



het by hom die eenheid van die empiriese (gestel teenoor spekulatief idealistiese) tydelikheid en die rede. By Marx sou die geskiedenis die rede bepaal in die sin dat die denke na die groei daarvan aangewys is op die verloop van tyd en daarom 'n weerspieëling is van die homogene kontinuïteit van die empiriese geskiedenis. Dit sou dan by Marx gaan om die denke van die materiële, gestel teenoor die ideële, geskiedenis. Daarom is die konsep, of die teorie as teorie deur die Marxiste gelees as onderworpe aan die konkrete determinasie van die historiese tyd (verwys RC pp. 105). Dit is dus onderworpe aan dit wat die konsep of teorie van Marx tot objek sou hê, nl. die historiese tyd. D.w.s. dat die tyd (konkrete beweging) die konsep bied en sodoende die denke, asook die denke daaroor, bepaal. Die konsep is daarom met die tyd gegee en die tyd val dus daarmee saam as die essensiële struktuur van die denke daaroor. Hierdie epistemologie het by die Marxiste die gevolg dat hulle met 'n vermenging van die denke en die konkrete realiteit in hulle teorie werk (RC pp. 105). Dit behels dat die Marxiste die historiese materialisme van Marx lees as die dialektiek van die konkrete geskiedenis van die menslike arbeid. Hulle lees m.a.w. Marx se denke asof dit by hom gaan om die nadenke oor die fenomenale werklikheid en dat hy daarom 'n materialistiese, in die sin van empiriese, basis aan sy denke het. Hiermee is die denke in essensie materialisties en dit is, deur die konkrete werklikheid bepaal. Die Marxiste lees nie die "pose" (ESC pp. 192) wat Marx tussen die konkrete werklikheid en die denke gesensiteer het nie. Dat hulle nie die epistemologiese breuk lees nie, is die effek daarvan dat hulle nie die epistemologiese skeur in Marx se denke identifiseer nie. Die skeur gaan juis verlore omdat hulle uitgaan van die Hegeliaanse veronderstelling van die kontinuïteit en homogene ontwikkeling van die denke wat met die beweging van die tyd geskied. Dit behels dat die Marxiste Marx se dialektiese materialisme as die gebeure van die geskiedenis danksy die eie dialektiek daar-

van lees. Hiervolgens is die materie aan die basis van alle beweging of verandering wat daar in die denke plaasvind. En dit impliseer dat Marx die denke as effek van die konkrete geskiedenis deur die eie volisie daarvan, danksy die dialektiek van die ontwikkeling van die geskiedenis, lees. Van hier uit sou die materialistiese determinasie van die denke spruit.

Marx se skeur met die ideologie van sy dag wys egter juis prakties op die diskontinuï-tyd van die denke in die 'ontwikkeling' daarvan. Dit gaan by die gebeure van die irrupsie van Marx se denke om die skeur met die ideologiese gedagte van ontwikkeling van die denke, asook met die beskouing van die ontwikkeling as homogeen met die verloop van die empiriese tyd. Die epistemologiese skeur by Marx is die aanduiding daarvan dat daar by hom nie sprake van ontwikkeling van die denke, wat saamval met die kontinue en homogene tyd, is nie. Die kern by Marx se denke is nie die kontinuïteit of die ontwikkeling daarvan nie, maar die kreatiewe diskontinuïteit by die werking van die denke. Hierdie kreatiewe diskontinuïteit waardeur Marx se teoretiese praxis werk, wys dan op die denkkegeheel waar daar nie sprake van 'n totaliteit of ontwikkeling is nie. Die struktuur van historiese bestaan van die totaliteit is sodanig dat al die dele daarvan altyd dieselfde tyd deel en daarom gelyktydig met mekaar is (RC pp. 94). Om die onderskeid tussen die geheel en die totaliteit te illustreer, kan Althusser se intellektuele eksperiment, die "'essential section'" (RC pp. 94), gebruik word. Die "'essential section'" is 'n onderneming waardeur 'n vertikale breuk (RC pp. 94) op enige tydstip in die totaliteit van die historiese tyd gemaak word. Die breuk ontbloot die verhouding van die dele van die totaliteit met mekaar. Dit is nl. 'n breuk tussen gelyke dele wat in die verdeling verskyn as onderskeidelik totale dele van die geheel wat dan daardeur uitgedruk word. Met die "'essential section'" vind daar dus 'n breuk in die totali-



teit plaas, waardeur die dele daarvan as ongelyke dele verskyn waarvan elke deel die essensie van die totaliteit weerspieël. Marx se skeur met die ideologie van sy dag wys op die geheel van die denke wat met die skeur verskyn as bestaande uit ongelyke dele. Sy skeur is nie 'n "'essential section'" in 'n homogene totaliteit nie, maar dit is 'n skeur in 'n globale struktuur wat die karakteristiek van ongelyke teengestelde dele het. Die geheel wat met Marx se skeur verskyn is die denkgeheel van ongelyke dele wat in 'n kreatiewe diskontinuïteit tot mekaar staan. Die geheel is nie die totaliteit van onderskeie periodiseerbare "contemporaneous" hedes wat danksy die basiese uitdrukking en gelyke verloop van die tyd, aan mekaar gelyk is as die totale dele van die homogene historiese tyd nie. Die denkgeheel is nie die vergestaltung van die totaliteit van die tyd wat daarin tot uitdrukking kom en waarvan dit die produk is nie. Danksy die bepaalde struktuur van die denke het die denkgeheel 'n eie spesifieke dinamiek wat met die kreatiewe diskontinuïteit in die werking daarvan geïntegreer en gegee is. Dit is nie aangewys op die empiriese kontinue en homogene ekspressiwiteit van die tyd vir die werking daarvan nie. Die denke het by Marx 'n eie ritme en werking wat onderskeie is van die werking van die empiriese tyd "that defines historically and defines as historical the conditions for all knowledge" (RC pp. 122).

By die Marxiste gaan dit dan om die totaliteit van die denke soos dit met die konkrete geskiedenis bepaal en gegee is en as sulks uitdrukking vind. Marx breek met die denke van die empiriese tydelikheid. Dit gaan by hom om die denkstruktuur soos dit in die eie tydelikheid daarvan met die denkstruktuuromwenteling na vore stoot. Dit behels dat die denke niks met die konkrete tydelike gebeure te doen het nie. Dit gaan spesifiek om die teoretiese praxis soos wat dit in die teksgebeure vergestalt is. Hiermee is gesê dat die denke onderskeie is van die

konkrete werklikheid as die konkrete gebeure van die empiriese tyd. Die denkkeheel werk, na die dialektiek van die struktuur daarvan, na 'n eie tydelikheid. Die temporaliteit van die struktuur is integraal verbind met die struktuur daarvan self. Hierin lê die dialektiek van Marx se denke. Dit is nie letterlik 'n materialistiese dialektiek nie.

Met die Marxiste se lees van 'n denkkontinuiteit tussen die Jong en die Later Marx, lees hulle in kontinuïteit met die ideologie van Marx se dag. Die Hegeliaanse prinsipies wat hierin meespeel is dan die van die kontinuïteit van die denke waardeur die denke ontwikkel en die tyd asook die totaliteit van die denke, vergestalt word. Uit die gedagte van kontinuïteit neem hulle Hegel se geskiedenisopvatting van die ontwikkeling van die denke via veruiterlikinge en sinteses van sigself ken, en pas dit toe op die konkrete werklikheid wat in die oppervlakte-laag van Marx se spreke figureer. Hulle veronderstelling is dan dat hulle dit wat Marx met die politieke ekonomie doen, lees, nl. dat Marx die werk van die politieke ekonomie historiseer deur die omgekeerde Hegel op die politieke ekonomie toe te pas. Waar Marx dus by die lees van die politieke ekonomie die getransformeerde Hegel op hulle denke laat werk, 'n praxis wat die effek is van sy skeur met die ideologie waardeur die denkstruktuuromwenteling geïmpliseer word met die dinamisering van die werk van die politieke ekonomie, lees die Marxiste die historisering van die politieke ekonomie deur Marx, as die toepassing van die metode op 'n ander werklikheid, nl. die van die materialiteit van die dinge – terwyl dit in werklikheid by Marx gaan om die teoretiese gebeure by die lees van die politieke ekonomie. Deurdat hulle Marx se denke letterlik as materialisties lees, is die Marxiste gevange in die problematiek van Hegel en die politieke ekonomie, en het die skeur van Marx met die ideologie nie by hulle 'n effek nie. Die Marxiste het nie die omwenteling van die



denkstruktuur met Marx, gewaar nie en werk nog met die gedagte van 'n homologie tussen die konkrete werklikheid en die denke, sowel as met die gedagte van die denke as 'n ontwikkelde homogene totaliteit. Die omwenteling gaan eers effek hê waar Marx se werk self werk. Dit is met Althusser, waar die struktuur van Marx se denke tot hom kom en hy in diskontinuiteit gaan dink sodat Marx se werk self kan werk. Met die omwenteling sien Althusser dat Marx nie Hegel se metode as die kern van sy denke uittrek en konkretiseer deur dit op die konkrete werklikheid toe te pas nie, maar dat dit by Marx gaan om 'n spesifieke gestruktureerde gebeure. Althusser sien dit vergestalt in die tekstuele gebeure waar die differensiële tydelikheid van die denke verskyn in onderskeie temporaliteite.

Wanneer Althusser die Hegeliaanse prinsipes wat die Marxiste by hulle lees van Marx gebruik identifiseer het, gaan hy na hulle lesing van Marx kyk en onderskei tussen hulle epistemologie en die werk van Marx self. Dit is 'n intervensie in die Marxisme. Die denkstruktuur werk by die onderskeiding tussen Marx se werk en die Marxiste se epistemologie.

## 2. DENKSTRUUKTUUROMWENTELING AS DIE ONDERSKEIDING TUSSEN DIE MARXISTIESE EPISTEMOLOGIE EN DIE WERK VAN MARX SELF

Waar Marx die objek by die politieke ekonomie oopbreek, gaan dit vir hom om die fundamentele kritiek op die wyse waarop hulle die kategorieë van hulle teorie gedink het. Die kategorieë is basies as "a historical, eternal, fixed and abstract" (RC pp. 91) gekonsipieër. Waar Marx hulle werk bekritiseer, sê hy in soveel woorde "that these categories must be historicized to reveal and understand their nature, their relativity and transitivity" (RC pp. 92). In die verband is Marx se fokus gerig op die ontstaan

van die kategorieë, waaruit hy 'n sekere afleiding maak. Sy afleiding is dat, as histories gedetermineer, die kategorieë wat die politieke ekonomie as synde ewig dink, in die verkeerde vorm gedink word, omdat hulle as tydelike produkte, d.w.s. as met die tyd gegee, relatiewe en veranderlike produkte is. Hulle is m.a.w. histories. Hierby het Marx 'n spesifieke bedoeling. Dit is 'n bedoeling wat aansluit by en geskilder word deur sy teoretiese praxis by die lees van dit wat die politieke ekonomie geproduseer het, maar nie 'n oog voor gehad het nie. Die bedoeling wat hy in gedagte het is dat die denke produktief is. Hy het dit self prakties by die dink van die konsepte wat die politieke ekonomie geproduseer het, gedemonstreer. Met die dink van die konsepte het hy die werk van die politieke ekonomie gehistoriseer. Hy het dit oopgebreek deur die dinamiek daarvan te illumineer deur sy praxis.

Althusser stel dat die eksplisiete kritiek van Marx op die politieke ekonomie "not the last word of Marx's real critique" is nie (RC pp. 92). Die relevansie van sy kritiek lê immers in sy teoretiese praxis waar hy die praktiese werkende gestalte daarvan verbeeld. Daarom gaan Marx "only halfway with his real critique in his declared critique" (RC pp. 92) – en ook nie toevallig nie. Sy inadekwate verwoording is deel van die strategie van sy denke waardeur hy die beweging van die irrupsie van die reële, waarmee sy denke gepaard is, vergestalt, maar nie self adequaat konseptualiseer nie. Met die inadekwate verwoording van sy bedoeling by die interpretasie van die werk van die politieke ekonomie, skep Marx die dislokasie in sy teks en laat hy dan ruimte vir die misinterpretasie van wat hy self bedoel. Althusser se standpunt is dat Marx, eksplisiet begrepe, stel dat die enigste verskil tussen homself en die politieke ekonomiste die nie-historisiteit van hulle konsepsie is (vgl. RC pp. 92). Hierdie punt is vir Althusser 'n sentrale punt by die misinterpretasie van Marx



deur die Marxiste. Met die punt voor oë en in die lig van die antropologiese en historistiese wyse van interpretasie van Marx, groepeer Althusser dan die misinterpretasies van Marx om een sentrale misverstand (vgl. RC pp. 92), nl. die misverstand betreffende die teoretiese relasie tussen Marx en die geskiedenis. Dat hierdie die sentrale misverstand is, berus daarop dat Marx juis 'n heel oorspronklike uitbeelding van die tyd as sulks gee. Die revolusionêre aard van sy 'teorie' lê juis daarin dat hy op die terrein van die geskiedenis 'n teoretiese deurbraak gemaak het wat sy denke onderskei van die geskiedenis-teorieë van die historici van vandag.

Met die naspeuring van die wortels van die misinterpretasie van Marx deur die Marxiste, sien Althusser dat die misverstand uit die wanvoorstelling van die relasie tussen Marx en Hegel spruit: "this basis directly concerns the relation between Marx and Hegel, and the conception of the dialectic and history." (RC pp. 92). Die misverstand spruit dan wel uit die marxistiese blindheid vir die epistemologiese skeur wat Marx met Hegel gemaak het, maar dit gaan hierby ook om die teoretiese spesifieke uitwerking daarvan. Dit gaan om sy lees van die politieke ekonomie. Letterlik gelees kan Marx se teorie, volgens Althusser, gelees word as die dialektisering van die politieke ekonomie. Hiervolgens het Marx dan die kategorieë waarmee die politieke ekonomie werk, gehistoriseer sodat hulle aan sy vereiste vir korrekte kennis voldoen. Hierdie historisering sou dan verloop op die wyse van die toepassing van Hegel se metode op die denke van die politieke ekonomie. "Marx's whole achievement would ... be that he Hegelianized Ricardo, made him dialectical, i.e. that he applied the Hegelian method to thinking an already constituted content which was only separated from the truth by the thin partition of historical relativity." (RC pp. 92). Die Marxiste het, juis omdat hulle blind is vir die breuk wat Marx met Hegel gemaak het, m.b.t. Marx se betrok-

kenheid by Hegel, wel Marx se metodiek as punktualisties met die van Hegel gaan begryp. Dit gaan dan vir hulle by die lees van Marx daarom om die inversie van Hegel te lees as die skeiding van die metode deur Marx van die inhoud wat Hegel daaraan gee, om die dialektiek dan op 'n nuwe inhoud toe te pas. Hierdie inhoud is volgens Marx se woorde die kategorieë waarmee die politieke ekonomie werk, d.i., die konkrete werklikheid. Die Marxiste lees Marx dan asof dit by hom gaan om die materialistiese bepaaldheid van die denke, i.p.v., soos by Hegel, om die spekulatiewe ontwikkeling daarvan. Hulle neem die woord "historiseer" by Marx se kritiek van die politieke ekonomie letterlik, in die tradisionele sin van die woord, op. Hiermee het Marx dan volgens hulle dit wat die politieke ekonomie as ewig dink, na die realiteit van die veranderlikheid daarvan – soos wat dit direk waarneembaar is in die konkrete werklikheid – gehistoriseer. Met die lees van Marx sit die Marxiste dan met 'n bepaalde tydspanne sowel as ideologiese interpretasie prinsipes. Beide die fasette wat meespeel by hulle benadering van Marx is integraal deel van die Marxiste se problematiek en daarom deelfasette van mekaar. Dit sal met verloop van die afdeling duidelik word dat die identiteitsprinsipe wat by die Marxiste se lees van Marx op die spel kom, juis 'n effek is van hulle bepaalde tydsopvatting wat hulle met Hegel deel.

Die tydskonsepsie in die marxistiese interpretasies maak dit vir hulle moontlik om 'n "direkte lesing" (RC pp. 32) van Marx te maak. Hierdie gedagte van die moontlikheid van 'n onmiddellike lesing waarvolgens wat geskryf staan deursigtig is vir die rede, is baseer op die veronderstelling dat die teks 'n afgeronde totaliteit is. As 'n totaliteit is die teks ten volle in sigself begrypbaar as synde die totaliteit van die sin wat daarin uitgedruk is. Dit is 'n statiese gegewe. D.w.s. die betekenis daarin vervat is objektief en gaan deur as vaste kennis. Dit



beteken dat al die elemente nodig vir die verkryging van die sin van die teks ten volle en gelyktydig daarin teenwoordig is. Die elemente is almal totale dele van die teks en weerspieël in die totaliteit daarvan die essensie van die spreke van die teks. Hierbenewens word die teks self as produk beskou. Dit word beskou as 'n produk van die geskiedenis en as sulks as 'n bepaalde element van 'n spesifieke tydstop op die weg van die totaliserende beweging van die geskiedenis. Die tydstop is 'n periodiseerbare faset van die ontwikkeling van die geskiedenis. As sulks is dit absoluut. Daarom is al die elemente van die uitdrukking van die totaliteit van 'n gegewe tydstop "total parts, each expressing the internal unity of the totality which is only ever, in all its complexity, the objectification alienation of a simple principle." (ESC pp. 182). Die teks is as die produk van 'n spesifieke tydperk die totale deel van die tydperk en daarmee 'n totale deelfaset van die uitdrukking van die essensie van 'n tydperk. As 'n totale deel van die tydperk waarvan dit 'n uitdrukking is, is die teks 'n absolute gegewe en as sulks in totaliteit vir die rede deursigtig en ten volle leesbaar. Die teks funksioneer hiervolgens as 'n absolute gegewe van die geskiedenis waarvan die mens (antropologie) of materie (historisme) in eie momentum subjek is. Die dialektiese produktiwiteit van die teks word met die opvatting van die dominasie van die denke deur die homogeniteit van die tyd, uitgeskakel. Dit word as 'n totale deel van die tyd as afgerond en gelyk met die ontwikkelingspunt van die denke, as die absolute uitdrukking daarvan, gelees. Hiervolgens is die diskoers van die ongesprokene in die teks, óf, die produktiwiteit van die teenwoordigheid van die epistemologiese breuk in die geskrewe teks, uitgesluit en daarom is die 'ontwikkeling' van kennis uitgesluit.

Met die beskouing van die teks as 'n deursigtige gegewe, is die essensie waarvan die teks die uitdrukking is, onmiddellik daarin leesbaar. Hierdie interpretasieprinsipe is

die "mirror myth of knowledge as the vision of a given object or the reading of an established text, neither of which is ever anything but transparency itself" (RC pp. 19). Danksy die gegewenheid van die teks is dit as voltooid daargestel. Met die lees daarvan is dit dan direk toeganklik. Dit is 'n statiese "an-soi" gegewe. Die "mirror myth of knowledge" waarvolgens 'n teks 'n direk toeganklike gegewe is, behels die veronderstelling dat die teks as 'n totale deel van 'n tydperk onderworpe is daaraan, en daarmee aan die geskiedenis wat aan die tydperk gestalte gegee het. Dit is die geskiedenis van die veruiterlikende essensie, en daarom het 'n tydperk 'n eenvormige betekenis. Die teks is dus as totale deel van die tydperk onderworpe aan die totaliteit van die geskiedenis wat dan, as determinant t.o.v. die denke, daarby betekenisvol is. Die totaliteit is die immanensie van die universiële essensie in 'n histories bepaalde sfeer waarvan al die dele totale fasette van die hede en as sulks ten volle deursigtig is. Dat die hede beskou word as die totaliteit van die uitdrukking van die tyd, beteken dat die tyd as die essensie van die hede beskou word. Waar dit in 'n spesifieke tyd-stip uitdrukking vind, is die tydstop as die ontwikkelingspunt van die geskiedenis ten volle selfreflektief. Die hede kan dan afgesien van die wording daarvan gelees word as die totaliteit van die tyd in die uitdrukkinge daarvan. Die hede is dan beskou as die gelyktydigheid van die tyd met die uitdrukkingsvorme daarvan. Die uitdrukkingsvorme het die status van daargestelde onmiddellik deursigtige gegewens.

Dat die tydskonsepsie dit vir die Marxiste moontlik maak om 'n onmiddellike lesing van Marx te maak, word gegee met die Hegeliaanse veronderstelling dat die tyd en die denke gepaard is, vir sover die tyd bestaan van die denke "in its immediate empirical existence" voorstel (RC pp. 93). Die onmiddellike lesing is baseer op die veronderstelling dat die ontwikkeling van die denke met die verloop van die tyd saamval en daarom op 'n spesifieke ontwikkelingspunt,



of tydstip, afgerond en as sulks ten volle deursigtig is. D.w.s. die denke is op enige ontwikkelingspunt daarvan, met die tyd gegee en daarom heeltemal selfreflektief. In dié opsig stel die tyd die perk aan die denke op 'n gegewe tydstip, maar stel dit ook dit wat kenbaar is, as ten volle sigbaar en in die hede daarvan leesbaar, daar. Anders gestel, die hede is as die ontwikkelingspunt van die tyd en daarom die denke, bewus. Met die opvatting van 'n tydperk as die grens van die kenne maar ook die gegewenheid van die kenbaarheid van die uitdrukkinge daarin, werk die Marxiste volgens Althusser implesiet met die Hegeliaanse gedagte van selfbewussyn. Dit gaan hierby daarom dat 'n tydperk as die uitdrukking van die tyd en d.i. die ontwikkeling van die denke tot en met daardie tydstip, ten volle, na die denke daarvan, deursigtig is en daarom positief selfreflektief is. Hierby gaan dit nie om 'n kritiese selfbewussyn nie, maar om die statiese bevestiging van die hede deur die kennis daarvan. Die historiese tyd werk dus op 'n spesifieke tydstip nie as 'n kritiese beweging nie, maar het 'n beamende karakter. D.w.s. die tyd is affirmatief. Die beamende karakter van die tyd word afgelei van die basiese affirmatiewe dialektiek van die Hegeliaanse dialektiese stelsel. Die affirmasie lê by Hegel daarin dat die veruiterliking, deur die herkenning daarvan as integraal deel van die rede, bevestig word as absoluut deel van die rede en so-doende opgeneem word in die paradoksale proses van absolute kennis waardeur die bewussyn selfbewussyn herwin. Die selfrefleksie van die bewussyn is dus positief bevestigend en val met die uitdrukkinge daarvan saam. By die Marxiste het dit die gestalte van die lesing van die tyd as die punktualistiese uitdrukking van die produkte daarvan en daarom word die uitdrukkinge (die denke) as gegewens en identies met die tyd gelees. Hiermee word dit nie bekritiseer nie, maar beaam. Die selfrefleksie van 'n tydperk is dus positief bevestigend. "We find thinkers who have merely thought within the limits of their present" (RC pp. 123). Althusser stel dat die hede 'n naam het, "it is the present of absolute knowledge ... truth

can be read openly in the phenomena" (RC pp. 123). Die hede is m.a.w. as die absolute uitdrukking van die tyd, of van die ontwikkeling van die denke, die absolute refleksie van die kennis wat deur die werking van die tyd bevestig word en daarom absoluut is. Waar die hede op 'n spesifieke tydstip met die uitdrukkinge daarvan saamval is dit dan in die refleksie daarvan bevestigend. Die konsep is in die empiriese bestaan daarvan ten volle leesbaar. Die hede is absoluut kenbaar in die uitdrukkinge daarvan, omdat dit as punktualisties met die tyd absoluut selfreflektief en daarom absoluut selfbewus is. Die absolute selfrefleksie van die hede werk deur in die menslike rede waarvoor die gegewens van die tydstip ten volle kenbaar is. Binne die spesifieke tydstip kan die mens absoluut ken, omdat sy denke gelyktydig met die uitdrukkinge van die geskiedenis is. Althusser stel: "We need take only one more step in the logic of absolute knowledge, think the development of a history which culminates and is fulfilled in the present ... identical with consciousness." (RC pp. 125). Die Marxiste lees dus volgens Althusser implesiet die geskiedenis as soortgelyk met die spekulatiewe ontwikkeling van die wete by Hegel. In die verloop van die geskiedenis is die kennis op 'n tydstip histories gedefinieër, en as sulks self histories, maar in die hedes daarvan ten volle, as die absolute uitdrukkinge van die tydperk, selfreflektief óf bewus. As sulks is dit self absoluut.

Die epistemologie wat by die Marxiste se lees van Marx deur speel, is dan 'n effek van hulle tydskonsepsie wat self 'n faset van die epistemologie is. In die verband is dit nodig om te kyk na hoe die Marxiste volgens Althusser die geskiedenis begryp. As 'n totaliserende univorme en homogene beweging van ontwikkeling wat in onderskeie aan sigself kontemporene en met mekaar verbandhoudende hedes uitdrukking vind, word die tyd deur die Marxiste as 'n basisbeweging met variërende verwerklikinge begryp. Die tyd is dan as 'n kontinue basisbeginnsel die verwysingspunt of "single ideologi-



cal base time" (RC pp. 105) vanwaaruit die variasies van die verwysingskontinuiteit begryp word. Hierdie teorie van historiese tyd is empiries, omdat die kontinuiteit en ontwikkeling daarvan gemeet word aan die sigbare opeenvolging van gebeure. Dit is 'n "empirically visible history in which the time of all histories is the simple time of continuity and in which the 'content' is the vacuity of events that occur in it which one later tries to determine with dividing procedures in order to periodize that continuity" (RC pp. 103). Omdat die tyd beskou word as aan die basis van enige uitdrukkings daarin daarvan, word die tyd wat as 'n kategorie van die konkrete (verwys RC pp. 108) gelees word, as die konkrete opeenvolging van gebeure, beskou as aan die basis van alle kenne. In die opsig is die marxistiese geskiedenis teorie as teorie met die 'empiriese' temporaliteit gekompromieer, ... en onderworpe aan die "'concrete' determinations of 'historical time' on the pretext that this 'historical time' might constitute its object." (RC pp. 105-106). Wat die Marxiste hier doen is dit waaroor Marx volgens Althusser Hegel (ESC pp. 192) aanval. Hulle vermeng die konkrete werklikheid en die denke. Dit spruit daaruit dat die tyd vir hulle onmiddellik waarneembaar is as die opeenvolging van gebeure en daarmee die "valse voor-die-hand-liggendheid het van die gegewe" (RC pp. 112). In die opsig werk die Marxiste met "enormous and dead 'obvious' facts" (ESC pp. 195).

Met die teoretiese basis van die veronderstelling van 'n identiteit tussen die tyd en die denke, tussen die geskiedenis en die teorie van die geskiedenis, die konkrete en die abstrakte, werk die Marxiste met die moontlikheid van absolute kennis. Hulle het as teoretiese vertrekpunt die "immediate, 'obvious' evidence of the concrete" (ESC pp. 194) en gaan hiermee van die standpunt uit dat die konkrete die konsep daarvan bied. Dit behels dat dit heeltemal in sigself kenbaar is. Dit is met hierdie problematiek dat die Marxiste Marx gaan verstaan. Hierby gaan dit dan daarom om sy werk

na die gegewe totaliteit daarvan as die uitdrukking van Marx se intellektuele arbeid te begryp. D.w.s. hulle gaan dit lees as die totaliteit van Marx se bedoeling. Oor die prinsipes vir die interpretasie van Marx is daar nie verskil nie - afgesien van die punt in tyd, van Marx se ontwikkeling, wat gelees moet word as die essensie van die totaliteit van Marx se geskrifte. Die Marxiste gaan, globaal beskou, daarvan uit dat Marx se werk ten volle in sigself na die totaliteit daarvan onmiddellik leesbaar en begrypbaar is. As totale uitdrukking is die elemente daarvan almal deel van die totaliteit van wat Marx wou sê. Hierdie elemente is dan as totale dele ten volle in sigself finaal begrypbaar. Hiervolgens veronderstel die Marxiste dat hulle Marx se werk ten volle en finaal kan begryp, omdat sy woorde, as die uitdrukking van sy bedoeling, met sy bedoeling identies is en dus punktualisties daarmee saamval. Dit is hulle onmiddellike lesing van Marx.

Waar die Marxiste Marx lees, werk hulle dan met die bepaalde teksbeskouing waarmee Marx in sy teoretiese praxis gebreek het. Hulle onmiddellike lesing van Marx is 'n oppervlakkige lesing. Hiermee funksioneer die teks vir die Marxiste as 'n eendimensionele spieël vir kennis. Dit beteken dat hulle die geskrewe laag na die woorde daarvan opneem as die spieël van dit wat Marx wil sê. Hieruit is dit dan vir Althusser verstaanbaar dat Marx se breuk met Hegel deur die Marxiste gelees word as die blote omkering van Hegel se denksisteem om sy metode op die empiriese werklikheid toe te pas. Hulle sien nie dat Marx met die inversie van Hegel 'n kreatiewe kritiek waarvolgens Hegel heeltemal anders gaan lees, op Hegel toepas nie. Daar is vir hulle 'n bepaalde bevestigende aard in Marx se kritiek op Hegel, asof Marx werklik, met die beskouing van Hegel as die eerste om die werklike vorm en beweging van die dialektiek te dink, die dialektiek net so oorneem. Hulle is blind vir Marx se bedoeling omdat hulle dit net na die woorde daarvan oppervlakkig lees. Om die rede loop die Marxiste volgens Althusser 'n



bepaalde risiko. Dit is die risiko van die herhaling van leë waarhede wat voortaan niks anders is nie as die name van voorwerpe in 'n wêreld wat nuwe kennis eis (ESC pp. 195).

By sy intervensie in die Marxisme, identifiseer Althusser dan dat die Marxiste met die identiteitsprinsipe werk waarmee Marx in sy teoretiese praxis gebreek het. Omdat hulle uitgaan van die identiteit tussen die kennis van 'n tydperk en die essensie van die tydperk, asof die kennis deur die tyd gebied heeltemal voor die hand liggend is, werk hulle met 'n teoretiese vermenging van die denke en die konkrete werklikheid. Met die prinsipe in die hand word die verdingliking van kennis deur die Marxiste moontlik. Dit word dooie kennis. Waar Althusser se denke by die lees van Marx gerevolusioneer is, vind dit plaas in konjunksie met Marx se teoretiese arbeid self. Hy sien dat die objek by Marx nie 'n valse voor-die-hand-liggendheid het nie. Waar die Marxiste se objek – die konkrete gang van die geskiedenis – selfevident is, sien Althusser dat hy die objek waarom dit by Marx gaan moet produseer. Omdat dit die teoretiese objek is wat by Marx werk, is die objek in Marx se praxis vervat. Marx het dit nie na die konsep daarvan eksplesiet gedink nie. Althusser ervaar dit na die werking daarvan by Marx se metodologie. Dat dit die teoretiese objek is wat by Marx werk, wys daarop dat Marx nie die empiriese geskiedenis tot objek het nie. Hy het in feite met die materialiteit van die gegewe gebreek en die proses in sy werk is nie die van die konkrete geskiedenis nie, maar die van die denke en die werking van die kenne. Die Marxiste se materialisme is dus baseer op 'n letterlike lesing van Marx. Inteendeel hiertoe identifiseer Althusser dat Marx se historiese materialisme nie om die dialektiek van die empiriese historiese tyd gaan nie, maar betrekking het op die tekstuele dinamiek wat die vergestaltung van die werking van sy teoretiese objek is. Met die breuk met die gegewe werklikheid in sy denke, is daar dan ook nie by Marx die teenwoordigheid van 'n verwysingskontinuiteit in sy denke

nie. Hy het met die denke in fenomenale vorme gebreek. Met die breuk tussen die empiriese tyd en die denke by Marx voor oë, identifiseer Althusser dan dat daar nie 'n basis-tyd by Marx se denkarbeid deurwerk nie. Hy dink in diskontinuiteit en hierin sien Althusser dat dit by Marx gaan om 'n bepaalde struktuur. Dit is in effek Marx se dialektiese materialisme waar dit gaan om die struktuur/orde van die denke soos dit effektief is in Marx se teksinterpretasie en in sy 'teorie' (historiese materialisme) weerspieël is. Hierom is die werking van die teks nie die gebeure van die empiriese tyd nie. Dit gaan nie om die denke wat deur die materiële geskiedenis gevorm is nie en daarom is die teks nie die absolute uitdrukking van die subjek se veruiterliking in die geskiedenis nie. Die werking van die teks vind plaas deur die samestelling van die teks self, waarby dit nie gaan om die outonome rede of ken-gegewens nie, maar die struktuur van die denke waarvan die teks uitdrukking is. Hierdie werking vind plaas danksy die denkstruktuur. D.w.s. dat die teks 'n eie tyd, onderskeie van die konkrete gang van die empiriese tyd het. Die teks werk in 'n ander, onderskeie orde. In konjunksie met die struktuur van die denke het die teks 'n outonome werking waarby die denke uitdrukking vind. Die denke vind uitdrukking in die produktiwiteit van die teks en dit beteken dat die tyd nie die denke genereer nie, maar wel dat die denke sy eie tyd genereer. Dit is in die modus van die eie tyd van die denke waarvolgens die geskrewe teks 'n werking het, dat "Capital" vir Althusser deursigtig word en aan hom verskyn as, nié die afgeronde liggaam van ken-produkte (kennis) van Marx se individuele denke nie, maar as die produktiwiteit van die denke by Marx. Met die insig in die struktuur van Marx se denke, d.i., in die dialektiese materialisme van Marx, breek Althusser met die tydsvorm wat in die epistemologie van die Marxiste saamwerk by die lees van Marx. Hy onderneem nie 'n tradisionele sinchroniese of diachroniese lesing van Marx nie, omdat die teks vir hom 'n eie tyd verraa. Die tyd verskyn nie as die tyd van homogene ontwikkeling of kontinu-



teit nie, maar as die diskontinue verandering van kennis. Hierdie tyd is na die samestelling van die teks deur die 'teorie' daarin geïntegreer en word deur die verandering van konsepte, wat die beweging van die kenne is, verbeeld. Met die veranderinge vind tyd plaas. Hierdie veranderinge is die diachroniese gebeure van die teks self en verwys nie na oorspronge, identiteite of doelwitte (kennis) nie, maar het te make met die beweeglikheid van die teks self. Dit gaan om die dinamiek van die konsepte wat die effek is van die samestelling van die teoretiese vlakke betrokke by die gebeure van die kenne. Die tyd is dus relatief tot die samestelling van die teks as die uitdrukking van die werking van die 'teorie' waardeur die proses van die kenne as onderskeie van die konkrete geskiedenis, plaasvind.

Dit is op grond van dit wat Althusser by die lees van "Capital" ervaar en op grond van die oorspronklikheid sy ervaring dat sy denke deur die teoretiese kors wat die Marxiste oor die werk van Marx gedink het, breek. Sy denke is nl. by die lees van Marx by wyse van 'n radikale teoretiese inval gerevolusioneer. Hierdeur is sy denke in beweging gebring en kan hy Marx se ware bedoeling lees. Daar het 'n spesifieke proses tot hom gekom. Dit is die proses van die kenne waarom dit by Marx se 'teorie' gaan. Hierdie teoretiese inval by Althusser het die gestalte van 'n epistemologiese skeur tussen sy denke en die denke van vandag. Althusser het nl. die stasis van die bevestigende aard van die denke in identiteite deurbreek en tussen die woord en die tradisionele betekenis daarvan die ruimte van die praxis van die kenne ervaar. Hy het 'n nuwe visie gekry. Dit is die visie van die epistemologiese breuk tussen die woord en die werklikheid, tussen die denke en die dinge. Hiermee het daar in Althusser se denke ook 'n breuk met die identiteitsprinsipe waarmee die Marxiste werk, plaasgevind. Althusser gaan vra na hoe die proses wat hy by Marx sien, werk, om Marx se werk te verstaan. Hy gaan nie by die lees van Marx na die konkrete werklikheid verwys nie. Althusser se fokus is gerig

op die konsep in die werking daarvan. Waar dit nie gaan om die status van statiese bevestiging by 'n konsep wat dan saamval met die konkrete nie, het die konsep 'n eie aard en werking Althusser wil die konsep hiervan self begryp. Sy refleksie op "Capital" het nie 'n identiese werking nie. Althusser werk nie met die identiteitsprinsipe by die lees van "Capital" nie. Met die irrupsie van die objek by hom, sien hy dit is 'n kritiese nie-identiese proses wat werk. Die refleksie van "Capital" is krities en hiermee produktief. Die ervaring waarvolgens sy refleksie nie 'n identiese werking het nie, behels dat die struktuur van Marx se denke tot Althusser gekom het. Dit behels die wyse waarop sy denke gerevolusioneer is en die verkryging van sy nuwe visie. Sy denke sluit aan by die produktiwiteit van "Capital". Die gebeure beteken dat Althusser se revolusionêre visie by die lees van Marx gaan werk. In ooreenkoms hiermee gaan Althusser dan nie 'n onmiddellike lesing van Marx maak nie, maar loop hy die revolusionêre spoor van Marx se teoretiese praxis.

Omdat die Marxiste blind is vir die skeur tussen Marx se denke en die denke van sy dag, is hulle ook blind vir die spesifieke uitwerking van die skeur. Hierdeur gaan die revolusionêre prinsipe van Marx se teoretiese praxis by hulle verlore. Hulle sien nl. nie dat Marx se denke in onderskeid tot die denke van Hegel en die politieke ekonomie gestalte aanneem nie. Hulle werk nog met die kontinuïteits- en daarmee die ontwikkelingsprinsipe by die lees van Marx en hiermee gaan die teoretiese relevansie van die onderskeid van Marx se denke vir hulle verlore. Hulle sien m.a.w. nie die struktuur van Marx se denke, wat die onderskeid is waardeur die werking in Marx se werk geïnkarneer word nie. Die onderskeid is die gestalte van die dialektiek van Marx se denke, waardeur sy historiese materialisme na die werking daarvan gevuur is. Dit is daarom 'n radikale onderskeid wat as teoretiese prinsipe in Marx se praxis opgeneem word in die vorm van die breuk met die denke van die konkrete



werklikheid as die motivering van die kenne. Die Marxiste sal met die identiteitsprinsipe by hulle denkarbeid Marx eerder lees as synde die versoening van die denke van Hegel en die politieke ekonomie. Hiermee dink hulle nog dieselfde dialektiek as die van Hegel by die ontwikkeling van kennis. Hulle blindheid vir die radikale kreatiewe onderskeid met Marx, hou hulle dus nog gevange in die ideologie en hou Marx se "Capital" vir hulle geslote.

Met sy intervensie in die Marxisme wil Althusser dan die onderskeid tussen Marx en Hegel en Marx en die denke van fenomenale vorme deur die politieke ekonomie, verskerp. Hierdeur kan hy Marx se werk self onderskei van die marxistiese interpretasies daarvan, om die dialektiese werking daarvan te bevry van die verstarring deur die Marxisme. Althusser het aangetoon dat die Marxiste met 'n Hegeliaanse tydskonsepsie sit waarby die denke van die politieke ekonomie ingesluit kan word. Met die konsep van die dialektiek as synde deur Marx toegepas op die konkrete werklikheid, gaan die politieke ekonomie se denke in fenomenale vorme deur. By die epistemologiese skeur van Marx het dit juis gegaan om 'n skeur met die vorm waarin Hegel die dialektiek gedink het, asook om 'n breuk met die denke in fenomenale vorme, d.i., 'n breuk met die epistemologie waar die grens tussen die denke en die konkrete werklikheid verdwyn. Die breuk is die effek van die skeur met die Hegeliaanse denke. Met die blindheid vir die skeur wat Marx gemaak het, misverstaan die Marxiste dan Marx se werk. Die misverstand lê, of dit die effek van die diachroniese of sinchroniese wyse van benadering is, "in fact in the fallacy which confuses the theoretical development of concepts with the genesis of real history." (RC pp. 14).

Althusser lees by Marx die tyd as die kategorie van die kenne. Hiermee is dit nie 'n gegewe nie (RC pp. 112). Dit is nie 'n kategorie van die konkrete (RC pp. 108) waaruit die kenne dan in konjunksie met die empiriese opeenvolging van

tydstippe vloei nie. Die kenne het nie met die "real concrete" te doen nie en het daarom nie die valse voor-die-hand-liggendheid van die gegewe (RC pp. 112) waarmee die absolute vermoëns van die rede ook gegee is nie. Waar die Marxiste dan die konkrete geskiedenis tot teorie het, gaan dit by Marx om die eie dinamiek van die 'teorie'. Waar die Marxiste dan die teorie en die empiri vermeng en hiermee hulle metodologie as die gebeure van die konkrete geskiedenis opneem, maak Marx sy onderskeid daartussen. Sy epistemologiese skeur tussen denkwyses, wat die struktuur van sy denke is, het neerslag in die breuk tussen die denke en die konkrete geskiedenis, die konsep en die ding. Waar sy skeur die dinamiek; dialektiek; werking van die struktuur vergestalt, vergestalt die breuk die werking van die denke soos dit in die teks verbeeld word as 'n effek van die skeur tussen denkwyses. Dit gaan by die tekstuele gebeure om Marx se 'teorie' onafhanklik van die empiriese gebeure of konkrete gegewe. Die misverstand van die Marxiste is geskoei op die "konseptuele verwarring" (RC pp. 110) wat sentraal staan by die Marxiste se misinterpretasie van Marx, dit is die verwarring tussen die orde van die denke en die orde van die konkrete. By die Marxiste sou daar 'n een-tot-een korrespondensie tussen die terme van die onderskeie ordes wees (verwys RC pp. 114). D.w.s. dat daar volgens hulle 'n identiteit tussen die ontwikkeling van die twee ordes is en hulle lees hiermee die teks as 'n historiese gegewe in die empiristiese sin van die woord. Hierdeur gaan die tekstuele gebeure by hulle verlore.

Die hoof-effek van die teoretiese voorveronderstelling van die Marxiste is dus dat hulle Marx verkeerd lees. Dit gaan vir hulle by die lees van Marx daarom om sy woorde as identies met hulle tradisionele betekenisse te lees. Hulle lees sy teks as 'n statiese gegewe. Dit behels dat hulle veronderstel dat Marx se bedoeling identies is met sy suiwer teoretiese uitdrukking daarvan. Hulle lees dan Marx verkeerd omdat hulle blind is vir die epistemologiese skeur – en hulle is blind vir die skeur omdat hulle Marx verkeerd lees.



Met sy ondersoek na die twee epistemologiese prinsipes wat by die Marxiste se lees van Marx op die spel is, nl. die veronderstelling van 'n denkkontinuiteit en 'n denktotaliteit wat homogeen is met die totaliteit van die ontwikkeling van die konkrete geskiedenis, identifiseer Althusser dan dat die Marxiste by die lees van Marx werk met die problematiek waarmee Marx gebreek het. Hiervolgens dink hulle 'n statiese denkstelsel oor die werk van Marx. Hulle identiese lesing van Marx sluit die produktiwiteit van die teks uit hulle interpretasies. Daarom kan hulle by die lees van Marx werk met 'n liggaam van kennis. Dit funksioneer as 'n denkkors waarvolgens hulle problematiek t.o.v. Marx sin geslote is. Hulle werk met 'n statiese problematiek en ideologiseer Marx se werk omdat hulle dit in ooreenstemming met hulle problematiek as 'n liggaam van kennis verabsoluteer en verstar. Dit beteken dat Marx se problematiek by hulle geslote is. Die ideologiese denkkors het dan die effek van die versluiering van die betekenis van Marx se werk. Althusser kan die denkruimte van die Marxiste na die aard daarvan identifiseer omdat, met sy revolusionêre ervaring, die struktuur van Marx se denke tot hom kom. Hy sien hierdeur dat dit by Marx gaan om 'n nuwe wyse van die werklikheid lees. Die nuwe wyse van die werklikheid lees is die effek van die werklikheid van die werking van die denke soos dit met die struktuur daarvan, in onderskeid tot die gebeure van die empiriese geskiedenis, by Marx uitdrukking vind. Die denke is nie bepaal deur die materialisme van die geskiedenis in konjunksie met die menslike rede nie. Dit gaan om die denke self. Dit gaan om die werklikheid van die werking van die denke soos dit by Marx se teoretiese praxis uitdrukking vind, in die tekste wat hy lees. Daarom voel Althusser met die ervaring van die dinamiek van Marx se spreke hom daartoe geroepe om die sluiers van die marxistiese filosofie te lig ten einde Marx se werk te lees soos dit aan hom verskyn. Dit is die gebeure van die omwenteling van die struktuur van die denke wat die gebeure is van die oopbreking van die geslote problematiek van Marx met Althusser. Dit is die gebeure van die deurbraak van Marx

se problematiek waarvolgens dit oopgebreek word op die produktiwiteit daarvan. Wat plaasvind is dat die getransformeerde Hegel in die teks van Marx self werk en die werking van die teks hiervolgens tot opligting kom. Met Althusser kom Marx se teoretiese praxis tot opligting. Dit behels 'n deurbreking van die absoluutheid van die rede en die konkrete geskiedenis by kennis, en 'n oopbreking daarvan op die relatiwiteit van die kenne. Die gebeure het die gestalte van die deurbreking van die stasis van die oppervlaktelaag van die teks van Marx en lei na die dinamisering van die teks deur die oopbreking daarvan op die diskoersvlak daarvan. Hiermee verskyn die kenproses by Marx aan Althusser soos wat dit by die politieke ekonomie aan Marx verskyn het. Althusser kan Marx se praxis na die teoretiese inslag daarvan lees. Dit behels die gebeure van die selfrefleksie van Marx se problematiek by Althusser, wat die gebeure van die opduiking van Marx se objek is. Die opduiking van die objek is die beweging tot eksplikasie van die konsep van Marx by Althusser. Hiermee het Althusser die opgawe om Marx se problematiek op te diep uit die mistifikasie daarvan deur die verkeerde lees daarvan. Hy het die opgawe om dit in ooreenstemming met die werking daarvan, wat Marx prakties deur sy eie metodologie skilder, te lees en te ekspliseer. Dit gaan hierby om Marx se teoretiese praxis. Sy lees van Marx gaan dan verskyn as die werking van die deurbraak van die objek van Marx by Althusser.

### 3. DENKSTRUUKTUURWENTELING AS DIE WERKING VAN DIE DEURBRAAK VAN DIE OBJEK VAN MARX BY ALTHUSSER

Dat Marx die konsep waarom dit by hom gaan nie dink nie, maar prakties teken, het die konsekwensie dat Marx gelees word asof hy nog met dieselfde problematiek as die denkers van sy dag worstel. Hierdeur word hy op 'n empiristiese wyse gelees asof sy denke in 'n een-tot-een korrelasie met die van sy dag staan. Dit is die teoretiese blindheid van die Marxisme.



Die blindheid is daaruit gebore dat hulle nie die skeur van Marx identifiseer nie en daardeur Marx nie volgens die gegewens wat hy implesiet vir die korrekte kenne daarstel, lees nie. Met die blindheid van die Marxiste sien hulle nie dat Marx nie bloot teoretiseer nie, maar dat hy teoretiese praxis bedryf. Hiermee gaan die praktiese inslag van sy denke vir hulle verlore. Hulle lees Marx se teks as 'n deursigtige gegewe en daarom lees hulle Marx in die lig van die problematiek wat vóór Marx se skeur hoogty gevier het. Die Marxiste worstel hierin nog wesenlik met die Hegeliaanse problematiek van die moontlikheid van absolute kennis. Daarom maak hulle ook hulle interpretasies op 'n Hegeliaanse wyse. Die uitgangspunt hierby is die selfbewussyn van die hede. Hierdie selfbewussyn het nie 'n kritiese funksie nie en kom neer op die beaming en identiteit van die hede met die denke daarin. Danksy die selfbewussyn val die hede met sigself saam en is die refleksie dus eerder affirmatief as kreatief. Met dié teoretiese veronderstelling beskryf die Marxiste net dit wat hulle op swart en wit by Marx lees. Die veronderstelling is die van die basiese identiteit tussen die woord en die wese van die gekende. Waar die Marxiste Marx lees en interpreteer is die veronderstelling dan dat sy werk ten volle deursigtig is en dat dit deursigtig is omdat dit, met die direkte verwysing na die fenomenale werklikheid, as daargesteld, afgehandel en ten volle in sigself begrypbaar is. Die objek van hulle denke word dan beskou as 'n gegewe. Hulle beskou in ooreenkoms hiermee die denke daaroor as 'n resultaat en gaan daarvan uit dat die ken-aktiwiteit "which is applied to this object too, is defined by the present of this given." (RC pp. 122). Die ken-aktiwiteit val saam met die uitdrukking van die hede en is daarom ook soos die gegewens van die tyd, 'n produk daarvan. Dit behels dat die kennis van 'n fenomeen gelyktydig is met die tydstip waarvan dit die uitdrukking is en daarom ook identies is met die objek daarvan wat 'n uitdrukking van die hede is. D.w.s. dat die denke, of kennis, funksioneer as 'n spieël vir die tyd en die gegewens daarvan.

Dat Marx die konsep waarom dit by hom gaan nie dink nie, maar met sy teoretiese praxis konstitueer, beteken dat hy die objek waarom dit by hom gaan nie konseptualiseer nie. Hy het die objek prakties na die werking daarvan in sy metodologie daargestel. Met die aanvang van sy lees van Marx sien Althusser dat Marx die objek as 'n teoretiese objek en nie 'n fenomenale objek nie, konstrueer. Hy het immers die konseptuele verwarring by Hegel tussen die denke en die konkrete objektiewe werklikheid bekritiseer as spekulatiewe idealisme. Hiermee het Marx met Hegel se denke geskeur en die skeur in sy denkarbeid vergestalt in die gestalte van die identifikasie van die epistemologiese breuk tussen die denke óór die werklikheid en die werklikheid self. Die epistemologiese breuk het by die politieke ekonomie verskyn as die intervensie in die denke van fenomenale vorme. Hiermee het Marx die werklike objekte bevry van die vermenging daarvan met die denke en simultaan die denke (soos dit in die teks vergestalt is) bevry van die identiteit daarvan met die konkrete werklikheid. Hiervolgens kan die teks na die eie, aan die konkrete werklikheid onderskeie, teoretiese reëls en ritmes daarvan funksioneer. Dit kan verskyn as die vergestaltung van die gebeure van die opduiking van die denk-objek van Marx se teoretiese arbeid in die werking daarvan.

Met sy identifikasie van die marxistiese metodologie by die lees van Marx, het Althusser dan die ideologiese principe van die samesmelting van die konkrete en die denke by die Marxiste gefokus. Hulle lees Marx in suiwer ooreenstemming met sy eksplesiete strewe om Hegel om te keer ten einde sy metode op die konkrete werklikheid toe te pas. D.w.s. hulle lees Marx as 'n materialis. Hierby beskou hulle dan die tyd as 'n kategorie van die konkrete (verwys RC pp. 108) en gebruik dit as die teoretiese objek by hulle teoretisering. Dit is in die opsig dat hulle denke onderworpe is aan die konkrete determinasie van die historiese tyd. D.w.s. dat die tyd die objek van hulle denke bied. Hiermee is die



epistemologiese breuk by Marx tussen die konsep en die objek uitgewis.

Met die uitwissing van die onderskeid tussen die konsep en die konkrete objek, neem die Marxiste die konkrete objek tot teoretiese objek (verwys RC pp. 109). Dit beteken m.b.t. die objek wat hier aan die hand is, nl. historiese tyd, dat die Marxiste nie die bewuste vraag na hulle teorie stel nie (RC pp. 109), d.w.s. hulle kyk nie na die "problem of the nature and constitution of its theory, by which I mean the theory within science itself, the system of theoretical concepts on which is based every method." Hulle het m.a.w. geen bewuste refleksie van hulle teorie nie en kan daarom die werklike objek tot teoretiese objek neem. D.w.s. dat hulle die rou materiaal van die konkrete geskiedenis tot teorie neem. "We must take seriously the fact that the theory of history, in the strong sence, does not exist ... that the concepts of existing history are therefore merely always 'empirical' concepts" (RC pp. 110). In die opsig is die teorie van die geskiedenis gevange in die empirisme van die objek daarvan. Dit gaan by hulle om die denke van die geskiedenis. Daar is m.a.w. nie sprake van 'n teorie nie, maar slegs daarvan dat die kennis van die geskiedenis opgeneem word as synde identies met die konkrete verloop en opeenvolging van gebeure. In die opsig verstaan die Marxiste dat kennis kan ontwikkel en gee hulle empiristiese interpretasies van Marx se analyses (verwys RC pp. 116) van die politieke ekonomie as synde die toepassing van die konkrete geskiedenis (Hegel omgekeer) op die abstrakte teorie van die politieke ekonomie (vgl. RC pp. 105-110). Die gevolg hiervan is volgens Althusser radikaal - hulle lees Marx se analyses as "historical analysis in the strict sence, i.e. analysis sustained by the development of the concept of history" (RC pp. 116), in plaas daarvan om die teorie van die geskiedenis by Marx te lees as die sisteem van teoretiese konsepte vir die "konstruksie van die konsep van die

geskiedenis" (RC pp. 117). Hulle sien nie dat Marx in "Capital" die geskiedenis as 'n teoretiese objek, of eerder, gebeure gebruik en nie as self 'n objek van die teorie nie. Hiermee het Marx die historiese gebeure van die kenne tot objek, en nie die historiese gebeure van die empiri nie. Sy objek is hierby prakties. Die teorie gaan om die werking van die kenne.

Dat die Marxiste nie die bewuste vraag na hulle teorie stel nie, behels dan dat Marx se teorie by hulle verlore gaan. Hierdie teoretiese mankheid in die teoretisering van die Marxiste is volgens Althusser die direkte effek van die afirmatiewe rol wat die Marxiste aan die tyd gee. Hierdeur werk hulle met basiese identiteite. Dit is die identiteite van woord-wese-konsep-ding, maar ook die identiteit, volgens hulle, tussen die menslike rede en die uitdrukkinge van die tyd. Hiervolgens hoef die mens net te lees wat daar vir sy rede gebied word en kan hy danksy sy mag oor die konsep absoluut ken. Hy is self as die kenner van die tyd met 'n absolute kenvermoë begiftig. Sy kennis sal dan met die tydstip waarop dit gebied is saamval as die ultieme uitdrukking van die tydperk. Die kennis is nietemin beperk deur die tydperk, aangesien die kennis deur die tydperk gedefinieër word as dit wat deur die tydperk gebied word. In die opsig het die politieke ekonomie net dit wat hulle gesien het beskryf: "they only aquired knowledges insofar as their times offered these knowledges to them in a visible form." (RC pp. 123). Hulle het nie buite die tyd gaan dink nie, maar die gegewens van die tydstip waarin hulle gestaan het, beskryf. In die opsig is daar die homologie tussen hulle denke en die dinge, en gaan die konsep van hulle denke vir hulle verlore. Hulle kan nie met die punktuele lesing van die werklikheid die konsep van hulle denke vorm nie, omdat hulle werkswyse geskoei is op 'n ander problematiek as die van die denke van die denke self. Dit is die problematiek waarmee die Marxiste in hulle interpretasies van Marx self sit. By die proble-



matiek gaan dit om die bevestiging van kennis en is die primaat vir die verkryging van kennis die lees van 'n woord of die waarneming van die konkrete gegewens. Die basiese problematiek waarmee gewerk word het die veronderstelling dat die kennis op die wyse verkry, waar is. Hiermee word die konkrete gegewens as die maatstaf vir die waarheid en werklikheid van die kennis geneem. Dit gaan, trouens, waar dit hier handel oor kennis van die geskiedenis, nie om die problematiek self nie. Hulle bevraagteken die kennis wel, maar nie die wyse waarop hulle die kennis verkry nie. Dit is die valstrik waarin die Marxiste trap. Hulle kyk nie na die basiese problematiek waarmee die denkers, Hegel, Feuerbach, Ricardo en Smith werk nie en stel ook nie die vraag na hulle eie teoretiese voorveronderstellinge nie. Omdat hulle nie die kritiese vraag na hulle teorie stel nie en dit slegs met hulle teoretiseringe bevestig, gaan Marx se 'teorie' by hulle verlore.

Waar Marx se epistemologiese skeur met die denke van sy dag in die epistemologiese breuk tussen die denke en die konkrete werklikheid gestalte kry, gaan Marx nie meer die konkrete fenomene as ken-objekte lees nie. Vir sover hy die breuk tussen die konkrete en die denke identifiseer het, het sy refleksie nie met die konkrete werklikheid te doen nie. Die epistemologiese skeur met die ideologie is nl. die gebeure van die irrupsie van 'n nuwe objek. Dit gaan om die teoretiese praxis van die kenne soos dit met die gebeure van die denkstruktuurromwenteling verskyn in die selfrefleksie van die problematiek van die politieke ekonomie by Marx. Die gebeure is die gebeure van die irrupsie van 'n nuwe problematiek – waarvolgens die kenne as die gebeure van die eie tyd deur die denke opgeneem, verskyn. Met die irrupsie van die nuwe problematiek het Marx self die ideologie deurbreek deurdat sy denke in paring met die opduiking van die nuwe objek getransformeer is. Hy het anders gaan dink deurdat hy, soos Althusser

die gebeure van die deurbraak van die nuwe objek stel, die werklikheid onder die ideologie gesien het. Wat hy gesien het, is die werklikheid van die werking van die denke soos hy dit ervaar het in die onderskeid by Hegel wat tot hom kom as die onderskeid tussen die "veils of philosophy" en die rasionele kern wat by Hegel se denke teenwoordig is en met Marx tot selfrefleksie kom. Hy het ook die werklikheid van die werking van die denke gesien waar die getransformeerde Hegel op die denke van die politieke ekonomie werk en die teenwoordigheid van die nie-geregistreerde produksie in die politieke ekonomie van die konsep van hulle denke vir Marx illumineer en hom in staat stel om dit te registreer. Dit is die illuminasie van die kenne wat met die problematisering van die politieke ekonomie tot opduiking kom. Die kenne kom na die gebeure daarvan tot opduiking. Met die refleksie op die denke van die politieke ekonomie, word die politieke ekonomie dan self 'n denk-objek. Waar Marx die politieke ekonomie historiseer, werk hy nie in sy teorie met kennis bepaal deur die konkrete geskiedenis nie. Dit gaan eerder om die kenne self, waar hy die werk van die politieke ekonomie oopbreek op die produktiwiteit daarvan. Dit gaan nl. by sy historiese materialisme om die gebeure van die produksie van kennis deur die effektiwiteit van die struktuur van die denke en die konkurrente relativering van kennis as sulks. Dit is die produksie wat onderliggend aan die gebeure van die kenne is en daarby werk in die verskyning van kennis as kennis. D.w.s. dat die oopbreking van die politieke ekonomie deur die registrasie deur Marx van "surpluswaarde", a.g.v. die werking van hulle problematiek met die produksie van die konsep van die denke van fenomenale vorme, die irrupsie by Marx is van sy revolusionêre objek. Waar die politieke ekonomie dus met die omwenteling van die denkstruktuur self 'n denk-objek word, is die gebeure homolog met die deurbraak van die objek by Marx. Sy objek is, met die epistemologiese breuk wat daar tussen die fenomenale verskynsele en die denke



verskyn, die denke self. Marx se objek neem dan die gestalte aan van 'n epistemologiese breuk tussen die gekende as 'n konkrete fenomeen en die kennis self. Marx gaan nie meer die kennis toets aan die fenomenale werklikheid nie. Hy gaan in konjunksie met die paring van sy denke met die reële opduiking van die werking van die kenne, sy dit die deurbraak van die konsep in die werking daarvan, die politieke ekonomie self tot objek hê. Hierdie fokus op die politieke ekonomie as objek van sy denke behels die problematisering van die denke van die politieke ekonomie. Waar Marx die kenne by die politieke ekonomie fokus, relativeer hy die kennis van die politieke ekonomie as sulks, maar lig hy ook die feit van 'n eie tydelikheid, wat niks met die empiriese opeenvolging van gebeure te make het nie, van die denke toe. Die tydelikheid is die beweging van die terugbuiging van die problematiek van die politieke ekonomie op sigself. Dit is met die tydelikheid dat die werk van die politieke ekonomie gedinamiseer is en die konsep van hulle denke na die werking daarvan by Marx opduik. Dit is dan in feite, met die irrupsie van die objek, die politieke ekonomie wat by Marx sigself tot objek het. (Dit is 'n gebeure wat 'n effek van die tyd (dinamiek) van hulle werk self is.) D.w.s. dat die politieke ekonomie by Marx tot selfrefleksie kom. Met Marx word die denke van die politieke ekonomie gedinamiseer sodat hulle nie-geregistreerde produksie van die konsep van hulle denke tot opligting kom. Waar Marx se 'teorie' in onderskeid tot die konkrete werklikheid en die ideologie van absolute kennis werk met die kenne, sien Althusser dat die 'teorie' die werkende effek is van die dialektiese materialisme van Marx wat die werkende struktuur van die denke is soos wat dit by sy teoretiese praxis teenwoordig is. D.w.s. dat, met die werking van die getransformeerde Hegel op die politieke ekonomie, hulle denke gedinamiseer word sodat die konsep daarvan deurbreek deur die geslote problematiek van die politieke ekonomie en in die proses die problematiek oopbreek.

Die oopbreking van die objek by Marx, m.a.w. die oopbreking van die problematiek van die politieke ekonomie, is dus homolog met die irrupsie van die objek wat 'n verskuiwing van die denkstruktuur behels. Dit is die politieke ekonomie wat met die omwenteling sigself tot objek het. Die objektivering van die denke van die politieke ekonomiste het die gestalte van die kritiese terugbuiging van die problematiek op sigself. Hierdeur vind die kritiese illuminasie, sy dit die teoretiese oopbreking van hulle verstarde denke, plaas. Die breuk wat met die epistemologiese skeur tot Marx kom, lê dus die moontlikheid van die beweging van kennis oop. Dit gaan nie om die punktuele lees van kennis as kennis en daarom as ware kennis nie.

Dit is die gebeure van die irrupsie van 'n nuwe objek by Marx waarvoor die Marxiste blind is. Omgekeerd is hulle blind vir die oopbreking van die problematiek van Hegel en die politieke ekonomiste by Marx. Daarom is die problematiek van die Marxiste blind. Dit is 'n statiese problematiek omdat hulle geen refleksie van hulle teorie het nie. Hulle teoretiseer oor die gegewe werklikheid en dit figureer dus as die objek van hulle refleksie. Hierby is hulle teorie nie krities nie. As staties is hulle denke suiwer bevestigend. Dit is eerder beskrywend as wat dit analities is. Hierby dink hulle dat hulle dieselfde objek as Marx tot objek van hulle denke het. Hulle objek is die eendimensionele gegewenheid van die fenomenale werklikheid waarvan die s'n daarvan op die gesig van die dinge geskryf staan. Dienooreenkomstig lees hulle Marx se werk ook asof die woorde letterlik wesenlikhede uitdruk. Hulle lees volgens hulle veronderstellinge die werklikheid direk in Marx se werk. Hierby het hulle die werklike objek suiwer tot objek van hulle teorieë. Met die lees van Marx gaan nie net sy objek vir hulle verlore nie, maar ook die revolusionêre aard van die objek. Hulle misinterpre-



teer sy historiese materialisme wat die vorm van sy teoretiese praxis is en verstar dit deur dit as identies met die konkrete geskiedenis te lees. Dit lei tot die verstarring van Marx se werk.

Althusser stel met sy identifikasie van die objek van Marx dat die objek revolusionêr is. Dit is in twee opsigte revolusionêr. Dit is eerstens met die identifikasie daarvan revolusionêr omdat dit oorspronklik is. Marx het met die deurbraak van die objek en die homoloë transformasie van sy visie 'n nuwe oorspronklike denkruimte geopen. Dit is die ruimte van die wetenskap van die geskiedenis, maar met die geskiedenis sêlf revolusionêr gekonsipieër. Hy konsipieër sy objek op 'n oorspronklike wyse en gee hierop ook 'n oorspronklike eksposisie daarvan. Marx konsipieër tweedens die objek sonder om te abstraher uit die werking daarvan. Sy konsipiëring van die objek gaan dan om die werklikheid daarvan, wat die werking daarvan is. Die werking is die eksposisie van die objek. Hierdie objek by Marx is na die konsep daarvan revolusionêr. Dit is revolusionêr omdat dit as 'n konsep werk en die werklikheid daarvan in die werking geleë is. Sy objek is 'n revolusionêr oorspronklike konseptuele objek wat nie saamval met 'n gegewe in die materiële orde van die werklikheid nie en revolusionêr vir sover dit dinamies (revolusionêr) is. Sy denkobjek is die realiteit van die metode van analise van sy teoretiese praxis in die werking van die konsep daarvan. Dit is 'n dialektiese konsep. D.w.s. dat Marx nie 'n statiese konsep dink nie, maar dat die konsep na die werklikheid (objek) daarvan dinamies is, omdat die eksposisie daarvan met die realiteit (werking) daarvan gegee is. Marx se objek is dan in die tweede opsig revolusionêr vir sover dit 'n werkende konsep is. Hy dink nie die konsep los van die werking daarvan nie, maar dit gaan om die konsep van die realiteit van die metode van analise (van die tekste/denke self) in die werking daarvan self. D.w.s. Marx se objek is die werklikheid van die werking

van die tekste en die denke self. Die werklikheid is na die werking daarvan revolusionêr. Daarom het Marx nie 'n statiese objek nie. Sy objek werk en daarom is die konsep waarom dit by Marx gaan, revolusionêr. Marx het 'n revolusionêre objek. Met hulle verstarde problematiek sien die Marxiste nie dat Marx nie die fenomenale werklikheid self nie, maar die struktuur van die denke in die uitwerking daarvan tot objek het. D.w.s. dat hulle nie die ooplegging van die beweeglikheid van kennis deur Marx se teoretiese praxis sien nie. Hulle lees die dinamiek waarom dit by Marx gaan as synde die dinamiek van die empiriese opeenvolging van gebeure in die konkrete geskiedenis. Hulle dink m.a.w. in 'n ander orde as Marx en is blind daarvoor dat die dinamiek waarom dit by Marx gaan die revolusionêre geskiedmakende, d.w.s. bewegende dialektiek van die denke is. Marx het dus nie 'n statiese objek nie. Sy wetenskap van die geskiedenis behels nie 'n denke oor die geskiedenis by wyse van die objektivering daarvan nie, maar is self die vergestaltung van die gebeure van die geskiedenis van die denke. Dit gaan spesifiek om die historisiteit van die kenne. Die historiese materialisme van Marx gaan om die teoretiese objek wat die dialektiek van die kenne is. Hierdie dialektiek is nie na die konsep daarvan kenbaar as 'n gegewe objektiewe ding nie. Die konsep daarvan is die werking daarvan wat, na die globale struktuur daarvan, die realiteit in die metode daarvan self is. Die objek is die objek van Marx se denke vir sover dit revolusionêr is en d.w.s. vir sover dit na die konsep daarvan werk en daarom letterlik geskiedmakend is. By Marx is die geskiedenis 'n teoretiese gebeure.

Met die epistemologiese skeur en die breuk by Marx, is sy fokus gerig op die geskiedenis van die denke. Hierby het hy die konsep "selfbeweging" by Hegel en die onbewuste produksie by die politieke ekonomie tot objek, omdat die konsep daarvan by hom tot selfrefleksie kom. Dit gaan by hom om die teoreties spesifieke gebeure (historiese mate-



rialisme) van die selfbeweging van die denke (die dialektiese materialisme) sê hy sigbaar in die gebeure van die werking daarvan by die politieke ekonomie waar die konsep in die proses van teoretisering geproduseer is en oortertyd deur die ideologiese kern van die denke-in-fenomeenale-vorme breek. Die deurbreek is die van die konsep in die werking daarvan. Dit gaan nie spesifiek om die konsep "surpluswaarde" nie, maar om die spesifieke gebeure van konseptualisering waarin die beweging van kennis, die kennis, lê. Dit is 'n revolusionêre gebeure waardeur die kennis as beweglik en daarom veranderlik verskyn, dit is, as histories.

Met die verskyning van die konsep "surpluswaarde" het Marx, volgens Althusser, gesien dat daar in die kennis as sulke 'n bepaalde proses is. Dit is die proses wat tot Marx toe as sy objek in die deurbreek daarvan deur die versterkte liggaam van kennis van die ideologie. Hy sien nl. dat daar meer by teoretisering betrokke is as blote kennis - d.w.s. meer as identiteite, affirmasie, waarheid en wesenlikhede. Hy sien trouens dat dit by die werking van kennis gladnie om lg. faktore gaan nie. Dit gaan suiwer om die werking. Dit is die werking wat tot Marx toe en waardeur sy denke self gerevolusioneer is sodat hy voort in die ritme en logika daarvan bly voertdink het. Maar dit dan gaan om die werking van kennis, gaan dit om Marx as praxis. Hierby gaan dit om die werking daarvan wat as 'n denk-objek die werking is van die gesliffte van die metode van teoretisering om die konsep daarvan, d.w.s. om die gebeure daarvan. D.w.s. dat die objek die subjek van die werking daarvan is. Maar Althusser die werking sien, sien hy dat Marx 'n versmelting van sy metodologie en epistemologie het. Hy teoretiseer nie blote, en daardeur absolute kennis te verkry nie, maar hy beoefen 'n bepaalde teoretiese praxis waarvolgens sy 'teorie' in sy metodologie ingesluit is en hierdeur kennis self relativeer. Marx as objek is dan dialekties. Dit gaan in sy denke om die gebeure daer-

van waarby die struktuur van sy denke self integraal betrokke is. Hierdie gebeure word deur Althusser gefokus as volstrek onderskeie van die prosesse van die konkrete werklikheid. Hy pas nl. nie soos die Marxiste 'n gegewe metode op 'n voorafbestaande objek toe nie, maar sy objek is in die sin van die werking daarvan self 'n metode. Dit gaan nie by Marx om die werklikheid van die dinge nie, maar om die realiteit van die denke in die proses daarvan, soos die proses by hom deurgebreek het en in paring met sy denke by die fokusing van die gebeure van die kenne gaan werk het. Hierdeur het Marx die proses in sy teoretiese arbeid, en daarmee in "Capital" self, opgeneem juis deurdat hy nie bloot teoretiseer nie, maar sy bedoeling prakties met sy praxis skilder.

Met die insig dat by Marx 'n bepaalde proses werk, sien Althusser dat dit by Marx in die proses van die denke gaan om die onafsluitbaarheid van die kennis. D.w.s. dit gaan daarom dat kennis ontwikkel, maar nie na 'n spesifieke doel nie. Daar is nie by die dinamiek van kennis 'n oogmerk, nl. kennis (soos dit by Hegel werk) nie. Dit is nie 'n teologiese proses van ontwikkeling nie en die fokus is eerder op die proses as op die doel daarvan. Die ontwikkeling behels ook nie ideologiese kontinuïteit nie, maar die diskontinue punktuasie en transformasie van kennis deur die kenne. Hierdie dinamiek is op die epistemologiese breuk geskoei. Deurdat die konsep en die ding nie versmelt is nie, kan dit nie letterlik gelees word nie. Hiermee is die woord ook nie 'n punktuele verwysing na die ding nie. As gevolg hiervan is daar in die teks die teenwoordigheid van die moontlikheid van die ontwikkeling van die kennis wat daardeur uitgedruk word. Die breuk tussen die denke en die gegewe werklikheid is in die teks teenwoordig as die pose tussen die konsep en die ding wat dan in die teks figureer as 'n tweede sinlaag. Die breuk is daarin teenwoordig as die moontlikheid van die 'ontwikkeling' en modifiëring van kennis omdat die konsepte relatief is. Dit



geld nie as absolute kennis nie. Hiermee is die teks inherent dinamies. Dit kan anders lees deurdad daar 'n dialektiek tussen die gesproke en die ongesproke in die teks is. Die teks is nie klaar geskryf nie. Die pose tussen die konsep en die ding is in die teks teenwoordig as die moontlikheid dat die teks anders kan lees. Dit loop as tweede sinvlak deur die teks. Hierdeur is die teks dan inherent, na die samestelling daarvan, dialekties. Die breuk is dus in die teks self teenwoordig in die samestelling daarvan en figureer as die dialektiek van die teks en dit is, as die teenwoordigheid in die teks van die relatiwiteit van die kennis daarin. Dit het die effek van die beweeglikheid van die kennis in die teks. Waar die Marxiste dus met hulle punktualistiese lesing van Marx se werk dit direk verknoop met die konkrete werklikheid, sluit hulle die beweeglikheid van die kennis en die moontlikheid tot die verandering daarvan af. Hiermee verstar hulle die historiese materialisme en behels hulle wyse van interpretasie 'n verstarring van kennis. Althussers het dit teen die nie-historisiteit van die lees van Marx deur die Marxiste. Hierdeur is hulle blind vir die objek waarom dit by Marx gaan en gaan Marx se konsep by hulle verlore. Omdat hulle nie 'n oog het vir die struktuur van Marx se denke en Marx se teoretiese praxis nie, kan Marx se werk nie by hulle tot selfrefleksie kom nie. Dit kan, na die eksposisie daarvan, nie uitkristaliseer nie. Die Marxiste sluit sy werk van analise met hulle 'begrip' af. Deur die afsluiting van die betekenis van Marx se metodologie deur die marxistiese identiese lesing van sy werk, word Marx dan geïdeologiseer.

Wat met Althusser by die lees van "Capital" gebeur is dat die epistemologiese breuk tot hom kom in die gestalte van 'n tweede diskoers in Marx se teks. Marx se teks word by hom gedialektiseer deurdad hy Marx se integrasie van die teorie en die praktyk sien. Hierdeur kan hy die ongesproke medebedoelde in Marx se praxis by Marx identifiseer en

sy fokus daarop rig. Althusser het met sy deurbraak deur die Marxisme van vandag die historisiteit van Marx se werk ervaar. Hierdeur kon hy ook die revolusionêre aard daarvan gewaar. Sy denke is nl. by die lees van Marx self in beweging gebring. Dit beteken dat hy die objek waarom dit by Marx gaan gesien het. Dit het by Althusser se lees van "Capital" na die werking daarvan, soos deur Marx se praxis geskilder, tot deurbraak gekom en het 'n konkurente transformasie van Althusser se visie teweeg gebring. Dat Marx die pose wat hy tussen die denke en die dinge of, tradisioneel gesproke, tussen die abstrakte en die konkrete ervaar het, in sy werk geïnkarneer het in die vorm van die onderskeid tussen die konsep en die ding – het die effek dat sy teks nie klaargeskryf is nie. Die onafheid is na die praxis van Marx met die transformasie van Althusser se visie bevry. Hy het die marxistiese verarming van Marx se werk deurbreek. Waar Marx se denke in die onderskeid met Hegel se denksisteem, deur die denkstruktuurontwikkeling uit die ideologie breek en getransformeer is waar hy die selfrefleksie van die werk van die politieke ekonomie produseer deur die toepassing van die getransformeerde Hegel op hulle denke, word Althusser se denke met die selfrefleksie van die problematiek van Marx, getransformeer. Hy het nl. die struktuur van Marx se denke ervaar en kan daarom dit wat na die konsep daarvan by Marx teenwoordig is in sy werk, identifiseer. Hierdeur kan hy die werking daarvan fasiliteer.

Dat die konsep by Marx prakties in sy werk teenwoordig is in die gestalte van die teoretiese praxis daarvan (van Marx), beteken dat die konsep werkende is, maar dit beteken ook dat die interpretasie van Marx se werk op teoretiese praxis aangewys is. Althusser kan Marx dus nie sommer net lees nie. Die opgawe om Marx te lees is self 'n revolusionêre opgawe. Om die nuwe in Marx te lees, moet hy Marx op 'n nuwe wyse lees. Daarom het Althusser by sy lees van Marx die ruimte van die werking van die



objek van Marx, d.w.s. die ruimte van Marx se metodologie wat sy problematiek uitbeeld, probeer bevry van die dominasie daarvan deur die interpretasies van die Marxiste. D.w.s. hy het Marx se denkruimte probeer identifiseer en afbaken van die ideologie. Hiervoor was hy aangewys op die praktiese inslag van Marx se werk, d.w.s. op die objek waarom dit by Marx gaan. Hierby het Althusser ook die besondere opgawe gehad om die objek na die konsep daarvan, d.w.s. na die realiteit van die werking daarvan, te dink. Dit beteken dat hy die konsep moes dink sonder om dit self uit die proses van die werking daarvan te abstraheer. D.w.s. dat hy die objek van Marx na die werking daarvan moes dink sonder dat hy daaróór dink en hiermee in die lokval van teoretisisme val. Met die revolusionêre aard van Marx se objek het Althusser self die revolusionêre opgawe om die objek na die ware gestalte daarvan te dink en d.i. na die werking daarvan te konsipieër, sonder om aan die werking daarvan afbreuk te doen of dit te verstar. Dit behels dat Althusser die objek in Marx se werk moet fokus en omdat hy trou moet bly aan die gestalte daarvan, moet laat werk. Hy moet m.a.w. oop wees vir die werking van Marx se werk. Hiermee sy strewe om dit waarom dit by Marx gaan te fasiliteer en nie klaar te praat daaroor nie. Hy moet saam met Marx en nie oor Marx dink nie. Die denke van Althusser het die teoretiese gestalte van 'n intervensie in die Marxisme en die teoretiese praktiese uitwerking van historisering van die werk van Marx.

Met die werking van die deurbraak van die objek van Marx by Althusser, sluit Althusser se denke op die vlak waarop Marx gedink het aan en is die analise van Marx se werk die selfeksposisie daarvan. Hiermee kom bepaalde epistemologiese prinsipes na vore. In die volgende afdeling word hierna gekyk.

#### 4. DENKSTRUKTUUR OMWENTELING AS KONKRETE GESTALTE IN DIE TEKSANALISE VAN MARX EN ALTHUSSER

Met die omwenteling van die denke by Marx en Althusser het die werklikheid van die denke dominasie verkry bo die denke van die werklikheid. Die denke van die werklikheid is die wyse van dink waarvolgens die denke met die dinge saamval, as sou die werklikheid die konsep daarvan bied. Dit behels dat die werklikheid implesiet as absoluut kenbaar gelees word. Hierdie kenwyse het ook die ingeboude versekering vir die waarheid van die kennis wat op dié wyse verkry is. Omdat die kennis deur die werklikheid gebied word, is dié kennis ook werklik en daarom waar. Die objektiewe werklikheid dien hierby as die toetssteen én bron vir die waarheid van die kennis. Die denke is die denke in wesenlikhede en identiteite. Hiervolgens het kennis 'n positiewe en bevestigende rol. As identies met die werklikheid is die kennis die affirmasie daarvan. Die denke in wesenlikhede en identiteite is volgens Althusser egter staties. Dit is die ideologiese verstarring van kennis deur die identiteit daarvan met die wesenlikheid van die werklikheid te proklameer.

By Hegel is daar met die absoluutheid van die rede in die objektifikasie daarvan, 'n implesiete identiteit tussen die kennis of die rede en die gekende of kenbare. Die identiteit is van so 'n aard dat daar nie sprake is van die konsipieërbaarheid van die objektiewe werklikheid apart van die rede wat die wese daarvan is nie. Daar is 'n algehele versmelting tussen die materialiteit van die dinge en idee vanwaaruit die werklikheid van die dinge spruit. Hegel is 'n idealis. By die politieke ekonome is daar ook 'n basiese identiteit in hulle denke tussen die wêreld van fenomenaliteit en die denke, maar dit sou omgekeerd by hulle verstaan word dat die fenomeen die idee daarvan bied. Daar is nietemin hier ook 'n definitiewe versmelting van die kon-



sep en die ding op die spel. Hierdie versmelting het die effek van die verstarring van kennis en daarmee die versluiering van die werklikheid. Althusser lees by Marx dat hy nie met die konseptuele verwarring van die objekte en die denke saamgaan nie. Hy haal aan dat Marx stel dat die konkrete werklikheid by die kenproses "remains, after as before, outside the intellect and independent of it" (ESC pp. 191). Dit is die "after as before" in die aanhaling wat die sterkste aanduiding is van die epistemologiese breuk en die epistemologiese proses waarom dit by Marx gaan. Althusser stel: "there was perhaps some point in thinking about the interval separating this 'before' from the 'after', an interval which is the process of knowledge itself." (ESC pp. 191-192). Hy sien by die lees van Marx dat die pose die aanduiding is van die moontlikheid van die 'ontwikkeling' van kennis. Dat Marx dus in sy teoretiese arbeid afsien van die konseptuele verwarring wat tussen die denke en die werklikheid gemaak word en die epistemologiese breuk, "you must not confuse the real thing and its concept" (ESC pp. 192) uitlig, beteken dat hy die denke bevry van die opgeslotenheid daarvan in die dinge. Dit beteken 'n oopbreking van die ideologiese denkkors wat die werklikheid versluier. Hierdie oopbreking is 'n deurbraak van die werklikheid van die effektiwiteit van die beweging van die denke deur die verabsoluttering van kennis.

Die denkstruktuurromwenteling wat die deurbraak van die werklikheid van die denke deur die denke van die werklikheid stuur, druk die moontlikheid van die 'ontwikkeling' van kennis op die voorgrond. Dit is met die gebeure dat Marx se konsep aan hom verskyn. Hierby is dit vir Althusser belangrik om te kyk hoe die konsep aan Marx verskyn. Dit verskyn in die gestalte van "actual experience and real emergence" in die teks. Die konsep verskyn m.a.w. in die realiteit van die teoretiese werking daarvan. In die paring van die logika van werklike ervaring en reële opduiking met Marx se individuele psigologie, gaan die werking van die konsep

dan ook dien as Marx se metode. Sy denke is met die opduiking in beweging gebring. Hiermee gaan Marx ook nie die konsep volgens die verstarrende formule van die ideologie dink nie. Dit beteken dat Marx nie die objek van sy denke suiwer gaan betoetiseer nie. Dat sy objek na die konsep daarvan in die werking daarvan verskyn beteken dat Marx, trou aan die gestalte van die verskyning daarvan, dit prakties na die werking daarvan dink. Hierdeur abstraher hy nie uit die werking daarvan om 'n statiese denkoobjek daar te stel nie, maar laat die objek na die konsep daarvan werk. Dit gaan om die integrasie van die teorie en die praktyk: Marx se psigologie en die werklikheid van die werking van die kenne, óf, die werklikheid van die denke.

Waar Marx met die denkstruktuuromwenteling homself rig op die denke van Hegel en die politieke ekonome, is daar 'n spesifieke omstandigheid hier aan die werk. Die statiese problematieke van Hegel en die politieke ekonome het nl. by Marx 'n bepaalde beweeglikheid gekry. Hierdie beweeglikheid is die prakties teoretiese gebeure van die omwenteling. Met die deurbraak van 'n nuwe denkwysse by Marx gaan die fokus van die problematieke anders val, omdat die struktuur anders lê. Marx het nl. met die opduiking van sy nuwe problematiek 'n ander visie by sy lees van die werke van die denkers. Wat hulle dan as afgeronde en voltooide voor-die-hand-liggende kennis beskou het, word vir Marx onaf en nie-vanselfsprekende teoretiese feite. Die gebeure waarvolgens die fokus van die problematieke anders val, is nl. die gebeure van die produksie van die selfrefleksie van die problematieke. Dit is die effek van die struktuur van die denke. Hierdie selfrefleksie van die ideologie is die kritiese terugbuiing van die problematieke op sigself deurdat dit 'n "informed gaze" (RC pp. 27) kry. Die "informed gaze" is die bewuswording van die problematieke. Dit is die rol wat Marx kry. Sy denke gaan die van die ideologie domineer. Met die bewuswording verskyn daar dan teoretiese lacunae in die werke van die denkers. Marx kan sien dat hulle in opposisie



tot hulle veronderstellinge nie klaar gedink het nie en daar sprekende implemte konsepte, wat nie na die gehalte daarvan uitgewerk is nie, by die denkers teenwoordig is. Deur die blote teenwoordigheid van die konsepte staan die problematieke van die denkers dan onder korreksie. Wat hulle nl. as die fokuspunt van hulle denke veronderstel, is deur die sprekende teoretiese leemtes gemodifiseer. Hierdie leemtes is die blinde oog van hulle problematiek waardeur die eksplemte diskoers – met die verandering van fokus – oorskadu word. Hiermee verskyn 'n ander diskoers in die spreke van die denkers. Dit is 'n diskoers wat in hulle eksplemte diskoers gevoer is en daarby meegespeel het, maar waarop hulle visie nie ingestel was nie. Dit is 'n effek van hulle problematiek wat so gestruktureer is dat hulle net gesien het wat spesifiek teoreties relevant tot hulle problematiek is. Met die verkryging van die "informed gaze" (RC pp. 27) gaan die werk van die denkers dan anders lees. Dit word in feite deur die opduiking van die teoretiese oorsigte in hulle denke muteer. Met die sigbaarwording van die oorsigte is daar dan aanduiding van die ander konseptuele apparaat wat op die spel kom. Daar is aanduiding van die teenwoordigheid van die denkstruktuur. Althusser praat in die verband, van die verskyning van die ander konseptuele apparaat, van 'n verandering van teoretiese terrein. Aan die hand van Engels se ondersoek in die geskiedenis van die chemie (verwys RC pp. 150) waarvolgens hy die meganisme van Marx se 'ontdekking' van die konsep "surpluswaarde" wou begryp, stel Althusser dat Marx, waar hy die woord "inversie" gebruik, dit nie letterlik bedoel soos Feuerbach nie, maar dat hy bloot 'n indikasie wil gee van die "existence of the mutation of the problematic which inaugurates every scientific foundation" (RC pp. 153). Hy bedoel nie die inversie letterlik nie. Dit is nie letterlik te lees as die oplossing van die probleem van idealisme by Hegel nie en daarom is dit nie te begryp as die stap tot die inhuldiging van Marx se materialisme nie. Waar Marx met die omwenteling Hegel se problematiek fokus en Hegel se denke na die inade-

kwasië daarvan vir hom deursigtig word, word dit duidelik dat daar 'n denkkern in Hegel se denke is wat danksy Hegel se verblinde oog verlore gaan. Hierdie kern is van so 'n aard dat die opdieping daarvan nie as die korreksie van Hegel se denke kan geld nie. Omdat die kern 'n ander teoretiese gestalte en uitwerking het as die wat Hegel daaraan gegee het, is dit heeltemal onderskeie van Hegel se denke. Die kritiese fokusing van Hegel se denke en die uittrekking van die rasonale kern van sy denke het dan nie die effek van die verryking en verdieping van sy denksisteem nie. Dit staan in diskontinuiteit daarmee. Omdat hy die kern in die verkeerde vorm daarvan dink en sy hele denksisteel daar om bou, is die kritiese fokusing nie kontinu met Hegel se bedoeling nie. Dit is na die globale struktuur van die denke diskontinu daarmee. Dit staan in diskontinuiteit met sy denke deurdat dit die probleemstelling is van dit wat Hegel as 'n oplossing gegee het. Waar Marx met die term "inversie" dan die bestaan van die mutasie van die problematiek aantoon, wys hy dit volgens Althusser aan as die mutasie "which inaugurates every scientific foundation". Wat met die kritiese fokusing van Hegel se problematiek gebeur is dat daar 'n denkstruktuuromwenteling wat 'n verandering van teoretiese terrein is, plaasgevind het. Die struktuur van die denke lê met Marx anders. Daar word vanuit 'n nuwe teoretiese basis gewerk. Marx gaan werk met die diskoers wat as onbewuste medebedoelde by Hegel en die politieke ekonomie saamwerk by hulle teoretiseringe. Marx se "informed gaze" is 'n "new gaze, itself produced by a reflection of the 'change of terrain' on the exercise of vision" (RC pp. 27). Daarom kan hy nie net die ou problematiek op 'n nuwe wyse lees nie, maar kan hy ook die revolusionêre sowel as die oorspronklike daarin lees. Met die fokusing van die teoretiese inadekwasië van Hegel se spreke met die denkstruktuuromwenteling, het Marx dan die stasis van Hegel se denksisteel deurbreek en 'n nuwe denkruimte betree. Hy kan die nuwe in Hegel lees deurdat hy Hegel op 'n nuwe wyse gelees het. Hierdeur is Marx se denke self in beweging gebring en gaan



hy die politieke ekonomie ook na die formaat van dit wat hy by Hegel gesien het, nl. die beweging van die denke, lees. Dit is die uitwerking van die struktuur van Marx se denke. Hy gaan in teenstelling tot die denkers van sy dag dink. Met die irrupsie van Marx se objek met die denkstruktuuromwenteling het Marx dan die problematiese van die denkers van sy dag tot fokuspunt van sy visie. Dit beteken dat hy hulle denke tot objek het. Presieser gestel: hy het 'n spesifieke faset van hulle problematiese tot objek. Dit is die onderskeid wat hy by hulle sien tussen die stasis van hulle eksplisiete denke en die beweging van konsepte op die diskoersvlak van hulle werk. Hierdie beweging is die werking waarby Marx se denke aansluit. Sy fokus is gerig op die produktiwiteit van die denke en sy denke gaan self so funksioneer.

Omdat die Marxiste nie die skeur van Marx met die ideologie identifiseer nie, tref hulle by die lees van Marx geen onderskeid tussen Marx se werk en die ideologiese prinsipes van Marx se dag nie. Dit het die gevolg dat hulle Marx in kontinuïteit met Hegel en die politieke ekonomie lees en daarom Marx op 'n spesifieke wyse ideologiseer. Hulle ideologiseer Marx deurdat hulle Marx se eksplisiete diskoers as identies met sy bedoeling lees en daarom Marx se werk met die "overwhelmingly" 'obvious truths' of the dominant bourgeois ideology" (ESC pp. 194) belaa. Hulle interpretasies van Marx gaan dan as 'n statiese denkkors oor die werklikheid van die produktiwiteit van Marx se spreke lê en hiermee die beweging van sy konsepte stuit. Waar hulle dan Marx nie in konjunksie met die beweeglikheid van die kennis - wat sy deurbraak deur die ideologie was - lees nie, lees die Marxiste Marx se spreke as ideologies. Hulle interpreteer sy denke as die denke van die werklikheid en sien nie dat dit by Marx gaan om die werklikheid van die denke nie. Hierby gebruik hulle die konkrete werklikheid as verwysingsraamwerk by die lees van Marx se woorde. Die Marxiste werk met wesenlikhede. Hiermee gaan

dit om die essensie van Marx se spreke wat volgens hulle duidelik deursigtig is in sy werk wat dan funksioneer soos 'n spieël vir die werklikheid. Belangrik is dat hulle hoofvoorveronderstelling is dat Marx klaar gepraat het, dat sy werk afgerond is en daarom absoluut begrypbaar is. Dit is hulle totaliteitsdenke wat in onderskeid met die strukturele denke van Marx en Althusser staan.

Waar Althusser Marx lees ondergaan hy in konjunksie met Marx se werk 'n revolusie in sy eie denke. Die struktuur van Marx se denke en die beweeglikheid van Marx se werk kom tot hom waar hy binne die stasis van die denkklimaat van die Marxisme dink. Hierdeur het Althusser self deur die ideologiese denkkors van vandag gebreek. Hierdie deurbraak is die effek van sy ontdekking, onder die ideologie van die Marxisme van vandag, van 'n nuwe objek. Die ontdekking is die deurbraak van die objek van Marx se denke. Dit beteken dat Marx se werk by hom tot selfrefleksie kom. Althusser het dan Marx se problematiek tot objek. Danksy die aard van die problematiek is die selfrefleksie suiwer die funksie en werking daarvan, en nie die effek van 'n besonder begaafde Althusser nie. Althusser staan met sy deurbraak deur die ideologie van vandag eenvoudig aan die dialektiese drukpunt van die tyd. Waar Marx met die irrupsie van sy nuwe denkwysie deur die ideologie gebreek het, kon hy nie sy nuwe objek na die konsep daarvan dink nie. Hy het dit prakties na die werking daarvan met sy teoretiese praxis gekonstitueer. Volgens Althusser was die tyd vir die konseptualisering van sy objek nie reg nie, omdat die konsep vir die ryping daarvan aangewys is op die werking van die objek daarvan. Dit beteken dat daar tyd moes verloop voordat die konsep in die dialektiese gestalte daarvan na vore kon stoot. Dit beteken dat die objek aangewys is op die tyd vir die konseptualisering daarvan. Dit moes nl. eers 'n periode van, Althusser noem dit gissing, deurgaan. D.w.s. dit moes eers werk sodat die konsep uit die werking gekonstrueer kon word



en die globale struktuur daarvan kon verskyn. Met Althusser se deurbraak deur die ideologie breek die objek van Marx na die werking daarvan, deur. Dit verskyn nl. as 'n revolusionêre objek in die ware werkende gestalte daarvan. Althusser se deurbraak deur die ideologie is dan die werking van Marx se objek. Dit is die gebeure van sy historiese materialisme wat na die werking daarvan uitkristalliseer. Daarom is die tyd vir die konseptualisering van Marx se werk met Althusser ryp. Marx se wetenskap verskyn aan hom en daarom kan hy die konsep van Marx se teoretiese praxis identifiseer as die realiteit van die metode in die werking daarvan in die teks. Hierdie tyd wat met Althusser ryp is, verwys nie na die gegewe historiese tyd nie. Dit is nie dié tyd wat die konsep bied nie. Die identifikasie van Marx se konsep is die effek van die werking daarvan na die eie tydelikheid daarvan self. Hierdie konsep word nl. deur die selfrefleksie van Marx se problematiek gefokus. In die opsig is Althusser se teoretiese arbeid by die konseptualisering van Marx se objek aangewys op die "aktivering van 'n minimum van voorlopige teoretiese konsepte" (FM pp. 38) van Marx se problematiek. Dit is immers die problematiek wat werk by die verskyning van die objek van Marx se denke. Althusser stel dit so: "the application of Marxist theory to Marx himself appears to be the absolute precondition of an understanding of Marx." (FM pp. 38). Dit is vir Althusser duidelik dat daar hier, met die gebeure van die selfrefleksie van Marx se problematiek, die ideologiese wanopvatting kan ontstaan dat dit gaan om 'n positiewe staties bevestigende refleksie waarvolgens die problematiek 'n een-dimensionele spieël vir kennis daarin is. Dit is die gedagte van die ideologiese denkkringloop by Hegel. Althusser stel dat die sirkel wat hier betrokke is by die refleksie van die problematiek op sy objek nie die ideologiese sirkelgang van kennis impliseer nie. Die sirkel wat hier betrokke is, is nie die "closed circle of ideology, but the circle perpetually opened by its closures themselves,

the circle of a well-founded knowledge" (RC pp. 69). Die sirkel is "simply the dialectical circle of the question asked of a theoretical problematic which in putting its object to the test puts itself to the test of its object" (FM pp. 38). D.w.s. dat die konsep van Marx se denke as die objek van sy problematiek die problematiek definieër. Dit is nietemin die konsep van die problematiek en daarom is die objek daarvan ook omgekeerd deur die problematiek gedefinieër. Marx se problematiek is nl. aangewys op die werking van die konsep daarvan en is hierop self met die werking van die konsep op die spel. Met Marx se objek is sy problematiek gegee. Hierdie objek van Marx is met die werking daarvan, na die struktuur daarvan, dinamies. Hierop is die problematiek self nie staties nie. Dit beteken: Dit is nie 'n teoreties geëlaboreerde en daargestelde denkstelsel nie, maar werkende. By die werking van die problematiek gaan dit om die werklikheid van die struktuur van die denke waarin die beweeglikheid van kennis gewortel is en waarvan die werking die uitwerking van die denkstruktuur is. Met die bestaansaard van sy problematiek is die aard van Marx se 'teoretisering' evident. Dit gaan by Marx om die praktiese bestaan van die teorie, of, teoretiese praxis. Marx se denke is geïntegreer met die praktyk van teoretisering soos dit as die werklikheid, wat deur die ideologie versluier is, tot hom deurbreek. Hierop het hy die konsep na die werking daarvan tot objek. Waar die objek dan by Althusser deurbreek is dit die werking van die konsep daarvan self.

Met die selfrefleksie van Marx se problematiek by Althusser is Althusser daartoe geroepe om Marx se 'teorie' op te diep uit Marx se teoretiese arbeid. Waar die teoretiese praxis van Marx tot Althusser kom, wil hy die 'teorie' wat daar werk, begryp. Dit gaan hierby om Marx se 'teorie' wat met die selfrefleksie van sy problematiek in die opduiking van die objek tot eksplikasie dring. Dit gaan om die konsep van Marx se denke self. D.w.s. dat



Althusser, waar hy die revolusionêre ervaring van Marx se objek het, die 'teorie' daarvan wil opdiep. Hy wil die teoretiese implikasies van die revolusionêre objek van Marx uit die werking daarvan opdiep. Die riglyn vir die teoretiese arbeid van Althusser is die werking van Marx se objek self, dit is, Marx se teoretiese praxis soos in sy historiese materialisme vervat.

Althusser het Marx se teoretiese praxis in sy lees en sy skrywe gesien. Waar Marx die werke van die ideologie van sy dag lees, sluit sy visie by 'n bepaalde werking wat hy in die tekste gewaar, aan. Dit is die werking van die konsep waarom dit gaan in die dubbelvlakkigheid van die teks waarby die breuk tussen die konkrete en die denke teenwoordig is in die vorm van die dialektisering van die teks en dit is in die moontlikheid dat die teks anders kan lees. Marx lees dan die breuk in die eksplisiete teks van die ideoloog tussen dit wat hulle eksplisiet sê en die teenwoordigheid van 'n tweede implisiete sprekende diskoers. Dit is met die diskoers waarmee Marx se denke saamval. Daarom lees hy die implisiete in die tekste van die skrywers. Dat hy die werking gewaar en dit met die eksplikasie van die implisiete spreke van die denkers prakties uitbeeld, wys vir Althusser op die vlak waarop Marx dink. Sy denke sluit nl. aan by die werking van die teks in die dubbelvlakkigheid daarvan. Hierby is die konsep waarom dit by Marx gaan in die objektief praktiese gestalte daarvan, d.w.s. in die werking daarvan teenwoordig. Die logika van Marx se teoretiese praxis is dan dat die werking van die objek van sy denke die objektiewe werking van die konsep is wat na die gestalte daarvan 'n metode in die realiteit van die werking daarvan is. Dit beteken dat sy objek, soos dit in sy teoretiese praxis by die lees van die denkers van sy dag vergestalt is, die werking van die denke na die werklikheid van die uitwerking daarvan self is. Waar die objek dan by Althusser deurbreek deur die Marxisme is dit die werklikheid van die denke wat tot hom kom en deur die werking daarvan Althusser se visie trans-

formeer. Althusser sien voorts dat Marx, waar hy skryf, nie op die ontwikkelingspunt van die empiriese tyd staan nie en nie suiwer op woorde steun nie. Dit beteken hy sê nie wat hy sê deur dit bloot uit te spel nie. Die teoretiese praxis en die tyd is by Marx se skrywe teenwoordig in die gebruik wat Marx van woorde maak. Deur hoë Marx skryf, beeld hy deels wat hy bedoel uit. D.w.s. dat dit wat hy doen ook aanduiding is van die wyse waarop hy dink. Sy denke word met sy metodologie verbeeld. Die voorbeeld van die dislokasie tussen Marx se eksplesiete strewe en wat hy by Hegel doen, is reeds in die verband gebruik. So ook Marx se eksplesiete doel om die denke van die politieke ekonomie te historiseer. Waar daar dan identies met Marx se suiwer verwoording van sy bedoeling gelees word, sonder om ag te slaan op sy praxis, verval die leser in teoretisisme. Marx kan dan as 'n blote teoretikus, van dieselfde intellektuele gehalte as die denkers van sy dag, gelees word. Dit gaan juis by Marx se denke om die integrasie van die teorie en die praktyk in sy denkarbeid. Hierby gaan dit dan om die revolusionêre gebeure van die paring van Marx se denke met die praktyk, waar die konsep van die werking van die denke, in die werkende gestalte daarvan, tot hom kom en hy in die teoretiese ritme daarvan bly voortdink. Deur hoe hy skryf, dit is, deur sy denke met sy praxis self te skilder, neem Marx die logika van die opduiking van die konsep in sy teoretiese arbeid op. Dit is dan in sy teks, "Capital", self vergestalt in die vorm van die werking daarvan in Marx se praxis.

Dit is wanneer Althusser "Capital" lees, dat die teoretiese praxis van Marx tot hom kom. Trouens, deur die ervaring van die werking van die denke soos in "Capital" geteken, is Althusser se eie denke gerevolusioneer. "Capital" is nl. die werk waar Marx se 'teorie' vergestalt is. Hier verskyn sy historiese materialisme na die teoretiese werking daarvan self. Althusser kan met die transformasie van sy denke identifiseer dat Marx se denkruimte in "Capital" daargestel is.



Waar Marx se objek dan by Althusser deurbreek deur die Marxisme is "Capital" gedinamiseer en kan Althusser "Capital" lêes. Hy kan nl. lees wat Marx wil sê. Hiermee onderneem hy 'n epistemologiese lesing van "Capital" aan die hand van die prinsipes vir interpretasie wat Marx met sy teoretiese praxis in "Capital" self neergelê het. Dit is by sy lees van "Capital" nl. Marx se objek self wat werk. Die werking het die gestalte van die terugbuiging van die teks op sigself. Deur die terugbuiging, wat by Althusser die gestalte van die toepassing van Marx se 'teorie' op hom het, vind die selfrefleksie van Marx se problematiek plaas. Die werking van "Capital" is die werking van die dinamiek van die konsep van die denke in die werklikheid daarvan. Hiermee stoot Marx se 'teorie' in die dialektiek daarvan na vore. Dit is wat Althusser wil ekspliseer. Hiermee wil hy Marx bevry van die ideologisering van sy werk deur die Marxisme en die werking van sy werk fasiliteer.

Met die deurbraak van die objek van Marx by Althusser het Althusser dan Marx se problematiek tot problematiek. Die werking is dieselfde as die van Marx se problematisering van die werk van Hegel en die politieke ekonomie waardeur Marx hulle problematieke tot problematiek het in die gestalte van die selfrefleksie van hulle werk. Soos uit die werking daarvan duidelik is, het die selfrefleksie van die problematiek nie 'n bevestigende aard nie. Dit gaan by die selfrefleksie om die praxis van teoretisering soos dit deur die teks geskied. Dit is die kritiese proses waarvolgens 'n antwoord 'n vraag word, 'n oplossing as probleem opduik. Hierdie proses is die proses van die dialektiese uitwerking van die verskuiwing van die denke. Die denkstruktuuromwenteling is dan die kritiese beweging van die denke waardeur daar 'n onderskied tussen twee denkvorme verskyn wat dinamiserend inwerk op kennis en waardeur die dialektiese proses van teoretisering ontketen word. Hierdie omwenteling het die teoretiese kritiese gestalte van die refleksie van die dominante problematiek op sigself, waardeur die pro-

blematiek 'n wetenskap van sigself word en die differensieël spesifieke proses van teoretisering tot ophigting en werking kom. Die differensieël spesifieke proses van teoretisering is Marx se 'teorie' wat Althusser met sy filosofiese vraag na die objek van "Capital" by Marx wil opdiep en teoreties elaboreer. Dit is die differensieël spesifieke uitwerking van die struktuur van sy denke. Met die opdieping hiervan wil Althusser Marx se epistemologie fokus om Marx as 'n revolusionêre wetenskaplike denker sowel as 'n filosoof te verstaan. Die volgende hoofstuk handel oor die fokusing en die eksplikasie van Marx se 'teorie'. Hiermee stoot die differensialiteit van Marx se problematiek na vore.

---



## HOOFSTUK V

## TEKSKONKRETISERING EN DENKSTRUKTUURWENTELING

DIE VERSKYNING VAN DIE KONKRETE KERN VAN MARX SE DENKE IN  
ALTHUSSER SE ONDERSKEID MET DIE MARXISME

## INLEIDING

Die epistemologiese proses wat Althusser n.a.v. die werking daarvan by die ontstaan van "Capital" fokus, is die uitdrukking van die beweging van die denke waardeur Marx en Althusser se denke getransformeer is. Althusser se strewe by die eksplikasie van Marx se 'teorie' is om die epistemologiese proses na die werking daarvan te verstaan. Hy het gesien dat daar 'n spesifieke werking van Marx se 'teorie' is, en ter oriëntasie t.o.v. die proses trek Althusser die problematiek soos hy dit by Marx sien werk, op. Hy identifiseer hiermee dat die werking nie willekeurig is nie, maar dat dit 'n spesifieke orde het. Daar is nl. 'n bepaalde teoretiese samestelling daarby betrokke. Hierdie samestelling is na die werking daarvan implesiet in die sistematiek van Marx se teks geartikuleer. Dit het 'n bepaalde "'Gliederung' (the articulated, hierarchized, systematic continuation)" (RC pp. 64). Die "Gliederung" is die geartikuleerde kombinasie van die dele van die problematiek in die samestelling daarvan soos in die tekstuele werking vergestalt. Balibar definieër die kombinasie: "What Marx called a combination is not therefore a simple relationship between the 'factors' of any production, but the relationship between these two connexions and their interdependence" (Balibar RC pp. 215). (Die verbinding is die van die twee denkruimtes by Marx se praxis verbonde).

Daar is 'n kombinasie van twee teoretiese lae in Marx se problematiek wat Althusser "Algemeenhede" noem. Hy noem ook die verbinding en die interafhanklikheid van die lae 'n "Algemeenheid". Dit is die "Algemeenheid" wat verwys na die werking van die lae. Dit is deur die werking van die kombinasie van die vlakke dat die kennis as kennis verskyn. Die bou van Marx se problematiek wat Althusser uit Marx se werk optrek, is verbind met die proses van kennis en daarmee die werking van die teks. Die bou het nl. die samestelling van 'n meganisme. "The principle of the articulation of the practices refers to the construction (Bau) or mechanism of 'correspondence' in which the (problematic) is presented as constituted out of different levels." (Balibar RC pp. 204). Dit werk soos 'n masjien (RC pp. 192) en is dus na die samestelling daarvan dinamies. Dit gaan hierby om die integrasie van die metodologie en die epistemologie.

A.h.v. die werking van die problematiek gaan Althusser Marx se 'teorie' ekspliseer. Dit gaan hom veral opval dat die bou van die problematiek die liggaam van die 'teorie' konstitueer. Hiermee kry Althusser insig in die hoë van Marx se denke. Hy gaan sien hoe die teoretiese praxis wat hy by Marx gefokus het, werk. Hierdeur sal hy dit waarom Marx se denke draai kan uitlig uit die marxistiese ideologisering daarvan en waar hulle Marx se denke as abstrak gedink het, dit kan konkretiseer.

Met die eksplikasie van Marx se 'teorie' kan Althusser die teorie van die denkers Hegel, Ricardo en Smith en die Marxiste na die teoretiese problematiek daarvan as empiristies afwys. Hiermee kan hy Marx teenoor die ideologie as sulks afset. Hierdie afsetting van Marx se denke teenoor die ideologie van die empiriste behels die konkretisering van Marx se 'teorie'. Die teoretiese arbeid van die konkretisering van die kern van Marx se spreke het by Althusser dieselfde gestalte as die teoretiese praxis van Marx by die



'inversie' van Hegel en die 'ekstraksie' van die rasionele kern van sy spreke. By Althusser gaan dit om die afskil van die ideologie van die Marxisme wat die intervensie is tussen hulle denke en die kern van Marx se spreke (Hoofstuk IV). Hiernaas voer Althusser die tweede stap wat die tweede skilproses behels uit. Dit is die losmaking van die kern van die "grondlague" van Marx se eie mistifikasie daarvan. Die stap behels die identifikasie van die dislokasie wat objektief deel is van die teks van Marx se diskoers (verwys RC pp. 121), en hiermee die fokusing van die onderskeid by Marx tussen sy woorde en die spesifieke gebruik wat hy daarvan maak. Dit is die onderskeid tussen die suiwer teorie en teoretiese praxis, of, die praktiese denke, waardeur weggedoen word met die identiese lesing van 'n teks. Hier het Althusser reeds aangetoon dat Marx se woorde, letterlik gelees, aanleiding gee tot die mistifikasie van sy denke. Waar Althusser die artikulasie van Marx se teorie na die werking daarvan belig en Marx se spreke na die ware gestalte daarvan uittrek uit die mistifikasies wat daarvoor gebou is, trek hy dus die konkrete kern van Marx se denke uit die mistifikasie daarvan. Althusser se bedoeling met die eksplikasie van Marx se 'teorie' is om die konsep van die objek waarom dit by Marx gaan te dink. Waar Marx dit nie eksplisiet gedink het nie, wil Althusser die konsep dink. Sy konseptualisering van die objek by Marx behels die konkretisering daarvan in onderskeid tot die Marxistiese ideologiserende abstraksie daarvan.

Deur die eksplikasie en konkretisering van Marx se denke voltrek Althusser die onderskeid van Marx met die ideologie as sulks. Met die konkretisering van Marx, stel hy Marx se denkruimte daar. In die teenoorstelling van Marx met die ideologie sien Althusser dat die denke 'n spesifieke struktuur vertoon. Die struktuur is die van die teoretiese formasie wat by die werking van die denke betrokke is en daarom effektief is in die samestelling van die "Algemeenhede" van Marx se problematiek. Dit is die struktuur

van die dinamiese opposisie van die denke van die abstrakte en die konkrete, die idealisme en die materialisme. Althusser gaan die relevansie van die struktuur by die teoretiese praxis van Marx ekspliseer as die motief van sy teoretiese praxis. Dit is nl. met die struktuur dat die spesifieke onderskeid in Hegel se denke tot Marx kom. Die denke het 'n bepaalde struktuur. Dit is die struktuur van die werking daarvan en dit is as sulks effektief in Marx se teoretiese praxis. Hierdie struktuur is as die teenoorstelling van die materialisme en die idealisme die globale samestelling van die denke. Met die identifikasie van die struktuur kan Althusser Marx se eie denkruimte as die ruimte van die konkrete denke identifiseer soos teengestel met die abstrakte denke van die ideologie. Hierdie onderskeie denkruimtes is begrensde denkwyses waaraan daar dus bepaalde onderskeie problematiese verbonde is. Althusser hanteer die onderskeie ruimtes as twee teengestelde sisteme binne die struktuur van die denke. Dit is die sisteme van differensieël spesifieke denkwyses. Daar is dan die sisteem van die ideologie wat bepaalde reëls en ritmes van werking het en die sisteem van die wetenskap wat sy eie logika, ritme en werking het. Met die teenoorstelling in die globale struktuur van die denke van die differensieël spesifieke denksisteme gaan daar 'n bepaalde werking op die sisteme uit. Dit is dié werking wat Althusser in die problematiek van Marx se differensieël spesifieke 'teorie' sien optree. By Marx werk die sisteem na die sistematiek daarvan self. Althusser identifiseer die werking as die effek van die globale formasie van die denke. Dit is die formasie van die Teorie (filosofie), 'teorie' (wetenskap) en teorie (ideologie) by Marx. Die teoretiese formasie slaan vir Althusser op Marx se filosofie. Marx is nl. benewens die feit dat hy 'n revolusionêre wetenskaplike denker is, ook 'n revolusionêre denker as sulks. Hy gee aan die filosofie soos dit tradisioneel begryp is, 'n nuwe betekenis. Volgens Althusser kry die filosofie by Marx sy ware gestalte en betekenis. Hiermee is Marx 'n revolusionêre Teoris.



Met hom is die denke as sulks gerevolusioneer. Hierdie oopspunt is Althusser se hoof standpunt. Hy wil nie net die vraag na Marx se objek, en daarmee die konsep daarvan stel nie. Hy wil die vraag na die relasie van Marx se werk tot die objek daarvan stel (RC pp. 14). Dit is die "question of the nature of the type of discourse set to work to handle this object, the question of scientific discourse." Dit is die filosofiese vraag na Marx se werk. Hierdie is die vraag na die "specific object of a specific discourse, and the specific relationship between this discourse and its object; it is therefore to put to the discourse-object unity the question of the epistemological status which distinguishes this particular unity from other forms of discourse object unity" (RC pp. 15). Hierdie vraag na die epistemologiese status van Marx se diskoers-objek eenheid is die vraag na die definisie van Marx se diskoers-objek eenheid: - "And since there can never be a definition without a difference" (RC pp. 14), het Althusser die onderskeid van Marx se werk nagevolg. Hierdie vraag na die epistemologiese status is die epistemologiese vraag "posed to Capital by a philosophical reading of it" (RC pp. 15). Althusser het met die navolg van die onderskeid van Marx met die ideologie by Marx die vraag na sy objek gehad. Dit is die vraag na die differensiële spesifiekheid van Marx se 'teorie', en dit is die oorspronklikheid van "Capital". Die filosofie "enable us to see clearly in Marx, to distinguish science from ideology, to deal with the difference between them within the historical relation\* between them." (FM pp. 39). Die vraag is die epistemologiese vraag na Marx se wetenskap, gestel vanuit die perspektief van die filosofie soos dit by Marx teenwoordig is. (Hieruit sal Althusser ook duidelikheid kry oor Marx se filosofie.) Hiermee word die epistemologiese vraag na die epistemologiese status van

---

\* Die "historical relation", die kontinuïteit in diskontinuïteit (verwys FM pp. 39), is die struktuur.

Marx se diskoers-objek eenheid gestel as 'n funksie van Marx se problematiek (FM pp. 39). Dit is 'n funksie van Marx se problematiek deurdat, met die opduiking van Marx se objek sy problematiek as differensieël spesifiek t.o.v. die ideologie uitkristalliseer en die struktuur van sy denke na vore kom. Die opduiking van die objek behels die selfrefleksie van Marx se problematiek in teenstelling tot die ideologie en met die problematiek voor oë word die epistemologiese vraag na die epistemologiese status van Marx se 'teorie' moontlik. Dat hierdie vraag as 'n funksie van Marx se problematiek gestel word, is "necessity itself for a theory which defines itself dialectically, not merely as a science of history (historical materialism) but also and simultaneously as a philosophy, a philosophy that is capable of accounting for the nature of theoretical formations and their history, and therefore capable of accounting for itself by taking itself as its own object." (FM pp. 39).

Waar Althusser die oorspronklikheid van "Capital" fokus, is dit die effek van die omwenteling van die denke waardeur Althusser se denke van die van die Marxisme afgeskei is en hy die sluiers van die Marxisme kon lig. Met die onderskeid met die Marxisme kan hy Marx as 'n oorspronklike denker identifiseer en sy denke in teenstelling tot die abstrakte denke konkretiseer, d.i., ekspliseer. Met die denkstruktuuromwenteling het Marx se 'teorie' deur die ideologie gebreek. Dit het tot selfrefleksie gekom. Dat die 'teorie' met die omwenteling tot selfrefleksie kom, is die effek van die werking van die 'teorie' self. Dit is die werking van 'n revolusionêre epistemologie. In die volgende afdeling word gekyk na die denkstruktuuromwenteling as die geboorte van 'n revolusionêre epistemologie.



# 1. DENKSTRUKTUUROMWENTELING AS DIE GEBOORTE VAN 'N REVOLUSIONÊRE EPISTEMOLOGIE

Althusser lees die geboorte van Marx waar Marx op die kern van Hegel se denke fokus. Hierdie gebeure by Marx is die vergestaltung van sy Teoretiese ervaring van die verskuiwing van die denkstruktuur waardeur sy fokus gestel word. Die verskuiwing is nl. die revolusionêre gebeure waardeur Marx as filosoof gebore is. Hierdeur kan hy Hegel se filosofie identifiseer as "veils of philosophy" wat oor die werklikheid getrek is. In plaas daarvan dat Hegel die werklikheid verhelder, versluier hy dit. Die gebeure van die identifikasie van die mistifikasie deur Hegel se denke is Marx se filosofiese praxis van die onderskeid tussen die abstrakte denke van Hegel en die werklikheid wat hy onder die ideologie gewaar het. Hierdie identifikasie deur Marx is homolog met die irrupsie van die objek van sy denke. Dit gaan om die deurbraak van die kern van Hegel se spreke as die verskyning van 'n nuwe werklikheid wat vreemd is aan die tradisionele denke. Met die deurbraak word Marx se denke, in paring met die kern, getransformeer en in beweging gebring. Hierop gaan dit vir Marx daarom om die kern los te maak van die mistifikasie daarvan deur Hegel. Dit gaan om die konstituering van sy denke in sy teoretiese arbeid by Hegel. Aangesien Marx se denke met die opduiking van die kern van Hegel se denke gepaar het en in beweging gebring is, gaan sy teoretiese arbeid dan vanaf die aanvang van die denke van die volwasse Marx, reeds die aard van die objek wat hy ervaar het verbeeld. Dit gaan by Marx se teoretiese praxis om die uitdrukking van dit wat hy by Hegel ontdek het. D.w.s. dit gaan om die proses, óf, soos Marx dit vertaal, selfbeweging. Hierdie selfbeweging is dan reeds evident by die revolusionêre gebeure van die onderskeiding by Hegel met die opduiking van die kern van sy spreke. Dit is die revolusionêre gebeure van die selfbeweging van die denke. Hierdie opduiking is die effek van die gebeure van die omwenteling

of selfbeweging van die denke wat die effek van die struktuur daarvan self is. Met die gegewenheid van die twee opponeerde denksisteme van die abstrakte en die konkrete denke in die struktuur, is daar nl. 'n bepaalde dialektiek in die struktuur geïntegreer. Dit is nie die dialektiek van antiteses en versoeninge nie, maar die van 'n voortdurende opposisie waar die abstrakte denke van die ideologie en die konkrete denke van die wetenskap in aanhoudende dinamiese spanning teenoor mekaar staan. Hierdie teenoorstelling is met die epistemologiese skeur sigbaar. Dit gaan nl. nie by die dialektiek om die dialektiese ontwikkeling via sinteses heen nie, maar om die diskontinuiteit in die denke tussen die twee denksisteme wat konstituerend van die denkstruktuur is, sowel as wat dit daardeur gekonstitueer is. Die struktuur is met die diskontinuiteit tussen die twee denkwyses gestruktureer. Dit is ook die struktuur daarvan, d.w.s. dit is die globale samestelling van die denkwyses. Die dialektiek van die struktuur is dan die van die dinamiese spanning van die teenoorgestelde sisteme in die liggaam daarvan. M.a.w. die dialektiek van die denke is die effek van die struktuur daarvan. D.w.s. die struktuur is deur die struktuur daarvan gedinamiseer. Hierdeur vind die proses van die selfbeweging van die denke, wat die dialektiese materialisme is, plaas. As die gebeure van die inisiasie van Marx se teoretiese praxis, is Marx se praxis dan 'n effek van die selfbeweging van die denkstruktuur en daarom, na die kern daarvan, die teoretiese praktiese vergestaltung daarvan. D.w.s., waar Marx sy fokus op die kern van Hegel se denke rig, is die gebeure self die kern van Marx se denke. Marx het die kern van Hegel se denke tot denkkern. Hiermee het Marx die opgawe om dit in die teoretiese adekwate vorm daarvan te dink. Hy wil die rasionele kern tot konkrete kern transformeer. Waar Marx die analise van Hegel maak is dit dan reeds 'n eksposisie van veral Marx se filosofie sowel as sy 'teorie'. Dit is 'n eksposisie van Marx se filosofie omdat die struktuur van die denke sigbaar is in die diskontinuiteit van



Marx met Hegel. Marx se filosofie lê in die diskontinuitet van die denke, wat die werkende gestalte van Marx se intervensie in Hegel se denksisteem is. Marx se 'teorie' is die teoretiese gestaltegewing van die diskontinuitet in sy differensieël spesifieke denke. Hy dink met die denkstruktuurwending anders. Met die transformasie van Hegel soos dit verbeeld word by Marx se teoretiese praxis met die lees van die politieke ekonomie stel Marx dan sy 'teorie' na die werking daarvan daar. Dit is die gebeure van die vestiging van sy wetenskap. Hierby funksioneer die objek van Marx se denke. Althusser bedoel die funksionering letterlik. Soos Balibar dit stel: "the object of the theory is itself a theoretical object at a determinate level of abstraction" (RC pp. 256). Waar Marx die 'teorie' na die werking daarvan daarstel, is dit dan die preliminêre elaborasie van die konsep van sy denke na die werking daarvan. Hiermee is Marx se lees van die politieke ekonomie ook 'n praktiese fase van sy denke en slaan na die metode daarvan op die konsep waarom dit by Marx gaan.

Marx het met die denkstruktuurwending die problematieke van Hegel en die politieke ekonomie tot objek. Dit is 'n teoretiese objek wat tot hom dring deurdat die denke soos dit met Hegel en die politieke ekonomie lê 'n epistemologiese verskuiwing ondergaan het. Met die verskuiwing sien Marx dan dit wat die denkers gemistifiseer of oorgesien het. Dit is die mistifikasie en oorsigte wat Marx tot objek het. Dit gaan by hom spesifiek om die moontlikheid van die oorsigte en mistifikasies. Hierdie moontlikheid slaan, omgekeerd, spesifiek op dit wat gemistifiseer en oorgesien word. Hiermee het hy dit wat oorgesien word en gemistifiseer is, tot objek. By die politieke ekonomie is dit wat oorgesien is nie 'n blote ekonomiese feit nie en daarom is dit by Marx nie "simply a matter of stating an economic fact" nie (RC pp. 155), d.w.s. dit is nie 'n kwesie dat hy 'n ekonomiese feit wat oorgesien is, noem nie.

Inteendeel gaan dit om die analise van dit wat hy by die politieke ekonomie teenwoordig vind. Dit behels die eksposisie van 'n feit "which was destined to revolutionize (umwälzen) all economics" (RC pp. 151). Hierdie is nie in die fenomenale sin van die woord 'n konkreet gegewe feit nie. Dit gaan eerder by Marx om die problematisering van die werking van die denke van die politieke ekonomie by die definisie van hulle objek en die fokusing daarvan in opposisie tot die politieke ekonomie se refleksie daarvan. Althusser stel: "To cast doubt on the definition of the object is to pose the question of a differential definition of the novelty of the object aimed at by the new theoretical problematic." (RC pp. 155). Wat hierdeur plaasvind is dat Marx die skeur met Hegel, wat by hom verskyn in die onderskeid tussen die "veils of philosophy" en die kern van sy denke, konstitueer deur 'n lyn van demarkasie te trek, d.w.s. deur 'n onderskeid te maak tussen die denke in fenomenale vorme en die werklikheid van die denke self. Hierdie onderskeid het die effek van die verskynning in die denke van die politieke ekonomie van die breuk tussen die fenomenale denke en die konseptualisering van die denke self. D.w.s. dat die breuk tussen die konkrete werklikheid en die werklikheid van die denke gestalte kry dank-sy die opduiking van die kern van Hegel se denke. Hierdie kern is die van die proses van die denke. Met Marx kom die proses van teoretisering tot ophligting. Met die skeur met Hegel se denke kom die denke van die politieke ekonomie in werking en word die onbewuste produksie, deur hulle teoretisering, van 'n nuwe vraag evident. Vanuit die oogpunt van die prosés is die gebeure die van die verandering van die teoretiese objek by Marx. Deurdat hy 'n nuwe vraag stel, het hy 'n nuwe objek. Die vraag wat hy stel, stel hy in konjunksie met die opduiking van die werklikheid wat hy ervaar het en wat hy in konjunksie met die revolusionering van sy denke tot objek het. By die opduiking van die nuwe objek en met die nuwe vraag wat Marx stel, het Marx dan nie die konkrete werklikheid self tot objek nie. Met die



problematisering van die denke van Hegel en die politieke ekonomie, het Marx die denke tot objek. D.w.s., hy het 'n teoretiese objek. Hierdie objek is revolusionêr en as sulks na die verskyning en funksionering daarvan dinamies. Dit is ook na die funksionering daarvan die praktiese gestalte van Marx se denke. Marx se denke is trouens deur die verskyning van die objek gerevolusioneer, en daarom is die gestalte van die werking van die objek die gestalte van Marx se teoretiese praxis.

In die sin van die revolusionêre objek by Marx kan Althusser se aanhaling van Lenin se "astonishing remark that Marx only laid the foundation stones of a theory" (ESC pp. 195) aangevoer word. Dat Marx slegs die stene vir die fondasie van 'n teorie gelê het, slaan daarop dat hy nie 'n volledig beredeneerde en gekonseptualiseerde denkstelsel daargestel het nie. D.w.s. Marx het nie met sy 'teorie' klaar gedink nie. Dat Marx nie 'n voltooide denkstelsel daarstel nie, lê dus die moontlikheid van die beweeglikheid van sy denke oop en die beweeglikheid is die gestaltegewing aan sy objek. Daar kan op Marx se 'teorie' gebou word. Hierdie beweeglikheid is na Althusser se visie met die aard van Marx se objek gegee. Die objek het met die transformasie van Marx se visie sy denke gerevolusioneer en hierdeur in beweging gebring. Dat Marx in die logika en, ritme van sy ervaring bly voortdink behels 'n revolusionêre, in die sin van beweeglike, denkwyses by Marx. Sy ervaring reverbeereer nl. in sy denke en dit is die gestalte van die praktiese gegewenheid van sy objek. Waar Marx dan 'teoretiseer' lê hy die praktiese gronde vir die elaborasie van 'n 'teorie'. Met die aard van die 'teorie' gegee, is die elaborasie daarvan self die funksie daarvan. D.w.s.: in Marx se analyses wat hy van die denke van sy dag maak, maak hy 'n bepaalde eksposisie. Dit is die eksposisie van die konsep waarom dit by hom gaan. Hierdie konsep bestaan ook slegs in die analyses, omdat Marx slegs deur sy analyses daaraan gestalte gee. Waar hy dan sy analyses maak, verbeeld hy die aard

van sy denke. Dit is 'n praktiese denke. Gepaar met sy revolusionêre ervaring waarvolgens die beweging van die werklikheid tot hom gedring het, is die praktiese denke die effek van die werklikheid van die denke. Dat dit om die konsep hiervan gaan, behels dat die elaborasie daarvan self 'n funksie daarvan is. Dit is die sin waarop die gestalte van Marx se ervaring in sy denke reverbereer. Met die praktiese gegewenheid van Marx se revolusionêre objek is dit dan nie moontlik om 'n finale teorie daarvoor op te stel nie. Marx se 'teorie' is so gekonstitueer dat dit sy objek akkommodeer. Dit gaan by sy 'teorie' om die beweeglikheid van kennis, d.w.s. om die moontlikheid van wysiging en elaborasie daarvan – en d.w.s. dit gaan om die relatiwiteit van kennis. Hierby het hy die kenne tot objek. Met die akkommodasie van die objek in sy 'teorie' is Marx se 'teorie' dan oop op die kenne. Wat met hom gebeur het en wat hy dus ervaar het, is die integrasie van die teorie en die praktyk in 'n funksionele prakties bestaande epistemologiese eenheid vanwaaruit, in 'n spesifieke dinamiese proses, die kenne werk. Dit behels die algehele oopbreking van die ideologiese denke in absolute, en daarom statiese, terme. Hegel se absolute rede is gerelativeer en betrek op die revolusionêre proses van die selfbeweging van die denke. So ook is die politieke ekonomiese denke in fenomenale vorme gehistorieseer om die kenne na die eie logika en ritme van die funksionering daarvan te laat verskyn. Dit gaan om die bevryding van die fenomenale objek en die oopbreking van die teoretiese objek by Marx – dit is die oopbreking van die ideologie. Hieruit trek Marx die bouwerk van die moontlikheid van die ontwikkeling van kennis deur die praktiese neerlê van die werking daarvan in koherensie met die opduiking van die kenne, op.

By Marx is die meganisme van die verskyning van kennis gesneller. Die kenne het tot hom gekom. Dit is die gebeure van die selfrefleksie van die ideologie by Marx. Waar die ideologie met onbewuste voorveronderstellinge in hulle



problematiek werk, het die problematiek by Marx tot self-refleksie gekom. Hierdeur kan Marx nie net die teoretiese inadekwasie by hulle problematiek fokus nie, maar is die problematiek by hom oopgebreek en gerelativeer. Dit beteken dat hulle problematiek met Marx tot bewuswording kom. Dit het siende geword, d.w.s. dit is oop op die gebeure van die kenne. By Hegel, bv., is die rasonale kern gefokus. Dit is die gebeure van die oopbreking van sy problematiek en daarmee die selfevident-word van die teoretiese inadekwasie van sy spekulatiewe idealisme deur die beweging van die denke self. Sy problematiek is blind t.o.v. die werklikheid van die werking van die denke. Die blindheid het, soos by die denke in fenomenale vorme van die politieke ekonomie, hoofsaaklik die gestalte van die verabsoluttering van kennis en hiermee die verstarring van die kenne. Met die Teoretiese gebeure by Marx is kennis gerelativeer. Die problematieke is nl. onderskeidelik oopgebreek op die moontlikheid van die ontwikkeling van kennis. Die sneller hierby, d.w.s. by die bewuswording van die problematieke, is die verskuiwing van die denke waardeur die Teoretiese fokus anders val en die kenne tot opduiking kom. Dit het die illuminasie van die inadekwasie van die ideologie tot gevolg. D.w.s. dit is die gebeure van die produksie van die selfrefleksie van die onderskeie problematieke waardeur die ideologie self deursigtig word en oopgebreek word deur die, met die produksie koherente, irrupsie van die kenne.

Homoloog met die relativering van kennis vind die relativering van die menslike rede soos wat dit tradisioneel begryp is, plaas. Die mens is tradisioneel begryp as 'n outonome kenner. Dit beteken dat hy sy rede kan aanwend vir die verkryging vir kennis en dat kennis op die wyse verkry, as waar veronderstel kan word omdat die rede so funksioneer dat die gegewe werklikheid onmiddellik daarvoor toeganklik is. D.w.s. die menslike rede is beskou as absoluut by die kenne van die gegewe werklikheid. Met

sy rede kan die mens absolute kennis van die werklikheid kry en self verskyn as die absolute kenner. Die rede is hier begryp as die middel waaroor die mens beskik waardeur hy die gaping tussen homself as subjek en die objektief gegewe werklikheid kan oorbrug. M.b.v. sy rede kan hy insig kry in die objektiewe werklikheid en daarmee 'n brug slaan tussen homself as subjek en die gegewe werklikheid as die objek van sy kennis. Hiermee word die kennis self beskou as die verbinding van die subjek en die objek d.m.v. die rede. Hierdie kennis is 'n funksie van die outonome subjek wat na willekeur d.m.v. sy rede daarvoor beskik. D.w.s. dat die mens, met die konsipiëring van die absoluteheid van die menslike rede, by die ken-proses as die kenner en daarmee as 'n, t.o.v. die objektiewe werklikheid, outonoom kennende subjek verskyn. Hierteenoor toon Marx in sy teoretiese praxis dat daar meer in die ken-proses aan die hand is as die redelike vermoëns van 'n kennende subjek. Althusser identifiseer dat Marx met die epistemologiese verskuiwing tussen sy denke en die denke van sy dag, die gebeure van iets anders as die outonome menslike rede by die kenne gewaar. Dit is trouens waarop Marx se vraag wat hy aan Hegel en die politieke ekonomie stel, slaan en waarin sy revolusionêre epistemologie lê. Om die revolusionêre epistemologie te kan waardeur stel Althusser dan deurentyd Marx se vraag aan hom. Waar hy kyk na die verskuiwing in die beskouing van die produksieverhoudinge in die produksieproses, wat daar tussen Marx en die politieke ekonomie plaasgevind het, kry Althusser 'n antwoord wat die weg wys na hoe die epistemologie dan eintlik lyk. Hy het reeds bepaal dat dit nie by Marx om die denke in fenomenale vorme gaan nie en dat die afstand wat hy van dié vorm van denke doen, slaan op die afstand tussen Marx en die politieke ekonomie. Daarom gaan Althusser die verskuiwing by Marx in die beskouing van die produksieverhoudinge in die arbeidsproses nie in 'n konkrete en dit is 'n fenomenale betekenis lees nie. Dit is vir hom die epistemologiese duiding van die verhoudinge wat in Marx se teoretiese



praxis meewerk. Waar die politieke ekonomiste dan by die produksieverhoudinge nog suiwer in ekonomistiese, en dit is fenomenale terme werk, betrek Marx dit implesiet op sy epistemologiese ervaring van 'n verskuiwing in sy denke. Die verskuiwing wat daar by Marx in die verhouding produksiemiddele, arbeid (produksiemag) en rou-materiaal soos dit by die politieke ekonomie figureer, plaasvind (Bali-bar RC pp. 241) dui vir Althusser dan op die epistemologiese gebeure met Marx waardeur die menslike rede en die kennis as sulks gerelativeer is. Dit skyn vir Althusser dat Marx se 'teorie' bestaan in die herrangskikking van die struktuur van die verhouding van die subjek, die objek en die mediasie in die produksieproses. Die politieke ekonomie sien die struktuur van die produksie-apparaat as sou daar 'n skeiding tussen die arbeid (produksiemag) wat deur die subjek voorgestel word en die objek van die arbeid (rou-materiaal) bestaan. Die arbeidsmiddel lê dan, metafoories gesproke, tussen die subjek en die objek en dien as die mediasie tussen die twee. Die middel is in die subjek se hande en die arbeidsmag is dan die van die subjek. Dit is die produksieverhouding wat ook in die kenteoretiese veronderstelling van die politieke ekonomie werk. Met die lees van fenomenale vorme en hiermee, met die klem op die menslike rede, werk die politieke ekonomie met die gedagte van die menslike subjek as outonoom in die kenproses (arbeidsproses) en gaan hulle self as outonome kenners hulle self t.o.v. die werklikheid oriënteer en so as die bemiddelaars tussen hulle self en die gegewe werklikheid funksioneer. Marx het met die gewaarwording van 'n onbewuste produksie deur die politieke ekonomie van dit waarvoor hulle nie 'n oog gehad het nie, die kenverhoudinge waarmee hulle werk, deurbreek. Hiermee vind daar by hom 'n epistemologiese heroriëntasie t.o.v. die werklikheid van die werking van die denke plaas. Marx wil die werking in sy werk akkommodeer. Althusser sien dat die bemiddeling van die subjek en die objek by Marx anders gaan val en nie meer gaan plaasvind danksy die mag van die subjek oor die arbeidsmid-

del nie. Daar vind nl. by Marx 'n verskuiwing van die arbeidsmag plaas. Waar Marx die produktiwiteit van die denke fokus soos die gebeure daarvan in die werk van die politieke ekonomie vergestalt is, word die band tussen die subjek en die arbeidsmiddel verbreek, deurdat die arbeidsmiddel verskyn as in die materiaal ingetrek. Soos wat die teks met 'n eie werking verskyn, verskyn die kenproses (by Marx eksplesiet uitgespel as die produksieproses) as 'n t.o.v. die mens outonome sfeer met sy eie sistematiese funksionering. Met die verskuiwing van arbeidsmag is daar nie meer 'n identiteit tussen die arbeider (skrywer/leser) en sy produk (kennis/teks/insig) nie, maar die identiteit val tussen die arbeid en die produk. Deurdat die proses outonoom funksioneer is die arbeid self 'n produk van die arbeidsmiddel wat eerder op die produk as op die arbeider geskoei is. D.w.s. die arbeidsmag word met die arbeidsmiddel verbind. Dit beteken m.b.t. die kenproses dat die arbeidsmiddel, tradisioneel as die menslike rede begryp, danksy die verbinding daarvan met die arbeidsmag en die materiaal self, 'n outonomie teenoor die kennende persoon het. Daar gaan geken word sonder die persoon as die outonoom kennende subjek van die kenproses en die arbeidsmiddel. Die motivering van die arbeidsproses gaan bestaan in die relasie arbeidsmiddel - rou-materiaal (of ou produkte). Hiervolgens kry die produksieproses 'n eie transformatiewe werking wat nie aangewys is op die intellektuele mag van die mens nie. Die arbeidsmag is die van die materiaal vir die produksie self. D.w.s. dat die materiaal produktief is. Dat dit teoretiese materiaal is, behels dat die teoretiese gebeure van die arbeidsproses die kenne is. Dit is uit die relasie arbeidsmiddel en rou-materiaal dat die transformatiewe en produktiewe mag van die arbeidsproses sal ontspruit as die verwerking van die rou gegewens in die kenproses tot kennis. Die kennis sal produkte wees van die dinamiek in die arbeidsproses verdiskonteer danksy die investering van die arbeidsmag in die arbeidsmiddel en die arbeidsmiddel in die materiaal. Hierby is die pro-



dukte nie finale gegewens nie, maar met die struktuur van die arbeidsproses steeds oop op die gebeure van die kenne en dit is die gebeure van die transformasie van die kennis om nuwe kennis te produseer. Hiervolgens, met die relasies in die arbeidsproses, het die arbeidsproses 'n ritme en momentum van werking wat nie saamval met die empiriese opeenvolging van konkrete gebeure in die gegewe geskiedenis of met die rasioneel kennende persoon wat as redelike sentrum van kennis funksioneer nie. Die proses het 'n eie temporaliteit wat gegee word met die kombinasie en artikulasie van die instansies wat in die verhouding daarin saamwerk. Dit is 'n differensiële temporaliteit wat gaan om die samestelling van die problematiek.

Met die relativisering van kennis en die rol van die menslike rede by die verkryging van kennis, verskyn die denke dan as 'n outonome sfeer. Dit is m.a.w. nie betrokke by die konkrete werklikheid wat die versekering vir die waarheid van die kennis bied nie, en is nie onderworpe aan die menslike rede vir die effektiwiteit daarvan nie. Hiermee is die denke ook nie deur die konkrete geskiedenis bepaal nie. Met die relativisering van die menslike rede en kennis, word die rol van die geskiedenis soos tradisioneel beskou, by die verkryging van kennis gerelativeer. Die denkstruktuur verskyn na die dinamiek daarvan as onderskeie van die konkrete gang van die empiriese tyd. Na die struktuur daarvan het die denke 'n eie temporaliteit. Hierdie dinamiek kom tot uiting in die gebeure van die kenne soos spesifiek sigbaar in die tekstuele werking wat 'n vergestaltung van die gebeure van die kenproses is.

Althusser identifiseer dat dit die gebeure van die epistemologiese produksieproses is wat by Marx se lees van Ricardo en Smith werk. Die epistemologiese verskuiwing tussen Marx en die politieke ekonome slaan op die verskuiwing van arbeidsmag wat by Marx se lees van Ricardo en Smith plaasgevind het. Waar die politieke ekonome met hulle

rede werk gaan dit by hulle om die direkte kennisrelasie van die subjek en die gekende en hiermee om 'n direkte relasie tussen die oog van die kenner en die ken objek. Dit is 'n redelike relasie waarvolgens dit ook gaan om 'n vaste verband tussen 'n woord en die betekenis daarvan wat direk op die kennis van die objek slaan. Met die epistemologiese skema kan die werk van die politieke ekonome binne hulle teoretiese sisteem as 'n versameling kenresultate funksioneer. D.w.s. met hulle veronderstellinge i.v.m. die verkryging van kennis het die politieke ekonome nie kennis as 'n probleem gesien nie. Dat Marx die kennis dan as 'n probleem sien, slaan nie op 'n besondere kenvermoë nie. Dit het volgens Althusser niks met redelike gawes te doen nie. Marx se problematisering van die politieke ekonomie slaan op die wyse van funksionering van hulle teks in konjunksie met die denkstruktuur. Veral in die lig hiervan dat Marx nie die teoretiese implikasies van wat hy met die politieke ekonomie doen, besef het nie en daarvan uitgaan dat hy eenvoudig hulle tekste korrigeer, sien Althusser dat Marx se lesing 'n uitdrukking is van die produktiwiteit van die teks en nie sy redelike vermoëns nie. Sy lesing is dus nie 'n redelike lesing nie, maar dit is 'n produktiewe lesing – verbind met die werk self. D.w.s. dat die teks van die politieke ekonomie produktief is. Hierdie produktiwiteit word met Marx se dubbellesing uitgedruk. Hierdie lesing vind plaas waar die antwoord van die politieke ekonomie aan Marx as 'n vraag verskyn en hy identifiseer dat hulle werk, wat deur hulle as finaal en afgehandel bedoel is, konseptuele mankhede na vore stoot en daar dus 'n spesifieke werking in die geskrewe werk is. Daar is nl. 'n bepaalde arbeidsmag daarin verdiskonteer waardeur dit as die arbeidsmiddel in die kenproses kan funksioneer. Die verbinding van die arbeidsmag met die materiaal is sigbaar in die blote feit van die gebeure van die verskyning van leemtes in die eksplisiete vlak van uitgespelde begrippe. Die leemtes word nie m.b.v. sy "goddelike" visie deur die leser ingelees nie en hy het nie 'n



direkte kennisrelasie met wat hy lees nie. Lg. feit is sigbaar daarin dat Marx by die werking van die kenproses by die politieke ekonomie betrek is sonder 'n direkte bewuste refleksie daarvan. Marx het hiermee nie beheer oor die arbeidsmiddel\* wat eerder op die materiaal as op homself as subjek geskoei is nie. Die arbeid van die teks is in die verband self 'n produk van die verbinding arbeidsmag-arbeidsmiddel wat eerder op die produk (teks) as op die arbeider (die menslike subjek as leser en skrywer) geskoei is. Dit verduidelik waarom die politieke ekonomie dit waarvoor hulle nie 'n oog gehad het nie in hulle werk kan produseer. Dit was in feite die werking van 'n 'teorie' wat nie op hulle nie, maar op die materiaal geskoei is.

Waar die produktiwiteit van die teks die werking van die 'teorie' in konjunksie met die denkstruktuur is, is die dinamiek van die teks die van die werking van die 'teorie' waardeur nuwe kennis geproduseer word en die kenne geskied. Marx se revolusionêre epistemologie, óf, sy integrasie van die teorie en die praktyk, is vir Althusser in die konteks verklaarbaar as die opduiking en sigbaarwording van die teoretiese proses van die kenne by Marx. Dat die kennis dan as nie voltooid of afsluitbaar nie, verskyn, is met die outonome werking daarvan gegee. Die integrasie hiervan by Marx se teks is dan revolusionêr vir sover die teks nie as 'n statiese liggaam van kenresultate gaan verskyn nie, maar met die integrasie van die teorie en die praktyk daarvan, gaan werk. D.w.s. dat, met die opduiking van die objek van sy denke, ook die teks wat tradisioneel as 'n afgeronde liggaam beskou is, oopgebreek word. Die opduiking van die objek is die oopbreking van die teks. Dit word op die werklikheid van die werking daarvan oopgebreek en is daarom nie 'n produk an-soi nie,

---

\* Althusser identifiseer hier Marx se 'teorie'.

maar het 'n vrugbare onvoltooidheid (RC pp. 208). Die vrugbare onvoltooidheid is die effek van die verbinding van die arbeidsmiddel en die materiaal. Hierdeur is die kennis relatief omdat dit voortdurend veranderlik is. Die revolusionêre aard van Marx se epistemologie lê in die vrugbare onvoltooidheid en dit is by die vrugbare onvoltooidheid dat Althusser se visie aansluit. Dit sluit aan waar die konsep van Marx se objek na die realiteit van die metode van analise daarvan, in die werking daarvan, by hom deurbreek deur die verstarring van Marx se werk deur die Marxiste. Althusser se visie sluit by die lees van Marx aan by die proses wat hy in Marx se werk geteken sien. Hierdeur lees hy "Capital" nie as 'n staties gegewe geskrif nie, maar let eerder op die sistematiek daarvan alvorens hy Marx se epistemologie as 'n liggaam van kennis gaan opneem. Dat Althusser se visie revolusionêr is, is 'n aansluiting by Marx se revolusionêre epistemologie. Hierby het Althusser die bepaalde opgawe om die samestelling van Marx se problematiek toe te lig, ten einde dit na die realiteit van die werking daarvan te begryp. D.w.s., ten einde die proses wat by Marx se denke betrokke is en vanwaaruit die revolusionêre aard van Marx se denke spruit te verstaan, moet Althusser dit na die gestalte daarvan opdiep uit Marx se teoretiese arbeid waardeur sy problematiek geskilder word en waarin die revolusionêre aard van sy problematiek lê.

Waar Marx sy problematiek met sy teoretiese praxis skilder en waar die praxis andersyds die effek van sy problematiek is, gee Marx spesifieke epistemologiese duidinge betreffende die gestalte van sy problematiek. Sy problematiek is eerstens die spesifieke refleksie en uitwerking van die struktuur van die denke wat by die opduiking daarvan effektief is. Hierbenewens is die problematiek die praktiese refleksie self van die samestelling en funksionering van die teks - waarby die denkstruktuur uitgebeeld en funksioneel is. Die problematiek van Marx is hierop die ruimte



van sy spreke waarby sowel die struktuur van die denke en die effektiwiteit daarvan in teksinterpretasie weerspieël is. Dit is die ruimte wat tot Althusser kom en waarvan hy die spesifisiteit, in konjunksie met al die fasette wat daarby konstitutief is, wil toelig. Hiervoor kyk hy van naderby na die denkstruktuur ten einde, na die struktuur van Marx se denke, sy problematiek te verstaan en te ekspliseer. In afdeling 2 word hierna gekyk. Daar word gesien dat, waar die ruimte van Marx se spreke tot hom kom, Althusser identifiseer dat Marx gestalte gee aan die werking van die denke. Hiermee verskyn daar by Marx die eenheid van die werking teks-denkstruktuur, waardeur Marx 'n unieke teoretiese basis in sy denkruimte het.

## 2. DENKSTRUUKTUUROMWENTELING AS DIE TEORETIESE ORIËNTASIE TOT MARX SE DIFFERENSIEËL SPESIFIEKE PRAXIS

Wat Althusser dan met sy revolusionêre ervaring in teenstelling tot die Marxistiese interpretasies van Marx sien, is die ruimte van Marx se spreke. Dit is die ruimte van Marx se teoretiese praxis. Marx het die ruimte met sy metodologie by die 'omkering' van Hegel en die transformasie van die politieke ekonomie gekonstitueer. D.w.s. dat Marx die ruimte prakties deur sy metodologie gekonstitueer het. Hierdeur gee hy vir Althusser gestalte aan die werking van die denke. Marx het anders gaan dink.

Wat plaasgevind het by die skeur waardeur Marx se denke gerevolusioneer is, is dat die praktiese gestalte van die denke tot Marx gekom het en sy denke met die praktyk self geïntegreer is. Hy het prakties gaan dink en nie meer bloot geteoretiseer nie. Die praktiese denke is revolusionêre denke vir sover dit om die praktyk van die denke self gaan, en nie, om dit so te stel, om die denke van die geskiedenis nie.

Waar Marx deur sy metodologie gestalte aan die werking van die denke gee, sien Althusser die struktuur van Marx se denke. Dit figureer nie by Marx as die totaliteit van die ontwikkeling daarvan nie, maar as die struktuur van die funksionering van die denke.

By die ideologiese totaliteitsdenke beskou hulle die teks as die weerspieëling van die totaliteit van die geskiedenis. Waar die denke as 'n homogene totaliteit funksioneer, is die teks dan na die gegewenheid daarvan as totaliteit afgerond en figureer as die totaliteit van die sin wat daarin uitgedruk is. Daarom kan dit onmiddelik, as direk toeganklik vir die rede, gelees word. Die teks is as homogeen, en daarmee as kontinú met die ontwikkeling van die denke (deurdat dit die uitdrukking daarvan is) vir die rede deursigtig.

In teenstelling met die totaliteitsdenke funksioneer die teks na die struktuur van die denke by Marx anders. Dit verskyn nie as die totaliteit van die sin wat daarin uitgedruk is nie, maar wel as 'n opposisionele geheel. Die struktuur van die teenstelling van Marx se denke is verbeeld in die verskyning van die tweede laag en die teenstelling tussen die twee lae in die teks. Waar Marx dus sy dubbellesing by die politieke ekonomie bedryf, verbeeld hy deur sy metodologie die struktuur van sy denke. Sy dubbellesing is nl. ekspressief van die tekstuele gebeure van die politieke ekonomie by Marx, en die tekstuele gebeure is ekspressief van die denkstruktuur waardeur die teks as 'n dinamiese geheel verskyn. As 'n dinamiese geheel is die teks nie 'n statiese produk met 'n een-tot-een korrelasie met die gegewe werklikheid nie, maar eerder na die dinamiek daarvan produktief. Met die verskyning van Marx se denkruimte, deur sy metodologie geteken, aan Althusser, sien Althusser Marx se problematiek soos wat dit by hom opgeduik het met die historisering van die werk van die politieke ekonomie by Marx. Hierdeur kom die dialektiese



produktiwiteit van die teks tot Althusser self, d.w.s. die dialektiese produktiwiteit van die teks word deur Marx se metodologie by Althusser uitgedruk. Op grond hiervan maak Althusser sy intervensie in die tyds- en teksbeskouing van die Marxiste.

Met die verskyning van Marx se denkruimte identifiseer Althusser "Capital" as die werk van 'n unieke problematiek. As die uitdrukking van 'n unieke problematiek vereis die werk 'n unieke benaderingswyse. Althusser se benaderingswyse van "Capital" is dan, in die lig van die epistemologiese skeur van Marx met die denke van sy dag, uniek. Althusser se benadering van "Capital" as 'n oorspronklike werk, sluit die marxistiese sinchrone sowel as diachroniese benaderinge uit. Dit uitsluiting van die diachroniese benadering is voor die hand liggend. As die werk van 'n oorspronklike problematiek het "Capital" nie 'n presedent nie en is daar dus geen ontwikkeling om te bestudeer nie. Dit gaan by "Capital" daarom dat die teoretiese basis verskil met die van die voorafgaande werke van Marx sowel as met die werk van die denkers van Marx se dag. Dat Althusser "Capital" as 'n unieke werk benader, beteken nie dat hy die tradisionele sinchroniese benadering daarop toepas nie. Omdat Marx nie sy denke letterlik neergeskryf het nie, is die sin van "Capital" nie 'n gegewe en is "Capital" dus nie ten volle deursigtig nie. Aangesien die werk dan nie klaargestrewe en voltooid is nie, is dit nie onmiddellik leesbaar en begrypbaar nie. Dit is nie ten volle deursigtig nie, maar slegs deels, na die metodologie wat met die historisering van die kennis, d.i. met die proses van die beweging van kenne in die teks werk, deursigtig. Hierdie gedeeltelike deursigtigheid gee 'n gedeeltelike eksposisie van Marx se denke. D.w.s., deur sy wyse van analise, eksponeer Marx sy bepaalde opvatting waarvolgens hy werk. Dit is dan ook hierin dat die uniekheid van sy werk geleë is.

Waar Althusser op grond van sy revolusionêre ervaring van die praktiese gestalte van Marx se denke, sy intervensie in die tyds- en teksbeskouing van die Marxiste maak, doen hy dit met die historisering deur Marx van die kennis van die politieke ekonomie voor oë. Hierdie gebeure is vir hom relevant omdat kennis hier gerelativeer word, en omdat dit m.b.t. die konkrete werklikheid gerelativeer word. Dit beteken dat kennis nie 'n gegewe van die konkrete realiteit is nie en daarom gewysig, verander en verfyn kan word, en dit beteken dat hier iets anders as die gegewe realiteit as die prismaat vir die geldigheid van kennis verskyn. Wat hier verskyn is die kenne. Die kenne verskyn as onafhanklik t.o.v. die konkrete werklikheid en daarmee ook as apart van die gebeure van die empiriese tydelikheid. Die historisering van die kennis is dan die gebeure van die verskyning van die prismaat van die kenne by kennis as kennis. Kenne is as sulks 'n dinamiese begrip en m.b.t. die tekstuele werking soos deur Marx se metodologie by die dubbellesing vergestalt, is dit 'n dinamiese gebeure. By die historisering van die kennis van die politieke ekonomie deur Marx, sien Althusser dat kennis as tydelik verskyn. Op grond van die tydelikheid soos sigbaar in die tekstuele gebeure, en op grond van die tekstuele gebeure gee Althusser 'n nuwe, oorspronklik en unieke interpretasie van die sinchroniese en die diachroniese wyses van teksbenadering. Met die tekstuele gebeure by Marx, soos in Marx se metodologie verbeeld, verskyn die teks vir Althusser na 'n eie besondere tydelikheid. Hierby gaan dit nie om die globale, homogene verloop van die geskiedenis as bepalend vir die denke nie, maar om 'n variërende differensiële temporaliteit wat by die tekswerking uitkristalliseer. Dit kristalliseer uit as effektief by, asook as die effek van Marx se opposisie tot die ideologie, waarin die struktuur van die dinamisering van sy denke lê. Deur die teenstelling word die kennis beweeglik en deur die beweeglikheid word die differensiële temporaliteit van die teks verbeeld. Althusser verbind die konsep "tyd" met die gebeure van tekstuele be-



weeglikheid. Deur die beweging van die konsepte word tyd verbeeld. Die tyd verskyn as die tyd van die konsepte, en nie, omgekeerd, dat die konsepte verskyn as die effek van die beweging van die tyd nie.

Deur die teksverdeling wat met die onderskeid tussen problematiese verskyn, verskyn daar onderskeie beweginge van die konsepte. Die beweginge vind nl. op verskillende vlakke plaas. Daar is die vlak van die beweging van die verskyning van die konsepte as kennis. Dit is die gebeure van die verskyning van kennis as kennis. Dan is daar die beweging waarvolgens die konsepte as sulks verskyn. Die eerste vlak van die beweging van konsepte identifiseer Althusser as 'n gebeure wat direk verband hou met die geskrewe teks. Hierby gaan dit om die oppervlakkige beweging van die konsepte waardeur dit as kennis in die geskrewe laag van die teks verskyn. Althusser sien dat die beweging met die horisontaliteit van die sintaksis geskied. Die sintaksis kan anders geartikuleer word, en daarom kan dit 'n ander betekenis hê, maar dit verwys nie buite die grense van die bladsy waarop die sinne geskryf staan nie. Hierby gaan dit om die diachronie (beweging) van 'n basiese sinchronie\* (die geskrewe teks wat die werking van 'n meganisme het) (RC pp. 67). Dit gaan by die sintaksis om 'n spesifieke meganisme van interne verwysing. Die meganisme is die meganisme waarvolgens konsepte as kennis in die geskrewe teks verskyn. Dit het te doen met die samestelling van woorde in die sintaksis van die teks en nie met die korrespondensie van die woorde met, aan die teks eksterne, gegewens nie. Deur die samehang van woorde tot mekaar is daar 'n werking van korrelasie tussen woorde waardeur woorde hulle spesifieke semantiese geladenheid kry. Die korrelasie tussen verbandhoudende woorde is nl. die gebeure van 'n relasionele werking waardeur, deur die

---

\* "Synchrony represents the organizational structure of the concepts in the thought-totality or system" (RC pp. 68).

teenstellinge in die verhoudinge tot mekaar, 'n woord as betekenisvol verskyn. Hiermee is die woord as nie-die-of-daardie-woord nie, maar as die spesifieke woord, deur sy funksie gedefinieër. Deur die plek en funksie van 'n woord in relasie tot die ander woorde in 'n bepaalde sintagmatiese konteks, kry die woord betekenis. Dit is die werking van die meganisme van die interne verwysing van woorde - waardeur kennis as kennis verskyn. Hierdie gebeure van verskyning hang dan saam met die klem van die sintaksis, d.i., met die artikulasie daarvan en d.i. eventueel en basies met die letterlike geskrewenheid van die teks. Daarom is die beweging van die verskyning 'n horisontale diachroniese beweging. Die beweging hang saam met die oppervlaktelaag van die teks wat Althusser as die kennismeganisme wat kennis as kennis laat verskyn, tipeer. Deur die meganisme het die woord "labourer" aan Marx verskyn as kennis. Deurdat die klem by die politieke ekonomie nie daarop geval het nie, het die kennis as 'n bloot gesubstiteerde woord verbygegaan. Hulle het die woord as gelyk met die woord "labour" bedoel en gelees. Waar Marx se fokus anders val is die sin op 'n nuwe wyse geartikuleer. Hierdeur val die klem anders en kan Marx die woord "labourer" fokus as kennis. Die woord verskyn aan hom as kennis. Waar dit eers verborge was, verskyn die kennis by Marx. Hierdie verskyning is die effek van die horisontale verwysing van woorde waardeur die woord as kennis, en dit is, as 'n nuwe konsep verskyn. Die gebeure is vir Althusser die eerste aanduiding van die differensiële tyd van die teks wat nie verband hou met iets buite die denke self nie. Dit is ook die gebeure wat vir Althusser 'n ander tydswerking van die tekstuele gebeure verraa. Hierdie gebeure van die kennismeganisme in die horisontale werking daarvan, verklap dit waarop Marx se teoretiese praxis slaan, nl. die kenne. Die kenne verskyn by Althusser as 'n vertikale beweging in die teks. Dit is 'n diachroniese gebeure waardeur 'n konsep kan verskyn of verander. Hierdie is die gebeure van die



skepping van konsepte of die transformasie van die statiese ideologiese konsepte om hulle op te neem in die dinamiek van die kenne. Die gebeure is die dialektiese werking van die teenstelling van die twee diskoerse in die teks. Deur die teenstelling is die teks produktief omdat die dieptelaag (vertikaliteit) daarvan in dinamiese spanning tot die oppervlaktelaag staan. Althusser praat in die verband van die "development of the 'Gliederung', of the hierarchized combination of the concepts in the system itself." (Die sisteem is dié van die tekstuele geheel: verwys Hoofstuk 3.2). Hierdie 'ontwikkeling' is die tekstuele gebeure van die skepping of verandering van konsepte waardeur die teks anders kan lees. Die skepping of verandering is met die teks self, na die gebeure van verdeling waardeur die geskrewe teks met die verskyning van 'n tweede ongeskrewe diskoers gedinamiseer word, gegee. Dit behels tekstuele gebeure, en d.w.s. dit gaan om die eie tyd van die teks in die teenstelling daarin, waardeur konsepte kan ontstaan en aan verandering, dinamisering en transformasie, onderhewig is.

Met die insig in die differensiële temporaliteit van die teks, en d.i., die gestalte wat die tekstuele dinamiek het, identifiseer Althusser dan die verskyning van Marx se denkruimte. Waar die kennismeganisme in die werk van die politieke ekonomie by Marx effektief is, het Marx in diskontinuiteit met hulle denke gaan dink. Sy historisering van die politieke ekonomie slaan op die gebeure van die verskyning by hom van hulle kennis as kennis. Hiermee het Marx se bepaalde problematiek aan hom verskyn, maar spesifiek in die werking daarvan. Sy fokus is dan nie soseer op die kennis as kennis nie, maar op die gebeure waarvan dit 'n teken is. Hy kyk m.a.w. na die verskyning daarvan wat die gebeure van die eie werking en tydelikheid van die kenne is waardeur die konsep wat 'mettertyd' as kennis verskyn geproduseer is. Dit is met die tekstuele dinamiek in die verbinding rou-materiaal - arbeidsmiddel-arbeidsmag

geproduseer. Waar hy dan die politieke ekonomie problematiseer, gaan dit spesifiek om sy problematiek. Marx het nie hiervan die bewuste refleksie van die spesifieke uitspelling daarvan gegee nie, omdat die problematiek in die werking daarvan lê en omdat Marx se denke met die werking gepaar het sodat hy in sy metodologie die problematiek skilder.

Waar Althusser Marx se problematiek in die werking van sy metodologie sien, breek hy dan met die marxistiese interpretasies van Marx. Die gebeure is by Althusser die gebeure van die verskyning van Marx se 'teorie' en hiermee van Marx se werk self. Hiermee verskyn "Capital" nie as 'n staties gegewe geskrif aan Althusser nie, maar as die integrasie van Marx se 'teorie' met die praktyk daarvan. Dit verskyn as die eenheid van Marx se diskoers en sy objek. Althusser sien dit in die produktiewe dislokasie in "Capital" wat sy leeswyse daarvan bepaal. Dit gaan hierby om die "inwardness of the 'criterion of practice' to the scientific practice under consideration" (RC pp. 67). D.w.s. dat dit nie vir Althusser by die lees van Marx om verwysing na iets buite Marx se teks self gaan nie, maar daarom gaan dat Marx se denke in geheel in sy werk uitdrukking vind. Deur hoe Marx skryf, d.w.s. deur wat hy doen, wys hy dan vir Althusser sy diskoers aan. Op die wyse sien Althusser wat Marx met die historisering van die politieke ekonomie bedoel. Dit gaan om die gebeure van die opduiking van Marx se objek by Marx en die simultane oopbreking (historisering) van die denkkategorieë van die politieke ekonomie. D.w.s. dit gaan spesifiek om die dinamiek en die dinamisering van die teks. Dit gaan m.a.w. om die werking van die kenne. Hiermee lees Althusser Marx nie letterlik nie. Waar Marx afstand doen van die "religious myth of reading", gaan Althusser na die gebruik van die teks deur Marx van die politieke ekonomie, Hegel en Marx self, kyk om Marx te kan lees.



Althusser se benadering van Marx is dan in samehang met die gebeure van die verskyning van Marx se diskoers, bepaal deur die diachronie van 'n bepaalde sinchronie. Die sinchronie is die van Marx se eksplesiete spreke wat 'n funksie van die dinamiek (diachronie) van Marx se teoretiese praxis is. Althusser se konsep van dit waarom dit in kern by Marx gaan is deur die diachronie van die basiese sinchronie van "Capital" aan hom opgedring. Die verskyning by Althusser van Marx se diskoers is die effek van die beweeglikheid van kennis en daarmee van die basiese diachronie van "Capital". Dit is die diachronie wat die meganisme wat kennis as kennis laat verskyn, skep, maar wat, omgekeerd, deur die meganisme verraaie word. Dit is wat bedoel word onder die "inwardness of the 'criterion of practice'". Dat Althusser se wyse van benadering van Marx saamval met die gebeure van die verskyning van Marx se diskoers, beteken dat dit saamval met die tekstuele gebeure by Marx. Die sinchronie van sy begrip by die lees van Marx is die sinchronie waarvolgens die kennis wat as kennis verskyn het (diachronie) geregistreer word. Hierby gaan dit vir Althusser, in die konjunksie van sy visie met die meganisme, om die verskyning van kennis as sulks. Dit gaan dan by sy bestudering van "Capital" om die gebeure van die verskyning. Waar Althusser "Capital" bestudeer kyk hy dan na die diachronie van die basiese sinchronie, om die sin van "Capital" te agterhaal. Dit is die sin van Marx se problematiek. Althusser se vraag is dan nie soseer na die kennis self nie, maar na wat dit is wat die kennis as kennis laat verskyn. Dit is die vraag na die werking van die kenne soos dit by Marx se metodologie met die lees van die politieke ekonomie self gedemonstreer is. Dit gaan om die dubbelvlakkigheid van die teks, maar Althusser kan slegs deur die gebeure van die verskyning van kennis en dit is, deur dit wat hy by die benadering van "Capital" sien, iets van Marx se 'teorie' self sien. Die 'teorie' is nie ten volle in die werk evident nie en daarom nie uitgespel en ten volle leesbaar nie.

Marx het sy 'teorie' met die teks geïntegreer. Hierby is die kennismeganisme nie die spieël vir dit waarom dit by die teks gaan nie, maar slegs deur die werking daarvan getuie daarvoor dat daar by Marx 'n proses by kennis betrokke is en "Capital" dus nie 'n afgeronde denkkretum van positiewe feite is nie. Die meganisme dui op die werking van die teks en dit is as sulks die aanleiding daarvoor dat Althusser na dit wat onderliggend aan die woorde van Marx is, soek. Hy soek na dit wat Marx met die praktiese vergestaltung daarvan in sy teoretiese praxis, wil sê. Deur die kennismeganisme word die beweging van die teks van Marx, waardeur die diskoers daarvan evident word, verrai. M.a.w. deur die werking van die kennismeganisme verskyn die tweede vlak van "Capital" aan Althusser. Hiêrdie verskyning is die werk van Marx se 'teorie' en terselfdertyd ook die gestaltegewing van sy 'teorie'. Die kennismeganisme is dan die oppervlakkige aanduiding van 'n tweede teoretiese vlak in die teks, deurdat dit van die beweging van kennis getuig.

Hiermee sluit Althusser by sy benadering van "Capital" enige sprake van eksterne verwysing of duidinge van die ontwikkeling daarvan, uit. Hy gaan spesifiek kyk na die eie dinamiek van die teks soos wat dit aan hom, deur die effek van die kennismeganisme, verskyn. Die diachronie, soos in die beweging van kennis met die kennis-effek van die kennismeganisme vergestalt, is vir Althusser die horisontale aanduiding van 'n vertikale diachronie. Waar hy dan eerstens na die kennismeganisme kyk, sonder om dit as 'n teken te lees: "we consider the result without its becoming" (RC pp. 67), wil hy deur die refleksie van die meganisme die "function of other forms, the absent principle of the latter" (RC pp. 67) agterhaal. Die oppervlakkige, horisontale diskoers is vir Althusser na die beweeglikheid daarvan aanduiding van die dinamiek van die teks self. Hierby stel hy nie primêr in die "diachrony" of a basic synchrony" (RC pp. 67) belang nie, maar in die basiese



diachronie (daarstellingswyse/vertikaliteit) van die sinchronie van die kennismeganisme soos wat dit by Marx tot werking gekom het. Hierby is Althusser se vraag ook gerig op wat dit is wat by Marx se skeur met die ideologie en sy eie skeur met die Marxisme, gewerk het. Die slaanpunt van die vraag is om die problematiek wat in die werking uitgespeel, te begryp. Dit gaan daarom dat die kennismeganisme 'n bepaalde effek het (diachronie), maar dat dit self die effek is van die basiese veruiterliking (diachronie) van Marx se 'teorie'. Die kennismeganisme wat onderliggend is aan die beweging van kennis, is self die horisontaliteit van die vertikaliteit van die gebeure van die kenne. Dit geld as sulks as self 'n uitdrukking (faset) van die 'teorie', maar is nie die teorie self nie. Dit funksioneer as die diskursiewe formasie van die 'teorie' en nie as die 'teorie' self nie. By die kennismeganisme gaan dit om die oppervlakkige beweging van kennis wat 'n faset van die kenne is, maar nie die volle gebeure nie. Dit verklap slegs die gebeure wat daaraan onderliggend is en waarvan dit as die sinchronie daarvan funksioneer. Hierdeur, deur die kennismeganisme van die horisontale beweging van kennis, word die basiese diachronie van Marx se werk vir Althusser evident en deur die sinchronie van die basiese diachronie te ondersoek, wil hy die wyse van werking van Marx se 'teorie' ekspliseer. Hierdie eksplikasie is binne die perspektief van die werking van Marx se 'teorie', dit is, die praktiese gestalte daarvan, die elaborasie van die 'teorie' van sigself. D.w.s. Althusser se analise van Marx word deur sy 'teorie' gestuur. Waar Marx se problematiek tot Althusser kom, is Althusser se denke self gerevolusioneer en in die logika van die ritme van die werking van Marx se 'teorie' opgeneem. By beide gaan dit om die integrasie van hulle denke met die praktiese 'teorie' en d.i., gaan dit om teoretiese praxis. Dit is nie die praxis waarby daar 'n outonome rede, spesifieke konkrete gegewe óf -tyd effektief is nie. Die teoretiese praxis is die praxis van die 'teorie' as 'n metode van analise na die realiteit

van die werking daarvan, waardeur daar self 'n eksposisie van die 'teorie' gegee word.

Waar die uniekheid van Marx se problematiek aan Althusser verskyn, verskyn dit in die unieke werkende gestalte daarvan. D.w.s., die konsep wat opgedring word, is prakties. Dit is waarin die uniekheid van Marx se problematiek lê. Die praktiese aard van sy konsep lê nie in die verskyning van 'n ooreenstemmende revolusionêre objek in die empiriese werklikheid nie. Daarom is die uniekheid van sy problematiek nie die weerspieëling van 'n unieke konkrete objek nie. Dit is na die uniekheid daarvan self 'n objek, maar 'n teoretiese objek met 'n teoretiese praktiese bestaan. Dat dit prakties is, beteken dat dit nie 'n suiwer konsep in 'n sfeer van abstraksie is nie, maar dat dit met 'n bepaalde praktyk verbind is. Dit is verbind met die praktyk van teoretisering soos dit deur die werking van die teks vergestalt is. Die teoretisering slaan dan nie op abstrahering en die verkryging van kennis nie, maar op 'n teoretiese praxis waarby dit gaan om die werking van die kenne. Dat Marx se 'teorie' prakties is, beteken dan dat dit homoloog met die objek daarvan, werk. Dit gaan om die werkende gestalte van kennis, en nie om kennis as sulke nie. Dit is die objek waarmee Marx se denke gepaar het en waarvan die analise in eksposisie van die objek van sigself is. Hierin lê die eenheid van Marx se diskoers en sy objek. Die diskoers is nl. die diskoers van die teoretiese praxis waarom dit by sy objek gaan. Dit is die opsig waarin Marx se konsep prakties is.

Dat die kennismeganisme die aanduiding van Marx se problematiek is, beteken dat dit die aanduiding van Marx se praktiese denke is. Hierdie denke verskil dan radikaal van die denke van Marx se dag waar dit gaan om die absoluteitheid van kennis en die outonomieit van die rede. In beide opsigte gaan dit om die vermenging van die denke en die konkrete en omdat die Marxiste Marx in korrespondensie



met die denke lees, lees hulle Marx se materialisme as die dinamiek van die konkrete werklikheid. Hiermee slaan Marx se praktiese denke vir hulle direk op die empiriese konkrete. Die konkretisering van die denkkern van Hegel behels dan die materialisering van Hegel se metode deur dit op die konkrete werklikheid toe te pas. Marx het intendeel in die beweging wat in Hegel se denksisteem gemistifiseer word, belang gestel. By hierdie fokuspunt het dit direk gegaan om die gebeure van die selfbeweging van die denke. (Daar is reeds daarna verwys dat die gebeure ook die gestalte van Marx se deurbraak deur die ideologie van sy dag was.) Dit is die beweging waardeur Marx se denke gerevolusioneer is deur die paring daarmee. Dat hy in die vorm sou voortdink, is deur die beweging self bepaal. Hiermee is Marx se denke in 'n bepaalde proses opgeneem. Dit is aan die proses wat hy by sy problematiek gestalte gee. Daarom is sy problematiek revolusionêr en as sulks die teoretiese feit van die historiese gebeure met Marx. Die historiese gebeure van die beweging wat hy by sy lees by Hegel ervaar het, het nl. in sy 'teorie' neerslag gevind. Dit gaan in kern by Marx se 'teorie' om die proses en hiermee, om die prosesmatigheid van kennis. Dit is hiervan wat die tekstuele gebeure met Marx die aanduiding is en waarvan die kennismeganisme getuig. Die proses het by Marx die primaat bo afgeronde en voltooide kennis. 'n Antwoord kan 'n vraag word. Waar Marx se problematiek tot Althusser kom, kom dit na die praktiese prosesmatige gestalte daarvan tot hom. Die praktiese aard van Marx se 'teorie' slaan dan op die prosesmatigheid, wat die eie dinamiek daarvan is. Die proses is in feite die praktiese gestalte van die 'teorie'. Dit gaan om teoretiese praxis.

Althusser se revolusionêre ervaring by die lees van Marx, waar die ruimte van Marx se spreke in "Capital" tot hom kom, is die effek van die praktiese gestalte van Marx se 'teorie'. Hy gewaar Marx se teoretiese praxis deurdat die proses daarvan tot hom kom. Dat Marx hierdie ruimte van sy praxis deur sy onderskeid met Hegel konstitueer,

wys vir Althusser dat die onderskeid konstitutief daarby is. Met die skeur het die praktiese denke tot Marx gekom en is sy denke met die praktyk na die werking daarvan geïntegreer by sy transformasie van die problematiek van die politieke ekonomie. Althusser sien na die gestalte van Marx se revolusionêre ervaring van onderskeid dat daar 'n globale gebeure betrokke is by die uniekheid en besondere revolusionêre aard van Marx se 'teorie'. Hy sien nl. dat die spesifisiteit van Marx se 'teorie' dui op 'n verskil met die blote teoretisering deur die denkers van sy dag. Hiermee identifiseer hy die uniekheid van Marx se problematiek as die differensiële spesifisiteit daarvan en trek die gevolgtrekking, wat 'n imperatief by Marx se teoretiese praxis is, dat, as differensieël spesifiek, die spesifisiteit van Marx se problematiek met die globale onderskeid van sy denke gegee is. Hiermee is die skeur effektief by Marx se denke. Dit is effektief as die dialektiese gebeure waarvolgens Marx anders gaan dink het. Marx dink nl. met die globale onderskeid voor oë differensieël spesifiek, en d.i., op 'n unieke wyse. Hierdie unieke denkwysse kristalliseer met die onderskeid uit as Marx se denkruimte, in teenstelling tot die ruimte van die denke van die denkers van sy dag. Althusser sien dat die ruimte slegs met die teenstelling evident is. Dit is waarvoor die Marxiste blind is en waarom hulle Marx verkeerd lees. Waar die skeur by Althusser verskyn, het hy die bepaalde ervaring van die dialektisering van sy denke. Hy sien dat die praxis van Marx nie 'n gebeure sonder 'n bepaalde plek-ruimte - is nie, maar dat dit as gesitueerde denkruimte 'n bepaalde struktuur vertoon. Dit is na die struktuur daarvan dat die problematiek van Marx werk. Die struktuur is die globale struktuur van die funksionering van die denke as sulks. Daarom is Marx se denkwysse as differensieël spesifiek wel onderskeie, maar is dit ook deur die onderskeid differensieël spesifiek en is die onderskeid daarom effektief by die werking van die ruimte. Daar is 'n bepaalde dialektiek hierby betrokke. Dit is die strukturele dialektiek van twee onderskeie en



daarom teengestelde denkwyses. Met die onderskeid is daar nl. 'n spanning in die globale struktuur van die denke. Dat Althusser die spanning as effektief by Marx se praxis identifiseer, behels dat hy Marx as primêr 'n filosoof erken. Dit is nl. na sy filosofiese visie dat Marx se denke met die praktyk van die uitwerking van die spanning van die globale struktuur van die denke geïntegreer is en hy op 'n revolusionêre wyse gaan dink. Hierdie denke geskied nietemin in skerp produktiewe onderskeid tot die denke van sy dag. Dit is die effektiwiteit van die filosofie by Marx se 'teorie'. Marx se 'teorie' is die uitwerking van die filosofiese visie. Dit is die uitwerking van die filosofie wat na die struktuur daarvan dialekties is en so Marx se denke in die spesifisiteit daarvan gedinamiseer het. Waar die dinamiek van Marx se denke tot Althusser kom, kom dit na die praktiese gestalte tot Althusser. Hiermee verskyn die denkstruktuur ook aan Althusser, maar eers in die effektiwiteit daarvan in Marx se praxis en d.i., in die dialektisering van Marx se denke. Die onderskeid waarmee Marx werk is die teenwoordigheid van die struktuur.

Waar Althusser Marx lees in teenoorstelling tot die werk van die denkers waarmee in sy denkwyse geskeur is, wil Althusser dan juis nie ontwikkelingslyne vanaf die denkers tot Marx trek nie. Hy wil aantoon dat daar nie ontwikkeling is nie, maar radikale differensialiteit. Dit is die verskil van teoretiese basis tussen Marx en die teengestelde denkers. Hierby gaan dit om die teenstelling van twee basiese denkwyses, die materialisme en idealisme (L & P pp. 56) waarvan die denkstruktuur die konstituent is en waardeur dit self in die effektiwiteit daarvan gekonstitueer is. Dit is in radikale teenstelling tot die denke waartoe dit onderskeie is, dat "Capital" as die werk van 'n unieke problematiek uitkristalliseer. Met die onderskeid voor oë verskyn Marx se denkruimte aan Althusser en identifiseer Althusser Marx as 'n revolusionêre

denker, sowel in die letterlike sin daarvan as in die opsig dat hy 'n unieke denker is. Hy gaan hierop Marx as 'n wetenskaplike lees. D.i. in teenstelling tot die ideologie. In teenstelling tot die geslote identiese abstrakte denke van die ideologie het Marx die ruimte van die dinamiese praktiese konkrete denke van die wetenskap geopen. Hy het 'n unieke denkruimte geopen wat na die gestalte van die werking daarvan revolusionêr is, en dit is, nie staties, abstrak of identies is nie.

Met die praktiese inslag van Marx se denke het die teks dan nie by Marx die rol van 'n dokument waarin kennis as sulks opgeneem is nie. Dit is nie by Marx 'n statiese gewone wat vir die menslike rede deursigtig is nie. Die teks self is 'n teoretiese gebeurtenis. Dit bevat 'n diskoers wat nie deur die skrywer daar ingeskryf is of deur die leser ingelees word nie. Die diskoers van die teks is die diskoers van die werking van die 'teorie' wat in die teks na die samestelling daarvan, funksioneer. Dit gaan om die revolusionering van kennis. Hierdie praktiese werking het by Marx 'n spesifieke gestalte. Dit is die gestalte van die samestelling en funksionering van sy problematiek.

Waar Althusser die unieke teoretiese basis van Marx fokus, sien hy dan dat Marx se werk op 'n unieke wyse benader moet word. Dit gaan daarom dat Marx sy epistemologie met sy metodologie geïntegreer het en die teks as 'n sistematiese funksionele geheel verskyn. In die volgende afdeling word op die tekstuele sistematiek soos wat Althusser dit by Marx uitlig, ingegaan en word gekyk na die fasette daarvan. Hierdie is ook 'n voorlopige toeligting van die werking van Marx se problematiek wat in die tekstuele sistematiek en -werking weerspieël is.



### 3. DENKSTRUKTUURWENTELING AS DIE VERSKYNING VAN DIE HISTORISITEIT VAN KENNIS

Met sy insig in wat die denkstruutuurwenteling t.o.v. die teksbenadering behels, lees Althusser in die teksbenadering van Marx dat sy wyse van interpretasie op sy problematiek slaan. By die benaderingswyse is die tekstuele samestelling imperatief. Die samestelling slaan nl. op die bou en funksionering van Marx se problematiek wat self 'n bepaalde sistematiek vertoon. Dit is die sistematiek van Marx se 'teorie' soos met die tekstuele werking gegee. Wat by Marx se problematiek aan die hand is, is nl. die integrasie van sy 'teorie' en die teks, of, die integrasie arbeidsmiddel-mag en arbeidsmateriael, wat die integrasie van sy epistemologie met sy metodologie is. Hierby verskyn sy metode as die aan hom opgedronge tekstuele gebeure wat hy met sy praxis skilder en waarin sy problematiek bestaan.

By sy vrywording van die Marxisme sien Althusser dan dat Marx nie 'n identiese lesing van die werk van sy voorgangers maak nie. Hierby sien Althusser dat Marx ook nie op 'n direkte, identiese wyse skryf nie. Dit beteken dat Marx dit wat hy met sy werk bedoel, eksponeer deur hoe hy werk en nie spesifiek wat hy sê nie. Op die wyse van Marx se teoretiese praxis het die opduiking van sy objek by Althusser plaasgevind. Althusser het kon identifiseer wat Marx se leeswyse en sy werkswyse behels.

Waar Marx met die onbewuste medebedoelde in die werk van die ideoloë waarmee sy denke in diskontinuiteit staan, werk, eksponeer hy dan 'n bepaalde metodologie. Hierby is daar definitiewe epistemologiese implikasies. Dit is die implikasies van Marx se epistemologiese skeur en die epistemologiese breuk wat hy met sy metodologie skilder en waardeur sy metode in feite aan hom opgedring is. Wat die metodologie aanbetref, gaan dit dan om Marx se leeswyse en die wyse

waarop hy sy problematiek konstitueer. Hierdie problematiek word reeds met Marx se leeswyse, wat sy wyse van analise is, geëksponeer. Dit is hierin wat die epistemologiese implikasie van Marx se metodologie, 'n implikasie waarvan die metodologie die suiwer eksposisie is, lê.

By die fokusing van Marx se teoretiese praxis sien Althusser met die revolusie van sy denke, dat die metodologie van Marx nie 'n vooropgesette taktiese benadering is nie. Hy gaan nie 'n metode wat apart van sy materiaal uitgewerk is, daarop toepas nie. Die afdoening van die esoteriese benadering van die materiaal deur Marx is vir Althusser sigbaar waar Marx die politieke ekonomie lees. Wat daar plaasvind is 'n gebeure van die materiaal self. Dit is 'n epistemologiese gebeure wat na die gestalte van die gebeurlikheid daarvan 'n sterk metodologiese inslag het. Die gebeure het behels dat dit wat die politieke ekonomie produseer het, maar nie 'n oog voor gehad het nie, aan Marx verskyn het as kennis. Hy kon die substitusie van die woord "labour" met "labourer" fokus as die verskyning van kennis, alhoewel dit by die politieke ekonomie ongesiens verbygegaan het. Hier het 'n konsep verskyn na die werking van iets wat op 'n ander vlak as die bewuste bedoeling van die politieke ekonome of die effek van die gegewe tyd van empiriese gebeure, opereer. Omdat hulle nie op daardie vlak dink nie, is die gebeure nie by die politieke ekonome geregistreer nie en gaan die verskyning van die kennis by hulle verlore. Die gebeure val buite die grense van hulle refleksie. Waar Marx die verskyning van die konsep by die politieke ekonomie as die teenwoordigheid van nuwe kennis identifiseer, illustreer hy dat sy denke op 'n ander vlak as die van die politieke ekonomie werk. Wat tot hom gekom het in die verskyning van die nuwe konsep is die werking van die teks self. Hy illustreer die gebeure deur die konseptualisering van die nuwe kennis by die politieke ekonomie, en dit is, deur die refleksie daarvan in sy teks te gee – alhoewel hy self onbewus is van die epistemologiese inslag van wat hy daar doen.



Hierdie inkarnasie van Marx se denke en die praktyk, óf, die inkarnasie van die teorie en die praktyk het plaasgevind waar Marx by Hegel die kern van sy spreke ervaar. Dit het deur die ideologiese kors van die vorm waarin Hegel die dialektiek gedink het sowel as die werklikheid waarop Hegel dit van toepassing gemaak het, tot Marx gekom. In onderskeiding tot die ideologie het Marx die werklike ervaring van die beweging van sy denke gehad en sou daarmee in diskontinuiteit bly voortdink. Die beweging van sy denke was die dialekties materialistiese ervaring van die denke van Hegel as abstrak en die beweging van sy denke in onderskeid daarmee. Wat Marx by Hegel ontdek het, het in die vorm van die dialektisering van sy eie denke tot hom gekom. Die reële opduiking was die deurbraak van die werklikheid van die denke deur die denke oor die werklikheid. Hierdie werklikheid het na die werking daarvan as realiteit tot Marx gekom. Dat sy denke daarmee gepaard is, slaan daarop dat dit sy denke self is wat met sy werklike ervaring van die omwenteling van die denke in beweging gebring is. Sy denke is gerevolusioneer. Ooreenkomstig met die revolusionering van Marx se denke met die verskyning van 'n nuwe, tot die ideologie teengestelde denkwyse, het Marx in diskontinuiteit met die ideologie gaan dink. Hierdeur is die struktuur van sy ervaring as motief by sy praktiese denke teenwoordig as die dinamisering daarvan. Hy sou voortaan in onderskeid tot die ideologie dialekties dink. Dit is die gestalte wat die opname van die reële ervaring en opduiking in sy denke aanneem. Sy teoretiese praxis by die lees van die politieke ekonomie is hiervan 'n aanduiding. In teenstelling tot hulle eksplisiete identiese denke, verskyn daar met die verskyning van die kennis wat hulle geproduseer het, die feit van die werking van die denke. D.w.s. homolog met die verskyning van die spesifieke stuk kennis, verskyn die feit van die produksie daarvan – waarvan die politieke ekonomie onbewus is. Die gebeure is ook die gebeure van die relativering van kennis. Hierdie is dan as sulks die gebeure van die problematisering van die problematiek van die politieke eko-

nomie deur Marx, deur wat daar in die werk self werksaam is. Dit is wat daar werksaam is wat aan Althusser as Marx se problematiek verskyn.

Die verskyning van Marx se problematiek by Althusser het die diskontinuiteit van Althusser se denke met die Marxisme en die ideologie as sulks tot gevolg. Sy denke is ooreenkomstig die opduiking van die objek van Marx se denke self opgeneem in die logika van die ritme en werking daarvan. Dit is op die vlak van die ervaring van die struktuur van Marx se denke dat Althusser in teenstelling tot die "obvious truths" waarmee die Marxiste werk, Marx se problematiek fokus en in sy analise daarvan 'n eksposisie daarvan gee. Hierdie analise het by Althusser self die gestalte van die paring van sy denke met die reële ervaring en opduiking van die werklikheid van die spesifieke werking van die denke. Hiermee sluit sy denke aan by die vlak waarop Marx se denke werk. Althusser se denke is nl. met die verskyning van die struktuur van Marx se denke, self gerevolusioneer. Op die vlak verskyn die historisiteit van kennis soos dit deur die tekstuele werking geskied. Dit is die gebeure van die verskyning van Marx se problematiek by die historisering van die denkkategorieë van die politieke ekonomie. Althusser identifiseer Marx se historisering van die politieke ekonomie as die oopbreking van hulle werk op die tekstuele gebeure daarvan. Hierdeur is daar 'n nuwe denkruimte waar Marx met die ongesproke medebedoelde in hulle teks werk, in werking. Met die identifisering van die denkruimte sien Althusser die struktuur van Marx se denke en sluit sy denke op die vlak van die tekstuele werking by Marx se denke aan. Hy sien dat die werking die differensieël spesifieke teoretiese gestalte is van die absoluutheid van die beweging wat die primaat van Marx se geboorte as filosoof was. Dit is die beweging wat na die struktuur daarvan in Marx se praxis neerslag vind by die dialektisering van die werk van die politieke ekonomie.



Hiermee is Marx se werk nie 'n objektiewe analise nie, maar wel 'n wyse van eksposisie wat n.a.v. die self-evidensie van die oorsigte van die politieke ekonomie in die teks self teenwoordig is.

Met die denkstruktuuromwenteling verskyn die teksverdeling na die struktuur van die denke as die opposisie van twee denkwyses waardeur die teks gedinamiseer is. Hierdie dinamisering van die teks is die dialektisering daarvan, waardeur die metode van analise daarvan in die realiteit van die werking daarvan oopgebreek word, sodat die teks as self produktief verskyn. Met die teenstelling van twee problematieke in die teks verskyn die kennis reeds as relatief en word die oppervlaktelaag van die teks gedinamiseer (kennismeganisme). Dit verskyn as 'n faset van die proses van die kenne waardeur die teks 'n werkende eenheid in opposisie is. Hierdie dinamisering van die oppervlakte-laag is 'n aanwysing van die dialektiek van die teks waardeur die objektiewe werking van die konsep, wat na die gestalte daarvan as 'n metode van analise, wat met die samestelling van die teks geïnkarneer is, verskyn. Die konsep waarom dit by Marx gaan is teenwoordig in die praxis daarvan (RC pp. 51) en is dus nie as 'n blote konsep nie, maar as werking, teenwoordig. Dit werk by Marx se lees by wyse van die daarstelling van konsepte. Met die tekstuele werking verskyn die eie tyd van die teks en dit verskyn as die historisiteit van die werk van Marx soos dit met die gebeure van die daarstelling van konsepte, of, die kenne, geskied. Marx gaan ooreenkomstig die gebeure en daarmee die gestalte van die konsep van sy metode, nie sy problematiek letterlik uitspel nie, maar deur hoe hy lees en interpreteer sowel as deur die gebruik wat hy van woorde maak, die ruimte van die teoretiese praxis prakties konstitueer. Hiermee integreer hy die teoretiese werking by sy teks sonder om dit te beteoretiseer. Ooreenkomstig die teoretiese praktiese gestalte van Marx se werk, het Althusser dit by sy skeur met die Marxisme teen die nie-historisiteit van hulle

lees van Marx. Beide die sinchroniese sowel as diachroniese benaderinge van Marx is geskoei op hulle opvatting van die teks as 'n gegewe en daarmee 'n uitdrukking van die basistyd van die ontwikkeling van die denke. As sulks is 'n teks na die ontwikkeling daarvan ten volle verstaanbaar, of dit is as ontwikkelde gegewe afgerond en hiermee heeltemal deursigtig vir die rede. Met die gebeure van die verskyning van kennis soos by Marx, word die dinamiek van die teks vir Althusser evident. Hierby kyk hy na die verskyning van kennis by Marx en gaan dit nie vir hom spesifiek om kennis nie. Dit gaan vir Althusser met die opduiking van Marx se problematiek om die gebeure van die verskyning van kennis aan Marx. Hierdie tekstuele gebeure is vir hom tekens van die tyd van die teks self wat die effek van die tekstuele dinamiek van die samestelling van die teks self is. Dit gaan dan nie by die tekstuele analise van Marx om die interpretasieprinsipe van die empiriese tyd as die tyd van die ontwikkeling van die denke nie, maar wel om die tyd wat as 'n uitwerking van die denkstruktuur in die samestelling van die teks weerspieël is. As uitwerking van die denkstruktuur is die tyd van die teks self betrokke by die verskyning van kennis as kennis, en word daar by die analise van Marx van die politieke ekonomie of van Marx deur Althusser, afgedoen van die tradisionele rol van die menslike rede by die lees van 'n teks - soos wat daar afgedoen word van die tradisionele teksopvatting.

Met die denkstruktuuromwenteling verskyn die teks, anders as die opvatting daaromtrent as synde die totaliteit van die uitdrukking daarvan soos dit op swart en wit neergelê is, as 'n geheel. Althusser sien dat Marx in sy praxis breek met die konsepsie van die teks waarvolgens die totaliteit van die sin daarvan vir die menslike rede, danksy die teenwoordigheid in die teks van die omvattende essensie van die sin daarvan, deursigtig is. Daar is nie vir Marx 'n bepaalde Waarheid of totaliserende beweging van die



geskiedenis in die teks teenwoordig nie. Die teks is nie die totaliteit van die sin daarvan, en as sulks ten volle deursigtig nie. Daar is nie 'n logos in die teks uitgedruk nie. Althusser stel: "To break with the religious myth of reading: with Marx this theoretical necessity took precisely the form of a rupture with the Hegelian conception of the whole as a 'spiritual' totality, to be precise, as an expressive totality." (RC pp. 17). Ooreenkomstig die epistemologiese skeur word die teks dan nie as die veruiterliking van 'n gerealiseerde universele essensie, sy dit die absolute rede of totaliserende geskiedenis, benader nie, maar wel as 'n funksionele geheel. Dit word nie as 'n totaliteit benader nie. Die teks is as geheel die geheel van die dele waaruit dit bestaan. Die dele funksioneer nie soos die totale dele van 'n totaliteit nie. Hierdie dele is, eerder as wat dit gelyke dele van die totaliteit is, ongelyke dele. Die ongelykheid slaan op die anderssoortigheid van die dele t.o.v. mekaar. Hulle kan nie tot mekaar gereduseer word nie en is onversoenbaar kontradiktories. Die tekstuele geheel is dan die geheel van die samestelling van die dele daarvan. Hierop is die sin van die teks nie as 'n attribuut van een van die dele in die deel leesbaar nie. Omdat die dele ongelyk is, moet by die lees van die teks gekyk word na die samehang van die dele om die sin van die geheel te agterhaal. Die teks het as geheel dus 'n bepaalde samestelling. Dit is die samestelling in die teks van die teenoorstelling in Marx se praxis van die ideologie en die wetenskap. Die samestelling van die teenoorstelling van denkwyses is vir Althusser die aanduiding van die dialektiek van Marx se teoretiese praxis wat in die teks verdiskonteer is. Dat anderssoortige instansies in die geheel geopponeer is, wys op Marx se opvatting van die teenspraak: "the relation of confrontation reproduces the conditions of confrontation instead of transcending them in a beautiful Hegelian exaltation and reconciliation." (ESC pp. 185). Die teenspraak is bestaande en d.w.s. dat daar nie 'n versoening van teenge-

stelde dele is nie. Die geheel van die teks is die geheel van ongelyke teengestelde dele wat verskyn as die fasette van die funksionering daarvan. Die teks is 'n dialektiese geheel. Die geheel van die teks is dus nie die totaliteit van identiese dele nie, maar funksioneer as die struktuur van die ongelyke dele van die geheel. Die ongelykheid van die dele is integraal deel van die wyse van funksionering van die teks by Marx. Deurdat die teenspraak onophefbaar is behels dit 'n voortdurende dinamiese opposisie in die teks. Dit is volgens die dinamiek dat die teks funksioneer. Die dinamiek van konsepsie en die beweging van kennis, lê in die ongelykheid van die geheel. Dit is die samestelling van die geheel wat sigself leen tot die produksie van kennis, of, die gebeure van die kennis. Danksy die gestruktureerdheid daarvan is die teks dan 'n dinamiese en daarom 'n produktiewe geheel. Danksy die ongelykheid van die dele is die teks dus nie eens en vir altyd afgerond en ten volle deursigtig nie. Dit is eerstens nie afgerond en deursigtig nie, omdat daar nie 'n gerealiseerde universele essensie of tyd daarin teenwoordig is as die waarheid van wat daar geskryf staan nie. Tweedens is die teks nie deursigtig of afgerond nie, omdat dit deur die ongelykheid van die dele in 'n aanhoudende staat van konfrontasie en beweging is. Die ongelykheid van die dele, wat ingegraal deel is van die geheel en as sulks die sisteem daarvan is, dinamiseer dus die geheel. D.w.s. die teks is na die samestelling daarvan dinamies. Omdat die dele die dele van die geheel is en as sulks die konfigurasie van die struktuur daarvan is, is die geheel voortdurend bewegend. Dit is selfbewegend. Hiermee is die werking van die teks in konjunksie met die denkstruktuur gewortel in die ongelykheid van die dele daarvan. Met die dinamiek van die teks word die opvatting (wat met die afgerondheid en deursigtigheid van die teks saamhang) van die teks as 'n staties gegewe uitdrukking, dan deurbreek. Die teks funksioneer wel nie as 'n totaliteit nie. Met die denkstruktuuromwenteling verskyn die teks as 'n sistematiese



geheel. Dit is deur die samestelling, of, die sisteem daarvan, dat die dinamiek in die teks verdiskonteer is en die dialektiese werking daarvan ontketen is. Met die ondersoek na die sisteem van die samestelling van die tekstuele geheel verskyn die tyd van die teks dan aan Althusser. Dit word sigbaar dat die samestelling van die teks en die tekstuele dinamiek saamgetrek is sodat die tyd van die teks met die geheel daarvan geskied en die teks dus nie as die statiese uitdrukking van die historiese tyd figureer nie. Die teks is sistematies en dit beteken dat dit funksioneel is. As 'n sistematiese geheel is die teks dan na die samestelling daarvan dinamies. Dit is 'n produktiewe dinamiek wat suiwer met die tekstuele samestelling verband hou. As 'n geheel wat uit ongelyke dele bestaan, verskyn die tyd van die teks dan as differensieël. Dit is nie die produk van 'n homogene, globale of kontinue tyd nie. Die teks het na die eie samestelling daarvan 'n eie tydelikheid. Die tydelikheid is na die samestelling van die teks 'n variërende temporaliteit. D.w.s. daar is verskillende tye in die teks aan die werk. M.a.w. die teks werk op verskillende vlakke.

Met die insig in die variërende temporaliteit van die teks keer Althusser homself dan teen die nie-historisiteit van die Marxiste se diachroniese of sinchroniese lees van Marx. Hy doen dit wel op grond van die sistematiek van die teks waardeur die gebeure van die tye van die teks geteken is. Die sisteem van die teks is die samestelling van die ongelyke dele van die geheel waardeur dit as geheel dinamies is. Met die ongelykheid van die dele is die teks dan op 'n bepaalde wyse geartikuleer. Die artikulasie is die "Gliederung" wat die geartikuleerde kombinasie van die dele van die geheel van die teks is. Hierdie "Gliederung" is sigbaar in die "order" (RC pp. 48), of patrone, van konsepte in die geheel van die teks, waardeur die teks seggingsryk is. Die sistematiek is nie as 'n voor die hand liggende gegewe sigbaar nie, maar as 'n werking.

Hierdie sistematiek is wel oppervlakkig in die effekte van die kennismeganisme sigbaar. Bv. deur die "Gliederung" van die konsepte in die oppervlaktelaag van die teks, is daar 'n bepaalde koherensie tussen die konsepte, waardeur die konsepte sinvol is. Die werking van die teks is dan sigbaar in die samehang van die konsepte in die oppervlaktelaag van die teks, maar is nie voor die hand liggend nie. Artikulasie beteken m.b.t. die "Gliederung" van die sisteem nie "uitgesproke" nie. Dit gaan om die werkende kombinasie van die sisteem waarby Marx se epistemologiese breuk 'n belangrike faset is. Dat die konsepte deur die koherensie daarvan in die oppervlak van die sisteem van die teks sinvol word, beteken dat daar nie gekyk hoef te word na die korrespondensie van die konsepte met die werklike orde van die dinge nie. Waar Marx die tradisionele semantiese verband tussen die woord en die ding verbreek, breek hy ook met die beskouing van 'n essensiële werklike verband tussen die proses van die werklikheid van die dinge en die proses van die denke. "Marx declares that the order which governs the categories of thought in the process of knowledge does not coincide with the order which governs the real categories in the process of real historical genesis." (RC pp. 46). Die orde is in diskontinuiteit met die denke van die konkrete geskiedenis van die denkstruktuur waarvan die diskontinuiteit in die teenstelling in Marx se differensieël spesifieke teoretiese praxis lê en in die teksverdeling weerspieël is. Waar die dink van die konsep dan tradisioneel beskou is as die denke van die essensie van die ding en hiermee dat die konsep die essensie vat, gebruik Marx die konsep op 'n ander wyse. Hy toon aan dat die konsep niks met die realiteit van die beweging van die dinge te doen het nie en aan ander reëls en ritmes by die beweging daarvan onderworpe is. Die konsep gaan as konsep, en hiermee as sinvol verskyn, danksy die konseptuele samehang daarvan met ander konsepte in die sisteem van die geheel van die teks. Hiermee is die tyd van die konsep



onderskeie van die tyd van die dinge. Die konsep kan ontwikkel en verander, sonder dat daar 'n verandering in die "'real' order" plaasgevind het. Die ontwikkeling van die konsep is gemotiveer deur die proses van die denke. Die tyd van die konsep is die van die dinamiek van die teks wat met die sistematiek daarvan geïntegreer is, en onderskeie is van die beweging in die "'real' order". Om die gebeure van die verskyning van kennis, te onderskei van die van die beweging van die reële orde, kyk Althusser na die sistematiek van die teks. Dit is 'n operasie waardeur hy die werking van die kenne sêlf, wil agterhaal.

Althusser sien die tekstuele sistematiek as 'n teken van Marx se problematiek in die praktiese bestaan daarvan. Om die verbinding sowel as die problematiek self toe te lig, kyk Althusser van naderby na die sistematiek en dit wat daarby konstitutief is. Eerstens kyk hy na die sistematiek soos in die oppervlaktelaag van die teks sigbaar. Dit is die sigbare deel van die "Gliederung" van die geheel van die teks en het te doen met die geskrewe woorde van die teks. Hierdie woorde is nie eens en vir altyd na die betekenis daarvan neergepen nie. Dit beteken dat die sin daarvan nie vasstaan nie, maar kan wissel. Die wisseling is 'n funksie van die sistematiek van die teks. Danksy die rangskikking van die woorde in die orde van die uitgespelde sin, lê die woorde in 'n bepaalde samehang tot mekaar. Hierdie samehang van die woorde is die relasies van die woorde in die teks. Die relasies is belangrik omdat woorde in die sintaktiese samehang daarvan op mekaar aangewys is vir die seggingsrykheid daarvan. Daar word nie deur die woorde na buite die teks verwys nie. Die verwysing van die woorde is intern en die semantiese waarde daarvan is afhanklik van die sintaktiese gestalte daarvan. Dit is die sintaktiese gestalte van die woorde in die teks wat kan wissel. Hiermee sal die betekenis deur die woorde se samehang gedui, wissel. Die sistematiek van die geskrewe teks is die aanduiding daarvan dat daar nie by die soeke na die betekenis

van 'n tekstuele sin gesoek moet word na die korrespondensie van die betekenis daarvan met 'n betekenis in die orde van die dinge nie. Dit gaan om die koherensie van die woorde met mekaar. Met die sistematiek van die teks is betekenis 'n relasionele begrip. 'n Woord het slegs in die relasie daarvan met ander woorde betekenis. Die betekenis lê in die artikulasie van die sintaksis op 'n bepaalde tydstip van die teks. Die tradisionele epistemologiese veronderstelling waarmee hier ook gebreek word is die gedagte van 'n oorspronklike grond van kennis, waardeur daar 'n werklike onverbreeklike eenheid tussen die subjek en die objek, kenner en gekende is, deurdat daar 'n oorspronklike saamgeboorte van die twee pole was. Hierdeur was daar 'n oorspronklike kenniseffek wat steeds in die kontemporêre kenniseffek reverbereer en waardeur kennis die "geformaliseerde eggo" (RC pp. 62) van die gekende is en waarvan die gekende, danksy die korrespondensie met die kennis daarvan, die versekering vir die waarheid van die kennis is. Met die werking van die sistematiek van die teks word afgedoen van die opvatting. Daar is nie 'n oorspronklike grond van die kenniseffek en, daarmee, van betekenis nie. Die artikulasie van die sintaksis is die aanduiding van die betekenis wat deur die relasie van die woorde tot mekaar uitgedruk word. Belangrik is dat die sin anders geartikuleer kan word. Die fokus, of klem, kan anders val en daarmee kan die betekenis wat uitgedruk word, wissel. Die wisseling van betekenis is dan aanduiding van die sistematiek van die teks wat in die samehang van die woorde in die relasies tot mekaar effektief is. Hierdie relasies is dan nie staties nie, maar wissellend. Dit is die motivering vir die beweging van kennis waardeur kennis as kennis verskyn. Hierdie gebeure van die verskyning is die horisontale beweging van die diachronie van die oppervlakte-laag van die teks. Die sistematiek van die oppervlak is die meganisme van die verskyning van kennis as kennis. Dit is die kennismeganisme. Die meganisme werk deurdat die relasies van die woorde in die teks opposisionele relasies is.



Deur die opposisies word die dinamiek van die woorde ont-  
keten en kan hulle anders geartikuleer word. Die dinamiek  
van die wisseling van betekenis of die verskyning van ander  
kennis, is die diachronie van die basiese sinchronie van  
die sistematiek van die woorde in die teks. Die tyd van die  
teks is m.b.t. die oppervlaktelaag die tyd van die beweging  
van die konsepte daardeur verbeeld. Die artikulasie van die  
woorde is self die funksie van die sistematiek daarvan. Die  
kennismeganisme is die meganisme van die sistematiek van die  
woorde, waardeur die woorde dinamies is en 'n kenniseffek het.  
Vgl.: "The knowledge effect, produced at the level of the  
forms of order of the discourse of the proof, and at the  
level of some isolated concept, is therefore possible given  
the systematicity of the system which is the foundation of  
the concepts and their order of appearance in scientific  
discourse." (RC pp. 68). Die sistematiek van die teks is  
tweedens in die feit van die beweging van woorde in die teks  
sigbaar, deurdat die kenniseffek die aanduiding van die ge-  
beure van die ontwikkeling van kennis deur die teks is.  
Althusser is deur die beweging van konsepte in die teks,  
en daarmee deur die oppervlakkige diachronie in die teks,  
op die spoor van die vertikale tyd in die teks gesit. Die  
tyd is die tyd van die produksie van die konsepte soos hul-  
le deur die artikulasie van die oppervlaktelaag van die teks  
na vore stoot. Hierdie sisteem is die sisteem van die op-  
posisie van die wetenskap ('teorie') tot die ideologie (teo-  
rie) van die teks. Staties beskou is die oppervlaktelaag  
die teorie van die teks. Dit is die vlak van die woorde wat  
deur die oog van die ideologie gelees kan word as identiese  
konsepte, d.i., as konsepte wat identies is met die essensie  
van die dinge wat daardeur uitgedruk word. Hiermee word die  
konsepte gelees asof hulle 'n vaste betekenis het wat vir die  
menslike rede deursigtig is en as sulks onmiddellik begryp-  
baar is. Hiervolgens sal die konsep in 'n afirmatiewe re-  
lasie tot die ding staan en funksioneer as die konsep van  
die ding. As sulks is die konsep heeltemal deursigtig -  
dit verwys na die ding en die ding na die konsep. Hierdeur

kan die betekenis van die ding deur die konsep in die teks gerepresenteer word. Die verband van die betekenis is die van die geslote statiese sirkelgang. Die konsep word as staties begryp en daarom kan die woord onmiddellik gelees word. Wat hierby meespeel is dat die teks eens en vir altyd deur die outeur geartikuleer kan word. D.w.s. dat hy die sin van die teks daar kan inlê. Dit is die tradisionele epistemologie by die lees van die teks wat met Marx se epistemologiese breuk bekritiseer word. Waar hy die verband tussen die woord en die ding breek, breek hy met die veronderstelling dat daar 'n kontinuïteit tussen die werklikheid en die kennis daarvan is. Dit is die veronderstelde kontinuïteit waarvolgens die spieëllesing van 'n teks moontlik is. Die veronderstelling is die dat die betekenis en die werk 'n afgeronde denktotaliteit is. Met die feit dat Althusser die horisontale beweging van die konsepte in die teks van die politieke ekonomie by Marx waarneem en dus sien dat die klem van 'n geskrewe teks kan wissel, sien hy dat Marx nie die teks benader asof dit finaal geartikuleer is nie. Daar is nl. iets onderliggend aan die kennismeganisme. D.w.s. dat die gebeure van die verskyning van die kennis as kennis aan Marx die teoretiese praxis van die kenne in die teks verklap. Die sistematiek van die teks verskyn as die funksie van 'n vertikale beweging wat op die oppervlak in die artikulasie van die woorde verskyn. Hierdie beweging verskyn in die vorm van die selfevidensie van die teoretiese oorsigte van die politieke ekonomie. Die oorsigte word deur die selfevidensie daarvan die sigbare onsigbaarheid in die teks van konsepte wat deur die teks geproduseer is. Hierdie teoretiese oorsigte is onderworpe aan 'n ander tyd as die van die diachronie van die kenniseffek. Hulle tyd is verbind met die 'teorie'. Dit is nie die tyd van die verskyning van kennis as kennis nie, maar die tyd van die produksie van die konsep van die teoretiese oorsigte. Dit is die tyd van die produksie van kennis wat die tyd van die werking van die 'teorie' is en met die beweging van die 'teorie' gegee word. Die beweging van die 'teorie' is 'n tydelike beweging en Althusser



gaan die tyd meet juis deur die beweging van die 'teorie'. Hierdie beweging is sigbaar in die verskyning van die leemtes van die teoretiese oorsigte in die teks. Dit is m.a.w. sigbaar in die wording van konsepte – en nie in die verskyning van konsepte as kennis nie. Die konsepte ontwikkel deur die diskoersvlak van die teks. Dit is die vlak waardeur die oposisies van die konseptuele relasies in die uitgespelde teks produktief word. Hier is dus met die twee vlakke in die teks, twee tye in die teks aan die werk. Daar is die tyd van die oppervlaktelaag of die teorie, en die tyd van die dieptelaag of die 'teorie'. Dit is met die teenstelling van die twee lae in die teks dat die oppervlaktelaag gedynamiseer word en die kennismeganisme na die werking daarvan met die kenniseffek, verskyn as die aanduiding van die werking van die kenne in die teks. Hierdeur sien Althusser dat dit nie die subjek is wat by die lees van 'n teks werk nie. Die teks se funksionering dui daarop dat 'n akkurate lesing slegs deur die werking van die teks self moontlik is. Deurdat Marx die tyd en die teks gepaar het, deurdat die teks 'n sistematiese geheel is, is daar dan nie sprake van 'n onmiddellike lesing daarvan nie. Die leeswerk is die sistematiese gebeure en werking van die ontwikkeling en artikulasie van die kennis, waardeur dit eers as kennis verskyn. Hierdie ontwikkeling en verskyning het onderskeie tye wat die onderskeie bewegings van die werking van die teks is. Die bewegings is die bewegings van die werking van die 'teorie' deur die teks wat as die materiaal vir die produksie van kennis dien. Die diskoers van die sisteem van die uitgespelde letters is die van die werking van die 'teorie'. Dit is die diachronie van die oppervlaktelaag wat die aanduiding van die werking van die vertikale tyd van die teks is.

Hier is vir Althusser die aanduiding dat Marx die teks en sy 'teorie' geïntegreer het en hierdeur die impleiete vereiste vir die historisiteit van die lees van sy werk daarstel.

Met sy integrasie van die 'teorie' en die teks bestaan Marx se problematiek prakties en het hy 'n bepaalde epistemologie wat hy bedryf. Althusser wys op die "extraordinary theoretical question contained 'in the practical state' in Marx's scientific discovery, the question Marx 'practiced' in his work, in answer to which he gave his scientific work" (RC pp. 186). Die vraag wat Marx in die praktiese staat in sy werk bedryf en waarop hy 'n praktiese wetenskaplike antwoord gee, is die van sy 'teorie'. Dit is die 'teorie' wat die problematiek van die integrasie van die teorie en die praktyk, die metodologie en die epistemologie, behels. Marx werk nie 'n eksplisiete epistemologie uit nie en sy problematiek bestaan prakties, waar hy, met sy metodologie die ruimte van die diskoers van die werking van die 'teorie' konstitueer. Dit gaan nie by Marx om die eksplikasie van 'n teorie nie, maar om die beweging daarvan. Hy let spesifiek op die proses van die kenne. Dit is die proses wat Marx in sy teoretiese arbeid opneem en wat daardeur bedryf word. Hy skryf nie 'n afgeronde, gekonseptualiseerde teorie neer nie. Dit gaan by sy teoretiese praxis om die konstruksie van die teoretiese apparaat waarvolgens die proses wat hy met sy deurbraak deur die ideologie ervaar het, gewerk het, en hierdeur bring hy 'n nuwe vorm van rasionaliteit aan die lig. Hy illumineer met sy teoretiese arbeid die teoretiese praxis soos wat dit na die sistematiek van die teks werk. Hiermee skryf hy nie dit wat hy ervaar het, die gebeure van die verskyning van kennis as kennis en dit waarop die gebeure dui, letterlik neer nie. Die gebeure word met sy praxis geteken. Hierdeur bly hy trou aan die gestalte van sy epistemologiese ervaring. Dit was deur die teoretiese praxis van die kenne dat sy denke gerevolusioneer is en hy skryf, ooreenkomstig die praktiese gestalte van sy ervaring, op 'n revolusionêre wyse. Daarom het sy werk die praktiese oproep, aan die leser, tot teoretiese praxis. D.w.s., om die revolusionêre van sy denke en die oorspronklikheid van sy epistemologie te verstaan, moet op die werking daarvan gelet word. Hieruit sal die praktiese proble-



matiek wat hy met sy teoretiese praxis bedryf, evident word.

Die metodologie wat Marx met sy teoretiese praxis bedryf is dan nie 'n vooraf bestaande metode wat hy op 'n gekose materiaal toepas nie. Sy metode word deur die paring van sy denke met die opduiking van sy denkoobjek, aan hom opgedring in die vorm van die historisering van sy denke self. Dit is die gebeure van die revolusionering van sy denke waardeur hy in diskontinuiteit met die ideologie staan. Dit is die diskontinuiteit wat vergestalt word in die teksverdeling by die verskyning van Marx se problematiek. Hieruit spruit 'n metode van analise, deurdat, deur die teksverdeling, die teks gedinamiseer word. Die teks self verskyn as 'n sistematiese geheel wat na die gestalte daarvan produktief is. Hiermee gee die teks, met die analitiese gestalte van die opposisie van die verdeling daarvan, 'n eie eksposisie. Hierdie eksposisie is die effek van die metode van analise in die realiteit van die eie werking daarvan deur die teks. Waar die konsep waarom dit by Marx gaan dan teenwoordig is in die werking daarvan, d.i. in die produksie en die daarstelling van konsepte, word 'n spesifieke epistemologie geëksponeer. Die epistemologie bestaan nie as 'n bote teorie nie, maar as die teoretiese gestalte van die tekstuele gebeure self. Dit gaan om die historisiteit van kennis, óf, om die kenne self. Dit gaan daarom dat kennis relatief is omdat dit deur die tekstuele gestalte daarvan prakties aan voortdurende wysiging – soos deur die sistematiek van die teenstelling in die teks geskied – onderworpe is.

Dit is in die gebeure van die historisiteit van kennis dat die absoluutheid van beweging wat die primaat van Marx se geboorte as filosoof was, 'n teoretiese gestalte in sy differensieël spesifieke wetenskaplike praxis kry. Deur die denkstruktuurromwenteling is Marx se denke gedialektiseer en gaan dit in konjunksie met die tekstuele gebeure daarvan, werk.

Waar Althusser by Marx sien dat die teks 'n werking het, sien hy dat Marx se denke prakties bestaan. Hierop gaan dit in afdeling 4 daarom om te kyk na hoe Althusser Marx se 'teorie' uitlig uit sy praktiese gestaltegewing daaraan en hoe Althusser dit ekspliseer. In dié afdeling word ook gekyk na hoe die 'teorie' lyk en hoe dit werk. Dit gaan daarom dat die tekssamestelling die weerspieëling van die sisteem van Marx se 'teorie' is.

#### 4. DENKSTRUKTUURWENTELING AS DIE 'TEORETIESE' ORIENTASIE VAN MARX SE WERK

Althusser sien by sy lees van Marx dat Marx nie sy 'teorie' eksplesiet uitspel nie, maar dat hy sy problematiek prakties konstitueer. Sy dubbellesing is hierby die teken vir die aard en die samestelling van Marx se problematiek. Marx se praktiese konstituering van sy problematiek vind dan plaas deur sy metodologie wat self 'n faset van die problematiek is. Hierdeur eksponeer Marx sy spesifieke epistemologie. Hierdie epistemologie is nie 'n bloot gewone teorie nie, maar 'n 'teorie'. Dat dit met sy metodologie gekonstitueer word, beteken dat dit prakties bestaande is. Dit is op 'n dubbele wyse prakties bestaande. Eerstens lê dit in Marx se praxis, hy skilder dit met sy metodologie, maar wat hy met sy metodologie skilder, is met die praktyk geïntegreer. Dit is met die praktyk van die denke in die uitwerking daarvan geïntegreer. Waar Marx se 'teorie' dan sy historiese materialisme is, en d.w.s. waar dit 'n dialektiese 'teorie' is, gaan dit om 'n bepaalde werking wat tot Marx kom en wat hy deur sy praxis prakties aanwys sowel as wat dit deur sy praxis werk. Marx het hier die integrasie van die epistemologie en die metodologie. Sy epistemologie is prakties en dit beteken dat sy problematiek 'n prakties bestaande problematiek is.



Waar Althusser Marx se 'teorie' wil ekspliseer, het hy die opgawe om nie 'n blote teorie daarvoor op te stel nie. Daarom gaan hy na die werking daarvan soos deur Marx se metodologie geteken, kyk. Hieruit stel hy die teoretiese bou van die problematiek op. Waar hy die samestelling van die problematiek opstel, is dit die samestelling van die sisteem van die problematiek waarvolgens die 'teorie' funksioneer. Hiermee gaan Althusser aantoon hoe die 'teorie' funksioneer en wat dit t.o.v. die tradisionele epistemologie behels.

By sy bestudering van Marx se problematiek is die samestelling van die teks vir hom van besondere waarde. Die samestelling van die teks is die praktiese gegewenheid van die samestelling van Marx se 'teorie'. Hy kyk na die tekstuele sisteem en identifiseer dat die teks 'n geheel van ongelyke dele is. Hiermee is die teks 'n sistematiese geheel wat na die samestelling daarvan 'n funksionele produktiewe geheel is. Ook, waar die teksverdeling die weerspieëling van die denkstruktuuromwenteling is, word die rol van die omwenteling by Marx se problematiek vir Althusser duidelik. Hieruit trek hy die belangrike komponent van die breuk in Marx se problematiek, waarvolgens dit funksioneel is. Hierdie breuk is die praktiese uitwerking van die skeur wat met die omwenteling verskyn en in die teksverdeling 'n effek het. Waar by die tekstuele werking die onderskeid tussen vlakke 'n faset van die sisteem van die teks is, en nie met die dialektiese werking opgehef word nie, is die breuk by Marx se 'teorie' 'n faset van die werking daarvan en word nie opgehef nie. Dit maak 'n integrale deel van die 'teorie' as 'n kontradiktoriese eenheid uit. As sulks is dit produktief en die motor by die verwerking van die ideologie. Hierdie breuk word volgehou op grond van die globale skeur wat as die onderskeid tussen problematieke na die struktuur daarvan opposisioneel is en effektief bly. (Dit is nie in die Hegeliaanse sin van die woord ophefbaar nie.)

Waar Althusser dan Marx se 'teorie' wil verstaan gaan hy na die realiteit van die werking daarvan kyk. D.w.s. hy wil die proses wat hy deur Marx se metodologie in "Capital" geteken sien, na die werking daarvan lees en ekspliseer. Hierby het hy die spesifieke teoretiese opgawe om nie met sy begrip 'n finale woord daaroor te spreek nie, aangesien hy, trou aan sy visie en die gestalte van Marx se werk, die vrugbare onvoltooidheid daarvan moet oophou om sodoende nie die produktiwiteit van die werk te kniehalter nie. D.w.s. Althusser moet by sy eksplikasie van Marx se 'teorie' die lokval van die ideologie vryspring. Althusser is self bewus van die opgawe en wend homself daartoe om Marx se werk self te laat spreek. Dit beteken dat hy Marx se werk soos dit tot hom gekom het met die revolusionering van sy eie visie by die lees van Marx, wil laat werk. Hiervoor gaan Althusser Marx se problematiek soos hy dit in Marx se metodologie sien, opdiep en na die samestelling daarvan ekspliseer. Uit die samestelling en funksionering van die problematiek sal hy die funksionering van Marx se 'teorie', wat 'n verklaring vir die wyse van funksionering van die teks bied, sien, en probeer gestand doen aan sy strewe om dit na die praktyk daarvan te fasiliteer eerder as om dit finaal te konseptualiseer. Daarom kyk hy na die praktiese gestalte daarvan en trek hy slegs die bouwerk van Marx se problematiek op.

Dit is vir Althusser deurgaans in Marx se teoretiese praxis en sy eie opgawe by die lees van Marx duidelik dat Marx se werk in onderskeid geskied. Marx dink in diskontinuiteit met die denke van sy dag en sy eie vroeëre denke. Hierdie onderskeid is die onderskeid tot die ideologie. Die diskontinuiteit het die gestalte van opposisie. Dit gaan om twee opponeerde denkwyses waarvan die een dominasie in die opposisie het. Met die dominasie van een problematiek bo 'n ander, is die opposisie van die onderskeie denkwyses nie 'n bloot gegewe opposisie nie, maar is dit 'n kritiese opposisie. Dit beteken dat die teenoorstelling van problematieke nie



effekloos is nie. Inteendeel, dit gaan hier om kritiek op die teengestelde en daarom by die dominante problematiek uitgeslote problematiek. Die kritiek bestaan in die ongelyke dialektiek van die teenstelling. Daarom verwys die begrip "krities" na die nie-bevestigende dialektiek waardeur daar nie 'n versoening van teengestelde dele werkstellig word nie. Deur die kritiese teenoorstelling is die opposisie van denkwyses eerder produktief as afirmatief, eerder krities as bevestigend. Hierin sien Althusser dat Marx se onderskeid met die ideologie nie 'n blote gegewenheid van sy teoretiese praxis is nie, maar dat dit 'n produktiewe faset van Marx se denke is. Dit is dié produktiewe faset van die dinamisering van Marx se denke. In opposisie tot die ideologie word Marx se teoretiese praxis gevond en bly dit lewend. Hieruit lei Althusser 'n sentrale skakel in Marx se problematiek af. Hy sien dat die teenstelling 'n sentrale faset van Marx se denke is en daarom is dit ingesluit by sy teoretiese ruimte. Marx se 'teorie' behels die ideologie ook en hierom is sy 'teorie' 'n ongelyke kontradiktoriese eenheid. Hiermee het sy 'teorie' 'n bepaalde sisteem en dit is na die sisteem daarvan produktief. Marx se teorie is dialekties. Dit is waarin die produktiwiteit daarvan lê. Die 'teorie' is Marx se historiese materialisme wat dan nie betrekking het op die konkrete geskiedenis nie, maar gaan om die dinamiek van die kenne. Uit Marx se teoretiese praxis blyk dit dat die kenne 'n dialektiese gebeure is. Dit geskied by wyse van die artikulasie van die teks wat na die samehang van die konsepte daarin, gedinamiseer is. Die historiese materialisme is die dialektiek van die teenoorstelling in die teks van die eksplisiete en implisiete konsepte, waardeur die kennis in die teks beweeglik bly. Die teenoorstelling is nl. na die dialektiek daarvan produktief. Dit beteken die teks het die histories materialistiese werking van die beweging van konsepte. Die werking is die van die teoretiese praxis van Marx se 'teorie' wat na die samestelling daarvan die refleksie van die dialektiek van die teks is. Die teoretiese

praxis word gekonstitueer deur die samestelling van die eenheid van die teoretiese sisteem van die 'teorie'. Dit is m.a.w. met die 'teorie' gegee.

Om die wyse van funksionering van Marx se 'teorie' te begryp, en so Marx se 'teorie' self te begryp, gaan Althusser dit na die sisteem daarvan bestudeer. Hiervoor lig hy die teoretiese samestelling van Marx se problematiek a.h.v. drie Algemeenhede toe. Algemeenhede I, II en III is die konseptuele skema van die rangskikking van die vlakke in die teorie van die arbeidsmag (arbeid), die arbeidsmiddel en die rou-materiaal of ou produkte. N.a.v. die artikulasie van die vlakke t.o.v. mekaar word die sisteem van Marx se 'teorie' saamgestel en funksioneer die kenproses. Algemeenheid I van Althusser se konseptuele skema representeer die rou-materiaal in die kenproses. Die materiaal is 'n "preliminary of an ideological nature" (FM pp. 184) en is in die reeds gekonstitueerde 'teorie' teenwoordig in die vorm van ideologiese voorstellinge of vervalle wetenskaplike konsepte. Die rou-materiaal in die produksieproses van kennis behels nie die gegewe werklikheid in die konkrete fenomenaliteit daarvan nie. Marx werk nie met die konseptuele verwarring tussen die denke en die fenomenale werklikheid nie. Hiermee is die epistemologiese breuk teenwoordig in sy teorie in die gestalte van die breuk in die kenproses tussen ideologiese konsepte en geldige kennis. Lg. is volgens M. Glucksmann die sin waarin Bachelard die epistemologiese breuk bedoel (vergelyk ook FM pp. 185). By hom markeer die breuk "the transition from ideology to science within a theoretical problematic". Althusser het wel die kónsep "epistemologiese breuk" by Bachelard geleen, maar waar Bachelard die konsep eerder in die sin van wat Althusser die "epistemologiese skeur" noem, bedoel, betrek Althusser die epistemologiese breuk op die liggaam van die wetenskap waarbinne daar 'n breuk met die ideologiese konsepte waarmee die wetenskap bou, is. Hierdie breuk is die weerspieëling in die liggaam van die weten-



skap van die pose wat daar tussen die konkrete gegewe werklikheid en die wetenskaplike konsepte is. Waar M. Glucksmann dan m.b.t. die konsep "epistemologiese breuk" wat Althusser by Bachelard ontleen het, stel: "It describes the rupture between the prescientific and scientific world of ideas which involves a break with the existing pattern and frame of reference and the construction of a new pattern or problematic."<sup>2)</sup> verwys sy in feite na die gebeure van die epistemologiese skeur en weerspreek sy haarself t.o.v. die eerste aangehaalde sin-snede. Althusser het die breuk op 'n nuwe wyse gaan verstaan en gebruik. Althusser behou nietemin die onderskeid wat Bachelard tussen die wetenskaplike en ideologiese konsepte maak as die onderskeid tussen die "first experience" as die basis vir kennis en die proses van die elaborasie van die konsepte van die wetenskap. Maar volgens Althusser is daar dan met die epistemologiese breuk nie 'n algehele skeur tussen die twee kenwyses nie, maar die diskontinuiteit van die proses van elaborasie van die eerste vorm van kennis in die liggaam van die wetenskap self. By beide Althusser en Bachelard geskeid die wetenskaplike kenproses dan nie as 'n kumulatiewe proses van die ontwikkeling van kennis nie<sup>3)</sup> maar deur kwalitatiewe diskontinuiteite met die voorwetenskaplike konsepte. Die diskontinuiteite het 'n spesifieke aard.

W.J. Karman stel in Werkuitgawe "Sun" die verdere raakpunte van Althusser met Bachelard. Dit gaan nl. by Bachelard ook daarom dat kennis geproduseer word. Hiermee is die aansluiting van Althusser daarmee dat die wetenskap 'n prosesmatige karakter het. Dit geskied nie by wyse van ontwikkeling of die ontplooiing van waarheid nie, maar dit is 'n dialektiese proses.<sup>4)</sup> Dog, Althusser verbind die geldigheid van kennis met die prosesmatigheid daarvan, waar Bachelard van die produksie van waarhede deur die wetenskaplike proses praat. Hierdie is nie voorgestel as finale of voltooide waarhede nie, maar slegs die

benadering daarvan deur die proses van die wetenskap. Hiermee lê die klem op hoe die kennis lyk. Althusser fokus ook primêr op die prosesmatigheid daarvan. Wat beide ook, volgens Karman in gemeen het, is dat hulle die ruimte van die idealisme deurbreek en "hulle epistemologiese bouwerk in 'n ander terrein van die filosofie konstrueer".<sup>5)</sup> Hulle werk beide in die denkruimte van die materialisme. Dog verskil hulle definisie van materialiteit. Volgens Bachelard is dit wel 'n kategorie van die filosofie, maar 'n epistemologiese kategorie waarvolgens die filosofie die refleksie daarvan gee. Die materialistiese filosofie is die filosofie van die wetenskaplike praktyk, maar in die sin van die epistemologie daarvan. Hiervolgens val, volgens Karman, Althusser se definisie van die filosofie as die "Theory of theoretical practice" saam met die voorstelling wat Bachelard van die filosofie gee. Materialiteit beteken by Althusser die prosesmatigheid van die wetenskap self. Hiermee is die materialiteit 'n kategorie van die filosofie, maar in die sin van 'n fasêet van die funksionering van die filosofie. By Althusser is die filosofie nie die refleksie van die wetenskaplike praxis nie, en word dit ook nie eensydig deur die wetenskap bepaal nie (verwys Hoofstuk VI). Met die epistemologiese breuk in sy 'teorie' het Marx volgens Althusser die denke suiwer tot objek. Dit gaan dan by die 'teorie' om onderskeie vorme van denke. Hierdie onderskeid of breuk, is die "science/ideology antithesis" in Marx se problematiek. (ESC pp. 190). Dit beslaan onderskeie konseptuele vlakke. Dat die Algemeenheid I preliminêr is beteken dit het nie die status van teoreties elaboreerde en gespesifiseerde konsepte nie (verwys FM pp. 183). In teenstelling tot die teoreties geëlaboreerde konsepte is die ideologiese konsepte rou konsepte. Die ideologiese aard hiervan lê daarin dat dit dan die verkeerde relasie tot die konkrete werklikheid het. Dit is "perceptions and images" waarvan Althusser stel dat "Anschauung und Vorstellung were treated by Marx as abstractions" (ESC pp. 190). Althusser attributeer aan



die kenvorme die status van die ideologiese, omdat dit vermeng is met die gegewe konkrete en persoonlike ervaring en die konsepte daarom in teenstelling tot Marx se problematiek met die verkeerde ken-beginsel verkry is. Met die ideologiese vermenging van die konsepte met die konkrete, is die breuk tussen die werklike objek en die objek van kennis in Marx se 'teorie' teenwoordig as die breuk tussen die wetenskap en die ideologie. Die ideologie dien, as rou konsepte, as die "prior condition" (FM pp. 183) van die wetenskap. "This first generality ... constitutes the raw material that the science's theoretical practice will transform into specified 'concepts' ... (which I shall call Generality III) which is a knowledge." (FM pp. 183). Daar is dus in die 'teorie' die teengestelde konseptuele vlakke van die preliminêre- en wetenskaplik geëlaboreerde konsepte. Met hierdie teenoorstellinge van konseptuele vlakke is die teenspraak tussen die ideologiese denke en die wetenskaplike denke ingetrek in die 'teorie'. Hier is die verbinding van die materiaal en arbeidsmag aan die hand. Die teenstelling gaan funksioneer as die dinamiserende faset van die ken-proses soos dit deur die 'teorie' verloop. Althusser sê van die 'teorie': "besides concepts in their purely theoretical existence, it includes the whole field of technique, in which the theoretical concepts are in large part invested. The explicitly theoretical part proper is very rarely unified in a non-contradictory form ... This is the extremely complex and contradictory unity which is in action, ... in the labour of theoretical production" (FM pp. 185). Hier is dan 'n aanduiding van die verbinding van arbeidsmiddel en produksiemateriaal en hiermee die verbinding produksiemateriaal-arbeidsmag. Althusser vra in die verband wat die "moment, the level or instance which corresponds to the means of production, in the theoretical practice or science?" is (FM pp. 184). Hy noem dit Algemeenheid II. Dat die teoretiese praxis gekonstitueer word deur die samestelling van die vlakke in die eenheid van die teoretiese sisteem van die wetenskap, beteken dat dit met die eenheid van die

teoretiese sisteem gegee is. Dat dit 'n eenheid in verskil is beteken dat daar 'n bepaalde konfrontasie in die liggaam van die 'teorie' ingesluit is en daarom praat Althusser van die "contradictory unity which is in action". Die moment, vlak of instansie wat dan met die produksiemiddel in die produksieproses van kennis saamval, is die teenstelling in die 'teorie'. D.w.s. die 'teorie' is integraal daarby betrokke. Althusser lees die Algemeenheid II as "constituted by the corpus of concepts whose more or less contradictory unity constitutes the 'theory' of the science at the (historical) moment under consideration, the 'theory' that defines the field in which all the problems of the science must necessarily be posed (that is, where the 'difficulties' met by the science in its object, in the confrontation of its 'facts' and its 'theory', of its previous 'knowledges' and its 'theory', or of its 'theory' and its new knowledges, will be posed in the form of a problem by and in this field.)" (FM pp. 185). Hieruit blyk dat die moment van werking in die 'teorie' lê in die teenstelling daarin. Deur die teenstelling word die proses van die transformasie van die rou-materiaal tot produk gevuur. Die opposisie in die 'teorie' is dus die produksiemiddel. Dit is die opposisie van die kreatiewe teenoorstelling in die liggaam van die teorie van preliminêre teoretiese konsepte en wetenskaplik elaboreerde konsepte waarby die preliminêre die "prior condition" van die elaborasie van kennis is. Marx se 'teorie' funksioneer dan deur die kreatiewe opposisie (Algemeenheid II) daarin, waardeur die Algemeenheid I tot 'n Algemeenheid III transformeer word. Die proses van transformasie is die proses van konseptualisering. Dit is die arbeid wat "only involves the process of theoretical practice, that is, it all takes place 'within knowledge'" (FM pp. 185).

By die "process of theoretical practice" is dit dan slegs die 'teorie' wat na die sisteem daarvan produktief is, wat werk. Dit gaan nie om 'n redelike subjek se teoretiese



vermoëns nie. Die 'teorie' is so gesistematiseer dat dit na die samestelling daarvan produktief is. Die samestelling daarvan is die vergestaltung van die arbeidsmag-middel-materiaal-verbinding waardeur die teoretiese sisteem gekonstitueer is. Hierdie sisteem bestaan onafhanklik van die orde van die konkrete werklikheid en het 'n eie werking. Dit is 'n dialektiese 'teorie'.

Met die naspeuring van die wyse van funksionering van Marx se 'teorie' gee Althusser 'n skets van die teenwoordigheid van die epistemologiese breuk in Marx se 'teorie' en wat dit t.o.v. die denke van die ideologie behels. Die hoofpunt hierby is dat Marx die denke suiwer tot objek het. Hierdeur is daar "never an identity of essence between Generality I and Generality III" (FM pp. 188) soos wat daar is by die ideologiese abstraksie van die essensie van die fenomenale deur die begrip daarvan sodat die konseptuele vermenging van die kennis en die werklikheid plaasvind nie. Dat Marx die denke tot objek het beteken dat hy nie met essensialistiese kennis van die gegewe konkrete dink nie. Althusser identifiseer die essensialistiese denke as empiristies. Hierdie empirisme is volgens hom die algemene ideologiese bedreiging by die lees van Marx. Dit het spesifieke karakteristieke wat Althusser by Hegel, die politieke ekonomie sowel as die Marxiste identifiseer en waarvan hy Marx se werk wil vrywaar. Hy stel: "I use this term in its widest sence, since it can embrace a rationalist empiricism as well as a sensualist empiricism, and it is even found at work in Hegelian thought itself" (RC pp. 35). Om die oorkoepelende empirisme te verstaan ten einde die teoretiese relevansie van die epistemologiese breuk in Marx se 'teorie' te verstaan, wil Althusser kyk na die teoretiese problematiek onderliggend aan die empiristiese konsepsie van kennis. Hy identifiseer hier 'n sekere fundamentele teoretiese veld wat deur die relasie van die subjek en die objek in die kenproses gedefinieër word. Die relasie is in sigself nie genoeg om die empiristiese kleur aan die betrokke problematiek te gee nie, "What defines it as such is the nature

of the process of knowledge". (RC pp. 35). Althusser kenmerk die empiristiese problematiek aan die proses van abstraksie en ekstraksie wat daarby betrokke is. Beide die operasies slaan op 'n spesifieke konsepsie van die objek as 'n "real object" waarvan die "real" die ware essensiële deel van die objek is (RC pp. 37). Hierby het die subjek die rol en vermoë om die essensie van die objek as die realiteit daarvan te identifiseer en hierdeur die essensiële en die nie-essensiële van die objek van mekaar te skei. Dit is die proses van abstraksie waardeur 'n ekstraksie van die essensie uit die omhulsel daarvan gemaak en geken word. Dit is dan die aard van die ken-proses wat die empiristiese problematiek definieër. Volgens die ken-teorie het die kennis van die werklike objek dan 'n werklike relasie met die objek, omdat die kennis as die essensie van die ding daar uitgetrek is. Hierby is die kennis daarvan dan ook die werklikheid daarvan (verwys RC pp. 39). Die relasie behels die beskouing van 'n kontinuïteit tussen die objek van kennis en die kennis daarvan. Dit is die werklike relasie waarvolgens daar die identiteit van essensie tussen die kennis ván en die objek is. Hegel het met sy konsep van absolute kennis in die strik van die samesmelting van die kennis van die objek en die objek self, geval. Volgens Hegel is die beweging van kennis die gebeure van die outogenese van die konsep en daarmee is die kennis ván, in essensie dieselfde as die gekende. Hy konsipieër die reële as "'the result of self-synthesizing, self-deepening and self moving thought'" (Marx in FM pp. 188). Omdat hy die rede en die wese as identiek dink, is die ontwikkeling van kennis by hom die kumulatiewe gebeure van die beweging van die rede wat ook as die realiteit dien, via die konkretisering en self-versoening van sigself heen. Hierdeur groei die realiteit en 'n homoloë verdieping van kennis vind plaas. Die kennis daarvan is ook die werklikheid daarvan en daarom kontinu daarmee. Dit is Hegel se spekulatiewe idealisme. Met hulle denke in fenomenale vorme, sonder om die konsep van wat hulle dink te



dink, trap Ricardo en Smith ook in die teoretiese strik van die empirisme. Met die veronderstelling dat die objektiewe werklikheid ten volle in sigself kenbaar is, en dus vir die rede na die werklikheid daarvan deursigtig is, versmelt Hegel en die politieke ekonome die skeidslyn tussen die kennis van die objek en die werklike objek. Althusser sien dat Marx die onderskeid wat hy tussen die denke en die konkrete tref en waarop die konseptuele skema van sy 'teorie' berus, rig teen die spekulatiewe idealistiese (Hegel) redusering van die werklikheid tot die denke, en die empiristiese idealistiese (politiese ekonomie) reduksie van die denke tot die werklikheid self (RC pp. 87). By e.g. konstitueer die denke die werklikheid en by lg. konstrueer die werklikheid die denke. Althusser trek dan beide die kenteorieë saam onder die noemer "empirisme". Volgens dié empirisme is die werklikheid van die denke die essensialistiese inhoud van die werklike objek. Die essensiële inhoud kan deur die kenner as die waarheid daarvan daar uitgetrek word deur 'n proses van abstraksie. Hierdeur sal die kennis van die objek punktualisties saamval met die werklike objek en as die spieël daarvoor funksioneer. "This investment of knowledge, conceived as a real part of the real object, in the real structure of the real object, is what constitutes the specific problematic of the empiricist conception of knowledge." (RC pp. 38). Met die empiristiese kenteorie voor oë wil Althusser die belangrikheid van die epistemologiese breuk wat in Marx se denke funksioneer beklemtoon. Hiervoor gebruik hy die outogenese van die konsep by Hegel as voorbeeld. By Marx is Algemeenheid I en III in essensie nie dieselfde Algemeenheid nie (FM pp. 187). Dit is wel die geval by Hegel waar die begin- en eindpunt van die kenproses dieselfde is. Hier werk Hegel met die valse kontinuïteit tussen kennis en gekende. Dit is moontlik danksy die samesmelting van Algemeenheid I en II by Hegel. By hom werk Algemeenheid I self. Dit is die valstrik waarin Feuerbach beland wanneer hy 'n inversie van Hegel se denksisteem maak.

Sy antropologiese konsepsie van die geskiedenis kom daarop neer dat die idee hier, omgekeerd, deur die konkrete gang van die geskiedenis gebied word. Hy werk nietemin in essensie met dieselfde problematiek as Hegel omdat daar nog 'n basiese konseptuele verwarring en versmelting van die idee en die konkrete, die denke en die gegewe realiteit plaasvind. Vir beide is kennis identies en kontinu met die realiteit van die objektiewe werklikheid. Marx slaan sy breuk hier. "When Marx says in the Introduction that any process of scientific knowledge begins from the abstract, from a generality, and not from the real concrete, he demonstrates the fact that he has actually broken with ideology." (FM pp. 190). In teenstelling tot die empirisme het Marx nie die werklike objek as teoretiese objek nie. Hy begin eerder met die abstrakte, 'n Algemeenheid, wat dan tot 'n konkrete denk-objek omvorm word deur 'n proses van transformasie. Met die breuk wat Marx by die kenproses tussen kennis van en die werklike objek slaan, skeur hy dan met die ideologie vir sover hy die kenproses wat by die ideologie funksioneer, afwys. Die ideologie funksioneer as die abstrakte wat aan die beginpunt van die kenproses staan. Die onderskeid wat hy tussen die denke en die konkrete werklikheid maak is dan by sy 'teorie' teenwoordig as die onderskeid tussen die ideologie en die wetenskap waarvolgens die proses van produksie van kennis geskied en waardeur kennis as konkrete ken-objekte verskyn. Hieruit blyk dat die abstraksie aan die beginpunt van die kenproses nie dieselfde is as die aan die eindpunt van die proses nie. Daar is 'n verhouding van "real transformation" tussen die twee Algemeenhede waarby die Algemeenheid as die rou-materiaal vir die produksie van Algemeenheid III funksioneer. Algemeenheid I is dan nie self die motor vir die epistemologiese gebeure nie. Die gebeure is die effek van die breuk tussen Algemeenheid I en III. Dit is 'n dialektiese gebeure. Daarom gaan dit nie by Marx om die ontwikkeling van kennis of die idee nie, maar om die proses "which is a process of real transformation in the strongest



sence of the word, that is, a process whose form is not the form of a simple development (according to the Hegelian model – the development of the in-itself into the for-itself), but of mutations and reconstructions that induce real qualitative discontinuities" (FM pp. 188). Die verhouding tussen die abstraksie wat as die rou-materiaal in die proses funksioneer, Algemeenheid I, en die Algemeenheid III is representatief van die epistemologiese breuk waarmee Marx by sy analise van die ideologie werk. Hierdie prinsipe van diskontinuiteit is imperatief by die artikulasie van die konseptuele vlakke van Marx se 'teorie' en is 'n sentrale faset van sy problematiek. Dit is die teenwoordigheid in Marx se denke van die onderskeid wat hy tussen die "real and thought" (RC pp. 87) maak. Marx beklemtoon die spesifisiteit van die denke en die kenproses t.o.v. die gegewe realiteit en die proses daarvan (verwys RC pp. 87). Dit gaan om die sentrale tese: "'the real survives in its independence, after as before, outside the head'" (Marx in RC pp. 87). Die kenproses het nie die gegewe realiteit tot objek nie. Dit is ook nie die effek of die bron daarvan nie. Daar is 'n breuk tussen die onderskeie prosesse. Dit is die breuk wat Marx in sy 'teorie' opneem in die gestalte van onderskeid met die ideologie. "... knowledge of the concrete does not come at the beginning of the analysis, it comes at the end, and the analysis is only possible on the basis of Marx's concepts, and not on the basis of the immediate, 'obvious' evidence of the concrete – which one cannot do without" (ESC pp. 194). Marx werk dus met 'n breuk tussen die ordes van die denke en die realiteit. Hiermee het hy nie die werklike objek tot objek by sy kenproses nie, maar werk met die denke van die ideologie. Dit behels dat hy nie die kennis uit die werklike objek as die realiteit daarvan lig nie. Die epistemologiese breuk wat effektief is in Marx se 'teorie' is die van die onderskeid wat hy tussen die werklike objek en die objek van kennis ervaar het. Hiervolgens behoort die produk van die proses, die denk-

konkrete, tot die denke en nie die wêreld van gegewe fenomene nie (verwys RC pp. 87). Dit staan in diskontinuitet met die orde van die gegewe fenomene en die kennis van die ideologie. Hierdie denkkonkrete representeer wetenskaplike kennis, die Algemeenheid III van Marx se sisteem. Die kennis is dan nie die produk van die vermoë van 'n "transcendental subject or absolute consciousness confronted by the real world as matter; nor is this thought a faculty of a psychological subject, although human individuals are its agents." (RC pp. 41). Die kennis figureer binne 'n konseptuele sisteem, dié van Marx se 'teorie', waarby die denke nie die van Marx is nie. "This thought is the historically constituted system of an apparatus of thought" (RC pp. 41). Dit is die apparaat, die masjinerie van die produksie van kennis, wat Althusser se fokus stel en waardeer sy denke getransformeer is. Dit is Marx se 'teorie' wat in die praktyk van die werking daarvan by Althusser deurbreek en sy denke revolusioneer deur die transformasie daarvan, deur die onderskeiding daarvan met die ideologie en die insluiting daarvan by die werking van die 'teorie'. Hierdeur onderskryf Althusser Marx se onderskeid tussen die werklike objek en die objek van kennis wat "a product of the thought which produces it in itself as a thought - concrete (Gedankenkonkretum)" is (RC pp. 61), en toon aan dat kennis vir Marx "a product of thinking, of comprehension ... a product of the assimilation and transformation (ein Produkt der Verarbeitung) of perception and images into concepts" is (ESC pp. 190). Kennis is m.a.w. nie 'n produk van die werklike objek of die werklike objek 'n produk van die kennis nie, maar daar word 'n onderskeid tussen die werklike objek en die objek van kennis gemaak. Hulle is t.o.v. mekaar onderskeie. Hiervolgens is die ken-objek dan nie die werklike objek nie, maar die konsep daarvan, geproduseer deur die proses van die beweging van kennis. As sulks het die konsep nie dieselfde kwaliteit as die ding nie. In die verband verwys Althusser na Spinoza se stelling: "the concept dog cannot bark" (RC pp. 105). Die kennisrelasie tussen die werklike objek en die objek



van kennis is dan sulks dat die ken-objek (die konsep) die objek van die refleksie van kennis is. Dit is die objek van kennis. Hierdeur word die kennis van die werklike objek geappropriëer. Althusser stel dat dit vir kennis van die werklike objek nodig is "to make a detour via its concept in order to grasp it (begreifen grasp, Begriff concept)" (RC pp. 184). Die begrip van die konsep is dus nodig om die werklike objek te begryp. Dat die relasie tussen die werklike objek en die objek van kennis nie 'n reële relasie is nie, maar wel 'n kennisrelasie, wys vir Althusser dan op Marx se opvatting i.v.m. die moontlikheid van kennis van die werklike sensuele verskyning van die objek. Volgens die opvatting is die kennis van die objek in die onmiddellike verskyning daarvan, bloot intuïsie en gissing. Dit behels abstrakte konsepte omdat die ding nie daardeur benader word nie, maar, deurdat 'n vermenging van die denke en die gegewe werklike plaasvind, daardeur gemistifiseer word. Die opvatting verwys na die tradisionele veronderstelling dat die kennis die direkte spieël representasie van die gekende is. Dit word inteendeel hiertoe vir Althusser duidelik dat kennis slegs die artikulasie van die werklike objek is, wanneer die kennis op die regte wyse geartikuleer is. Dit word nie deur die konkrete verskyning van die objek gekonstrueer, en daarmee, geartikuleer nie. Die kennis daarvan konstitueer ook nie die werklike objek nie. Inteendeel verskyn kennis by Marx as geartikuleer deur die konseptuele samehang daarvan in die teks. Kennis is 'n relasionele begrip. Dit gaan dan by die artikulasie van kennis van 'n werklike objek, primêr om die wyse waarop die kennis daarvan as die kennis daarvan in die liggaam van kennis as kennis gekonstrueer en gekonstitueer is. Hierdeur word die ken-objek geartikuleer. Dit word geartikuleer as die objek van kennis en figureer as die enigste wyse waarop geldige kennis van die werklike objek verkry kan word. Die objek van kennis is dus die konsep (ken-objek) van die ding. Althusser stel dan as Marx se voorwaarde vir kennis van die ding die produksie van die konsep daar-

van. "... the knowledge of the real object is not reached by immediate contact with the 'concrete' but by the production of the concept of that object (in the sense of object of knowledge) as the absolute condition of its theoretical possibility." (RC pp. 184). Die primêre teoretiese grond vir die verkryging van kennis en d.i. vir die produksie van die konsep, is dan die epistemologiese breuk tussen die ken-objek en die objek in die fenomenale verskyning daarvan. Hiervolgens is die rou-materiaal vir die produksie van die konsep die preliminêre mentale voorstelling van die objek van kennis, dit is die abstrakte voorstelling en nie die fenomenale objek self nie. Die geproduseerde konsep sal binne die liggaam van wetenskaplike kennis funksioneer as die konkrete. D.i., as die konkrete ken-objek. Die ken-objek is dan 'n produk van die denke soos wat dit in diskontinuiteit met die konkrete, in Marx se 'teorie' werk. Die verkryging van kennis geskied dan nie deur die proses van ekstraksie en abstraksie van die essensie van 'n objek deur 'n kennende subjek nie, maar deur die proses van die transformasie van die ideologiese konsepte en die konkretisering daarvan met die werking van die kontradiktoriese eenheid van die 'teorie'.

Die sisteem van Marx se problematiek is die refleksie van die samestelling van die teks wat na die sisteem daarvan produktief is. Die oppervlaktelaag van die teks is representatief van die ideologiese vlak in die liggaam van Marx se 'teorie' waarby die moontlikheid van die beweging van die konsepte daarvan altyd teenwoordig is danksy die dialektiese werking van die operasie van definisie waarvolgens die definatories uitgeslote funksioneer as die "blinded eye of the problematics self reflection", en daarom ingesluit is by die teoretiese veld van die problematiek. Hierdie implesiete ingeslotenheid van die definatories uitgeslote konsepte is die swye van die eksplisiete diskoers in die problematiek, wat by die 'teorie' funksioneer soos die diskoersvlak van die dieptelaag van die teks. Daar is nl.



altyd 'n dinamiek in die 'teorie' danksy die teenoorstelling wetenskap-ideologie in die liggaam daarvan. Die dinamiek het die dialektiese werking van die kenne, soos dit deur die teks geskied in die fokusing en transformasie van implesiete konsepte, waardeur die stasis van die oppervlaktelaag van die teks deurbreek word en self in beweging gebring word. Die oppervlaktelaag kan anders lees, deurdat dit deur die beweging van die kenne anders geartikuleer word. Dit is die werking van die dialektiek van die 'teorie' waardeur kennis as histories, en d.i. as beweeglik, produktief en relatief, verskyn in die oopbreking van die ideologie, of statiese oppervlaktelaag van die teks, op die produktiwiteit daarvan – wat die kenne is.

Althusser stel dan by die lees van Marx nie belang in sy spesifieke kennis bv. "surpluswaarde" nie, maar in sy praxis, d.i. in die feit van sy verkryging van kennis. Sy vraag is na wat dit is wat die kennis as kennis laat verskyn en wat werk by Marx se konseptualisering van die implesiete konsepte van die politieke ekonomie en die 'uittrekking' van die kern van Hegel se spreke. Hy stel belang in die werking van Marx se denke. Hy vra na die "historically constituted system of an apparatus of thought" (Marx se historiese materialisme) en stel hierby die vraag na die wýse van die verkryging van kennis. D.i. na die werking van die dialektiek of die kenne. Die relevansie van die epistemologiese breuk waarmee Marx werk word dan vir Althusser veral duidelik by die Marxistiese blindheid vir die epistemologiese skeur wat Marx met die ideologie gemaak het. Deur die blindheid lees hulle die 'inversie' van Hegel deur Marx as 'n "knowledge" (FM pp. 192). Dit is 'n "knowledge" wat Marx as die essensie van Hegel se denksisteem daar uit sou getrek het. Hiermee is Marx se denke in essensie kontinu met die van Hegel. Dit beteken dat hulle Marx se denke op 'n empiristiese wyse as in een-tot-een korrelasie met die basiese problematiek van Hegel lees en op die wyse die epistemologiese breuk in Marx se 'teorie' verontagsaam. Die inversie behels dan by die Marxiste eenvoudig die vervanging van die gedagte

van die outogenese van die konsep as die genese van die werklikheid met die gedagte van die "auto-genesis of the real as the genesis of the concept" (FM pp. 192). Hulle lees Marx gladnie op die produktiewe wyse waarop hy geskryf het nie, en neem blindweg sy woorde as kennis aan. Hierdeur vind die bepaalde vermenging van Algemeenhede waardeur die epistemologiese breuk versluier word, plaas en kan gewerk word met die gedagte van die kontinuïteit van die ken-proses asook die gedagte van die kontinuïteit daarvan met die gegewe werklikheid. Daar word nie onderskei tussen Algemeenheid I en die werkende Algemeenheid II nie. Dit behels dat die kwalitatiewe verskil tussen die twee Algemeenhede verlore gaan "and ignorance of the priority of Generality II (which works) over Generality I (which is worked on) are the very bases of the Hegelian idealism" (FM pp. 191). Die effek van die vermenging van Algemeenhede by die Marxiste is dat hulle die kennis as 'n kumulatiewe ontwikkelende geheel opneem. Die ontwikkeling sou geskied volgens die Hegeliaanse dialektiek, waar dit eintlik by Marx se 'teorie' om die werking van die ongelyke teenstelling gaan. "... the dialectic at work is not at all Hegelian" (ESC pp. 184). Deurdat by Marx 'n nuwe denkruimte dominasie bo die ideologie verkry, is sy opposisie tot die ideologie nie die van 'n neutrale antitesis nie, maar is dit 'n kritiese onophefbare opposisie. Dit gaan by die werking van Marx se problematiek daarom dat dit 'n kontradiktoriese eenheid is wat, omdat die teenstelling danksy die anderssoortige instansies wat daarby betrokke is ongelyk en dus onversoenbaar teengestel is, inherent produktief is. Die dialektiese werking is met sy 'teorie' gegee en daarom is die gebeure daarvan nie 'n eenvormige ontwikkeling na 'n doelwit nie, maar die differensiële gebeure van die interne verwysing van die kriteria van die praxis van die 'teorie' (verwys RC pp. 67). Dit is 'n produktiewe 'teorie' waarby dit eerder om die gebeure van die produktiwiteit gaan as om die strewe ná, of die doelwit van kennis, sy dit absolute kennis. Dit gaan om



die wetenskaplikheid van die kennis alvorens dit om die kennis gaan. D.w.s. dit gaan by die 'teorie' om die apparaat vir die konstruksie van die konsep eerder as wat dit om die konsep, bloot, gaan. Hierby is dit 'n werkende, praktiese apparaat. Die inslag van die 'teorie' is met die samestelling daarvan gegee. Produktiwiteit behels hier die dialektiek van die liggaam van die 'teorie' self, wat as konstitutief van die 'teorie' sowel as wat dit daardeur gekonstitueer is, onophefbaar is. Deurdat die Marxiste Marx se dialektiek verkeerd lees word die rou-materiaal in die produksieproses opgeneem as die "essence and motor of the transformation process itself!" (FM pp. 188). Waar Hegel dan met sy basiese problematiek 'n idealisties affirmatiewe dialektiek bedryf, omdat hy blind is vir die "essential discontinuities which constitute the very process of theoretical practice" (FM pp. 189), is die Marxiste met hulle gevangenheid in sy basiese problematiek blind vir die dialektiek van Marx se 'teorie'. Hulle sien nie dat Marx se 'teorie' so saamgestel is dat dit 'n werkende opposisionele eenheid is waarby die begin en eindpunt van die kenproses nie in essensie identies is nie. Deurdat hulle Marx verkeerd lees en hulle denke hiermee nog ideologies is, is hulle interpretasie sowel as wyse van interpretasie van Marx identies met die ideologie waarmee Marx gebreek het. Hulle wyse van interpretasie behels dan dat hulle Marx se bedoeling eerstens as identies met sy woorde lees. Hierdeur lees hulle Marx se 'inversie' van Hegel asof hy die empiristiese problematiek by sy analise van Hegel bedryf het. Die kern waarop Marx se denke gerig is, word dan by hulle interpreteer as die essensie van Hegel se spreke wat Marx deur sy proses van die skeiding daarvan van die nie-essensiële by Hegel d.m.v. 'n proses van ekstraksie uit Hegel se denke abstraheer. Hiermee identifiseer hulle die rasonale kern wat Marx uit die dop van die abstraksies van Hegel trek as die konkrete werklikheid van die dinge en lees dit impliesiet as die essensie van Hegel se spreke. Dit behels dat Marx se denke deur hulle gelees word as die werklikheid

van Hegel se denke en daarom as kontinu daarmee en as sulks as die waarheid daarvan. Waar Hegel met abstrakte prosesse gewerk het, werk Marx dan met konkrete prosesse. Sy inversie behels dat hy Hegel se dialektiek op die konkrete werklikheid van die empiriese opeenvolging van gebeure gaan toepas het. In beide hulle interpretasie (bevinding by Marx) sowel as hulle wyse van interpretasie van Marx lees Althusser dat die Marxiste met die oorkoepelende empiristiese problematiek wat in die denkwyse van Marx se dag gesublimeer is, werk. Hiermee val hulle in die ideologiese denksisteem wat werk met 'n vermenging van die konkrete werklikheid en die abstrakte denke, kennis en die reële. Hulle dink i.t.v. "obvious truths" (ESC pp. 194) waarvolgens die konkrete en die denke saamgesmelt is. By hulle is die denke met die interpretasie van die tyd as 'n kategorie van die konkrete (RC pp. 108) onderworpe aan die konkrete determinasies van die historiese tyd in plaas daarvan, soos by Hegel, dat die empiriese onderworpe is aan die beweging van die denke. Beide lees die tyd as 'n aan die denke uiterlike gebeure, maar deur die een of die ander pool bepaal. D.w.s. dat die tyd by die Marxiste opgeneem word as sou dit die konsep van hulle denke bied. Hiermee word die kennis van die geskiedenis opgeneem as synde identies met die konkrete verloop en opeenvolging van gebeure. Dit behels dat hulle Marx se analyses as "historical analysis in the strict sence, i.e., analysis sustained by the development of the concept of history" (RC pp. 116) lees, in plaas daarvan om die 'teorie' by Marx te lees as die sisteem van teoretiese konsepte vir die "konstruksie van die konsep van die geskiedenis" (RC pp. 117). Hulle sien m.a.w. nie dat die geskiedenis by Marx as 'n teoretiese objek en nie self die objek van die 'teorie' funksioneer nie. Hiermee is die epistemologiese breuk by Marx tussen die konsep en die konkrete objek by die Marxiste uitgewis. Hierdeur neem die Marxiste die konkrete objek tot teoretiese objek (verwys RC pp. 109). Hulle stel nie die bewuste vraag na hulle teorie nie. D.w.s. die Marxisme kyk nie na "the problem of the nature and constitution of its theory", by



which I mean the theory within science itself, the system of theoretical concepts on which is based every method" (RC pp. 109). Dit behels dat hulle die rou-materiaal van die konkrete geskiedenis tot 'teorie' neem. In die opsig is hulle 'teorie' gevange in die empirisme van die objek daarvan en is hulle denke met die konkrete gegewens vermeng. Hier is dan m.a.w. nie sprake van 'n 'teorie' nie maar slegs daarvan dat die kennis v<sup>an</sup> as identies gelees word met die konkrete gegewe. In die opsig gee die Marxistiese empiristiese interpretasies van Marx se analyses, deurdat hulle met hulle epistemologie Marx se "Capital" lees as die spieël van Marx se bedoeling en die inslag van sy metodologie dus by hulle verlore gaan.

Met die epistemologiese skeur staan Marx se denke dan in diskontinuiteit met die denke wat werk met die veronderstelling van die onmiddellike toeganklikheid van die konkrete objek vir die menslike rede. Hiermee dra hy 'n beskouing van die empiriese objek as onafhanklik t.o.v. die kenproses, sowel as 'n beskouing van die menslike rede as impotent t.o.v. die verkryging van direkte kennis van die onmiddellike objek in die vorm van die epistemologiese breuk in sy 'teorie' oor. Hy sien in sy teoretiese praxis af van die epistemologiese veld wat deur 'n gegewe outonome subjek en deursigtige objek gedefinieër is. Deurdat Marx die proses van die kennis op 'n nuwe wyse bedryf, breek hy dan met die oorkoepelende empirisme en werk i.p.v. met die proses van ekstraksie en abstraksie met onderskeiding en transformasie. Hierby het hy i.p.v. die konkrete werklikheid, die abstrakte denke van die ideologie tot materiaal vir die verkryging van kennis van die werklike objek. Dit is die diskontinuiteit met die ideologie wat as die produktiewe faset van sy 'teorie' daarby ingesluit is. Die teoretiese praxis van onderskeid met die ideologie en die transformasie daarvan is die integrale effek van die sistematiek van sy 'teorie' soos dit in die werking van die teks verskyn. Dat Marx in diskontinuiteit met die ideologie sy 'teorie'

dan deur die verwerking van die ideologiese abstrakte konsepte tot konkrete konsepte bedryf, is met die sisteem van die 'teorie' self gegee.

By die teoretiese oriëntasie tot Marx se teoretiese praxis lig Althusser dan die werkende samestelling daarvan toe. Die teoretiese sisteem is differensieël spesifiek t.o.v. die empirisme en werk in skerp diskontinuiteit daarmee. Met die onderskeid met die ideologie is dit by Marx se 'teorie' ingesluit waar dit funksioneer as dit wat Marx se 'teorie' nie is nie en figureer as die rou-materiaal vir die elaborasie van sy wetenskaplike konsepte. Die funksionering van die ideologie is produktief deurdat Marx se teoretiese praxis deur die onderskeid gesneller word. Marx se 'teorie' het dan 'n praktiese bestaan. Hy streef nie na die verkryging van kennis of daarna om die werklikheid te beteoretiseer nie. Sy problematiek is produktief en dit beteken dat dit met die praktiese bestaan van sy 'teorie' 'n werkende apparaat is. Die 'teorie' bestaan in die praxis daarvan. Waar dit gaan om die verkryging van kennis van die konkrete werklikheid het die kennis nie 'n essensialistiese relasie met die gegewe nie. Althusser sê dat die wetenskaplike konsepte 'n "kennisrelasie" met die gegewe werklikheid het. Hiermee is die gegewe nie in essensie deur die konsep daarvan gevat nie. Dat kennis in Marx se teoretiese praxis as relatief verskyn behels dat die kennisrelasie met die gegewe relatief is. Hierdie kennis is steeds, met die sisteem van Marx se problematiek gegee, aan transformasie onderworpe. Deurdat die kennis nie verskyn as die essensie van die ding nie, is dit nie absoluut nie. Die kennis is oop. Dit is na die sisteem van die 'teorie' en d.i., na die werking van die 'teorie', wetenskaplik. Dat dit wetenskaplik is, beteken dat dit oop op die ontwikkeling daarvan is. Kennis is dan geldige kennis vir sover dit prakties is, en dit beteken, vir sover dit beweeglik en dus relatief, is. Dit gaan by Marx wat die wetenskaplikheid van sy 'teorie' aanbetref daarom dat



kennis produktief is. Sy fokus is op die kenne self en d.i., op die onafsluitbaarheid van die kennis gerig. Dit is met die samestelling van sy problematiek gegee dat kennis beweeglik is. Sy epistemologiese breuk representeer die relatiwiteit van kennis. Marx se problematiek behels dan nie fasette buite die denke self nie. Hy betrek nie die subjek of die objek by sy teoretisering nie. Dit behels dat daar niks uiterlik aan die konsepte is wat as die toetssteen vir die waarheid van die kennis dien nie. Dit kom trouens by die geldige kennis nie op die waarheid daarvan aan nie. Marx se fokus is, eerder as op die kennis en die waarheid daarvan, op die praktiese werking van die denke soos sigbaar in die tekstuele gebeure. Die uitwerking van die werking van die denke het hy teoreties gekonstitueer in sy denkruimte met die praktiese skildering van sy problematiek in die teenoorstelling daarvan met die ideologie en die transformasie van die ideologie. Sy teenoorstelling is die weerspieëling van die strukturele teenoorstelling in die denke self van twee bepaalde denksisteme. Dit is die teenoorstelling wat as onderskeid die motief by Marx se teoretiese praxis van transformasie is. Sy problematiek is nl. op die globale onderskeid geskoei en in die differensiële spesifisiteit daarvan, na die samestelling daarvan, die skildering van die strukturele samestelling van die denke.

Waar Marx dan met die omwenteling van die denkstruktuur as revolusionêre denker gebore is, het die struktuur 'n neerslag in sy denkarbeid. Na die struktuur wat in Marx se denkarbeid deurwerk, verskyn sy denkruimte as differensiëel spesifiek. D.w.s. dat dit by die spesifisiteit van Marx se denkarbeid gaan om die spesifieke verskil van Marx se denkarbeid met die van die ander denkers. Hierby gaan dit dan spesifiek om die onderskeid van Marx se denke. Dit is die onderskeid wat die gebeure van die dialektisering van Marx se denke is, en behels dat die diskontinuiteit van Marx se denke nie 'n statiese gegewe is nie, maar in werk-

likheid effektief is by sy denkarbeid. Waar Althusser dan met die opduiking van die objek by Marx met 'n "new gaze" begiftig is, gaan dit daarom dat hy Marx se 'teorie' kon lees. Hy kon die 'teorie' lees danksy die feit dat hy met die omwenteling die ervaring van die struktuur van Marx se denke het. Dit beteken dat hy Marx se metodologie kan fokus omdat hy die denke in diskontinuiteit identifiseer het. Dit is die struktuur wat effektief is by Marx se teenstelling met en transformasie van die ideologie. As struktuur bly dit effektief en word nie met die transformasie opgehef nie. Marx se differensieël spesifieke praxis geskied met die globale onderskeid voor oë. Althusser identifiseer die struktuur as die kontinue "null inversion" (L & P pp. 58) van die abstrakte en die konkrete denke. Dit is Marx se denkformasie wat as voortdurende teenstelling effektief is by wyse van die dinamisering van sy denke in teenstelling tot die staties afirmatiewe versterkte denke van die ideologie. Dit is as die formasie van Marx se denke dat die struktuur in Marx se 'teorie' 'n neerslag in die gestalte van die onderskeid van die ideologie en die wetenskap het. Hierdie dinamiese samestelling van Marx se 'teorie' is die refleksie van die tekstuele gebeure van die dubbellesing met Marx wat self 'n gebeure is waardeur sy 'teorie' weerspieël word. Daarom is Marx se dubbellesing ekspressief van sy problematiek. Dit gaan voorts by Marx se teoretiese praxis om differensialiteit, en d.i., om definisie. Waar die tekstuele gebeure die artikulasie van Marx se problematiek is, word spesifiek gekyk na die definitoriese samestelling daarin van teenwoordighede en nie-teenwoordighede soos sigbaar in die dubbelvlakkigheid daarvan waar dit gaan om die sigbare- en die onsigbare, dog effektiewe, diskoers. Die dubbelvlakkigheid is die teenwoordigheid van die onderskeid tussen problematieke in Marx se problematiek. Dit is die effektiewe tekstuele vergestaltung in teksverdeling van Marx se epistemologiese breuk wat as die effek van sy denkstruktuur die motor by sy teoretiese praxis is.



Met sy refleksie van die funksionering van Marx se 'teorie' het Althusser dan gesien dat die 'teorie' na die samestelling daarvan die praktiese vergestaltung van die struktuur van Marx se denke is. Dat die struktuur die kontinue nul inversie is, behels dat die struktuur, as die struktuur van teengestelde problematieke, nie self aan transformasie onderworpe is nie. Vgl.: Hegel se denke bly in die globale perspektief in teenstelling tot Marx se denke staan. Dit is slegs in die differensieël spesifieke praxis van Marx van die transformasie daarvan, gekonkretiseer. Die praxis is die uitwerking van die denkstruktuur. Hierdie teoretiese werking is die uitwerking van die globale teenstelling van problematieke waarin die dialektiek van Marx se geboorte lê. Die uitwerking van die struktuur in Marx se 'teorie' is die effek van die omwenteling van die struktuur waardeur die onderskeid tussen problematieke verskyn het en tot teoretiese praxis gevuur word. Marx se 'teorie' is as sulks 'n aanduiding van die denkstruktuur-omwenteling wat Marx ervaar het en na die samestelling daarvan die praktiese refleksie van die gebeure van teksverdeling wat Marx met die omwenteling gewaar het en waardeur sy differensieël spesifieke praxis in werking getree het.

Na die sisteem daarvan is Marx se 'teorie' soos dit deur die epistemologiese breuk effektief is, dan die refleksie van die tekstuele gebeure van die kenne. Die breuk tussen problematieke in die werking van Marx se 'teorie' is die verdeling in lae by die dinamisering van die teks deur die denkstruktuuromwenteling. Hiermee is, die tekstuele werking na die samestelling daarvan die werking van Marx se 'teorie'. Hierby is sy 'teorie' met die teks geïntegreer deurdat dit met die werking van die teks saamhang as die praktiese refleksie van die tekstuele gebeure in Marx se teoretiese praxis. Marx se dubbelleesing is dus vir Althusser ekspressief van Marx se 'teorie' waarby dit gaan om die produksie van kennis. Met sy teoretiese praxis dui Marx daarop dat kennis produktief is en dat dit by sy

problematiek gaan om die gebeure. Dit gaan om die kenne soos dit in die tekstuele werking verbeeld is. D.w.s. dit gaan om 'n praktiese epistemologie, 'n 'teorie' en nie 'n teorie nie.

Waar Althusser Marx se 'teorie' ekspliseer, konkretiseer hy dit. In afdeling 5 word gekyk na wat die konkretisering is en hoe dit m.b.t. die denkstruktuur lyk.

##### 5. DENKSTRUKTUUR OMWENTELING AS DIE BEWEGING VAN DIE ABSTRAKTE DENKE NA DIE KONKRETE DENKE

Althusser verstaan die struktuur wat na die vorm van die teksverdeling en die epistemologiese breuk in Marx se 'teorie' weerspieël word en daarby effektief is, as die motor asook die motief by Marx se differensieël spesifieke praxis. Hy sien dat dit met die gebeure van die omwenteling is dat Marx se denkruimte aan hom verskyn en 'n nuwe denkwysse bo die ideologie dominasie verkry. Hierdie dominasie is vir hom evident by Marx se praktiese transformasie van die ideologie binne sy nuwe denkruimte. Hierdeur het Marx die ideologie deurbreek en gee hy gestalte aan sy problematiek. Na die sisteem en werking van Marx se problematiek is dit ook vir Althusser evident dat die problematiek binne 'n globale perspektief gestruktureer is en dus dat die struktuur van die teenstelling met die ideologie steeds bestaan. Die struktuur as sulks, is na die struktuur daarvan d.w.s. na die konstituente dele daarvan, onveranderd.

By sy lees van die Marxiste het dit vir Althusser evident geword dat die Marxiste Marx verkeerd benader en interpreteer, omdat hulle nie die skeur van Marx met die ideologie sien nie. Hiermee lees hulle Marx met 'n bepaalde geskiedenisfilosofie as veronderstelling. Dit het die spesifieke tekstuele sowel as epistemologiese konsekwensies. Die punt wat hier aan die hand is, is dat hulle met die geskiedfilo-



sofiese veronderstellinge nie die struktuur van die denke identifiseer nie. Daarom lees hulle nie die epistemologiese breuk in Marx se 'teorie' nie en dink hulle dat die konkrete by Marx op die konkrete geskiedenis slaan en dat dit by hom gaan om kennis van die geskiedenis, al dan, geskiedenisfilosofie in die tradisionele sin van die woord soos dit ook by Hegel, maar in 'n idealistiese sin, gebruik word. Marx se konkretisering van Hegel sou dan in die perspektief gaan om die 'materialisering' van Hegel se dialektiek, om 'n filosofie van die empiriese geskiedenis op te stel.

Waar Althusser die epistemologiese aard van Marx se skeur met die ideologie, sowel as die skeur self, identifiseer op grond van sy epistemologiese ervaring van die beweging van die denke, sien hy dat dit by Marx spesifiek om die Teorie gaan. Dit gaan by Marx om die denke. Dit beteken dat die konkretisering van die rasionele kern by Hegel nie slaan op die omvorming daarvan vanaf die staat van die idee (rasioneel) tot die staat van die materie (konkrete) en dat dit sou geld as die inversie van Hegel nie. Om die beweging van omwenteling, wat Marx implesiet tipeer as konkretisering, wat hier aan die hand is, te verstaand - wend Althusser homself tot Lenin. Lenin gee 'n analise van wat die geskiedenis van die filosofie behels en met 'n revue daaroor, d.i. oor die geskiedenis van die filosofie, sien hy dat dit een kenmerk het. Dit gaan om die voortdurende stryd tussen materialiste en idealiste, die denke van die abstrakte en die konkrete. Hy sê "Basically, there are only idealists and materialists (L & P pp. 57). Wat die omkering van Hegel deur Marx aanbetref, is dit dan 'n basiese nul inversie. Soos Lenin stel, met die eensoortige stryd in die geskiedenis, gebeur daar eintlik niks nie. Globaal beskou gaan dit eenvoudig om die teenstelling van materialiste en idealiste. Waar die Marxiste dan met 'n geskiedenisfilosofie werk, sy dit idealisties (Hegel) of materialisties, val hulle binne die struktuur van opposisie van die twee pole.

Hiermee val hulle, met die empirisme in hulle denkwysie gesublimeer, binne die ruimte van die ideologie. Waar Marx Hegel se denkkern konkretiseer, gaan dit daarom dat hy gestalte gee aan die geskiedenis van die filosofie in teenstelling tot die filosofie van die geskiedenis. Hy wys dit prakties as 'n struktuur van nul inversie aan. Hiermee is Althusser se visie gevorm. Hy sien dit gaan nie by Marx om die denke van die geskiedenis (geskiedenis-filosofie) nie, maar om die geskiedenis van die denke - d.i. om die denkstruktuur. Dit is Marx se filosofiese visie. Met die struktuur van die denke as motief by sy teoretiese praxis, bestaan die struktuur prakties in Marx se teoretiese arbeid en is dit die gestalte van die gegevenheid van sy denkruimte in teenstelling tot die idealisme van Hegel en die abstrakte denke van die ideologie as sulks.

Althusser sien dat Marx, waar hy die kern van Hegel se denke konkretiseer, sy denkruimte prakties konstitueer. Sy 'omkering' van Hegel behels die epistemologiese verskuiwing vanaf die abstrakte denke van die ideologie tot die konkrete denke van die wetenskap. Sy onderskeid met die ideologie is die onderskeid met die denke oor die konkrete werklikheid en 'n transformasie van sy denke tot die konkrete werklikheid van die denke. Die konkrete werklikheid is die wetenskaplike uitwerking van die werklikheid van die werking van die denke. Dit gaan by Marx om die konkrete denke en nie die denke van die konkrete nie. D.w.s. dat hy die objek waarom dit by sy denke gaan, nie uit die materiële werklikheid uittrek nie. Dit is in teenstelling deur die omwenteling van die denkstruktuur aan hom opgedring en hang, saam met die struktuur daarvan, met die funksionering van die denke saam.

Met die denkstruktuuromwenteling het Marx sy filosofiese ervaring van die werklikheid van die werking van die denke. Die konsep hiervan, wat in kern by Hegel se denkstelsel teenwoordig is, is die van beweging. Dit is Lenin wat uit-



werk dat dit spesifiek vir Marx om die gebeure van self-  
 beweging wat by Hegel gemistifiseer is, gaan. Dit gaan nl.  
 om die proses. Hierdie proses is na die struktuur daarvan  
 selfmotiverend. Hierdie proses waarvolgens Marx deur die  
 ideologie breek en wat hy met sy deurbraak gewaar, het  
 dan 'n ander gestalte as die van die Hegeliaanse dialektiek.  
 Volgens Althusser se visie by sy lees van Marx identifi-  
 seer hy dat Marx aan die dialektiek die geldige gestalte  
 gee by die konstituering van sy denkruimte, maar dat hy nie  
 eksplisiet 'n "Dialectics" skryf nie. Marx konstitueer slegs  
 die struktuur, en hy doen dit deur sy teoretiese praxis  
 waardeur sy denkruimte as differensieël spesifiek by Althus-  
 ser uitkristalliseer. Dit kristalliseer wel deur die wer-  
 king van die struktuur uit. Met die werking van die denk-  
 struktuur bestaan Marx se konsep van die konkrete prakties.  
 Sy differensieël spesifieke denke is die uitwerking van  
 die konsep waarom dit, na die beweging van die struktuur,  
 by hom gaan. Dat Marx die dialektiek van sy denke nie  
 eksplisiet konseptualiseer nie, dui vir Althusser op die  
 logika van die denkstruktuur soos wat dit by Marx werk.  
 Hy verbind die logika met Marx se filosofie. Waar Marx  
 se filosofiese visie saamhang met die omwenteling van die  
 denkstruktuur, is dit 'n revolusionêre filosofie. Dit is  
 die filosofie van onderskeid, en nie 'n filosofie van na-  
 denke nie. Hiermee is die filosofie prakties. Dit is ver-  
 bind met Marx se visie van die onderskeid tussen problema-  
 tieke en sy intervensie in die ideologie waardeur hy die  
 problematiek wat aan hom opgedring is, konkretiseer. Die  
 filosofie het 'n praktiese teenwoordigheid by die globale  
 werking van die denke met Marx. Althusser toon aan dat  
 dit 'n werkende gestalte het en dat die werking lê in die  
 dialektiese dinamisering (dinamiek) van die denkstruktuur  
 danksy die teenstelling. In die opsig praat Althusser van  
 Marx se filosofiese praxis van intervensie in die ideolo-  
 gie, of van die filosofiese praxis van die verdeling van  
 denkvorme. Hierdie praxis is na die struktuur daarvan voort-  
 durend by Marx se differensieël spesifieke praxis teenwoor-

dig as die fokusing, deur die onderskeid daarmee van die ideologie, en dus is dit voortdurend by Marx se differensieël spesifieke praxis teenwoordig as verdeling en daarom as konstitutief by Marx se denkruimte. Marx se onderskeid met die ideologie is hierom die gestalte van sy filosofiese denke. Dit is die denke wat 'n uitwerking het in Marx se transformasie van die ideologie, of, in Marx se problematiek.

Dit gaan m.a.w. nie by Marx om 'n filosofie van nadenke nie. Sy filosofie is onderskeie van die van die ideologie en daarom verwys Althusser daarna as Marx se Teorie. Dit is dan nie 'n Teorie in die ware sin van die woord nie, maar wel 'n dialektiek. Dit is die dialektiek van die denkstruktuur wat die bepaalde dinamiese denkformasie van Marx is. Die Teorie is die dialektiese uitwerking van die formasie van die teenstelling ideologie (teorie) en wetenskap ('teorie'). Marx se filosofie is 'n strukturele werking.

Marx se revolusionêre ervaring van die verskuiwing van die denkstruktuur het 'n praktiese neerslag en uitwerking waar die kenne as die werklikheid van die werking van die denke, by sy lees van die politieke ekonomie werk. Soos wat Marx nie 'n filosofie in die sin van 'n eksplisiete teorie, opstel nie, het hy ook nie 'n teorie oor sy objek nie. Marx se wetenskap het, soos sy filosofie, 'n praktiese bestaan. D.w.s. dat dit 'n werking het en in feite, soos uit Althusser se teoretiese praxis evident is, werkende is. Die objek van sy wetenskap is die praktiese gebeure van die kenne. Dit is die objek waardeur sy wetenskap gedefinieër is en waarby sy problematiek self op die spel is. Sy wetenskap gaan om die gebeure van die kenne en is, in die streng sin daarvan, die gebeure self. Dit gaan om die historisiteit van die kenne wat by Marx steeds op die implisiete vlak van teoretiese praxis funksioneer. Althusser identifiseer Marx se revolusionêre ervaring van die konkrete as die ervaring van die gebeure van die werklikheid van die



werking van die denke wat tot hom gedring het in sy reële ervaring van die werklike opduiking van die kenne (waardeur sy denke met die praktyk geïntegreer is), waardeur die statiese problematiek van die ideologie muteer is en Marx se denke getransformeer word en hy die politieke ekonomie oopbreek op die historisiteit van die kenne. Hiermee is die objek van Marx se denke die gebeure van die kenne en d.i. die historisiteit van kennis waardeur sy denke self gedefinieër word. Dit is nie 'n objek van teoretisering nie, maar die objek waarby die denkstruktuur na die werking daarvan effektief is.

Met sy revolusionêre ervaring waardeur die denkstruktuur effektief is by die opduiking van Marx se objek, het Marx sy objek prakties gekonstitueer. Hy het sy problematiek na die werking daarvan daargestel. Dit is nie self deur Marx gekonkretiseer nie – d.w.s. hy het dit nie self eksplesiet gekonseptualiseer nie. Met die struktuur van die denke dink Marx prakties. Hierdie praktiese denke word vir Althusser evident in die dislokasie in "Capital" wat 'n dislokasie is wat hy as objektief deel van Marx se diskoers identifiseer. Dit is die sisteem van Marx se spreke wat prakties in "Capital" vergestalt is, en waardeur "Capital" 'n werkende organisme is. Dit is deur die sisteem van Marx se spreke wat hy objektief in die dislokasie in "Capital" vergestalt, dat "Capital" gedialektiseer is.

Met Althusser se skeur met die ideologie sien hy die teksverdeling (dislokasie) in "Capital" en identifiseer dit as objektief deel van Marx se spreke. Hierin sien hy die denkstruktuur waarby dit gaan om verdeling, weerspieël. Dit is omgekeerd met die struktuur van Marx se spreke, wat tot hom kom met sy skeur met die ideologie, dat Althusser 'n intervensie in "Capital" kan maak en die teks na die werking deur die dislokasie daarvan, kan lees. Hierin kan hy dan die 'teoretiese' relevansie van Marx se metodologie sien.

Waar Althusser die 'teoretiese' relevansie van Marx se metodologie, in hoe hy skryf en in hoe hy lees, sien, wil hy dit nie in die sin van 'n teorie konseptualiseer nie. Hy stel eksplisiet dat hy Marx se problematiek wil konkretiseer en dat hy dit in teenstelling tot die abstrakte denke van die teoretisering van die ideologie wil konkretiseer. Althusser trek dus 'n parralel tussen konseptualisering en konkretisering. Konseptualisering is die "construction of its concept" (RC pp. 178) (van die problematiek) aangesien die konsep nie 'n deursigtige gegewe of essensialistiese inhoud is nie. Dit is prakties in Marx se denkarbeid teenwoordig en nie na die gegewenheid, maar na die effektiwiteit daarvan leesbaar. Dit beteken dat die objek van Marx se denke prakties in die bedrywing van sy problematiek geskilder is. Die konseptualisering hiervan behels by Althusser self teoretiese praxis. Uit die effektiwiteit van die objek van Marx se denke, moet die konsep opgebou word. Hierdeur word die differensialiteit van Marx se denke evident en die struktuur self sigbaar.\* Althusser stel: "the construction of its concept, ... presupposes a definition of the specific existence and articulation of the different levels of the structure of the whole, as they are necessarily implied by the structure of the mode of production considered". Hiermee is die objek van Marx wat Althusser wil konseptualiseer/konkretiseer dan nie 'n statiese gegewe nie, maar hang na die samestelling en die effektiwiteit daarvan saam met die struktuur waarvan dit as 'n effek verskyn. Daarom kan Althusser dit nie as 'n gegewe "an-sich" dink nie, maar moet hy die konsep saamstel uit die wyse van funksionering van Marx se differensieël spesifieke denke, en d.i., na die struktuur daarvan. Marx se objek is dus relasioneel. Dit is die konsep van 'n verhouding, maar nie self die struktuur nie. Dit funksioneer

---

\* Dit is waarom dit by die naloop van Marx se praxis en die opdieping van die sisteem van sy spreke gegaan het.



na die struktuur daarvan en is daarom relasioneel, of, differensieël spesifiek. Sy objek is 'n relasionele begrip. Dat die objek 'n relasionele begrip óf die konsep van 'n verhouding is, beteken dat sy objek self konseptueel is. Dit is wat Althusser met die konstruksie/konkretisering van die konsep van die problematiek van Marx wil toon, sonder om van die objek 'n statiese gegewe te maak. D.w.s. Althusser wil die konsep van Marx se denke dink sonder om dit te objektiveer. Deur sy konstruksie van die konsep wil hy dit eerder konkretiseer. Dit beteken dat hy die werking daarvan wil laat uitkristalliseer deur die toeligting van die samestelling, óf, bestaansaard van Marx se problematiek. Waar Althusser dan aangetoon het dat Marx se 'teorie' 'n besondere bestaansaard het, het hy probeer om nie 'n teorie daarvoor op te stel nie, maar die funksionaliteit by die differensialiteit daarvan probeer oophou en daardeur probeer fasiliteer. Hy wou Marx se spreke self laat spreek. Die konstruksie van die konsep van die objek van Marx se denke, soos deur die funksionering van die denkstruktuur effektief, het dan slegs die eksplikasie van die bou van Marx se problematiek behels. Hy het die konstruksie daarvan toegelig om so die konsep waarom dit by Marx gaan prakties te konstrueer.

Waar Althusser dan Marx se problematiek nie in die sin van 'n teorie konseptualiseer nie, maar eerder daarna strewende om dit te konkretiseer, wil hy die praktiese aard van Marx se denke en sy 'teorie' aanwys. Hiervan is die praktiese naloop van Marx, om sy metode as die teken van sy problematiek te lees, die aanduiding. Met die naloop van Marx se metode by die konstituering van die aard van die konsep van sy denke, sien Althusser in Marx se metodologie voorskrifte vir die wetenskaplike 'denke'. Die voorskrifte slaan op die historiesiteit van kennis en dan daarop dat kennis relatief is. Hiermee het Marx se problematiek self die funksionering van 'n masjinerie. Dit is die masjinerie van die werking van die kenne wat die direkte effek is van

die sistematiek van 'n teks, wat met die samehang van woorde daarin gesistematiseer is. Die woorde is dan nie representatief van kennis as sulks nie, maar konstitutief van die meganisme waardeur kennis as kennis verskyn. Dit is met hierdie praktyk wat Marx se denke geïntegreer is, en daarom is dit 'n praktiese deelfaset van sy problematiek. Hy het dit prakties in sy eie teks opgeneem deur dit met sy metodologie te vergestalt. Met die insig in die sisteem van Marx se spreke het Althusser Marx nie punktueel gelees of verwys na die, aan die denke uiterlike, konkrete nie. Deur die insig in die sistematiek van die teks kon Althusser identifiseer dat die denke self 'n eie werklikheidsgehalte en werklikheidsgestalte het wat apart van die konkrete werklikheid funksioneer. Die denke werk met 'n eie motivering, soos wat dit uitgedruk word in die historisiteit van kennis. Hierdie historisiteit is die aanleiding vir die dubbellesing wat Marx bedryf en word dus daardeur uitgedruk. Die eie motivering van die denke word ook uitgedruk by die onbewuste produksie deur die politieke ekonome van die konsep van hulle denke. Dit word uitgedruk in die feit van die produksie. Hiermee is die motivering dan sigbaar in die feit van die historisiteit van kennis, óf, die kenne as sulks, soos wat dit deur die sistematiek van die teks geskeid. Dit is 'n werklike gebeure wat nie afhanklik van 'n outonome leser of skrywer is nie. Hierin lê die konkrete van die kenne, óf, Marx se problematiek self. Die problematiek wat Althusser wil konkretiseer behels die dinamiek en prosesmatigheid van kennis in teenstelling tot die ideologiese konsepsie van kennis as abstrak en essensialisties, of in statiese identiteit met 'n gegewe objek. Die aard van die problematiek hang dan met die samestelling van die denke saam. Dit is die historiese materialisme gemotiveer deur die dialektiese materialisme. Die materialisme slaan dan nie op die empiriese nie, maar op die werklikheidsgehalte van die denke. Hiermee het die dialektiese of historiese uitwerking daarvan, nie te make met die empiriese geskiedenis nie, maar



wel met die verandering van die denke en die dinamisering van kennis, wat die gebeure van die kenne self is.

Wat Althusser dan by Marx wil konkretiseer is dit wat Marx prakties gekonstitueer het met sy strewe om die kern van Hegel se denke te konkretiseer. Die beweging waarop Marx se fokus val is die selfbeweging van die dialektiek van die denke. Hierdie konkretisering het, naas die feit dat dit 'n konseptualisering is, 'n verdere unieke karakteristiek. Dit is 'n karakteristiek wat die primaat by Marx se wetenskaplike denke is, en dit is die van dinamika. Om Marx se denke te konkretiseer het nie by Althusser die versterking daarvan tot gevolg nie. Konkretisering beteken nie die afsluiting van die prosesmatigheid daarvan om 'n voltooide denkstelsel daar te stel nie. Althusser stel, deur wat hy aandui as sy konkretisering van Marx se denke, die volgende implisiete definitoriese gelykstelling : dinamies = konkreet = prosesmatig. Dat Marx dialekties dink beteken dus nie by die konkretisering van sy denke die uitsluiting van die dinamiek van sy denke nie. Daarom is die konkretisering as die konstruksie van die konsep van die objek waarom dit by Marx gaan, produktief t.o.v. Marx se denke. "The concept which is grasped (Begriff) becomes in Marx the theoretical-practical apparatus of a topography,\* a means of practically grasping ..." (ESC pp. 184). Dit gaan om die optrekking van die werkende gestalte van Marx se problematiek. D.w.s. dit gaan om die eksplikasie van die samestelling van Marx se problematiek. As die samestelling van die funksionering van die problematiek, van "the theoretical practical apparatus", word met die eksplikasie van die samestelling die werkende aard van Marx se problematiek geteken. Marx se problematiek het 'n dialektiese samestelling en is dus na die bou daarvan as 'n "means of practically grasping", dinamies. Met die epistemologiese breuk in sy 'teorie' gerepresenteer as die teenstelling

---

\* Die begrip topografie verwys na die metaforiek van Marx se denke, bv. "denkruimte"; sisteem; bou. (Dit verwys na die praktiese aard daarvan).

ideologie-wetenskap, is die teorie 'n kontradiktoriese eenheid. Dit is daarom na die eenheid daarvan dialekties, 'n praktiese "means of grasping", waarvan die kriteria vir die begrip/funksionering van die problematiek intern is en d.w.s. verbind is met die samestelling van die problematiek. Hierdie dialektiese teenstelling in die 'teorie' is nie ophefbaar nie. Dit is nie ophefbaar nie, maar 'n funksionele konstituent van Marx se praktiese denke en as sulks is dit 'n weerspieëling van die globale struktuur van die denke. Hierdie teenspraak is nie ophefbaar nie en is 'n funksionele konstituent van Marx se denke, omdat dit ongelyk is. As die weerspieëling van die globale teenspraak is die ongelykheid ook die dinamerende konstituut van die denkstruktuur. Althusser stel: "I should say that contradiction, as you find it in Capital, presents the surprising characteristic of being uneven, of bringing contrary terms into operation which you cannot obtain, not by giving the second a sign obtained by negating that of the first. This is because they are caught up in a relation of unevenness which continuously reproduces its conditions of existence just on account of this contradiction." Die ongelykheid van die dele van die teenspraak is evident in die twee pole: abstrak-konkreet. Dit is nie identiese dele nie, maar ongelyk. D.w.s. die teendeel is nie identies met dit waartoe dit teengestel word nie, maar die direkte teenoorgestelde daarvan. Daarom is die teenspraak globaal en differensieël spesifiek in Marx se praxis (al vind die produksie, deur die transformasie van die ideologie, daardeur plaas) bestaande. "... the relation of confrontation reproduces the conditions of confrontation instead of transcending them in a beautiful Hegelian exaltation and reconciliation." (ESC pp. 185). Met hierdie teenstelling in die 'teorie' is die 'teorie' gesistematiseer en funksioneer daarvolgens. Die teenstelling funksioneer as die interne kriteria vir die praxis van die 'teorie'. Die 'teorie' is na die funksionering daarvan dan met die teenstelling gegee, en die teenstelling is met die sisteem van die 'teorie' gekonstitueer. Waar Althusser dan



na die sisteem van Marx se denke kyk, is die dialektiek van sy denke met die sisteem daarvan gegee. Om Marx se praktiese denke te konkretiseer behels dan nie om dit met die begrip daarvan op 'n ideologiese wyse te konseptualiseer nie. Dat Marx "only laid the foundation stones of a theory" (ESC pp. 195) beteken dat hy 'n "theoretical-practical apparatus of a topography" (ESC pp. 184) saamgestel het, waardeur konsepsie plaasvind. Waar Althusser Marx se denke wil konkretiseer behels dit dan dinamiese konsepsie. Hy wil nie Marx se denkstelsel finaal begryp en so-doende 'n statiese denkstelsel opstel deur dit uit die praktyk daarvan met begrip te abstraheer nie. Dit gaan nie by Marx se praktiese denke om die beweging van die konkrete na die abstrakte nie, maar om die beweging van die abstrakte na die konkrete. Dit is wat met Althusser plaasvind waar 'n verskuiwing in sy denke vanaf die abstrakte denke van die Marxisme (waarvan hy self 'n eksponent was) tot die denke van Marx plaasvind. Hiermee wil hy dit wat hy by Marx aan die werk sien eksplisiet konseptualiseer en d.i. konkretiseer.

Die kern wat Marx by Hegel uittrek, het as Marx se denkruimte gaan funksioneer. Dit was ook deur die werking daarvan die konstituent van Marx se denkruimte. Die skeur van Marx met die ideologie is die gebeure van die verskyning van die denkstruktuur. Dit verskyn in die werking daarvan, waardeur Marx se denke gedialektiseer is. Die beweging wat Marx by Hegel fokus en ervaar is die selfbeweging van die denkstruktuur wat die dialektiek van die denke is. Dit is Marx se dialektiese materialistiese ervaring wat 'n transformatiewe uitwerking het by die verskyning van die kenne by die politieke ekonomie en die transformasie wat die politieke ekonomie binne die differensieël spesifieke denkruimte van Marx. Hierdie uitwerking is Marx se historiese materialisme. Die beweginge van Marx se denke geskied spesifiek binne die struktuur van die denke. Hiermee gaan dit nie by Marx om die filosofie van die geskiedenis nie, maar

om die geskiedenis van die filosofie. Met die insig van Althusser kan Marx se denke gekonkretiseer word. Dit is in "Capital" dat Marx as 'n oorspronklike denker verskyn. Hier kristalliseer sy "theoretical-practical apparatus" vir begrip uit. Dit is die uitkristallisering van sy wetenskap waardeur sy filosofiese visie verskyn. Die filosofie verskyn danksy die verskerping van die onderskeid met die ideologie, met die uitkristallisering van die wetenskap. Hierin word die struktuur van Marx se denke vir Althusser sigbaar. Hierdie struktuur is revolusionêr en as sodanig histories. D.w.s. die struktuur is, na sy eie struktuur, dinamies. Dit is die struktuur van die globale beweging van die denke, wat, globaal beskou, 'n nul inversie behels. By die struktuur gaan dit om die teenoorstelling en die teenoorstelling kristalliseer uit waar die konkrete in teenstelling tot die abstrakte uitkristalliseer. Dit is waarby die struktuur effektief is, en waarby die dialektiek van die denke verskyn. Hierin lê die filosofie. Dit is die dialektiese teenoorstelling waarby dit nie gaan om die blote insig in die teenoorstelling 'teorie'-teorie, nie, maar om die dialektiek daarvan. D.i., dit gaan by die filosofie daarom dat die denkstruktuur deur die teenoorstelling 'n werking het. Dit het die filosofiese werking van die verdeling, deur die dialektiek daarvan, tussen denkvorme. Hiermee is die filosofie prakties. Deur die filosofie is dit moontlik om die ideologie te fokus, en omgekeerd, om die wetenskap te laat uitkristalliseer. Hierdeur is die uitwerking van die filosofie, nl. wetenskaplike denke, ook moontlik. Die werking van die wetenskap vind in diskontinuiteit met die ideologie plaas, deur die historiese relasie tot die ideologie (FM pp. 39). Dit vind plaas danksy die historiese relasie wat die denkstruktuur is, d.i., wat 'n historiese proses (FM pp. 39) is. Hierdie historiese proses is die historiese feit van die bestaan en werking van die denkstruktuur, soos deur Lenin gedefinieër as 'n geskiedenis waar daar eintlik niks gebeur nie, omdat dit om die altydige opposisie van die twee ongelyke, direk teengestelde,



pole gaan. Dit is die geskiedenis van die filosofie, wat, met die altydigheid en onophefbaarheid van die struktuur, altyd dieselfde is. Met die dialektiek van die struktuur is Marx se denke gedialektiseer en word 'n definisie van sy problematiek moontlik. In teenstelling tot die abstrakte denke in statiese afirmasie van die ideologie is Marx 'n wetenskaplike denker en dit gaan by hom om die dinamiek van die kenne, óf, die historisiteit van kennis. Die historisiteit, wat die konkrete van Marx se denke is, is gedefinieër deur die filosofie. Dit is dialekties, in die teenstelling tot die ideologie waardeur die struktuur funksioneer en waarin die werklikheid van die werking van die denke lê, gedefinieër.

Althusser konkretiseer Marx se denke deur sy filosofiese visie wat hy met sy revolusionêre epistemologiese ervaring van die onderskeid tussen problematieke gekry het. Hierdeur identifiseer hy Marx se denke, in opposisie tot die ideologie, as dialektiese denke. Dit is die denke van die definisie van Marx se 'teorie', maar ook die denke van die uitkristallisering van Marx se Teorie, waardeur hy as 'n praktiese, produktiewe denker, funksioneer. Die konkrete van Marx se denke lê dan nie in die konkrete werklikheid gegrond nie. Dit gaan om die dinamiek van sy differensieël spesifieke denke. Dit gaan om Marx se dialektiese denke soos wat dit prakties in sy 'teorie' vergestalt is. Dit gaan daarom dat Marx se diskoers en sy objek 'n eenheid vorm. Dit is 'n eenheid waarvolgens die diskoers van Marx die diskoers van sy objek is. As 'n dialekties gedefinieërde objek is die diskoers van die objek self dialekties. Die teoretiese praxis van Marx is, as die praxis van die kenne, self die diskoers van die historisiteit van die kenne. Die diskoers is die diskoers van die logika en ritme van die werking van die objek wat met Marx se deurbraak deur die ideologie met sy denke gepaar het. Dat Marx in die logika en ritme bly voortdink het, is met sy teoretiese praxis geteken. Hierdeur het hy die konkrete van sy denke geteken

deur die praktiese konstituering van sy denkruimte wat by Althusser tot opduiking, d.w.s. tot werking en dus konkretisering gekom het.

Die voorwaarde vir die konkrete denke is dat Althusser self deur die ideologie moes breek ten einde gestalte aan die dominasie van die ideologie deur die wetenskap te gee. D.w.s. Althusser moes vir die identifikasie van die konkrete denke die struktuur waarbinne die konkrete as konkrete figureer kon identifiseer ten einde die konkrete as konkrete in teenstelling tot die abstrakte te kon fokus en na die struktuur van die funksionering daarvan as differensieël spesifiek wetenskaplike praxis te kon konkretiseer. Waar Marx nie sy problematiek eksplisiet gekonseptualiseer het nie maar prakties gekonstitueer het, het die konsep van dit waarom dit by Marx gaan dan met die Marxiste verlore gegaan omdat die revolusie van die denke nie by hulle deurgewerk het nie en hulle in kontinuïteit met die ideologie dink. Met sy identifikasie van Marx se epistemologiese skeur met die ideologie werk die revolusie van die denke by Althusser deur en het hy die opgawe om Marx se problematiek te konkretiseer. Hierby het Althusser 'n voorwete van dit waarom die wetenskaplike denke draai en 'n insig daarin dat Marx se wetenskaplike bevindinge die bestaande problematiek van die filosofie herorganiseer het. Vir sover dit met Marx geheel en al teoreties onbereflekteerd was, was dit 'n praktiese herorganisasie. Hierdie herorganisasie lê daarin dat Marx met sy teoretiese praxis en die refleksie wat dit van die funksionering van die teks gee, 'n nuwe vorm van rasionaliteit aan die lig bring. Dit is die rasionaliteit waardeur die absoluutheid van die rede en kennis plek maak vir die werklikheid van die dialektiese werking van die denke in die uitwerking daarvan. Hiermee het Marx afstand gedoen van die tradisionele filosofie en is sy herorganisasie van die problematiek van die ideologie 'n "beslissende punktuasie, 'n revolusie in die geskiedenis van die Teoretiese" (RC pp. 186). Dit is die punktuasie wat



wat Althusser met sy studie van die differensiële spesifieke uitwerking van Marx se metodologie opvolg. Hierdie differensiële spesifisiteit van Marx se 'teorie' word dan deur Althusser geïdentifiseer as die effek van Marx se Teorie wat slegs in die effek daarvan as die struktuur van Marx se denke bestaan en as sulks verskyn. Deur sy teoretiese praxis konstitueer Marx dan nie bloot sy 'teorie' nie, maar ook die Teorie. Althusser sien dat die Teorie by Marx se intervensie in die ideologie werk en daarom effektief is by sy 'teorie'. Die Teorie is dan teenwoordig in die gestalte van die verdeling van die ideologie en die wetenskap. Hierdie onderskeid is deur die Teorie gemotiveer en deur die intervensie in die ideologie waardeur die verdeling ideologie-wetenskap verskyn, verskyn die struktuur van die werking van die Teorie aan Althusser as die omwenteling van die abstrakte dominante denke tot die dominasie daarvan deur die konkrete denke. Dit is die verskyning van Marx se problematiek as 'n dinamies geartikuleerde denkruimte wat in onderskeid tot die orde van die staties geartikuleerde totaliteit werk. Met sy integrasie van die teorie en die praktyk is Marx dan as Teoris besig. Hy verskyn met sy teoretiese arbeid as filosoof. Dit is met die struktuur van sy denke dat die kennis as histories aan Marx verskyn. Die historisiteit daarvan is die spesifieke uitwerking van die dialektiek van die denkstruktuur soos met Marx se differensiële teoretiese praxis vergestalt.

---

## HOOFSTUK VI

## DENKSTRUKTUUR EN SELFINTERPRETASIE

## DIE SELFKRITIEK VAN ALTUSSER IN DIE LIG VAN SY DIALEKTISERING VAN DIE FILOSOFIESE AKTIWITEIT

## INLEIDING

Althusser se vertrekpunt by die lees van Marx is die voorkennis dat Marx wesenlik 'n filosoof is. Hy sien dit in die feit dat Marx 'n revolusionêre wetenskaplike is. Hierdeur benader Althusser Marx se werk op 'n filosofiese wyse en in die proses van die lees van Marx vind die filosofie ook 'n neerslag in Althusser se tekste. Althusser is met sy insig daarin dat Marx 'n filosoof is, self as filosoof gebore.

Deur die filosofiese instelling van Althusser se denkarbeid by die lees van Marx, word daar 'n bepaalde eenheid in sy werk verdiskonteer. Hierdie eenheid is die sprekende kronologie van die werking van die filosofie. Die kronologie is die dialektiek van die effek van die denkstruktuuromwenteling. Dit is sigbaar in die metode by die lees van Marx waar dit gaan om die opduiking van sy objek, die interpretasie daarvan, die uitkristallisering van sy wetenskap en die gelyklopende verskyning van die denkstruktuur. Met die verskyning van die denkstruktuur kristalliseer die filosofie uit. Hierdie gebeure is die van die dialektiese werking van die denke. Die eenheid van Althusser se werke weerspieël die werking, of gebeure.



Die werking van die denke by Althusser vertoon strukturele karakteristieke. Sy denke sluit veral met sy metodologie en terminologie by die denkstroom van die strukturalisme aan. Althusser identifiseer die strukturalisme as 'n onwillekeurige faset van sy denke en gaan daarteen in. In die konteks van Althusser se eie uitspraak daarvoor kom daar juis 'n bevestiging van die strukturele karakteristieke van sy denke deur. Dat dit onwillekeurig is, dui op die strukturalisme. In die verband kan die feit van 'n epistemologiese ervaring en -gebeure gefokus word as die aanduiding van 'n effektiwiteit wat tot Marx en Althusser gekom het, wat hulle nie deur hulle outonome rede inisieër of opgediep het nie.

Wanneer Althusser die strukturalisme afwys, probeer hy sy denke met die Marxisme versoen. Sy rede hiervoor is hoofsaaklik sy vrees vir teoretisisme in sy werk. Die teenwoordigheid van teoretisisme sou beteken dat Althusser nie by die revolusionêre aard van Marx se denke gehou het nie. Althusser kyk in ESC na die sg. teoretisisme en in die teks in sy selfrefleksie van sy werk 'n terugtrekking uit sy filosofiese posisie. Hy gaan hier terug op sy standpunt in FM. Dit behels 'n oorhaastige oorsig oor sy teoretiese formasie wat as praktiese oriëntasie tot Marx se denke opgetrek word en is 'n vervlakking van Althusser se visie, of, miopia.

Die gevolg van Althusser se teoretiese terugtrekking is die afsluiting van die praktiese werkende eenheid van sy tekste. Die werk kom nie in ESC tot selfrefleksie nie. Hierdeur gaan die filosofie as teorie verstaan word en dit het die opskorting van die denkstruktuuromwenteling na die effektiwiteit daarvan by Marx se filosofiese denke en Althusser se arbeid by die lees van Marx tot gevolg. Hierdie blokkering van die selfrefleksie van Althusser se werk, of, die opskorting van die denkstruktuuromwenteling, het 'n ideologisering eerder as 'n verwetenskapliking van die denke tot gevolg.

# 1. DENKSTRUKTUURWENTELING AS DIE VRYMAKING VAN 'N STRUKTURELE METODOLOGIE

Waar Althusser by die lees van Marx deur die ideologie van die Marxisme breek, word hy as filosoof gebore en dit beteken dat hy met insig in Marx se denkarbeid begiftig word. Hierdie insig is revolusionêr vir sover dit oorspronklik is sowel as wat dit self deur die revolusionêre, of, werkende gestalte daarvan tot Althusser gedring het. Uit die staanspoor van sy revolusionêre ervaring by die lees van Marx, wys Althusser op die gebeure van die denke wat sy individuele psigologie te buite gaan en bepaal. Althusser dui op 'n gebeure wat hy ervaar het. In die gestalte van die gebeure en die ervaring (nie inisiëring) daarvan, vind daar meer as Althusser se individuele insig 'n akkommodasie in sy werk. Die werking van die denke vind 'n neerslag in sy werke. Dit is die effek van 'n metodologie wat sy bewuste bedoeling by Marx vorm en die uitwerking daarvan bepaal. Daar is definitiewe duidinge van die strukturalisme by Althusser. Hy verwys self daarna waar hy in ESC stel dat "the young pup called structuralism, slipped between my legs ..." (ESC pp. 125). Met die stelling gee Althusser 'n verwysing na die onwillekeurigheid m.b.t. sy outonome denke, van die strukturalisme. Dit is die aanduiding van die epistemologiese gebéure waardeur Althusser en Marx se denke gerevolusioneer is.

Die stelling van Althusser dat die strukturalisme 'n onwillekeurige faset van sy denke is, is verbind met sy terugtrekking uit sy standpunt in sy vorige werke. Dit is die terugtrekking waar hy o.m. die teoretiese formasie anders gaan verstaan in sy poging om sy denke met die Marxisme te versoen. Althusser verbind die verskyning van die strukturalisme in sy werk met die teoretisisme waarvan hy homself beskuldig. Hiermee wys hy dat hy nie heeltemal duidelikheid het oor dit waarom die strukturalisme gaan nie. Dit gaan hoofsaaklik by die strukturalisme om 'n metodologie



alvorens dit om teoretisering gaan. Hulle beskouing van die kwaliteit van 'n gegewe of 'n teks, oppervlakkig genome, is dat, sou daaroor geteoretiseer word of dit direk gelees word, die resultate nie as wetenskaplike, en dit is geldige, kennis sal geld nie. Hierdie beskouing spruit daaruit dat hulle 'n praktiese insig daarin verkry het dat die samestelling van 'n gegewe meer sê as dit wat op die gesig daarvan geskryf staan. Hulle denke is gerig op die wyse waarop die werklikheid saamgestel is om vandaaruit 'n uitspraak daaroor te kan maak. Daarom onderskei hulle tussen die oppervlakte en die dieptestruktuur van gegewens en is die onderskeid reeds 'n praktiese metodologiese reël van hulle denke, eerder as wat dit suiwer 'n kennisteorie is en dit by hulle om teoretisering gaan. Met die sterk metodologiese inslag van hulle denke, gee die strukturaliste eerder voorskrifte vir die wyse waarop geken moet word as wat hulle teoretiseer daaroor. Dit gaan daarom dat die wyse waarop geken moet word nie saamhang met die teoretiese vermoëns van 'n individu nie, maar om hoë die werklikheid van die gegewens wat onder die soeklig staan sigself daardeur voordoën. Hiermee is die werklikheid eerder self-eksplikatief as wat dit op die eksplikasie deur 'n redelike subjek wag. In koherensie met die gebeure kan die werklikheid dan agterhaal word deur na die wyse van eksplikasie daarvan te kyk. Dit verg wel die opdieping van die patrone en relasies van die konfigurasie, eerder as 'n teorie oor die voor-die-hand-liggende uitdrukkinge daarvan. Dat Althusser die strukturalisme met sy veronderstelde teoretisisme verbind, hang, as samehangend met die misinterpretasie van die teoretiese formasie, saam met die veronderstelling dat die filosofie sowel as die wetenskap as blote teorieë uit sy denkwerk verskyn (RC pp. 125). Hiermee hang die rol van die subjek saam, omdat daar nie sonder 'n subjek geteoretiseer word nie. Intendeel het Althusser danksy die werking van Marx se 'teorie' en die effektiwiteit van die denkstruktuur, selfs 'n bydrae tot die strukturele denke m.b.t. die subjek gemaak. Hy begryp,

.

waar die strukturaliste 'n plek aan die subjek as die een wat lees en analiseer toeken, die wetenskaplike problematiek as analities. Volgens die strukturaliste word die soeklig by die bestudering van 'n teks deur die ondersoeker gerig. Volgens Althusser is die wetenskaplike problematiek in die eerste instansie self-problematiserend. Dit is dan nie die subjek wat lees en analiseer nie, maar die problematiek wat so saamgestel is dat dit 'n werking het. Die werking is die van die kenne wat met die verskuiwing van die arbeidsmag en met die verbinding arbeidsmiddel-arbeidsmateriaal self produktief is. Hierdie verskuiwing van arbeidsmag is representatief van die integrasie van die praktyk met die teorie en die geboorte van die 'teorie'. Dit hang met die praktiese denke ('teorie') saam dat daar nie 'n subjek is wat met 'n epistemologie in die hande staan nie. Met betrekking tot die samestelling en werking van die 'teorie' sê Althusser: "This definite system of conditions of theoretical practice is what assigns any given thinking subject (individual) its place and function in the production of knowledges. This system of theoretical production ... has a determinate objective reality. This determinate reality is what defines the roles and function of the 'thought' of particular individuals, who can only 'think' the 'problems' already actually or potentially posed; hence it is also what sets to work their 'thought power'" (RC pp. 41-42). Binne die strukturele denke lyk die rol van die menslike subjek, tradisioneel as die van outonome kenner en teoretikus beskou, anders. Dit is Althusser wat uitwerk wat die rol, in konjunksie met die 'teorie', by teksinterpretasie is. Dat die strukturaliste nie hulle eie rol by die aktiwiteite van uiteenhaling en rekonstruksie, of, die argeologie, bevraagteken nie, is 'n paradoks in die x-sentriese denke van die strukturaliste. Hulle kyk wel na hoe bv. 'n teks na die samestelling daarvan aan hulle verskyn, maar dit is die leser wat die swye in die teks of die stilte van die diskoers ekspliseer. By Althusser se denke kyk hy na die rol van die subjek by die 'teorie'



en bring die subjek aan die problematiek onder, eerder as wat die problematiek aan die subjek ondergebring word. Die subjek word by die werking van die 'teorie' die draer (Träger) van 'n funksie (RC pp. 112) wat sy intellektuele vermoëns te buite gaan. Verdermeer is ook die plek van die subjek in die produksieproses van kennis deur die sistematiek van die 'teorie' bepaal. "The true 'subjects' (in the sense of constitutive subjects of the process) are therefore not these occupants or functionaries, are not, despite all appearances, the 'obviousness' of the 'given' of naïve anthropology, 'concrete individuals', 'real men' - but the definition and distribution of these places and functions. The true 'subjects' are these definers and distributors: the relations of production ... But since these are 'relations', they cannot be thought within the category subject." (RC pp. 180).

Althusser dink die desentrering van die subjek asook van homself by die lees van Marx se 'teorie', waar hy aantoon dat die kenne met die 'teorie' self geïntegreer is en dat die teoretiese aktiwiteit daarom geheel en al in die problematiek te lê kom. Dit gaan om die integrasie van die metodologie en die epistemologie en die verskyning van die praktiese teorie waardeur kennis geproduseer word. Hierby word die menslike rede ondergebring aan 'n sisteem van betrekkinge wat na die sistematiek daarvan 'n outonome funksionering en 'teoretiese' inslag het. Die strukturalisme kan dus nie in parralel gebring word met teoretisisme of as 'n nowe-produk daarvan beskou word nie. Die opvatting is nie logies konsekwent met hoe die strukturele denke in die praktyk lyk nie. Dat die strukturalisme sonder sy willekeur in Althusser se denkarbeid figureer slaan eenvoudig op die aard van die strukturele denke self. Dit slaan daarop dat die struktuur as die denke agter die denke, en die 'teorie' sonder subjek, verskyn.

Met die eksplikasie van die praktiese teorie en die werking van die denkstruktuur vul Althusser nie net die gaping tussen die strukturalistiese desentrering van die subjek en die rol wat hulle aan die ondersoeker gee en self vervul nie, maar gee hy ook 'n tekening van hoe die struktuur by die uitdrukkinge daarvan effektief is. Hy noem nie slegs die struktuur, wat by Foucault gerieflik anoniem is, nie, maar hy wys ook hoe dit werk. Die belangrike rol van die dialektiek by die werking van die denke gee ook 'n verklaring van die x-sentrisme by Althusser.

Waar die strukturaliste met die konsep "gestalt" werk, gebruik hulle dit as 'n betekenende prinsipe by bv. die teks. Hierby het 'n woord dan 'n spesifieke betekenis omdat dit nie die of die ander woord is nie, maar spesifiek daardie woord is. Deur die gestalte van opposisie is 'n gegewe betekenisryk en is die onderskeid daarvan by die definisie daarvan ingesluit as die wyse waarop die gegewe na die samestelling daarvan met ander gegewens betekenisryk is. Met die samestelling onder oë agterhaal die strukturaliste die struktuur wat daarby effektief is, maar sê nie hoe dit werk nie. Hulle gaan nie in op die effektiwiteit van die struktuur op die elemente en die sisteme daarvan nie. Althusser se bydrae op die punt lê in sy eksplikasie van die "metonymic causality" (RC pp. 188) wat hy by die denke aan die werk sien. Hierdie konsep het betrekking op die wyse waarop die struktuur in die effekte daarvan teenwoordig is, d.w.s. op die wyse waarop die struktuur sigself in die daarstelling van die uitdrukkinge daarvan, uitdruk. Dit gaan eerstens daarom dat die struktuur nie as 'n oorsaak, in 'n oorsaak en gevolg relasie, buite die effekte daarvan staan nie. Daarom gaan dit hier om 'n besondere vorm van kousaliteit waar dit blyk dat die oorsaaklikheid by die struktuur van die uitdrukkinge van die struktuur ingebou is en daar nie na 'n eksterne oorsaak verwys kan word nie. "The absence of the cause in the structure's 'metonymic causality' on its effects is not the fault of the exteriority of



the structure ... on the contrary, it is the very form of the interiority of the structure, as a structure, in its effects." (RC pp. 188). D.w.s. die effekte daarvan is nie buite die struktuur geleë nie, maar juis dit waarin die struktuur bestaan. Die struktuur bestaan dan in die uitdrukkinge daarvan. Met die studie van Marx se denkarbeid, waarby die denkstruktuur uitgedruk word, sien Althusser dat die struktuur uit twee hoofdele bestaan. Dit is die ruimtes van die denksisteme waardeur die struktuur gekonstitueer is en waarby die struktuur effektief is as die struktuur van die samestelling en funksionering daarvan. Die funksionering van die struktuur self is in die teenstelling daarin gewortel. Deur die teenstelling vind die struktuur 'n differensiële verwerkliking en gaan of die ideologiese of wetenskaplike denke, die denke van 'n tydperk domineer. Hiermee toon Althusser dat die struktuur 'n dialektiese werking het. Hierdie struktuur is dan in die sisteem van Marx se differensieël spesifieke denke gereflekteer. Dit is effektief in Marx se wetenskaplike denke deur die samestelling daarvan wat dit ook as wetenskaplik kwalifiseer. Deur die dialektiek van die denkstruktuur het Marx se denkruimte tot hom gekom en is sy differensieël spesifieke denke voortdurend deur die globale struktuur van die gesitueerdheid daarvan effektief, deurdat die struktuur van die denke in die sisteem van sy 'teorie' weerspieël is. Dit gaan by Marx en Althusser se denke om die werking van die struktuur in die uitwerking daarvan in hulle spesifieke denke in die teenstelling daarvan tot die ideologie.

Die belangrikste strukturalistiese faset van Althusser se denke is die integrasie van die epistemologie en die metodologie omdat hierdeur die verklaring van die uitdrukkingswerking van die struktuur gegee word, sowel as dan van die desentrering van die subjek. Althusser het nie 'n teorie oor die integrasie gegee nie, maar dit verskyn in sy denkarbeid as die formaat vir die werking van Marx se 'teorie' en ook as die gestalte van die verskyning van die 'teorie'

as sulks. Die 'teorie' hang met die werking van die teks saam en is in feite daarmee geïntegreer as die gebeure van die werking van die teks met Marx en Althusser. Hierdeur word die strukturele metode van die dubbellesing as die wyse van werking van die teks self, soos wat die teks verskyn en wat daarmee saam gebeur, weer gegee. Op die prinsipe is die dislokasie van Marx se teks objektief deel daarvan en het hy nie eenvoudig 'n epistemologie neergeskryf nie, maar sy teks self as 'n formasie gepresenteer. Hy presenteer die teks self as 'n sistematiese geheel. Hiermee is sy kenteorie geïntegreer as 'n faset van die sistematiek van die teks. Hierdeur word die 'teorie' geëksponeer, maar suiwer in die werking daarvan. Marx het met die wyse waarop hy gewerk het en wat hy daardeur impliseer, strukturele voorskrifte vir die wetenskaplike lees van die teks gegee. Hierdie lees kom by Marx en Althusser neer op die wetenskaplike werking van die teks waardeur, deur die denkstruktuurwending, dit as 'n dubbelvlakkige funksionele geheel waardeur kennis produktief is, verskyn.

Althusser se besinning oor Marx is hoofsaaklik metodologies. Sy instelling is prakties en bepaal deur die praktiese aard van Marx se werk. Sy strewe hierby is om Marx se objek op 'n geldige wyse te fokus en te ekspliseer. Dit gaan om wetenskaplikheid m.b.t. die lees van Marx se werk. Hierdie strewe van Althusser van wetenskaplikheid by die studie van 'n teks, is 'n tipies strukturalistiese instelling, trouens, die strukturaliste word deur hulle vereiste van wetenskaplikheid en die swaar klem daarvan op hulle metodologie, gekenmerk. Die primêre metodologiese vereiste vir die wetenskaplike lees van Marx is die insig in die epistemologiese breuk wat Marx as 'n funksionele faset van sy 'teorie' daarby integreer. Hierdie breuk slaan daarop dat die gegewe werklikheid as nie-teoreties uitgesluit is by Marx se denke. Omdat die breuk die dinamiese gestalte aan Marx se differensieël spesifieke denke gee, word daar met die epistemologiese breuk in Marx se 'teorie'



ook afgedoen van die menslike rede as die arbeidsmiddel by die kenne. Die werking van die 'teorie' is na die sisteem daarvan outonoom t.o.v. die gegewe werklikheid en die menslike rede. Waar dit dan om wetenskaplikheid m.b.t. Marx se objek gaan, kyk Althusser na die diskoers van Marx. Hy problematiseer Marx om die diskoers na die objektief werkende gestalte by Marx op te diep en te ekspliseer. Met die aard van Marx se objek en sy diskoers gegee, gaan Althusser by sy lees van Marx dan nie die objek uit Marx se werk abstraher nie. Intendeel gaan dit daarom dat die objek met Marx se diskoers saamhang en dat die diskoers en objek 'n onverbreeklike eenheid vorm. Daarom gaan dit by die wetenskaplike lees van Marx om die lees van sy diskoers waarmee sy objek na vore stoot, en om die fokusing van die objek waarvolgens Marx se diskoers gevoer word. Hierdie objek is die wetenskaplike kenne self. Dit is homolog met die diskoers wat Marx voer by sy lees van Hegel en die politieke ekonomie. Sy diskoers is die diskoers van sy objek, dit is van die wetenskap van die historiesiteit van kennis self. Die wetenskaplikheid van Marx se wetenskap lê dan hierin dat sy diskoers nie handel oor 'n objek wat buite die 'teorie' staan nie, of dat sy diskoers die funksie van sy individuele rede wat teoretiseer oor 'n gegewe objek is nie. Die diskoers is die diskoers van die objek self. Dit is met die eenheid gegee dat dit nie by Marx se wetenskap gaan om 'n blote teorie of 'n gegewe objek nie. Hy het 'n bepaalde metode tot objek, maar dit is 'n metode wat selfbedrywend is. Dit bepaal die denke daaroor. Met die opduiking daarvan het dit Althusser se denke in die werking daarvan opgeneem.

Om Marx se objek op te diep moet hy dan Marx se diskoers opdiep uit Marx se werk. Hierdie opdieping het as formaat eerstens die fokusing van die dislokasie in Marx se teks. Dit is die gebeure van die verskyning van die twee vlakke in die teks wat die gebeure van die verskyning van die samestelling van Marx se objek is. Hiermee word 'n metode voorge-

doen. Die tweede vlak moet a.h.v. die eerste vlak gelees en ekspliseer gemaak word. Hierdie arbeid van die opdieping van Marx se implisiete diskoers waarmee die wetenskaplikheid van sy werk saamhang, is soortgelyk aan die arbeid van die argeologie van Foucault. Dit behels dat die teks by Marx as 'n diskursiewe formasie gelees word. Die teks is die plek waar die visie van Marx 'n werkende neerslag vind. Waar die formasie van die teks nagegaan word, word die effektiwiteit van Marx se visie en hiermee die vorm van die werking sigbaar. Om die teks as 'n diskursiewe formasie te lees, beteken dan eerstens dat die samestelling daarvan nagegaan word, ten einde Marx se diskoers te ekspliseer. Die strukturalis Roland Barthes het dit dat geen objek wetenskaplik insigtelik is tensy die samestelling daarvan nie nagegaan word nie. By hom is die wetenskaplike arbeid die arbeid van uiteenhaling en samestelling. Waar daar dan na die formasie, of, konstruksie van die teks gekyk word, behels dit 'n uiteenhaling van die teks in die dele daarvan. Deur die uiteenhaling kan die reëls van die samestelling daarvan, wat die wyse van funksionering daarvan is, nagegaan word. Om Marx se teks uiteen te haal ten einde na die formasie daarvan te kyk, het die resultaat dat die objek waarom dit by Marx gaan na vore stoot. Dit kan opgediep word, sonder dat dit uit sy werk abstraher word. Die opdieping is die gebeure van rekonstruksie. Wanneer die dele van die teks uiteengehaal word om die reëls van die samestelling daarvan na te speur, kan dit weer saamgestel word. Dit is die arbeid van rekonstruksie, waarvolgens Marx se diskoers en sy objek gekonstrueer word. Waar Althusser Marx se werk op 'n wetenskaplike wyse lees, kyk hy eerstens na die samestelling daarvan om hierdeur Marx se objek te rekonstrueer. Hy lees die objek soos wat dit saamhang met die diskoers wat hy by Marx opdiep.

Met die opdieping van die diskoers van Marx verskyn die diskoers-objek eenheid van Marx aan Althusser. Dit beteken dat Marx nie die gegewe werklikheid in die objektiewe verskyning daarvan tot objek van sy denke het nie. Dat



sy spreke 'n eenheid met sy objek vorm wys daarop dat hy 'n teoretiese objek het, maar ook op die besonderheid van die spesifieke objek. By Marx se teoretiese arbeid word die kennis tot probleem gestel en objektiveer hy, deur dit na die samestelling van sy teks in sy teks op te neem, die werking van die kenne. By Marx vorm die objek van sy denke en die studie, of, weergawe daarvan, 'n eenheid. Met hierdie eenheid het Althusser dan die opgawe om Marx op die bepaalde wyse te lees. Die epistemologiese lesing van Marx is homolog met die weergawe wat Marx van die objek van sy spreke gee. Dit is in feite die werking van sy objek na die samestelling daarvan. Die vereiste vir die wetenskaplike lees van Marx se werk is met die samestelling van sy teks daarby geïntegreer. Hiermee is die insig in die samestelling van Marx se werk 'n vereiste vir die geldige lees van Marx en vir die wetenskaplike insig in sy objek. Marx het die reëls en ritmes van die funksionering van die kenne deur die probleemstelling van kennis deur hom, in sy teks geïntegreer. Hierdie reëls en ritmes van die kenne word met die strukturele metodologie van veral Michael Foucault en Althusser die objek van hulle wetenskaplike denkarbeid. Dit gaan daarom dat die postulaat van die menslike denker as die outonome subjek van sy rede en insig sowel as dan die subjek van insig in sy wêreld, gewysig word. Deur die strukturele metodologie word 'n nuwe weergawe van die mens as 'n denker gegee. Hierdie weergawe is gelyk aan die Kantiaans-Kopernikaanse revolusies. Volgens die strukturaliste is geldige kennis wetenskaplik, maar is die mens nie die maatstaf vir die wetenskaplikheid daarvan nie. Wetenskaplikheid word betrek op die wyse waarop 'n teks of 'n natuurlike gegewe, funksioneer. Om dan op 'n wetenskaplike wyse daarmee om te gaan word daar afgedoen van die wyse waarop die gegewens sigself voordoen en voorgedoen word. Op die wyse het Althusser by sy lees van Marx afgedoen van die marxistiese wyse van benadering van Marx se werk. Hierby het hy verby die skynbare self-evidensie van Marx se eksplisiete diskoers gekyk na die

funksionering van Marx se spreke en sy teks, om die samestelling daarvan as simptome vir die diskoers van Marx en sy objek waarom dit gaan te konstrueer en van hieruit die simptome as representatief van Marx se wenskaplike denke toe te lig en te ekspliseer.

Dit lei vir Althusser geen twyfel dat Marx op 'n imple-siete vlak met die problematiek wat Althusser by hom uit-trek en rekonstrueer, gewerk het nie. Van hier uit kry Althusser dan ook sy opgawe met Marx. Marx is nl. as 'n outonome (ideologiese) denker deur die denkstruktuuromwen-teling gedesentreer, deurdat met die omwenteling 'n nuwe werklikheid opgedring is en met Marx se individuele psi-gologie gepaar het, ten einde Marx se denke in die logika en ritme van die funksionering daarvan op te neem. Hier-mee het Marx op 'n wyse wat sy spesifiek bewuste refleksie daarvan te buite gegaan het, gaan dink. Sy diskoers het gaan funksioneer as dié van die objek wat aan hom opge-dring is en waarvolgens hy gaan dink het, sonder om dit bewustelik uit te spel of aan te wys. Slegs in sy wyse van dink, in sy metodologie, sien Althusser die problema-tiek waarmee hy gaan werk het. Hierdie praktiese denke van Marx behels die konstituering van sy problematiek, maar op die implesiete vlak van die effektiwiteit daarvan in Marx se denke. Dit behels die integrasie by Marx se den-ke van die teorie en die praktyk. Die reëls en ritmes waarvolgens Marx gaan dink het, hang saam met die objek-tiewe werking van die kenne en nie saam met sy outonome rede nie. Met Marx het 'n nuwe vorm van rasionaliteit die lig gesien. Dit is die rasionaliteit van die werking van die denke in die uitwerking daarvan in die kenne, wat neer-kom op 'n metode sonder subjek, eksposisie sonder subjek. Hierdie rasionaliteit kom tot Althusser in die samestelling van Marx se teks. In die globale perspektief van die struktuur van die denke wat Althusser met Marx gaan fokus, behels die opdieping en eksplikasie van Marx se problema-tiek deur Althusser die voltrekking van die strukturele



gebeure met Marx. Hy lig nl. Marx se implesiete denke uit die ideologie wat as 'n eksplesiete denkwysse soos 'n denkkors oor Marx se werk lê en Marx se denke mistifiseer. Marx het dan sy objek deur sy werkswyse gekonstitueer. Hierdie konstituering is die werking van die objek self. Om insig in die objek te kry het Althusser die wyse waarop dit gekonstitueer is agterhaal. Hy het gaan kyk na die werking van Marx se denke, d.w.s. na die praktiese neerslag van die objek met Marx. Hiermee kon hy die samestelling daarvan toe lig en hieruit 'n rekonstruksie van Marx se diskoers-objek eenheid gee. Althusser figureer by Marx as die opduiking van Marx se denke. Hy is in feite die bewuswording van Marx se revolusionêre denke om hierdeur, deur die werking daarvan, 'n voorstelling wat trou aan die gestalte daarvan is, te gee. Hierdie bewuswording is die effek van die gebeure van die verskyning van Althusser van die dislokasie in Marx se teks waarvolgens hy die dubbelylakkigheid van Marx se denke kon identifiseer en as die funksionele samestelling van Marx se differensieël spesifieke denke kon toe lig. Dit is nl. die praktiese vervatting van die sisteem van Marx se denke.

Die insig van Althusser in Marx se werk is hoofsaaklik 'n strukturele gebeure. Dit is volgens dié gebeure dat hy 'n rede agter Marx se werk fokus en sien dat Marx volgens 'n bepaalde struktuur gedink het. Dat hy die struktuur by Marx fokus as die struktuur van die funksionering van die denke waarmee beide Marx se implesiete sowel as sy eie eksplesiete deurbraak deur die ideologie saamhang in die vorm van revolusionêre ervarings, is 'n verdere aanduiding van die aansluiting van Althusser se denke met die strukturalisme. Waar die strukturaliste met hulle metodologie soek na die rede agter die rede, die "skrywer" agter die skrywe, fokus Althusser die denkstruktuur as die motief sowel as motivering agter Marx se differensieël spesifieke denke. Die denkstruktuur funksioneer as die orde waarvolgens Marx gaan dink. Sy filosofiese visie is nl. die effek van die

funksionering van die struktuur met Marx, waardeur hy op 'n nuwe wyse gaan dink en lees, d.w.s., waardeur sy denke teenoor die ideologie gaan staan. Dat sy visie herlei- baar is tot die bepaalde strukturele omstandigheid van sy denke, behels dat die struktuur effektief is in sy denke en dat die sisteem van sy 'teorie' die struktuur weerspieël. Dit is met insig in die sisteem van Marx se 'teorie' dat Althusser die struktuur agter Marx se denke kan fokus en die revolusionêre aard sowel as die spesifisiteit van Marx se denke daartoe kan terug herlei. Waar dit by Marx se spesifieke denke gaan om die afsetting teenoor die ideolo- gie, sien Althusser die samestelling van die struktuur en kan hy aan die hand hiervan die betekenis van Marx se werk agterhaal. Waar die struktuur, waarna hy ook verwys as die orde, by Foucault anoniem is en slegs as die orde van die uitdrukkinge wat die variërende verwerklikinge van die struktuur is, funksioneer, het die struktuur by Althusser 'n naam. Dit is die denkstruktuur waarvan die geskiedenis van die denke as die kontinue botsing tussen die idealiste en materialiste, die ideologie en wetenskap, die gestalte is. Dit gaan by die strukturaliste, soos by Althusser, om die variërende verwerklikinge van die struktuur wat as die motief en motivering by die uitwerkinge daarvan teen- woordig is. Volgens die struktuur, d.i., die samestelling daarvan, is gegewens wetenskaplik insigtelik. Waar die samestelling daarvan nagegaan word, gaan dit dan om die orde waarvolgens die gegewens funksioneer en betekenisryk is. In effek is die struktuur by Marx se differensieël spesifieke denke, die denker, en by sy skrywe, die outeur. Dit is met die omwenteling van die struktuur dat Marx sy visie gekry het en sy denke gevorm word. Met die weten- skaplikheid van sy werk gee hy hieraan 'n gestalte. Alhoe- wel implesiet sou dit later, met die werking van die denke, by Althusser tot eksplikasie dring. Hierdie gebeure be- hels by Althusser self die revolusie van sy denke en 'n skeur met die denke van die ideologie, waardeur Marx se werk vir hom deursigtig word en hy die insig kry in die wyse



waarop hy Marx moet lees. Sy instelling by Marx is dus die effek van die strukturele gebeure waardeur Marx se wetenskaplike denke self gebore is. Hiermee is beide se visie sowel as metodologie aan hulle opgedring. Hulle teoretiese arbeid is die uitdrukking van die denkstruktuur en nie van persoonlike intellektuele vermoëns nie.

Met sy voorstelling van die geskiedenis van die struktuur sluit Althusser se denke direk aan by die strukturalistiese voorstelling daarvan. Dat die struktuur as ewig (bv. Levi-Strauss) of, die orde, gedink word, behels dat dit altyd dieselfde lyk. Hiermee word daar nie ontwikkeling gekonsidereer by die studie van die struktuur en die verwerklikinge daarvan nie. Waar Marx en Althusser met die ideologie seur, behels die verandering van hulle denkwyses nie ontwikkeling nie. Dat daardeur 'n punktuasie van die geskiedenis van die denke plaasgevind het beteken nie dat die struktuur 'n geskiedenis het wat slaan op die opeenvolging en kumulatiewe ontwikkeling van denkwyses nie. Die revolusionêre denkwysie is eenvoudig 'n variërende verwerkliking van die een daaraan onderliggende struktuur. Om die denkwysie te bestudeer, word daar dan nie gekyk na die ontwikkeling in die sin van die bestudering van die opeenvolging daarvan met 'n ander denkwysie nie. Die geboorte van 'n nuwe denkwysie word gelees as 'n revolusionêre inval waardeur die struktuur op 'n nuwe wyse verwerkliking vind, maar waarby die struktuur in kern nog dieselfde lyk. Die nuwe denkwysie verander nie aan die struktuur nie. Dit beteken nie 'n verandering, in die sin van 'n omvorming of ontwikkeling van die struktuur self nie. Die struktuur het immers nie 'n geskiedenis nie. Denkwyses kan verander en omvorm word, maar die struktuur daaragter is, globaal gesproke, onveranderd. In die verband kan ter verduideliking gewys word na Foucault se opvatting van die epistémé en Althusser se opvatting van die denkruimte, sowel as na hulle wyse van benadering daarvan. Foucault onderskei tussen verskillende tydperke op grond van hulle kenwyses. So

'n tydperk noem hy 'n epistemologiese veld (epistémé). Hierdie veld het die hoofkarakteristiek dat dit 'n bepaalde sisteem vorm waarvolgens die oppervlakte gegewens van die tydperk op die diskoersvlak daarvan 'n spesifieke orde vertoon. Hierdie diskoers van die denke van die tydperk figureer as 'n verwerkliking van die anonieme orde wat die kenne van 'n tydperk bepaal. Foucault onderskei tussen die kenveld van die Klassieke tyd, die Renaissance en die Moderne tyd op grond van die verskille in die sisteme van die tydperke. Daar het volgens hom nie ontwikkelinge van die een na 'n ander tydperk plaasgevind nie, en die ontstaan van 'n tydperk word gekenmerk deur 'n radikale skeur met die daaraan voorafgaande kenveld. Die epistémé verteenwoordig 'n willekeurige invalshoek in die struktuur. As sulks moet dit op 'n wyse wat konsekwent met die karakteristieke daarvan is, benader word. Hiervoor gebruik Foucault die sinchroniese metode. Met die metode kyk hy nie na die kontinuïteit van die kenvelde met mekaar nie. Hy trek nie ontwikkelingslyne vanaf een epistémé na die daaraan opeenvolgende kenveld nie, maar ondersoek die kenveld in die onderskeidenheid en eiesoortigheid daarvan, soos wat dit op 'n bepaalde tydstop gegee is. Althusser se opvatting van die denkruimte skakel in 'n opsig met Foucault se kenveld. Dit gaan by Althusser ook om 'n bepaalde kenwyse wat in radikale diskontinuïteit met die daaraan voorafgaande kenveld staan. Dog, waar Foucault die kenveld as 'n dwingende sisteem tipeer, d.w.s. dit beskou as 'n kenwyse wat dwingend inwerk op die rede van al die denkers in die tydperk, tipeer Althusser die denkruimte nie op die wyse nie. By Althusser kan 'n nuwe denkruimte verskyn, maar die denke van 'n tydperk te buite gaan en slegs op die diskoersvlak daarvan 'n inslag hê. Hiermee sal nie al die denke van 'n tydperk dieselfde karakteristieke vertoon nie. Marx het wel in sy tydperk 'n karakteristiek in die denke daarvan, waardeur sy denke self omvorm is, identifiseer. Dog het hierdie revolusionêre denkwyse nie in die opeenvolgende tydperk 'n dwingende uitwerking



gehad nie. Dit het eers met die revolusionering van Althusser se denke na vore gestoot en sy denkwysse self gaan kwalifiseer. Dog is daar nie volgens Althusser ontwikkeling van 'n denkruimte te bespeur nie. Dit is as 'n ruimte 'n kategorie van die denke waarbinne altyd op basies dieselfde wyse gedink word. Die denkwysse van 'n bepaalde denkruimte kan dan dwingend inwerk, maar op die rede van die een wat deur die struktuur aangespreek is. So kan Marx se denke in kern wetenskaplik wees, maar dit beteken nie dat al die denke van sy tydperk wetenskaplik is nie. Dit geld ook vir Althusser. Maar, waar die denke in Marx se dag in teenstelling tot die ideologie implesiet wetenskaplik gemaak is, wil Althusser die denke ekspliseer met die oogmerk dat die denke van vandag wetenskaplik moet wees. Hy hoop om die denkruimte wat met Marx ingehuldig is, te vestig. Die gebeure met Marx en met Althusser is die gebeure van die omwenteling van die denkstruktuur met Marx en die spesifieke uitwerking daarvan in hulle wetenskaplike denke.

Althusser sien, by sy eksplikasie van Marx se implesiete denke en die uitligting van die denkstruktuur, dat Marx sowel die oppervlakgegewens as die dieptegegewens van 'n tydperk in sy denke akkommodeer. Hiermee het die struktuur 'n oppervlakkige sowel as dieptevlak wat beide die sisteem van die kenveld uitmaak. Waar die wetenskap en die ideologie dan in die sisteem van Marx se 'teorie' opgeneem is, is dit die weerspieëling van die struktuur wat Althusser as die denkstruktuur wat altyd dieselfde is, identifiseer. Die skeur van Marx se denke met die ideologie behels dan nie dat daar 'n ontwikkeling van die denke plaasgevind het nie. Die denke lyk na die struktuur daarvan altyd dieselfde en al die verwerklikinge daarvan is terugherleibaar na die struktuur. Dit is hierna wat Lenin verwys met sy waarneming dat daar in die geskiedenis van die denke slegs idealiste en materialiste is. Die een denkwysse staan dan nie in 'n ontwikkelingsrelasie tot die ander, of selfs as meer of minder wáár nie. Dit gaan by die teen-

oorgestelde denkrumtes om die spesifieke denkwyses wat daarmee verbind is en wat, vanuit die een of die ander spesifieke oogpunt gesien, geldig of nie in die perspektief van die teengestelde denkwys is. In ooreenkoms hiermee soek Althusser nie na ontwikkelingslyne by sy bestudering van Marx se werk nie, maar lees dit soos wat dit op die bepaalde tydstip tot hom kom. Hy pas by die lees van Marx die strukturele metode van sinchronie toe. Maar dit is by hom 'n revolusionêre sinchronie. Hierby gaan dit om die revolusionering van die tradisionele geskiedenisfilosofie waarby met die veronderstelde denkkontinuiteit in die geskiedenis gewerk word. Levi-Strauss en Foucault het reeds met die geskiedenisfilosofie waarvolgens met die geskiedenis van die denke gewerk word, gebreek.

Die denkklimaat waarbinne Althusser se herlees van Marx geskied, word voorts in Althusser se terminologie gereflekteer. Sy operasionele begrippe soos "struktuur", "sisteem" en die gedagte van "herlees", is reeds aangeraak. Hierbenewens gebruik hy ook die uitdrukkinge "discourse of the system" (RC pp. 68) die "sinchronie"- "diachronie" teenstelling, die teenstelling "geheel"- "totaliteit", die konsep van die denkrumte, -terrein, -veld, sowel as die gedagte van 'n kombinasie of konfigurasie wat na daaraan interne reëls funksioneer. Die gedagte van reëls en ritmes\* van funksionering van ken-uitdrukkinge en selfs die gedagte van die funksionering daarvan, is ook by die strukturele terminologie en daarom by hulle denke teenwoordig. Ook Althusser se gebruik van die "subjek" is strukturalisties. Hierdie terminologie van Althusser is nie onskuldige terme en bloot

---

\* Die gedagte van "ritmes" van funksionering word veral deur Balibar gebruik. Balibar se verhouding tot Althusser is dat hy Althusser se konsepte en begrippe verder verhelder en elaboreer en die prentjie van Althusser se denke duideliker weergee deur die gebruik wat hy van Althusser se konsepte maak.



leë woorde wat hy aanwend om 'n bepaalde aanwysing te maak nie. Dit is organiese konsepte wat na die gebruik wat daarvan gemaak word op 'n bepaalde daaraan verbonde denkwyse slaan. Dit hang met die hele inslag van Althusser se denke saam. Althusser stel self eksplesiet dat 'n konsep op 'n bepaalde wyse aangewend 'n geladenheid kry waardeur dit met 'n bepaalde denkwyse verbind word. Hierdie konsep is dan nie bloot 'n gegewe term nie, maar dit is 'n teoretiese konsep. Dat konsepte op 'n bepaalde wyse gebruik word om 'n nuwe objek aan te dui, beteken dat dit organiese (teoretiese) konsepte is. Althusser se gebruik van die terminologie van die strukturalisme is dan nie leeg nie, omdat hy daardeur 'n nuwe objek aandui. Hy het trouens dieselfde objek, wetenskaplikheid m.b.t. die studie van 'n gegewe teks, as die strukturaliste voor oë. Die sisteem van die terminologie hang met die objek van ondersoek saam. Trouens, by Marx word die sisteem van die terminologie suiwer tot objek geneem. Deur die gebruik van 'n teks dui Marx die objek waarom dit by hom gaan aan. Hiermee is die sistematiek van die teks verbind. Althusser stel dat daar by die wetenskaplike denke 'n "intimate relationship between the object, the terminology and the corresponding conceptual system" (RC pp. 148) is. Met die terminologie van Althusser is daar dan 'n bepaalde epistemologie verbind. Dit is nie die epistemologie van 'n filosofie nie, maar die van 'n wetenskaplike sisteem waar dit met die samestelling en werking van die sisteem gegee word. Hiermee is Althusser se terminologie prakties verbind met die sisteem van sy denke en funksioneer sy denke daarvolgens. Hy gee nie 'n teorie van Marx se 'teorie' nie.

Dit is in die denkklimaat waarbinne Althusser dink dat die dislokasie van Marx se teks aan hom verskyn. Die dislokasie verskyn as die diskontinuiteit van Marx se denke met die van die ideologie waar dit gaan om die totaliteitsdenke en die denke in identiteite. Met die diskontinuiteit van Marx se denke met die denke van sy dag, het die werke

van Hegel en die politieke ekonomie op 'n nuwe wyse aan hom verskyn. Dit het deursigtig geword. Hierdie deursigtigwording was die gebeure van die verskyning van die vlak waarop Marx gaan dink het, in die werke van die denkers self. Daar het 'n nuwe denkruimte tot Marx gekom en hy het in ooreenkoms hiermee op 'n nuwe wyse gedink. Hy het ooreenkomstig die ritme van 'n metode van analise in die werking daarvan, gedink. Hierdie denke het 'n praktiese neerslag in Marx se teks gevind en gewerk by die revolusionering van Althusser se denke waar die vlak waarop Marx gewerk het tot hom gekom het en hy Marx se denke gaan uitlig het uit die ideologisering daarvan deur die teoretisering daarvoor, deur die Marxiste. Die strukturele gebeure van die deurbraak van Marx se denke deur die ideologiese kors van die Marxisme en die motivering, daardeur, van Althusser om Marx se "Capital" te herlees is die gebeure van die deurwerking van die denkruimte wat met Marx verskyn het, in die hedendaagse denkklimaat. Met Althusser se gesitueerdheid, dat hy aan die dialektiese drukpunt van die deurdrukking van Marx se werk staan, word sy denke dan in konjunksie met Marx se werk omvorm en gaan hy Marx op 'n nuwe wyse lees. Hy het Marx gaan lees op die wyse waarop Marx se werk aan hom verskyn het, nl. as nie-identies en produktief. Hiermee is Althusser self in die dialektiek en die werking van die 'teorie' opgeneem en het hy volgens die logika daarvan Marx se 'teorie' ekspliseer. Sy denke funksioneer as die effek van die struktuur daarvan. Hy het Marx as filosoof op 'n filosofiese wyse gaan lees, d.i., hy het Marx se onderskeid met die ideologie voltrek deur die dialektiek van Marx se denke in fokus te bring en sy objek uit te lig uit die verstarrende denke van die Marxisme. Hiermee het Althusser Marx se filosofie na die werkende gestalte daarvan met Marx se visie verbind en in die praktyk gerealiseer.

Althusser se visie by die lees van Marx en die teoretiese gestalte van die arbeid van sy opdieping van die objek van



Marx, sowel as dit wat hy met die objek by Marx vind, d.w.s. die konsep as 'n metode in die realiteit van die werking daarvan, m.a.w. 'n integrasie van die metodologie en epistemologie, is struktureel. Dit gaan om die lees van 'n teoretiese formasie in die denke van Marx waarvolgens Marx se teoretiese arbeid in strukturele omstandighede verwortel is en daarvolgens verskyn as die effek van die struktuur van strukture, die denke sonder denker.

Die kontensie hiermee is dat Althusser se denke nie marxisties is nie en inteendeel in sterk onderskeid daartoe staan. Dit was nodig om die kaf van die koring by Althusser se eie denke te skei om te sien dat dit vir Althusser gaan om die strukturele verwortelheid van Marx se denke. Dit gaan daarom dat hy die denkstruktuur by Marx sien en dit as die motief en motivering by Marx se spesifieke denkarbeid identifiseer. Dit gaan om die revolusionêre epistemologiese ervaring van Althusser dat Marx 'n revolusionêre Teoris is en hiermee 'n punktuasie in die denke van die geskiedenis gemaak het en dat dit by hom gaan om die geskiedenis van die denke, d.w.s. om 'n strukturele "gebeure". Alhoewel die strukturalisme as denkskool grotendeels onbereflekteerd is, is die kontensie dat Althusser nie 'n Marx is nie, maar 'n strukturalis. Die strukturalisme by Althusser se verwortelheid lê daarin waar hy 'n werking by Marx identifiseer wat in die vorm van die werking daarvan sowel Marx as Althusser se individuele denke getransformeer het. Die gebeure het die gestalte van die opduiking van 'n metode in die werking daarvan self. Hierdie metode het met hulle denke gepaar en hulle denke opgeneem in die ritme van werking van 'n 'teorie' wat na die wyse van analise daarvan 'n eksposisie gee. Die werking en eksposisie van die 'teorie' gee vir Althusser die duiding van die denkstruktuur wat daarby effektief is as die motief agter die funksionering van die 'teorie'. Dit is dan ook die motief by Marx en Althusser se denkarbeid wat as die werking van die 'teorie' verskyn en funksioneer. Wat hier gebeur het,

is dat daar deur die werking van die struktuur van die denke 'n strukturele metodologie vrygemaak is. Die metode het na die logika en die ritme van werking daarvan deur die ideologie gebreek en in die omvorming daardeur van Marx en Althusser se denke gewerk by die inhuldiging en die elaborasie van 'n wetenskaplike denkruimte. Hierdie werking van die 'teorie' is die uitwerking van die dialektiese werking van die denke. Dit is die uitwerking van die filosofiese werking van die denkstruktuur en die neerslag daarvan in Althusser se tekste gekyk.

## 2. FILOSOFIE AS PRAKTIES-DIALEKTIESE DENKE

Die strukturele gebeure van die omwenteling van die denke is 'n filosofiese gebeure. Dit is die gebeure waardeur die fokus van die denke anders gestel word en die werking van die kenne tot opligting kom. Hiermee verskyn die metode van analise in die werklikheid van die werking daarvan onafhanklik van die subjektiewe menslike rede.

Deur die gebeure van die omwenteling is Althusser se denke in die werking van die filosofie opgeneem. Daarom is sy fokus by die identifikasie van die gebeure van die denkstruktuuromwenteling met Marx en die naloop van Marx se teoretiese praxis van onderskeiding mèt en kritiese transformasie van die ideologie, filosofies. Hy fokus die filosofie as die animerende faset van Marx se denke en werk uit dat dit sowel die motor van as die motief by Marx se denke is. Die uitwerking van die denkstruktuuromwenteling is primêr filosofies en is dit waarom Marx se problematiek draai. Met die strukturele funksionering van die filosofie word die globale teenspraak in die spesifieke tekstuele uitwerking daarvan in teksverdeling weerspieël. Hierdie onderskeiding funksioneer dan as die dialektiek van Marx se 'teorie' waarvan die praxis die effek van die struktuur



van die denke soos dit met Marx lê, is. Die historisiteit van kennis wat met die differensieël spesifisiteit van die problematiek geskilder word, is dus na die gebeure daarvan 'n weerspieëling van die werking van die filosofie in die differensieël spesifieke effektiwiteit daarvan by Marx se praktiese denke. Waar Marx dus deur die iniële gebeure van die denkstruktuuromwenteling 'n revolusie van sy denke ondergaan het, is die filosofie daarby teenwoordig en is sy ervaring van die konkrete werklikheid van die werking van die denke primêr 'n filosofiese ervaring. Die filosofiese ervaring is 'n epistemologiese ervaring vir sover dit met die omwenteling by Marx gaan om die opduiking van die ruimte van die werking van die kenne en die gestalte van sy ervaring dus epistemologies is. Verbind met die filosofie is die epistemologie self revolusionêr en gaan dit om werking eerder as blote teoretisering. Hierdie werking is na die globale struktuur van die denke sowel as die tekstuele werking en Marx se praxis, dialekties. Hierdie dialektiek is globaal en differensieël spesifiek, d.w.s. as dialektiese materialisme (struktuur) sowel as historiese materialisme (problematiek) die primaat van Marx se praktiese denke. Marx het 'n praktiese filosofie met 'n filosofiese uitwerking in sy wetenskaplike praxis wat die spesifieke praktiese gestalte is wat sy denke aanneem. Dat Althusser se fokus by die identifikasie van die gebeure van die omwenteling en die naloop van die praktiese uitwerking daarvan met Marx, filosofies is, is dan self deur die filosofie bepaal en 'n filosofiese gebeure. Dit beteken dat Marx se denke na die struktuur en effektiwiteit daarvan, by Althusser tot werking kom. Althusser se lees van Marx is hierom self dialekties. Hy stel as primaat vir die begrip van Marx se denke, dat Marx as 'n filosoof gelees moet word. Dit roep die leser self tot filosofiese praxis op. Hiervoor moet die leser reeds 'n insig (voorkennis) hê in wat die gestalte van die filosofie by Marx is. Net met die insig in wat die filosofie is, kan dié filosofie ontdek word en Marx op 'n filosofiese wyse gelees word. Hierdie

insig van Althusser is dan as 'n implesiete voorkennis 'n gebeure van die denke wat tot hom kom met die lees van Marx en wat sy intervensie tussen Marx self en die marxistiese interpretasies van Marx motiveer. Hierby is die filosofie die motor. Althusser het dan by sy lees van Marx 'n filosofiese ervaring gehad wat hom 'n insig in die oorspronklikheid van Marx gegee het en hom daartoe opgeroep het om Marx op 'n oorspronklike wyse te lees. Hy is self as filosoof gebore en dit het by Althusser ook, homolog met die kader van Marx se denke en die gestalte van sy problematiek, revolusionêre denke behels. Deur sy opdieping en die aanwysing van die differensiële spesifisiteit van Marx se denke sowel as die rol van die filosofie met die struktuur waarbinne Marx se denke figureer, skryf Althusser dan in 'n opsig die "Dialectics" (FM pp. 74) wat Marx nie geskryf het nie. Hy wys die dialektiek as die revolusionêre van Marx se denke aan. Hy identifiseer die onderskeid van die dialektiek met die van Hegel en bedryf self by die lees van Marx die dialektiek. Met Althusser se filosofiese visie by die lees van Marx gaan dit daarom dat hy by Marx die praktiese insig daarin het dat die filosofie met Marx 'n nuwe betekenis het en in dié betekenis 'n werkwoord is. Hiermee kon hy met die werking (bedrywing) van die filosofie Marx se filosofie ontdek.

Met sy filosofiese insig in die betekenis van die filosofie by Marx vrees Althusser by sy filosofiese bedrywigheid met Marx, voortdurend die valstrik van die teoretisisme. Hy wou die filosofie ekspliseer sonder om dit te betoeriseer om sodoende trou te bly aan sowel Marx as sy eie visie en die strewe daarby om kennis beweeglik te hou. Hierdie eksplikasie word dan op 'n wyse deur Althusser se deurbraak deur die Marxisme gemaak, aangesien die deurbraak 'n filosofiese beweging is en daarmee 'n gestaltegewing van die dinamieke van Marx se Teorie is. Hierdie deurbraak van Althusser behoort by Althusser te figureer as die deurbraak van Marx se Teorie self.



Althusser het as filosoof die pad wat die Teorie met Marx geloop het by wyse van die naloop van Marx se teoretiese praxis nageteken. Die naloop van die strukturele gebeure en die spesifieke uitwerking daarvan met Marx, is self 'n teken van die filosofie in die uitwerking daarvan met Althusser. Dit gaan om die dialektiese gebeure van die uitkristallisering van Marx se denkarbeid by Althusser na die praktyk daarvan.

Met sy implesiete voorkennis van die gebeure van die denke met Marx en wat dit t.o.v. Marx behels, het Althusser homself in FM t.o.v. Marx se denke geöriënteer. In FM volg Althusser die beweging van die denkstruktuur met Marx na. Hierby toon hy dan aan dat Marx homself by wyse van 'n revolusionering van sy denke, wat Althusser as die denkstruktuuromwenteling identifiseer, van die idealisme waarmee Hegel werk, losmaak. Marx fokus hier die kern van Hegel se denke as die proses wat dan die proses is wat Marx in sy denke ervaar het en wat as motief by sy denke gaan funksioneer. Met die gebeure is Marx se denke van die van Hegel onderskei en gaan hy volgens 'n oorspronklike dialektiek wat in diskontinuiteit met die van Hegel staan, dink. Met die diskontinuiteit figureer Marx se denke nie as die versoening van Hegel se stelsel nie, maar staan Marx as 'n onophefbare antiteses daartoe. Die diskontinuiteit is 'n diskontinuiteit in die denke self wat die gestalte van die revolusionêre dialektiek van Marx se denke is. By Marx vind die denkstruktuur self 'n neerslag. Om die gebeure na die werkende gestalte daarvan te dink, trek Althusser dan ter praktiese oriëntasie tot die struktuur van Marx se denke, die Teoretiese formasie op. Hiermee noem hy "theory any theoretical practice of a scientific character. ... 'theory' ... the determinate theoretical system of a real science" (FM pp. 168) wat dan teengestel word met die ideologiese teorie waarmee die 'theory' in diskontinuiteit staan. Die "Theory" is "general theory, that is, the Theory of practice in general, itself elaborated

on the basis of the Theory of existing theoretical practices" (FM pp. 168). Die struktuur word dan deur Althusser saamgestel as die teoretiese formasie van die filosofie, wetenskap en die ideologie in die werkende samehang daarvan. Hierdie is die struktuur van Marx se konflik met die ideologie en van sy geboorte as 'n oorspronklike wetenskaplike denker. Waar Althusser dan "Capital" gaan lees, gebruik hy die formasie. Die teoretiese formasie dien vir Althusser as praktiese oriëntasie tot "Capital", omdat die struktuur met Marx na die effek daarvan in "Capital" tot uitwerking kom. Dit is in "Capital" waar Marx se denkruimte by Althusser uitkristalliseer en die struktuur van sy denke deur die transformasie in onderskeid met die ideologie van die politieke ekonomie deur die uitwerking daarvan duidelik na vore stoot. In die opsig is "Capital" die praktiese elaborasie van wat Marx by Hegel ervaar het. Dit lê in die tekstuele en 'teoretiese' sistematiek wat die differensieël spesifieke uitwerking en weerspieëling is van die globale onderskeid en Marx se visie. Althusser se insig in die differensieël spesifieke praxis van Marx is die van die werking van "Capital", wat die beliggaming van Marx se 'teorie' self is. Dit is na die samestelling daarvan 'n praktiese differensieël spesifieke elaborasie van Marx se teoretiese praxis. Met die insig van Althusser kan die konkretisering van die konsep van dit waarom dit by Marx as wetenskaplike gaan, plaasvind. Dit gaan nl. om die werking van die kenne: die produksie van kennis sy dit die historiesiteit van kennis. Hiermee kan Althusser dus vir Marx as 'n oorspronklike wetenskaplike denker fokus, en die wetenskap na die uitkristallisering (werking) daarvan dink, maar het Althusser nog nie die Teorie waarom dit by Marx gaan in die eiesoortige revolusionêre aard daarvan, gedink nie. Dit gaan nog om Althusser se preliminêre insig. Althusser het nog nie die beweging wat Marx met sy lees van Hegel ervaar het, genoem nie. D.w.s. hy het nog nie die Teoretiese praxis/Marx as filosoof begryp nie. Dit het vir hom met die praktiese naloop



van Marx se pad in FM en RC nog slegs om die praktyk daarvan gegaan. Die 'teorie' van die wetenskap is wel elaboreer. Daar is in FM van die Teorie, 'teorie' en teorie struktuur melding gemaak en daarop is die werking van die 'teorie' elaboreer. In RC is die 'teorie' dan opgevolg en geëkspliseer en geld dit as die materialisering in die praktyk van Althusser se voorkennis i.v.m. die aard van die filosofie – dat die wetenskaplike denke eers moet uitkristalliseer alvorens die Teorie konsipieërbaar (sigbaar) is. "The moment of the Theory of theoretical practice ... the moment of the Theory of method in the general sence – always occurs post festure" (FM pp. 174). Met die konkretisering van die konsep van "Capital" sal die filosofie dan na vore tree. Dit het wel daarin gewerk by wyse van die verdeling wat die gestalte van die breuk in die 'teorie' het. Dit was ook die handeling waarvolgens Althusser die marxistiese versluiering van die werking van Marx se spreke kon wegvee en die wetenskaplike spreke van Marx kon fokus en konkretiseer het. Met die lêes van "Capital" kry Althusser dan sy filosofiese visie. Hy het wel die filosofie bedryf om die wetenskap uit te lig en dit was die aktiwiteit waardeur die filosofie na die werking daarvan, in die gestruktureerdheid daarvan, tot opheldering kon kom. Hiermee het Althusser nog sy opgawe globaal gesproke, om die filosofie na die aard en funksie daarvan te dink. Hiermee wil hy dit wat hy by Marx aan die werk gevind het en wat by sy eie visie gewerk het, dink. Althusser wil dit dink sonder om die praxis daarvan te verhinder, d.w.s., hy wil nie suiwer teoretiseer nie, maar die Teoretiese praxis ekspliseer met die oogmerk om dit minder blind te maak. Althusser wil nie die filosofie beteoretiseer nie. Hy 'voltrek' dan sy Teoretiese arbeid in L & P waar hy die Teoretiese gestalte van die 'teoretiese' praxis dink. Hy gebruik in die geskrif van hom Lenin se refleksies van Marx se filosofie om die Teorie na die aard en die funksie daarvan te dink. Hierdie figureer binne Althusser se eie denkarbeid as die summum

van sy werk. Dit is nie die ontwikkelingspunt van sy denke nie, maar die punt waar sy denke na die werkende samehang daarvan uitkristalliseer. In L & P kristalliseer die betekenis van die dialektiese selfdefinisie van Marx se problematiek (FM pp. 38) uit. Dit word evident dat Marx as filosoof 'n wetenskaplike denker is en danksy sy wetenskap as filosoof na vore tree. D.w.s. dat beide fasette van Marx se denke op mekaar aangewys is vir die effektiwiteit daarvan. Hiermee identifiseer Althusser dat die primaat by Marx se denke beweging is en d.i. die kern wat hy by Hegel gefokus het, uit die ideologie getrek het en waardeur sy denke die van die ideologie gaan domineer. Die gebeure van Marx se deurbraak deur die ideologie word as 'n gebeure van onderskeiding gefokus. Hiermee is die filosofie effektief in die onderskeid 'teorie'-teorie en kristalliseer met Marx se wetenskap uit as die dialektiese teenstelling van die wetenskap tot die ideologie. Met die struktuur van die dialektiek van die filosofiese praxis van Marx, verskyn die struktuur van die denke as die dinamiese struktuur van die opposisie ideologie-wetenskap : abstrak-konkreet. Met die opposisie is dit 'n dialektiese struktuur. Die dialektiek is die gestalte van die omwenteling. Waar Althusser dan Marx se filosofie in L & P na die praxis daarvan wil ekspliseer, gebruik hy Lenin se analise van die konsep "selfbeweging" wat Marx by Hegel fokus en konkretiseer. Hiermee stel hy dat dit by Marx se filosofie om dialektiek gaan. Dit is die dialektiek van die denkstruktuur. Deur die dialektiese selfbeweging van die denkstruktuur word 'n bepaalde filosofie bedryf. Dit is die filosofie van die intervensie tussen denkwyses en die onderskeiding tussen denkruimtes. Die denkstruktuur-omwenteling is dus 'n filosofiese gebeure waardeur 'n nuwe denkruimte bo die uitgediende ideologiese denkwyse gaan seëvier. Althusser tipeer a.h.v. Lenin die filosofie as verdeling intervensie - d.i. die dialektiese uitwerking van die selfbeweging van die denkstruktuur waardeur Marx as filosoof gebore is en aan sy wetenskaplike denkruimte



in onderskeid tot die ideologie gestalte gee. Met hierdie insig van Althusser konkretiseer hy Marx se denkruimte. Dit beteken dat hy Marx se dialektiek na die spesifieke gestalte en oorspronklikheid daarvan dink, sonder om uit die praktyk daarvan te abstraher. Dit is dan ook die dialektiese denke waarvolgens Althusser self deur die ideologie van die Marxisme gebreek het, d.w.s. waardeur hy 'n intervensie in die ideologiese lees van Marx kon maak. Sy lees van Marx is uit die staan-spoor (FM) as 'n praktiese oriëntasie tot Marx se werk en 'n differensieël spesifieke lees (RC) van Marx self, 'n filosofiese gebeure vir sover Althusser se denke self in radikale diskontinuiteit met die ideologie van vandag staan en hierdeur gedialektiseer is. Waar hy dan in L & P dit wat hy by Marx aan die werk sien eksplesiet identifiseer, gaan dit ook om die insig in Althusser se praxis by die lees van Marx. In FM het Althusser a.h.v. sy revolusionêre ervaring by die lees van Marx praktiese riglyne vir die insig in Marx se denke opgestel. Hierdie arbeid van Althusser is sy skeur met die ideologie vir sover dit by hom, homoloog met Marx se revolusionêre denke, self om die revolusionêre punktuasie van die denke gaan en hy in FM sy filosofiese fokus op Marx se werk stel. In RC waar Althusser Marx as wetenskaplike lees, verskyn hy self as wetenskaplike. Hy is deur RC tot wetenskaplikheid opgeroep. Om dan die dialektiek wat by die wetenskaplike praxis effektief is, te konseptualiseer, is by Althusser self die gebeure van insig in dit wat by sy lees van Marx as globale motief en motivering gewerk het. In die opsig dink Althusser in L & P ook homself.

Waar Althusser in L & P homself dink is dit die gebeure van die uitkristallisering van die filosofie as die dialektiese werking van die denkstruktuur. Die filosofie kom hier tot bewuswording, maar, na die gestalte daarvan in Marx en Althusser se praxis, steeds in die werking daarvan. Dit is prakties verwortel met die struktuur waarvan dit as die funk-

slonering verskyn. Hierom het dit nie die vorm van 'n teorie in Marx en Althusser se werk nie, maar funksioneer as die praktiese inslag van hulle tekste. Met die inslag het Althusser se werk die organiese eenheid van die filosofiese werking en uitwerking van die denkstruktuur wat effektief is in sy metode van die lees van Marx. Althusser se opdieping en verheldering van Marx se denke is die werking van die dialektiek van die denke, d.i., van die filosofie. Waar Althusser dan in L & P Marx as 'n filosoof dink, dink hy ook homself en vind daar 'n praktiese 'afsluiting' van sy Teoretiese toer (wat hóm aanbetref) plaas.

In L & P vind 'n afsluiting van die dialektiese denke met Althusser plaas. Tot en met L & P hou Althusser homself by die praktiese denke. In ESC gaan hy op sy inisiële posisie wat hy in FM uitwerk, in RC bedryf en in L & P na die gestalte daarvan dink, terug. Hy stel dat daar 'n teoretiese deviasie by sy interpretasie van Marx is: "my deviation: theoreticism". (ESC pp. 124). Althusser veronderstel dat hy die filosofie asook die wetenskap suiwer teoreties gedink het. Dit is by hom die intrede van 'n miopia wat tot die opskorting van die omwenteling kan lei. Met sy teoretiese terugtrekking uit sy filosofiese posisie sluit hy die dialektiese werking van die denke by homself af. In die volgende afdeling word die selfkritiek van teoretisisme van Althusser in 'n kritiese lig toegelig en na die konsekwensie daarvan vir sy denke gekyk.

### 3. SELFKRITIEK AS OPSKORTING VAN DIE DENKSTRUUKTUUROMWENTELING

Althusser se selfkritiek van teoretisisme is 'n teoretiese terugtrekking uit die posisie wat hy by sy revolusionêre lees van Marx bedryf. Dit beteken dat die werk (ESC) nie in die gang van die uitwerking van die filosofie by



Althusser val nie en 'n vervlakking van Althusser se denke behels.

Om sy selfkritiek in 'n kritiese lig te sien, gaan eers gekyk word na hoe hy die teoretisisme in sy werk verstaan. Althusser verduidelik dit : "Theoreticism here means: primacy of theory over practice; one-sided insistence on theory; but more precisely: speculative-rationalism. To explain only the pure form: to conceive matters in terms of the contrast between truth and error was in fact rationalism. But it was speculation to want to conceive the contrast between established truths and acknowledged errors within a General Theory of Science and Ideology and of the distinction between them. Of course I am simplifying and forcing things to the extreme, reasoning them out to their ultimate conclusions – for our analysis never actually went so far, certainly not reaching these conclusions. But the tendency is undeniable" (ESC pp. 124). Die basis vir Althusser se terugtrekking is die teoretiese veronderstelling dat hy tussen waarheid en onwaarheid onderskei het.

I.v.m. die teoretisistiese tendens gee Althusser drie tesse (ESC pp. 123-124) waarvolgens die tendens van sy rationalistiese opposisie tussen wetenskap en ideologie opgesom word. Hulle lui soos volg:

1. "A speculative sketch of the theory of the difference between science (in the singular) and ideology (in the singular) in general".
2. "The category of 'theoretical practice' (in so far as, in the existing context, it tended to reduce philosophical practice to scientific practice.)"
3. "The (speculative thesis of philosophy as 'Theory of theoretical practice' – which represented the

highest point in the development of this theoreticist tendency".

Waar die basis vir Althusser se terugtrekking uit die posisie wat hy in FM, RC en L&P bedryf het, die veronderstelling is dat hy tussen waarheid en onwaarheid by sy onderskeid tussen die ideologie en wetenskap onderskei het, gaan dit daarom dat hy vanweë die rede in 'n suiwer teoretiese veld eintlik 'n spekulatiewe rasionalisme sou bedryf het. Dit sou beteken dat hy suiwer teoreties gedink het.

Vir die evaluasie van Althusser se eerste tese van die liggaam van sy teoretisistiese tendens waarvolgens hy a.h.v. 'n waarheidsvraag 'n rasionalistiese opposisie tussen wetenskap en ideologie betoetiseer het, word die spesifieke funksie van Marx se denke m.b.t. die epistemologiese breuk bestudeer. Vir Althusser is die vraag wat imperatief is vir die, soos hy dit stel, "living soul of Marxism" en dus vir die voorkoming van die dogmatisering daarvan, nie die vraag na die waarheid daarvan nie, maar "a question of getting people to understand and to appreciate the unprecedented break which Marx had to make with the accepted world of appearances, that is, with the overwhelmingly 'obvious truths' of the dominant bourgeois ideology" (ESC pp. 194). Althusser stel dat Marx dit teen die "world of the blindingly obvious" het (ESC pp. 196) en waarby die waarheid van wat geken word ook voor-die-hand-liggend is. In sy poging om die breuk van Marx insigtelik te maak, elaboreer Althusser kriteria vir die wetenskaplikheid van kennis en nie vir die waarheid daarvan nie (vgl. RC). Dit beteken dat hy nie die epistemologiese breuk aandui as 'n onderskeid tussen wetenskap as waarheid en ideologie as onwaar, nie. Die waarheidsideaal is volgens Althusser self 'n ideologiese ideaal. Hiermee rig hy sy kritiek van die ideologie ook daarteen dat die ideologie streef na waarheid, d.i., na voltooide absolute kennis of kénnis as sulks. Hulle soek na sekere wete. Die



ideaal is om by die waarheid van die gegewe objektiewe werklikheid te arriveer. Hierteenoor het Marx met sy epistemologiese breuk met die gegewe werklikheid en in sy 'teorie' met die ideologie, 'n ander problematiek. Hy problematiseer die ideologie en hiermee dan ook hulle strewe na waarheid, deurdat hy die vrugbare onvoltooidheid van kennis op die implesiete vlak van die werking daarvan gesien het. Teenoor die ideologiese ideaal om by die gegewe werklikheid te arriveer en dit te gebruik as toetssteen vir die waarheid van hulle kennis, werk Marx se wetenskap dan met 'n vrugbare onvoltooidheid by kennis. Dit gaan volgens Althusser by Marx se praxis om die kriteria vir die wetenskaplikheid/geldigheid van kennis en nie om die waarheid of (wat met die waarheidsideaal saamhang) die absoluteheid daarvan nie. Die afdoening van Marx van die waarheidsideaal van die ideologie behels dan nie dat Marx se problematiek as waarheid geld nie. Waar die skeur van Marx met die denke van Hegel in FM geskilder word en in RC as die breuk tussen die objek van kennis en die kennis van die objek opgevolg word, word telkens eksplisiet gestel dat dit gaan om 'n opposisie tot die abstrakte denke. Dit gaan dan nie om die onwaarheid van die denke nie, maar om die ongeldigheid van die kennis deur die kenwyse van die ideologie verkry, en daarom gaan dit daarom dat die ideologie m.b.t. die wetenskaplike problematiek met 'n ongeldige problematiek - waarvan hulle aksent op waarheid en kennis die refleksie is, werk. Die problematiek van die ideologie is dan m.b.t. die denke sowel as die gegewe werklikheid ongeldig, omdat dit in identiese afirmatiewe terme waardeur die werklikheid self verdeel word in die essensiële en nie-essensiële en die denke daarmee vermeng word, werk. Met die identiteitsbeginsel van die ideologiese problematiek is die ideologiese kennis staties en inadekwaat tot die konseptualisering van die ken-objek. Hulle ken-proses gehoorsaam volgens Althusser nie aan die reëls en ritmes van die kenne/teoreties apparaat vir praktiese begrip nie - nie, nié aan

die voorwaardes vir die waarheid van kennis nie. Die vraag na die waarheid van kennis kom nie vir Althusser daarop neer nie. Dit gaan om die geldigheid daarvan. Dit is dan ook net geldig m.b.t. die ken-proses wat daarby werk. Dank-sy die bepaalde epistemologie is die opposisie van die wetenskap en die ideologie nie 'n opposisie van waarheid of onwaarheid nie. Dit is 'n produktiewe opposisie waar dit gaan om die wetenskaplikheid of nie, van die kennis. Die kriterium vir wetenskaplikheid is dan die sistematiek, of, die wyse van funksionering van die konseptuele apparaat van die problematiek. Die funksionering behels die wyse waarop kennis verkry word en, omdat die kennis dan daarmee saamhang, dat dit dinamies en dus relatief is. Omdat hierdie problematiek nie in absolute terme werk nie, is dit nie geslote nie maar self 'n werkende sisteem wat oop staan t.o.v. die verandering en verskyning van kennis. As sodanig is dit nie self finaal konseptualiseerbaar en dus met afdoende begrip afsluitbaar nie. Althusser stel teenoor die geslote problematiek van die ideologie die kriteria vir wetenskaplike kennis wat hy by Marx self aan die werk vind. Hiermee kritiseer hy die ideologiese kenwyse nie as foutief nie, maar as, t.o.v. die wetenskaplike problematiek, ongeldig m.b.t. die verkryging van kennis. Hierdie onderskeid van Althusser tussen die wetenskap en die ideologie behels nie 'n onderskeid tussen die waarheid of onwaarheid van kenwyses nie. Dit gaan by sy onderskeid ook nie om 'n spekulatiewe skets nie, vir sover die breuk met die ideologiese kenwyse die produktiewe faset van Marx se 'teorie' self is en die wetenskaplikheid daarvan dus op die produktiewe onderskeid met die ideologie geskoei is. Hierdie onderskeid met die ideologie word voorts by Althusser geëkspliseer waar hy met sy teoretiese arbeid die konsep van Marx se problematiek in die werking daarvan wil lees. Hierom is die onderskeid verwortel met Althusser, sowel as Marx, se teoretiese praxis en is dit in geen opsig by beide op 'n spekulatiewe wyse geskets nie, maar is dit 'n werkende onderskeid – bepaald tussen Marx se 'teorie' en die van die ideologie. Hiermee



word die onderskeid nie betoetiseer nie, maar is die epistemologiese breuk die dinamiese komponent van die kenne en die dinamiserende element by die teksverdeling van die produktiewe lesing. Daar is geen spesifieke blote teorie oor die onderskeid wetenskap-ideologie nie. Na die geheel daarvan beskou is daar wel in die struktuur van die denke die teenwoordigheid van 'n onderskeid tussen die spesifieke denkruimtes van die ideologie en die wetenskap. Maar die onderskeid figureer nie as 'n veralgemening m.b.t. die verskil tussen twee kenwyses nie. Die denkstruktuur is nie 'n spekulatiewe veralgemening van die onderskeid tussen die ideologie en die wetenskap nie, maar dit is self die werkende samehang daarvan en na die effektiwiteit van die struktuur self deur die wetenskap-ideologie teenoorstelling gestruktureer. Sou Althusser se eerste tese i.v.m. sy teoretisisme met sy teoretiese arbeid koherent wees, sou hy wel as 'n blote teoris na die denkruimte van die ideologie rangeer kan word. Hierteenoor vrywaar die sterk metodologiese inslag van die Teorie Althusser se teoretiese arbeid van spekulatiewe rasionalisme.

Vir die onthalwe van gerief en om 'n beter profilering van Althusser se tweede tese te kan gee, is dit wenslik om eers na Althusser se derde tese i.v.m. sy teoretisistiese tendens te kyk omdat hier 'n oorvleueling met die tweede tese is en die teoretiese formasie hierby ook van naderby bekyk word. Die derde tese lui dan: "The (speculative thesis of philosophy as 'Theory of theoretical practice' ... represented the highest point in the development of this theoreticist tendency" (ESC pp. 124). Hier word spesifiek na FM verwys. Die selfkritiek van Althusser word deur onderskeie kritici van Althusser ge-eggo (Vgl. W.J. Karman in werkuitgawe "Sun" pp. 57-69) en bv. D.W. Schwartzman se kritiek in "Science and Society" (pp. 318): "In For Marx Althusser proposes to define philosophy (dialectical materialism) as the theory of theoretical practice, i.e., the theory of science." Met die kontrolering van die onderskeie aanhalings oor die definisie van die Teorie, blyk dit dat

sowel Althusser se self-aanhaling as die aanhalings van hom, onakkuraat is. Dit gaan skuldig aan 'n oorhaastige oorsig oor Althusser se problematiek. (Dit geld vir alle kritiek of misinterpretasie in die verband). Die oorsig berus op 'n verkeerde lesing van die teoretiese formasie wat Althusser as 'n implesiete konstruksie uit die werk van Marx trek en ekspliseer. Reeds in FM waar filosofie Teorie is, lê Althusser die klem op die dialektiese aard van dié filosofie. Dit is die klem op die praktiese aard daarvan.

"This Theory is the materialist dialectic which is none other than dialectical materialism" (FM pp. 168). Waar Althusser in 'n vorige sin stel: "I shall call Theory (with a capital T), general theory, that is, the Theory of practice in general, itself elaborated on the basis of the Theory of existing theoretical practices (of the sciences) which transforms into 'knowledges' (scientific truth's) the ideological product of existing 'empirical' practices (the concrete activity of men)", is dit noodsaaklik om met inbegrip van sy teoretiese formasie die klem op die nié sistematiese maar analitiese faset van bg. sin te lê. Die noodsaaklike vraag is: wat is die verskil tussen die "Theory of practice in general" en "the Theory of existing theoretical practices"? Dat daar 'n verskil is blyk hieruit dat die "Theory of practice in general" self geëlaboreer is op grond van die "Theory of existing theoretical practices". In L & P word die organiese verwikkeldheid van Althusser se werke duidelik. Reeds in RC sê Althusser hy wil Marx se filosofie teoreties elaboreer. Hierdie filosofie bestaan in die praktiese staat in Marx se werk. In L & P dui Althusser uit die aard van die filosofie wat Marx voorgestaan het, dat dit 'n praktyk is, en dat dit nie wenslik is om die filosofie te beteoretiseer nie. Dit mag die praxis daarvan verhinder omdat dit tot die blote herkouing van die filosofie kan lei. L & P is die summa van Marx en Althusser se teoretiese arbeid vir sover Althusser homself hier oor die filosofie uitlaat, en lyne vir die bedrywing daarvan ooplê. Die filosofie moet slegs in die praktyk bestaan. Sodra



mens daaroor gaan nadink sonder om daardeur te dink, m.a.w. sodra mens die filosofie self uit die praktyk wil abstraher en 'n dissipline daarvan wil maak, veroorsaak jy 'n verstarring in die dialektiese karakter van die materialisme. Daar moet op die regte wyse 'daaroor' gedink word, om gestand te doen aan die praktiese aard daarvan. Dit is wat Althusser wil doen. Waar die filosofie die "Theory of existing theoretical practice" is, bestaan dit in die praktiese staat. Die klem in die belangrike sinsnede is nie net op "Theory of existing" nie, maar op "practices" ook. "Theoretical practice" behels in die teoretiese formasie van Althusser eerstens die intervensie tussen ideologie en wetenskap. Dit is 'n dialektiese praxis wat bestaan in die konkrete opposisie tussen wetenskap en ideologie. Filosofie se funksie is om te verdeel. Trouens, Teorie bestaan slegs in opposisie. Dit is die opposisie, die verdeeldheid, die "Theory of existing theoretical practices", vir sover dit die teoretiese feit van die "practices" sowel as die dinamika daarvan is. Dit is 'n feit dat dit plaasvind en die gebeure daarvan is Teoreties. Dit is dinamies. Hierdie is volgens Althusser Marx se primêre siening van die filosofie. Filosofie bestaan in die praktyk en moet as sulks bedryf word. Althusser se hoofstrewende is om Marx se filosofie te ekspliseer en hiermee te elaboreer. Hy wil homself op 'n wetenskaplike wyse daaroor uitlaat sodat hy nie die praxis daarvan verhinder nie, maar juis (deurdat hy dit uit die verf wil laat kom) help. Althusser wil die praxis help deur die 'teorie' te ekspliseer, omdat hy van die oortuiging is dat die werke van Marx juis op 'n onwetenskaplike wyse gelees is, omdat sy filosofie nie daarin duidelik is nie. Dit was nie duidelik nie, omdat dit die aard van die filosofie is om met die stigting (inisiëring: intervensie) van 'n wetenskap daarby verskuil te gaan. Dit is dan wel die motief en motivering by die wetenskap, maar is deur die wetenskap gedetermineer vir sover dit op die uitkristallisering van die wetenskap aangewys is vir die eksplisiet-wording daarvan self. Filosofie kan slegs met

die uitkristallisering van die wetenskap, deur die onderskeid daarvan met die ideologie, in die werkende gestalte daarvan na vore tree. Althusser postuleer dat Marx 'n wetenskaplike is danksy sy Teorie (filosofiese praxis), om vandaaruit sy Teorie te elaboreer. Althusser toon hierop aan dat Marx eerstens 'n intervensie tussen die wetenskap en ideologie maak (d.w.s. dat hy 'n denkstruktuurromwenteling meegemaak het) (FM) en tweedens dit prakties uitwerk (RC) en daardeur implesiet, maar in die geldige gestalte daarvan, sy Teorie elaboreer: "the theoretical expression of a practical solution involves Theory, that is, the dialectic" (FM pp. 169). Hiermee elaboreer Althusser 'n "Theory of practice in general" (L & P) en hy doen dit op grond van die "Theory of existing theoretical practices" (FM en RC). D.w.s. dat Althusser die filosofie in die praktyk daarvan gaan begryp. Daarom kyk Althusser na wat Marx by die bedrywing van sy wetenskap doen (RC) – hoe hy homself afset teenoor die ideologie van sy dag en hoe sy wetenskap hiermee lyk. D.w.s. dat Althusser vra na dit wat Marx by die bedrywing van sy wetenskap impliseer. Marx impliseer dan as kompliment van sy wetenskaplike praxis, filosofie. Dit is Marx se Teorie van sy bestaande teoretiese praxis.

Soos gestel is Althusser uit die staanspoor van sy betrokkenheid by Marx, by Marx as wesenlik 'n filosoof, betrokke. Waar Althusser in L & P homself bevoeg voel, na hy die filosofiese paadjie van Marx se stryd met die ideologie en die stigting en bedrywing van sy wetenskap geloop het, om homself eksplesiet oor die filosofie uit te laat, praat hy oor die "general theory" (FM pp. 168). Om 'n ideologisering daarvan te verhoed word dit dan op so 'n wyse geskilder dat die aard daarvan uitkom sonder dat daarvoor geteoretiseer word. Hiermee is Althusser in sy teoretiese elaborasie van Marx se filosofie trou aan die postulaat dat Teorie 'n praxis is. Dit is dinamies. Dialekties.



Althusser dink met die tese, met inbegrip van die struktuur van sy teoretiese formasie van die 'teorie', teorie en Teorie, dat hy op die lange duur die filosofie nes 'n teorie, "soos die wetenskap", hanteer.\* "... philosophy being, ultimately, treated as a theory like science, made of the same stuff, with the added capital letter: Theory" (ESC pp. 125). Hiermee sou hy dan aan die teorie bô die praktyk 'n primaat gee en aan teoretisisme skuldig gaan. Althusser verwys hier spesifiek na die epistemologie. Hy stel: "(I) used it and abused it, and did not know how to control that use" (ESC pp. 124). Sy gebruik van epistemologie kan volgens hom lei tot voorskrif vir die kenne (materialisties) van die gegewe werklikheid, óf (spekulatief) tot die konsipiëring en ontwikkeling van 'n teorie oor wetenskaplike praxis (verwys ESC pp. 124). Dan vra hy "but how did it now differ from philosophy, also defined as "Theory of theoretical practice?" (ESC pp. 124). Althusser verloor in ESC uit die oog dat dit vir hom gegaan het om die denkstruktuur waarvan in sy teoretiese arbeid van die interpretasie van Marx die selfbeweging die motivering vir die teoretiese praxis van Marx is. Althusser se teoretiese formasie is die simboliese voorstelling van die gebeure. In FM waar hy die formasie teken, het dit nie vir hom daarom gegaan om die spesifieke konsep daarvan te dink nie. Hy het die Teorie as die dialektiek aangewys (FM pp. 174) maar stel hier nie self die Teorie (algemene Teorie) daarvan op nie. Dit gaan om 'n Teoretiese oriëntasie tot Marx se werk. Althusser praat m.a.w. nie klaar oor die filosofie nie, maar identifiseer dat Marx se teoretiese praxis volgens 'n bepaalde struktuur geskied. Die struktuur is sigbaar in die effek as uitwerking daarvan – nl. Marx se teoretiese praxis, maar soos Althusser die hoofstuk oor die dialektiese materialisme beëindig, die dialektiek daar-

---

\* Die veronderstelling verwys ook na sy tweede tese en hier is dus 'n oorvleueling tussen tese 3 en 2.

van (van die struktuur self) moet nog getoets word. Die naaste wat Althusser aan die dink van die werking van die filosofie in sy boek FM kom, is waar hy melding maak daarvan dat die konkrete geskiedenis met Marx se individuele psigologie gepaard het om geboorte te gee aan die dialektiek wat Althusser hom op daardie stadium nie geneë voel om te dink nie. "I do not propose to give a chronology or a dialectic of the actual experience of history" (FM pp. 83). Althusser gaan die ervaring van Marx identifiseer, maar nie die gebeure wat daartoe aanleiding gegee het en daarby konstitutief is, self skilder nie. Hy laat glip wel in die verband die sleutel terme "dialektiek" en "kronologie". In FM wil Althusser dan nie die filosofie dink nie. Sy teoretiese arbeid is voortdurend gefokus op die struktuur wat tussen die denke van die Later Marx en die van Hegel 'n verskuiwing ondergaan het. Dit gaan nog om die identifikasie van die konsep wat Marx by Hegel identifiseer het, "proses", en die strukturele samestelling daarvan. Althusser sê nooit eksplesiet dat Marx daarmee die beweging waarvan sy denke die gestalte is, dink nie. Trouens, hy sê nie dat dit die gestalte van Marx se denke is nie. Althusser dink dit self nie. Die teoretiese formasie wat Althusser in FM opstel geld as praktiese oriëntasiepunt t.o.v. Marx se denke, en nie uit die staanspoor as die struktuur van die werking van die Teorie van Marx se denke nie. Althusser het wel hier die feit dat Marx 'n nuwe realiteit ontdek het, identifiseer. Hierdie is die realiteit van die proses van die denke en is deurgaans sigbaar as die formaat vir Marx se teoretiese praxis. Dit is die realiteit waarvan die werking van Marx se denke die uitdrukking is. In RC kyk Althusser dan na die differensieël spesifieke uitwerking van die verskuiwing in Marx se wetenskap. Die wyse waarop Marx sy wetenskap bedryf is dan die uitdrukking van die effek van die proses. Dit gaan om die beweeglikheid van kennis by Marx en Althusser se identifikasie van die primaat van die kenne bó die kennis. In FM oriënteer Althusser homself dan op die geboorte van Marx se revolusionêre



denke. Hierby is die struktuur effektief, maar Althusser stel nie die filosofie eksplesiet as die werking van die struktuur nie. Hy dink nie die dialektiek as die selfbeweging van die struktuur self, nie. Hy stel in FM dat die "theoretical practice of epistemology, of the history of science, of the history of ideology, of the history of philosophy, ... has yet in large part to be constituted." (FM pp. 169). Dit beteken binne die perspektief van sy samestelling van die teoretiese formasie dat "these practices ... need the concept of their practice (of the dialectic) in their development" (FM pp. 169). Althusser sien wel reeds in FM dat die proses van die geboorte van Marx 'n epistemologiese gebeurte is en dat dit dialekties is. Dit gaan om afsetting. Hierdie proses het dan die struktuur van twee geopponeerde denksisteme. Dat Marx deur die ideologie gesien het, is dan nie 'n funksie van Marx se outonome denke nie en is daarmee die gebeurte van 'n animerende faset van die denke. Dit gaan om die proses van die denke.

By die Teorie van bestaande teoretiese praxis gaan dit dan om die struktuur van Marx se Teoretiese ervaring soos sigbaar in die effek daarvan. Althusser gaan dan wel die Teorie in die effek daarvan dink, maar hy gaan dit nie eenvoudig as 'n teorie dink nie. Die effek sowel as die begrip daarvan is prakties. Dit kan nie apart van die struktuur van funksionering daarvan gedink word nie, maar Althusser het nie in FM die aard van die proses wat Marx ervaar het, nl. dat dit selfbeweging is, identifiseer nie. Die konsep "selfbeweging" is, as die dink van die proses, die algemene Teorie wat eers in L & P 'elaboreer' word.

Althusser dink dan in FM die Teorie van die spesifieke bestaande teoretiese praxis nie onafhanklik van die struktuur daarvan nie. Hierby gaan dit om die samestelling van die teoretiese formasie wat hy as oriënterende fokuspunt by die geboorte van sy eie revolusionêre denke optrek. Dit is dan

ook 'n preliminêre elaborasie van die Teorie in die praktiese gegewenheid daarvan in die "existing theoretical practices". Hy dink hier met die strukturering van sy benadering tot Marx nie die Teorie as teorie nie, omdat dit nie onafhanklik van die gegewenhede daarvan (komponente waarin dit gewortel is) gedink kan word nie. Dit is sy voorwete i.v.m. die filosofie, dat dit gestruktureer is en nie onafhanklik van die struktuur gedink kan word nie, omdat die struktuur in die effektiwiteit daarvan bestaan is die Teorie as effek van die struktuur nie apart van die strukturele funksionering daarvan konsipieërbaar nie. Die struktuur is voorts, na die gestruktureerdheid daarvan 'n oordetermineerde eenheid, "overdetermined in principle" (FM pp. 101) en daarom is dit na die werking daarvan integraal afhanklik van die "formal conditions of existence" daarvan (FM pp. 101). Hiermee is gesê dat die struktuur in die onderskeie instansies wat daardeur gereguleer word, bestaan. Dit is integraal afhanklik daarvan, of, oordetermineer daardeur, in prinsipe, omdat dit daardeur gestruktureer is. D.w.s. dat die struktuur t.o.v. die strukturele instansies daarvan "radically affected by them, determining but also determined in one and the same movement" is (FM pp. 101). Hiermee is die "Theory of existing practices" die van die "'fusion' into a revolutionary rupture" van die instansies, waardeur hulle hul "basic animating unity" (die struktuur daarvan nl. die teenstelling/onderskeid) "reconstitute and complete" (FM pp. 100). Marx se Teoretiese ervaring is dan nie los te dink van die struktuur daarvan waardeur die Teorie effektief is nie. Hierdie struktuur is die animerende eenheid van die praktiese teoretiese teenoorstelling van die instansies ideologie-wetenskap wat na die formasie daarvan in FM voorgestel word as die werkende eenheid van die 'teorie', teorie en Teorie. Waar Althusser dan in FM na die bestaansomstandighede (integrale afhanklikheid) van die struktuur as die effektiwiteit daarvan kyk, loop hy eers die "Theory



of existing theoretical practice" na, ten einde die aard van die werking, die algemene Teorie, te kan konsipieër. Hierby is die filosofie nie eenvoudig die teorie, in die sin van 'n spekulatiewe skets, van teoretiese praxis nie. Dit is self na die effektiwiteit van die denkstruktuur 'n Teorie wat, deurdat dit nie apart van die struktuur daarvan konsipieërbaar is nie, 'n integrale afhanklikheid het van die praktiese gegewenheid van die werking daarvan. Dit is dan spesifiek wat Althusser in FM wil aandui. Hy stel nie eenvoudig 'n teorie van teoretiese praxis op nie, maar elaboreer die strukturele afhanklikheid van die Teoretiese funksionering van Marx se denke.

Waar Althusser dan in ESC die hantering van die Teorie ná die gebeure van die begrip daarvan as suiwer teoreties dink en hiermee op die lange duur die filosofie nes 'n teorie "soos die wetenskap" hanteer, lees hy sy werk op 'n eensydige wyse. Hy gaan dit, in die tradisionele lig daarvan, epistemologies lees. Waar sy teoretiese arbeid by die lees van Marx se wetenskap gaan om die identifikasie van die epistemologie, wat by Marx se 'teorie' werk, as 'n praktiese gebeure waarvolgens dit 'n sterk metodologiese inslag het, stel Althusser in ESC dat hy nie beheer oor die gebruik van die begrip epistemologie gehad het nie. Hiermee verloor hy die praktyk van Marx se denke by die impliesiete elaborasie van die wetenskap by Marx, en die teoretiese implikasies daarvan wat imperatief was by Althusser se identifikasie van die funksionaliteit van Marx se skryfwyse, uit die oog. Dit behels ook by Althusser 'n verarming van sy eie teoretiese arbeid van die opdieping van Marx se konsep as 'n metode van analise wat vanuit die sistematiek van die teks self 'n wyse van eksposisie is. D.w.s. hy trek homself uit die standpunt van die wetenskaplike analise as 'n x-sentriese\*

---

\* 'n Gebeure wat onafhanklik van die bewuste bedoeling van die skrywer of leser na 'n sistematiese metodologie plaasvind.

gebeure terug. Hiermee verontagsaam hy sy identifikasie van die primaat van die teoretiese praxis (bv. die praktiese historisering van die denkkategorieë van die politieke ekonomie) bo die teorie (die strewe om te historiseer). D.w.s. die integrasie van die metodologie en die epistemologie gaan by Althusser se retrospektiewe refleksie in ESC verlore. In ESC werk sy visie nie meer en probeer hy 'n kompromie met die ideologie van die Marxisme tref. Hy probeer dit by wyse van die teorie, en verarm hierdeur die Teorie waarvan sy teoretiese praxis die gestaltegewing sowel as weerspieëling is.

Althusser se vraag i.v.m. die relasie filosofie-epistemologie is belangrik by die evaluasie van sy selfkritiek, in geheel gesien. (Die suiwer epistemologie word deur Althusser afgewys as ideologie). Althusser stel in ESC i.v.m. die relasie filosofie-epistemologie dat hy in sy werk die filosofie suiwer as epistemologie gekonsipieër het en "their speculative unity can only reinforce theoreticism" (ESC pp. 124). Die opvatting hou verband daarmee dat hy die filosofie as teorie gedink het, 'n standpunt wat op 'n verdere punt in ESC nader toegelig word. "I would now formulate it differently than in FM and in RC but I consider that I made no mistake in locating philosophy as the place from which Marx can be understood, because that is where his position is summed up" (ESC pp. 175). Hier formuleer Althusser die filosofie dan reeds anders. Hy gaan die filosofie nie bloot as die punt van Marx se denke waar Marx begryplik word begryp nie, maar dat Marx wesenlik 'n filosoof is, beteken hier dat die filosofie die plek is waar Marx se posisie opgesom is. Van hier uit kan Marx dan as 'n epistemoloog begryp word, omdat die filosofie die plek van die teorie vervul. Juis hier lê die lokval van die teoretisisme. Met hierdie stelling van Althusser word die dinamiek van die denkstruktuur reduceer tot die spekulatiewe samevatting van Marx se posisie en geld die dinamiek nie meer as die wêrking daarvan nie. Die volg van die spoor



van die Teorie en daarmee die kronologie van Marx se Teoretiese revolusie is nou 'n "philosophical detour in order to grapple with the radical character of Marx's work" (ESC pp. 175). Die filosofie is nie meer self die radikale aard daarvan nie. Dit word in die tradisionele sin verstaan as 'n filosofie, waarby Althusser dan self die filosofie (in die tradisionele opsig) sou gebruik het om Marx se posisie en die radikale aard daarvan te verstaan. In die konteks van Althusser se teoretiese praxis, gaan sy nuwe konsep van die filosofie nie af nie. Die koue voete is vanuit die perspektief van Althusser se selfbeskuldiging en 'motivering' van teoretisisme begryp. Hy doen dit op grond van die oorhaastige oorsig oor sy problematiek. Dit is die oorsig oor die teoretiese formasie waar hy sy teoretiese inset wat funksioneer as die praktiese oriëntasie tot die uitdrukking van Marx se teoretiese praxis, teken. Met die latere teoretiese elaborasie van die formasie, d.i., met die praktiese uitbouing daarvan, word 'n baie spesifieke epistemologie daarin duidelik. Dit is die revolusionêre epistemologie wat na die aard daarvan 'n werking het. Wat Althusser met sy terugtrekking uit die oog verloor is dat die formasie nie net teoreties is nie. Dit is die samestelling van 'n prakties bestaande dialektiese struktuur. Die radikale aard van Marx se werk is juis gewortel in die praktiese struktuur. Dit is gegrond in die bedrywing van 'n epistemologie wat na die aard daarvan 'n metodologie is. Dit gaan immers om die integrasie teorie-praktyk wat 'n eenheid van wedersydse implikasie met revolusionêre konsekwensies t.o.v. die tradisionele epistemologie, vorm. Hiervan is die werking van die teks die aanduiding. Dat die kenne deur die teks werk is die effek van die samestelling van die teks wat na die sistematiek daarvan 'n weerspieëling van die denkstruktuur, d.w.s. van die gestruktureerdheid van die denke en daarmee die filosofiese aktiwiteit, is. Dit gaan by die filosofie nie om 'n spekulatiewe teorie oor die kenne nie, maar om die Teorie van die bestaande praxis soos wat dit daarby werk en die

algemene Teorie waar dit gaan om die konsep van die werking, wat die dink van die gestalte daarvan is.

Althusser se tweede tese van die selfkritiek van sy teoretisistiese tendens is op die kategorie van teoretiese praxis gerig. Dit lui: "The category of 'theoretical practice' (in so far as, in the existing context, it tended to reduce philosophical practice to scientific practice.)" Met die tese dink Althusser 'n een-tot-een korrelasie van die filosofie en die wetenskap en hou hiermee nie by die strukturele gebeure van die geboorte van Marx se denke en differensieël spesifieke uitwerking daarvan nie. Die punt is dat die wetenskaplike praxis nie 'n een-tot-een korrelasie met die Teorie, waarby die ideologie uitgesluit is, het nie. Die Teorie is na die struktuur van die werking daarvan dialekties en dit beteken dat dit nie slegs na die wetenskap verwys nie. Globaal gesien is die relasie van die Teorie tot die 'teorie' en die teorie van dieselfde aard. Die Teorie lê in die onderskeid, in die eenheid van die struktuur, wat die dialektiese samestelling van die ideologie en die wetenskap is. Hierdie onderskeid is die teoretiese praxis van die Teorie waardeur die denkstruktuur effektief is. Die dialektiek van die denkstruktuur lê nie spesifiek tussen die wetenskap en die filosofie nie. Betreffende die dialektiese selfdefinisie van Marx se problematiek kristalliseer die filosofie wel deur die uitkristallisering van die wetenskap uit, omdat die denkstruktuur daardeur verskyn. In die opsig is daar 'n dialektiek van definisie tussen die wetenskap en die filosofie, dog is dit 'n werking waarby die ideologie in teenstelling met die wetenskap ingesluit is – aangesien die wetenskap in opposisie tot die ideologie uitkristalliseer, en die filosofie in die opposisie, of, verdeeldheid verskyn. Hierbenewens is die teoretiese praxis van die differensieël spesifieke uitwerking van die dialektiek van die globale onderskeid in die liggaam van die 'teorie' onderskeie van die Teorie. Dit vind tussen die ideologie en wetenskap en



nie tussen die wetenskap en die Teorie, as sou daar 'n een-tot-een korrelasie wees, plaas nie. Dit is deur die werking van die Teorie instigter, maar die transformasionele werking van die 'teorie' is die differensieël spesifieke funksie van die wetenskap. (Binne die globale perspektief word die ideologie nie getransformeer nie). Dit is dus nie moontlik om sonder meer die werking van die wetenskap met die van die Teorie saam te stel nie. Dat die dialektiese materialisme 'n histories materialistiese uitwerking het, behels nie dat die twee dialektieke identies is nie. Die verskil van die teoretiese praxis van die Teorie en die wetenskap is dan sigbaar in die uitwerkinge van die onderskeie dialektieke. Die wetenskap gehoorsaam voorts by die funksionering daarvan aan ander reëls en ritmes as die waaraan die Teorie in die gang daarvan onderworpe is. Dit is nl. op die konkrete werklikheid geartikuleer vir sover dit die denke daaroor tot wetenskaplike konsepte transformeer. Die gegewe werklikheid is as die moontlikheid van die ontwikkeling van kennis in pouse by die wetenskaplike praxis teenwoordig. By die praxis van die Teorie gaan dit om die geartikuleerde denkkonkretum van die wetenskap en die ideologie. Dit gaan om die denke suiwer en is die globale werking van die struktuur daarvan soos wat dit ook uitwerk in die differensieël spesifieke eie dialektiek van die wetenskap waarvan die sisteem wel die struktuur en daarmee die dialektiese materialisme weerspieël, maar dit nie sonder meer is nie.

Althusser draai in ESC 'n blinde oog vir die werking van die denkstruktuur en lees sy teoretiese formasie as dít, 'n teoretiese formasie. Die blindheid vir die geskiedenis van die denke kan dan daartoe aanleiding gee dat die objek van die filosofie as die geskiedenis van die wetenskap gelees word. Dit is wat Karman in Werkuitgawe "Sun" <sup>1)</sup> doen en hiermee lees hy die filosofie as 'n epistemologie en spesifiek as die Teorie van die produksie van kennis.

Hy werk die tese van die Teorie as die "Teorie van teoretiese praxis" letterlik, met die oorsig ongesiens, uit. Karman volg hiermee nie die treë van Althusser se denke in die pad daarvan nie, maar aanvaar Althusser se standpunt in ESC. Daarom sien hy nie die relevansie van die Teorie nie. In die verband is Marx se pad juis vir Althusser 'n voorbeeld omdat sy doelwit van die bevryding van die denke van die mites van die ideologie, wat as die waarheid voorgedoen is, daaruit blyk. Hiermee is die filosofie prakties en verskyn die verwortelheid van sy denke met die praktiese gegewenheid van die werking daarvan.

Die terugtrekking van Althusser uit sy posisie in FM waar hy homself prakties tot die denke van Marx oriënteer deur die teoretiese riglyn vir die lees van Marx met die optrekking van die teoretiese formasie neer te lê, is 'n verarming van sy werk. Met die terugtrekking stroop Althusser die struktuur van die praktiese teenwoordigheid daarvan in Marx se werk en word die struktuur van die werking van die denke gereduseer tot 'n teorie. Hiermee gaan die filosofie nie meer as praktiese denke deur nie en word die filosofiese inslag van Althusser se werk verdoesel. Dit behels 'n vervaging van die onderskeid van die wetenskaplike denke met die ideologie en die aard van die wetenskaplike denke sowel as die filosofie kan gelees word as teorieë wat na die teoretiese aard daarvan t.o.v. mekaar soortgelyk is. Die terugtrekking van Althusser behels dus dat die teoretiese praxis tot die teorie gereduseer word. Hiermee kan daar geen werking van die denke meer in die werk van Marx en Althusser wees nie. Dit beteken dat Althusser se werke as gegewens gelees kan word, asof dit klaar geskryf is. Die paradoks hiervan is dat Althusser se teoretiese praxis by die lees van Marx met sy teoretiese terugtrekking geniveleer word, omdat Althusser met sy teoretiese praxis by die dubbelvlakkige lees van Marx sy eksplikasie van Marx komplimenteer. Sy teoretiese arbeid by die epistemologiese lesing van Marx se "Capital" is stap-vir-stap in sy werk



neergelê en sy tekste sê vanuit die perspektief van ESC beskou meer as wat Althusser met sy selfkritiek, of, die refleksie van sy problematiek, sê.

Met Althusser se selfrefleksie van sy teoretiese arbeid gee hy 'n duiding dat die problematiek nie by hom tot volle bewuswording gekom het nie. Hy gaan intendeel by die refleksie van sy arbeid poog om 'n teoretiese versoening daarvan met die Marxisme te bewerkstellig. Dit is juis die onderskeid met die Marxisme wat die motief sowel as motivering by sy herlees van Marx is en dit is, nieteenstaande Althusser se onttrekking in ESC en die verskuiwing van fokus wat daarmee gepaard gaan, in sy teoretiese praxis van die herlees van Marx vervat.

In teenstelling tot die teoretisisme behels Althusser se denke 'n integrasie van die teorie met die praktyk. Hierdie praktyk is die van die denke waarby afgedoen word van die gedagte van die menslike rede as die funksionele faset van die denke. Die denke het 'n outonome werking waar daar nie gesteun word op die subjek se redelike vermoëns nie. Hierdie werking word by Althusser se lees van Marx gedui as filosofies. Waar die filosofie as 'n werking verskyn, werk dit as 'n metode wat met die denke geïntegreer is en met die praktyk van die denke effektief is. By die filosofiese aktiwiteit gaan dit dan nie om 'n denker of 'n teorie nie, maar om 'n Teorie. Hiermee is die wyse van analise en eksposisie van 'n teks 'n filosofiese aktiwiteit omdat die struktuur van die denke daardeur weerspieël word. Die filosofie is effektief in die teks, deur die teksverdeling wat 'n wetenskaplike werking het. Althusser se filosofiese lesing is dan die werking van die tekstuele dinamiek. Die filosofie is dan nie 'n blote teorie waardeur die metode van teksinterpretasie deur die menslike rede van buite toegepas word nie. Dit gaan om die integrasie van die teorie en die praktyk van die denke waarby nie die menslike rede nie, maar die denkstruktuuromwenteling effektief

is by die lees en interpretasie van 'n teks. Dit is die denkstruktuuromwenteling wat filosofies deurwerk in teksinterpretasie en skrywe. Die funksie van die struktuur is metodologies en nie teoreties nie. Dit is Teoreties.

Die teoretiese formasie wat by Marx en Althusser se denke effektief is, is die formasie van die werking van die denke waar dit gaan om die globale struktuur wat effektief is by die lees en die interpretasie van 'n teks. Dit gaan nie om 'n filosofiese of wetenskaplike teorie nie, en waar die formasie as suiwer teoreties gelees word, gaan die werking wat die funksionele faset van die samestelling daarvan is, verlore. Hiermee kan die formasie dan wel as 'n statiese teoretiese gegewe waarvandaan en waardeur daar geen werking plaasvind nie, gelees word. Dit is wat Althusser in ESC doen. In ESC stol die werking van die formasie, soos wat dit in Althusser se tekste nagevolg en uitgebeeld is, by hom. Wat in effek hierdeur plaasvind is dat die uitwerking van die denkstruktuuromwenteling soos dit deur die formasie verbeeld word, met Althusser opgeskort word.

Deur Althusser se poging tot versoening met die Marxisme, word die onderskeid in die denke wat as metodologiese middel by Althusser se teoretiese arbeid werk, vervaag. Hierdeur word die effektiwiteit van die denkstruktuuromwenteling in sy denke geblokkeer en word daar weggedoen met die dinamiese denke. Waar die onderskeid in die denke nie werk nie, is die denke nie werkende nie omdat die dialektiek opgeskort is. In ESC kom die dialektiese werking van die denkstruktuuromwenteling met Althusser tot stilstand en gaan hy in die sfeer van die teorie sy werke deur die bril van die teoretisisme lees.

Danksy die werkende gestalte van die denke is Althusser se tekste nie deur sy teoretiese terugtrekking verstar nie, maar werk na die dialektiek waarvan dit 'n refleksie is.



Hiermee kan Althusser nie self sy werk tot afsluiting of finale interpretasie bring nie - hoewel die denkstruktuur-omwenteling met ESC by hom opgeskort is. Die werking waarvan Althusser se teoretiese arbied getuig is nie 'n funksie van sy individuele intellek nie, maar die werking van 'n metode wat met die struktuur van die denke tot uitwerking kom.

---

## VERWYSINGS

### HOOFSTUK I

- 1) KARMAN, W.J.: Seminaar Althusser (1977) 62
- 2) KARMAN, W.J.: Op Cit 64
- 3) KARMAN, W.J.: Et E1 63
- 4) BROEKMAN, G.M.: Russisch formalisme,  
Marxisme, Strukturalisme (1971) 33

### HOOFSTUK II

- 1) AVINERI, S.: Karl Marx: Social and Political  
Thought (1976) 12
- 2) VAN DE PUTTE, A.: Althusser's Filosofiese  
lektuur van Marx, in: Wijsgerig  
Perspektief (1976-77) 33

### HOOFSTUK III

- 1) BAKKER, R.: verwys: Het anonieme denken  
(1973) 36-37

### HOOFSTUK V

- 1) GLUCKSMANN, M.: Structuralist analysis in  
contemporary social thought (1974) 97
- 2) GLUCKSMANN, M.: Op Cit 97-98
- 3) GLUCKSMANN, M.: Et E1 98
- 4) KARMAN, W.J.: verwys Seminaar Althusser  
(1977) 65



5) KARMAN, W.J.: Op Cit 65

## HOOFSTUK VI

1) KARMAN, W.J.: Seminaar Althusser (1977) 59-60

## BIBLIOGRAFIE

### 1. PRIMÊRE BRONNE

#### 1.1 Boeke

ALTHUSSER, L.: For Marx; vertaler B. Brewster. Allen Lane Penquin Press, London, 1969.

ALTHUSSER, L.: Reading Capital; vertaler B. Brewster. N & B. London, 1970. Slapband, 1975.

ALTHUSSER, L.: Politics and History; N & B, London, 1972.

ALTHUSSER, L.: Lenin and Philosophy, New Left Books, London, 1971.

ALTHUSSER, L.: Essays in Self-Criticism; N & B, London, 1976.

ALTHUSSER, L.: Over Marx and Freud, in: Wetenschap en ideologiekritiek; red. H. Runneman, Boom, Amsterdam, 1978.

#### 1.2 Tydskrifartikels

ALTHUSSER, L.: Freud and Lacan, in: New left review; nr. 55, Maart/Junie, (1969). pp. 49-65.

ALTHUSSER, L.: Philosophy as a Revolutionary Weapon. Onderhoud in: New left review; nr. 64, Nov./Des., (1970). pp. 3-11.



## 2. SEKONDÊRE BRONNE

### 2.1 Boeke

BACHELARD, G.: Poetics of Reverie; Boston; Beacon Press.  
1960.

BAKKER, R.: Het anonieme denken; Wereldvenster, Baarn,  
1973.

BARTHES, R.: The structuralist activity, in De George,  
R. en F.: The Structuralists: From Marx to  
Lévi-Strauss; Anchor Books, New York, 1972.

BROEKMAN, Structuralisme; Reidel, Dordrecht, 1974.

CALLINICOS, D.: Althusser's Marxism; Pluto Press,  
London, 1976.

CORVEZ, M.: Strukturalisme, Aula.

FOUCAULT, M.: The Archaeology of Knowledge; vertaler  
A.M. Sheridan Smith. Tavistock, London, 1972.

GLUCKSMANN, M.: Structuralist analysis in contemporary  
social thought; Routledge & Kegan Paul Ltd.,  
London, 1974.

LANE, M.: Structuralism; Cape, London, 1970.

POSTER, M.: Existential Marxism in Postwar France;  
Princeton University Press, New Jersey, 1975.

SEMINAAR ALTHUSSER: De Marxistische filosofie en haar  
verhouding tot Spinoza en Hegel, Bachelard en  
Lacan; Werkgroep Sun; Socialistiese Uitgeverij;  
Nijmegen, 1977.

- GLUCKSMAN, A.: A ventriloquist Structuralism, in: New left review, nr. 72, 1972. pp. 68-92.
- HARMSEN, G.: Ideologie bij Marx en later, in Wijsgerig Perspektief, vol. 4-5, 1963-65, Julie 1964. pp. 294-307.
- HESSE, M.: Criteria of truth in science and theology, in: Religious Studies, nr. 11, 1975. pp. 385-400.
- JAEGGI, U.: Theorie der Geschichte: Geschichte der Theorie? in Argument, vol. 17, 1975. pp. 952-975.
- KELLY, M.: Louis Althusser and Marxist Theory, in: Journal of European Studies, nr. vii, 1977. pp. 189-203.
- MANSCHOT, H.: Althussers filosofisch structuralisme, in: Wijsgerig Perspektief, nr. I, 1978-79. pp. 16-22.
- MULLER, U.: Althussers structuralistische Umdeutung des "Kapita", in: Argument, vol. 17, 1975. pp. 85-92.
- ✓ O'NEILL, J.: For Marx Against Althusser, in: Human Context, vol. 6, 1974. pp. 385-397.
- ✓ POSTER, M.: Althusser on history without man, in: Political Theory, vol. 2, 1974. pp. 393-407.
- RHEINBURGER, H.J.: Die erkenntnistheoretischen Auffassungen Althussers, in: Das Argument, vol. 17, 1975. pp. 922-951.
- SCHWARTZMAN, D.W.: Althusser, Dialectical Materialism and Philosophy of Science, in: Science and Society, nr. 39(3). pp. 318-330.



STEVENS, P.: Ideology and Schooling, in: Educational Philosophy and Theory, vol. 8. pp. 29-41.

THOMA-HERTERICH, C.: Althussers "Selbstkritik", in: Das Argument, vol. 17, 1975. pp. 976-984.

VAN DE PUTT, A.: Althusser's filosofische lectuur van Marx, in: Wijsgerig Perspektief, vol. 17, 1976-77. pp. 33-48.

VELTMEYER, H.: Towards an assessment of the structuralist, interrogation of Marx: Claude Levi-Strauss and Louis Althusser, in Science and Society, nr. 38(4), 1974. pp. 385-421.

VILAR, P.: Marxist History, a History in the Making: Towards a Dialogue with Althusser, in: New left review, nr. 20, Jul./Aug., 1973. pp. 65-106.

### 2.3 Resensies

ARCHARD, D.W.: Existential Marxism in Postwar France, in: Political Quarterly, vol. 48, nr. 2, 1977. pp. 235-236.

ARAMBERRI, F.R.: Structuralist Analysis in Contemporary Social Thought, in: British Journal of Sociology, vol. 4, nr. 25, 1974. pp. 506-507.

EVANS, M.: Althusser's Marxism, in: Political Studies, vol. 25, 1977. pp. 314.

FRASER, I.: Structuralist Analysis in Contemporary Social Thought, in: Sociological Review, vol. 1, nr. 23, 1975. pp. 178-187.

HAWTHORN, G.: All in the mind, in: New Society, vol. 17, Des. 1976. pp. 581-582.

- HILTON, M.: Existential Marxism in Postwar France,  
in: History, nr. 62, 1977. pp. 171-72.
- HÖHN, G.: Louis Althusser: Réponse à John Lewis,  
in: Philosophischer Literaturanzeiger, vol.  
27-28, 1974-75. pp. 159-161.
- HÖHN, G.: Louis Althusser: Positions, in: Philosophix  
per Literaturanzeiger, vol. 29-30, 1976-77.  
pp. 157-159.
- HOOK, S.: For Louis Althusser, in: Encounter, vol.  
41, 1973. pp. 86-91.
- McLENNAN, G.: Will the real Louis Althusser stand up?  
in: Radical Science Journal, 1978. pp. 135-  
145.
- MÜLLER, G.H.: Louis Althusser: Lenin und Philosophie,  
in: Philosophischer Literaturanzeiger, vol.  
27-28, 1974-75. pp. 269-272.
- WILLER, D.: Structuralist analysis in contemporary  
social thought, in: Sociology and Social  
Research, vol. 59, nr. 1, 1974. pp. 76-77.